

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

ANAYASA KOMİSYONU

TUTANAK DERGİSİ

1'inci Toplantı

17 Haziran 2020 Çarşamba

(TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı tarafından hazırlanan bu Tutanak Dergisi'nde okunmuş bulunan her tür belge ile konuşmacılar tarafından ifade edilmiş ve turnak içinde belirtilmiş alıntı sözler aslına uygun olarak yazılmıştır.)

İ Ç İ N D E K İ L E R

Sayfa

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.- Oturum Başkanı Ali Özkaya'nın, Komisyon gündeminde bulunan 1924 Tarih ve 491 Sayılı Teşkilâtı Esasiye Kanununun Bazı Hükümlerinin Kaldırılması ve Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkında Geçici Kanunun Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılması ve Neden Olunan Mağduriyetlerin Giderilmesi Hakkında Kanun Teklifi'ne ilişkin açıklaması

2.- Oturum Başkanı Ali Özkaya'nın, Mısır Devlet Başkanı Muhammed Mursi'nin vefat yıl dönümü nedeniyle Allah'tan rahmet dilediğine ilişkin açıklaması

III.- KANUN TEKLİFLERİ VE DİĞER İŞLER

A)KANUN TEKLİFLERİ

1.- Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop ve 192 Milletvekilinin 1924 Tarih ve 491 Sayılı Teşkilâtı Esasiye Kanununun Bazı Hükümlerinin Kaldırılması ve Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkında Geçici Kanunun Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılması ve Neden Olunan Mağduriyetlerin Giderilmesi Hakkında Kanun Teklifi (2/2952)

ANAYASA KOMİSYONU

1'inci Toplantı

17 Haziran 2020 Çarşamba

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

TBMM Anayasa Komisyonu saat 11.06'da açılarak dört oturum yaptı.

Oturum Başkanı Ali Özkaya, Komisyon gündeminde bulunan 1924 Tarih ve 491 Sayılı Teşkilâtı Esasiye Kanununun Bazı Hükümlerinin Kaldırılması ve Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkında Geçici Kanunun Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılması ve Neden Olunan Mağduriyetlerin Giderilmesi Hakkında Kanun Teklifi'ne,

Mısır Devlet Başkanı Muhammed Mursi'nin vefat yıl dönümü nedeniyle Allah'tan rahmet dilediğine,

İlişkin açıklama yaptı.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop ve 192 Milletvekilinin 1924 Tarih ve 491 Sayılı Teşkilâtı Esasiye Kanununun Bazı Hükümlerinin Kaldırılması ve Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkında Geçici Kanunun Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılması ve Neden Olunan Mağduriyetlerin Giderilmesi Hakkında Kanun Teklifi (2/2952), görüşmeleri tamamlanarak oy birliğiyle kabul edildi.

Komisyon gündeminde görüşülecek başka konu bulunmadığından saat 20.19'da toplantıya son verildi.

17 Haziran 2020 Çarşamba**BİRİNCİ OTURUM****Açılma Saati: 11.06****BAŞKAN : Bekir BOZDAĞ (Yozgat)****BAŞKAN VEKİLİ : Ali ÖZKAYA (Afyonkarahisar)****SÖZCÜ : Emine ZEYBEK (Kocaeli)****KÂTİP : Zeynep GÜL YILMAZ (Mersin)**

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Sayın Başkan Vekilim, Anayasa Komisyonunun saygıdeğer üyeleri, siyasi partilerimizin Grup Başkan Vekilleri, Genel Başkan Yardımcıları, değerli milletvekillerimiz, basınımızın değerli temsilcileri; Komisyon Başkanlık Divanı olarak hepinizi saygıyla selamlıyorum. (*)

Toplantı yeter sayımız vardır.

Anayasa Komisyonunun 27’nci Yasama Dönemi 3’üncü Toplantısını açıyorum.

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.- Oturum Başkanı Ali Özkaya’nın, Komisyon gündeminde bulunan 1924 Tarih ve 491 Sayılı Teşkilâtı Esasiye Kanununun Bazı Hükümlerinin Kaldırılması ve Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkında Geçici Kanunun Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılması ve Neden Olunan Mağduriyetlerin Giderilmesi Hakkında Kanun Teklifi’ne ilişkin açıklaması

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Bu toplantımızın gündemini 12 ile 15 Haziran 2020 tarihleri arasında sizlere yazılı olarak tebliğ etmeye başladık ve ayrıca da “tbmm” uzantılı e-posta adreslerinize de gönderdik. Siyasi partilerimizin yöneticileriyle yapılan görüşmede varılan mutabakat çerçevesinde, siyasi partilerimizin de taleplerini dikkate alarak, yarın yapılması gereken toplantıyı bugüne aldık.

Bugünkü toplantımızın asıl gündemi, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Tekirdağ Milletvekili Sayın Profesör Doktor Mustafa Şentop ve 192 milletvekilinin imzasını taşıyan ve 10 milletvekilinin de katıldığı, 1924 Tarih ve 491 Sayılı Teşkilâtı Esasiye Kanununun Bazı Hükümlerinin Kaldırılması ve Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkında Geçici Kanunun Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılması ve Neden Olunan Mağduriyetlerin Giderilmesi Hakkında Kanun Teklifi’dir.

1’inci gündem maddemiz olan (2/2952) esas numaralı Kanun Teklifi’yle ilgili görüşmelere başlayacağız.

Önce, Komisyonda, teklif sahibi Meclis Başkan Vekilimiz Sayın Süreyya Sadi Bilgiç Bey’e söz vereceğim; daha sonra, siyasi partilerimizin Grup Başkan Vekillerine söz vereceğim ve ondan sonra da mümkünse, öncelikle, Anayasa Komisyonu üyesi arkadaşlarımıza, sonra da diğer milletvekillerimize söz vereceğim ve bu sözler çerçevesinde de, bugün mümkün olduğu kadar, en geniş manada herkesi dinleyerek bu tarihi günde güzel, hayırlı ve bereketli bir çalışma yapmayı arzu ediyoruz.

Değerli arkadaşlar, öncelikle, Sayın Meclis Başkan Vekilimize söz vermeden önce Komisyon Başkan Vekili olarak birkaç söz söylemeyi arzu ediyorum.

(*) Coronavirus salgını sebebiyle toplantı salonundaki Başkanlık Divanı üyeleri, milletvekilleri, katılımcılar ve görevli personel maske takarak çalışmalarına katılmaktadır.

14 Mayıs 1950’de rahmetli Menderes ve arkadaşları çok büyük bir halk ihtilaliyle yönetime geldiler ve on yıllık süre içinde gerçekten tarihi başarılar elde ettiler; milletimizin her manada gelişmesi, kalkınması, refaha ulaşması, özgürleşmesi için çok ciddi bir gayretle çalıştılar; her seçimde oyunu daha da artırdı ve Türkiye’nin kalkınmasına, refaha, demokrasiye ulaşmasına ciddi çaba sarf ettiler.

27 Mayıs 1960’ta ordunun içindeki bazı subayların öncülüğünde bir darbe oldu ve bu darbenin 27 Mayıs sabahı, İstanbul’dan gelen profesörler heyetinin öncülüğünde hazırlanan yol haritası çerçevesinde maalesef tarihimizde çok acı, ızdırıp dolu bir süreç yaşandı. Yassıada’da kurulan ve adına “Yüksek Adalet Divanı” denilen “Yüksek Soruşturma Kurulu” denilen bir organ oluşturuldu. Bu da bu heyetin kendilerini yasama, yürütme ve yargının yerine koyarak ortaya çıkarttıkları geçici 1 sayılı Kanun çerçevesinde oluşturuldu. Bir mahkemeyi onlar da kabul etmediği için adına “mahkeme” değil, “Yüksek Adalet Divanı” dediler. Zira 1924 Anayasası gereğince Cumhurbaşkanı, Başbakan ve bakanların yargılaması Divan-ı Alide yapılması gerekirken herhâlde Divan-ı Aliye inanmamış ve güvenmemiş olacaklar ki yeni bir organ oluşturdular.

Dünya hukuk tarihinde, benim bildiğim, bir emsali olmayan... Yalnızca bir yönetim organına karşı, kişilere karşı onların tüm suçları için fiiller işlendikten sonra oluşturulan bir soruşturma komisyonu ve bu soruşturma komisyonundan sonra yargılama, sözde mahkeme adı altında Yüksek Adalet Divanı kuruldu. Yüksek Adalet Divanının yargılaması için de 3 sayılı bir muhakeme kanunu çıkartıldı. 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu’nun bir kısmı yürürlükten kaldırıldı, bir kısmı da “Ancak bu kanun çerçevesinde yürütülmeli.” denildi.

Bu kanunda çok ilginç hükümler var ve diyor ki: “Yassıada’daki gözaltına alınanların tamamı mevkufen sevk edilir ve yargılama bitesiye kadar asla tahliye edilemezler. Son güne kadar suçsuz da olsa –ki suçları yok- onlar tutuklu olarak yargılanacaklar.”

Tabii, bu yargılamada Salim Başol Mahkeme Başkanı olarak “Sizi buraya tıkan güç böyle istiyor.” diyor. Kaderin cilvesi, rahmetli Adnan Menderes’in 1950’de seçildikten sonraki ilk Yargıtay üyeliğine seçtiği kişilerden birisi İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı Salim Başol’dur. On yıl sonra, Yargıtay Başkanı olamamanın kızgınlığı ve onun yaşadığı sürecin sonucunda Yassıada’daki bu acı olaylara sebebiyet verdi. Yassıada yargılamaları bittikten sonra 1961 Anayasası kabul edildi. Bu Anayasa çerçevesinde oluşturulan Anayasa Mahkemesi... 44 sayılı Kanun 25 Nisan 1962’de yürürlüğe girdi. Yassıada’nın 4 hâkimi, 3 savcısı Anayasa Mahkemesi üyesi yapıldı ve 28 Ağustos 1962’de Anayasa Mahkemesi geçici 7’nci madde çerçevesinde faaliyete başlayınca Yassıada’nın kalan bütün dosyaları da Anayasa Mahkemesine devredildi ve daha sonraki süreçlerde de Anayasa Mahkemesi bu yargılamaların bir kısmını izin, soruşturma izni verilmediği için reddetti.

Tabii, bu süreçte rahmetli Menderes ve arkadaşları idam edildi, Başbakan, 2 bakan. Ancak yargılamadan önceki süreçte de 7 kişi öldü veya öldürüldü, 1 kişi intihar etti. İçişleri Bakanı Namık Gedik’in intihar ettiği söylendi Harp Okulu’nda. Sağlık Bakanı Lütfi Kırdar mahkeme salonunda, duruşmada savunma yaparken kendisine yapılan hakaretlerin, tezwiratların ve baskının, manevi baskının altında kalarak kalp krizi geçirip duruşma salonunda vefat etti. Seçim bölgem olan Afyonkarahisar Milletvekili Gazi Yiğitbaşı da orada vefat edenlerden birisi. Milletvekilleri, İstanbul Emniyet Müdürü işkencelerle öldürüldü, eski Genelkurmay Başkanı da orada vefat etti.

Tabii, bu acı, ızdırıp... Milletimiz bu mahkemeyi tarih boyunca yok saydı ve hatta dedi ki: “Zalim Başol” Salim Başol’u “Zalim Başol” olarak çevirdi. Hiçbir zaman bu yargılamaları kabul etmedi ve her defa onların ısrarla vurgulandığı “sakıt” “düşük” kavramını da reddetti, “Bunlar düşük değil, itibarlı insanlardır.” dedi.

1960 Anayasası'yla birlikte getirilen kurumların çok önemli bir kısmına maalesef “düşük”ün tersi olan “yüksek” kavramı getirildi: Yüksek Hâkimler Kurulu, Yüksek Savcılar Kurulu, Yüksek Adalet Divanı, Yüksek Soruşturma Kurulu, yüksek kurul, yüksek kurul; adına “yüksek” demekle yüksek olmayan birçok kurul. Belki Anayasa Komisyonumuz veya Meclisimiz olarak bir gün bu kurumların adından “yüksek” kavramını komple çıkarıp Meclisten ve milletten daha yüksek bir şeyin olmadığını hepsine göstermemiz gerekiyor.

Bugün bu kanun da zaten Meclisin iradesine, millî iradeye ket vuranların, çıkarttıkları kanuna “Anayasa’nın bir cüzü.” diyenlerin, “Biz yaptık oldu.” diyenlerin... “Hayır, siz yaptınız, olmadı, altmış yıl sonra da olsa, yetmiş yıl sonra da olsa biz sizin yaptıklarınızı tanımıyoruz, sizi tanımıyoruz.” denildiği için bu kanun çok önemli. Bu kanun, bitmiş, tükenmiş de olsa “Yüksek Adalet Divanı” denilen o kurumlar “Sizi yok sayıyoruz, sizi kabul etmiyoruz.” demenin kanunudur. Bu kanun, demokrasiye, millî iradeye, halkın özgür düşüncesine saygı gösteren ve buna ket vuranların, silahla, darbeye gelenlere “Sizi tanımıyoruz.” demenin kanunudur. Bu açıdan bu kanunu son derece önemsiyor ve tarihe düşülen önemli bir not olarak da görüyoruz.

İnşallah, bu kanun çıktığında... Elbette ki biz hiçbir vefat etmiş büyüğümüzü geri getirmeyeceğiz. Ama Meclis kendisine yapılan haksız bir saldırıyı da yine bu Meclisin çatısı altında milletvekillerinin özgür ve hür iradesiyle bir araya gelerek sonlandıracak ve bir kez daha haykıracak.

1960 ihtilalinden sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi 6-7 tane kanun çıkarttı, bu kanunların her birisi kısmi ve genel afolar oluşturdu: 1962, 1963, 1965, 1966, 1969, 1974, 1987 ve 1990 olmak üzere değişik af kanunları getirildi ve 1974'teki 1801 sayılı Kanun'la siyasi yasaklar da komple kaldırılmış oldu. Esasen 1969'da getirilmişti ama Anayasa Mahkemesinin iptaliyle birlikte o süreç sonuca kavuşmamış olmuştu. 1803 sayılı Af Kanunu'yla da bu kişilerin mahkûmiyetlerinin sonuçları affedilmiş oldu. 1987 yılında rahmetli Turgut Özal'ın getirdiği kanunla İmralı'daki cenazeler nakledildi, 1990'da da –yargıda- Türkiye Büyük Millet Meclisi zaten itibarı olan bu insanların itibarlarını resmen tanımış ve iade etmiş oldu.

Bugün inşallah bütün milletvekillerimize, siyasi partilerimize en geniş manada söz vererek bu kanunu olgunlaştırmak ve tarihe bir not düşmek istiyoruz.

Kanun çalışması sırasında, maddelere geçildiğinde veya genelde de konuşulacak mutlaka “Efendim, bu kanun bitmiş bir kanundur, yürürlükte değildir.” denilebilir. Ancak yürürlükten kaldırıldığına dair hiçbir resmî kanun hükmü veya Anayasa hükmü yok. O nedenle yürürlükten kalkmış da olsa, tüketilmiş de olsa biz Meclis olarak bir kez daha “Sizi yok sayıyoruz.” diyoruz. Ancak burada çok özellikle ve itinayla durduğumuz bir husus var: Yasama, yürütme ve yargı. Yargı... Bu mahkeme sözde bir mahkeme de olsa ve bu mahkemeyi biz tanımasak da yargının sonucunu yasamanın bir fiiliyle, tasarrufuyla ortadan kaldırmayı yargı hayatımız açısından, devlet hayatımız açısından uygun görmediğimiz için özellikle mahkemenin sonuçlarını yok saymıyoruz, buna özel bir dikkat ediyoruz. Çünkü yasama, yürütme ve yargının ayrı olması için... Biz bu mahkemenin kuruluşuna dair hükümleri kaldırıyoruz ve diyoruz ki: “Seni mahkeme ve yargı olarak hiç tanımıyoruz.” Burada da özellikle ve hassaten yargı ve yasama arasındaki erkler ayrılığına dikkat ediyoruz.

Bu çerçevede bütün milletvekili arkadaşlarımıza söz vereceğim. İnşallah kanunun milletimize, demokrasimize hayırlı olmasını arzu ediyoruz. Komisyonumuzdan geçer, Genel Kurulda da yasalaşır diye arzu ediyorum.

Ve sözü, imza sahibi, Yassıada'nın mağdurlarından Meclis Başkan Vekilimiz Sayın Süreyya Sadi Bilgiç Bey'e veriyorum.

Buyurun Sayın Başkanım.

III.- KANUN TEKLİFLERİ VE DİĞER İŞLER

A)KANUN TEKLİFLERİ

1.- Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop ve 192 Milletvekilinin 1924 Tarih ve 491 Sayılı Teşkilâtı Esasiye Kanununun Bazı Hükümlerinin Kaldırılması ve Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkında Geçici Kanunun Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılması ve Neden Olunan Mağduriyetlerin Giderilmesi Hakkında Kanun Teklifi (2/2952) (**)

SÜREYYA SADİ BİLGİÇ (Isparta) - Teşekkür ediyorum.

Gerçi Sayın Başkanın bu giriş konuşmasından sonra bir daha sunum yapmaya gerek var mı, onu bilmiyorum ama gene de usulü yerine getirerek bu sunuşu yapacağım.

Sayın Başkan, Anayasa Komisyonunun saygıdeğer üyeleri, Değerli Grup Başkan Vekillerimiz, değerli milletvekilleri, kamu kurumlarımızın ve basınımızın kıymetli temsilcileri ve katılımcılar; öncelikle hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Bugün, 12 Haziran 1960 tarihli ve 1 sayılı, 1924 Tarih ve 491 Sayılı Teşkilâtı Esasiye Kanununun Bazı Hükümlerinin Kaldırılması ve Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkında Geçici Kanunun Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılması ve Neden Olunan Mağduriyetlerin Giderilmesi Hakkında Kanun Teklifi’ni Komisyonun huzuruna getirmiş bulunuyoruz.

Teklifin 1’inci imza sahibi olan Tekirdağ Milletvekili ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanımız Sayın Mustafa Şentop Bey’in de sevgi, selam ve saygılarını sizlere iletmek istiyorum.

Sunuma geçmeden önce yalnız şunu vurgulamak istiyorum: Sayın Başkan söz verirken işte “Yassıada ve mağdurlarından” dedi. Bu teklifi getirişimizin bireysel mağduriyetlerin ortadan kaldırılması ya da giderilmesiyle asla ve asla bir alakası yoktur. Zaten darbe ve darbe tarihlerine de baktığımızda, darbelerden evet, bireysel olarak mağduriyetler oluşabilir, çıkabilir, biz de aile olarak geniş bir çerçeve içerisinde bundan nasibimizi aldık ama esasen, darbelerle baktığımızda mağdur olan toplumun, milletin ta kendisidir; sosyal hayatıdır, siyasi hayatıdır, içtimai hayatıdır, edebiyatıdır, romanıdır, şiiridir, kültürüdür, folklorudur, her şeyidir. O manada da burada 27 Mayıs ve kendisinin bütün oluş, gelişim şekli ve darbenin yapılış şekline baktığımızda da kendi içerisinde de diğer darbelerle ve darbe girişimlerine göre istisnai bir hâlinin olduğunu da ayrıca vurgulamak istiyorum ki önümüzdeki süreç içerisindeki konuşmalarda da bu neden daha istisnaidir, neden diğerlerinden ayrışır, bunu da teferruatıyla konuşuruz.

Bilindiği gibi, bahsi geçen 1 sayılı Kanun, 27 Mayıs askerî darbesinden sonra oluşturulan Millî Birlik Komitesi tarafından ihdas edilen ilk kanun olma özelliğini taşır. Milletin hür iradesiyle göreve getirdiği hükûmeti silah zoruyla deviren darbeciler, çıkardıkları bu 1 sayılı Kanun’la kendilerine bir nevi hukuki meşruiyet zemini tesis etmek istemiştir. Bu sebeple, Millî Birlik Komitesi, millet iradesinin yegâne meşru temsilcisi olan Türkiye Büyük Millet Meclisinin yetkilerinin yanında, devletin yürütme ve yargı erklerini ve bunların sahip olduğu bütün hak ve yetkileri de gasbederek kendi uhdesine toplamıştır.

Bu 1 sayılı Kanun’un teklifimizde esasını teşkil eden 6’nı maddesiyle, yetkileri gasbedilmiş ve Cumhurbaşkanı, Başbakan, bakanlar ve milletvekillerini yargılamak üzere hukuka aykırı bir biçimde ve “Cumhurbaşkanı, Başbakan, bakanlar ve milletvekilleri ve bunların suçlarına iştirak edenler...” diyerek, geçici bir mahkeme hüviyetinde, yargılamak değil, cezalandırmak üzere Yüksek Adalet Divanı kurulmuştur.

(**) (2/2952) esas numaralı Kanun Teklifi tutanağa eklidir.

Bir kez daha vurgulamak isterim ki 27 Mayıs darbesi, demokrasi ve insan haklarına karşı yapılmış bir harekettir. Darbecilerin kurduğu divan, yargılamak için değil, cezalandırmak amacıyla teşkil etmiştir.

Değerli üyeler, Yüksek Adalet Divanı oluşturulurken tamamen hukuk kurallarının dışına çıkmıştır. Millî Birlik Komitesi, evrensel hukukun en temel prensiplerinden biri olan doğal hâkim ilkesini ihlal ederek -ki bu ilkeye göre, bildiğiniz gibi, belirli bir uyuşmazlığı karara bağlayacak olan hâkim ve mahkemenin söz konusu uyuşmazlığın doğumundan önce belirlenmesi gerekmektedir- sözde bir mahkeme kurmuş ve belirli kişiler hakkında bu mahkeme eliyle yargı yetkisini kullanmıştır. Söz konusu yargılamalar, doğal hâkim ilkesinin yanı sıra, masumiyet karinesi ve kanunsuz suç olmaz ilkesi gibi diğer evrensel hukuk prensiplerine, ayrıca o dönemde yürürlükte olan 1924 Anayasası'nın yasama sorumsuzluğu, yasama dokunulmazlığı ve Divan-ı Ali yani yüce divan teşekkülüne ilişkin hükümlerine de açıkça aykırılık içermekteydi. Bu anlamda, dönemin Cumhurbaşkanı, Hükümet üyelerinin herhangi bir sebeple suçlu oldukları bir an için kabul edilse dahi, bunların yargılamalarını yapacak ve suç isnat edebilecek yegâne mercinin 1924 Anayasası'na göre Divan-ı Ali olması gerekirdi. Fakat darbeciler Divan-ı Alinin kendi siyasi arzuları doğrultusunda karar vermeyeceğini bildikleri için, o dönemin yürürlükteki kanunlarını ve anayasasını çiğneyerek kendi darbe hukuklarını yaratmak yoluna gitmişler ve siyasi ihtiraslarının sevgiyle, Demokrat Partiden ve onun temsilcilerinden intikam almak için kendi arzuları doğrultusunda kararlar verecek sözde bir mahkeme kurmuşlardır. Daha da vahimi, 1 sayılı Kanun'a baktığımızda, esasında Demokrat Partililerin daha en baştan suçlu olduklarına hükmedildiğini görüyoruz. Zira 6'ncı maddenin ilk fıkrasında, Yüksek Adalet Divanının, sakıt Reisicumhur ile Başvekil ve eski iktidar mensuplarını ve bunların suçlarına iştirak edenleri yargılamak üzere kurulduğu ifade edilmiştir. Buradaki "suçlarına iştirak edenler" ibaresi dikkat çekicidir. Zira bu ifadeyle 1 sayılı Kanun, Demokrat Partililerin daha yargılamalar başlamadan önce suçlu olduklarını peşinen ilan etmiş, böylece -daha önce de ifade ettiğimiz üzere- hukukun en temel prensiplerinden birisi olan masumiyet karinesi ayaklar altına alınmıştır.

Saygıdeğer milletvekilleri, yüce heyetinizin takdirine arz ettiğimiz bu kanun teklifinden muradımız, böylesine hukuk dışı bir süreç yürütülerek kurban edilen, başta dönemin Başbakanı Adnan Menderes ve iki Bakanı Hasan Polatkan ve Fatin Rüştü Zorlu olmak üzere, Yassıada'daki düzmece mahkeme tarafından yargılanan ve hüküm giyen bütün sanıkların çeşitli suçlardan mahkûm oldukları yönündeki var olan şekli gerçekliği değiştirmek ve 27 Mayıs hain darbesinin hem Yassıada mağdurlarının ailelerinin hem de Türk milletinin vicdanında açtığı yarayı bir nebze olsun hafifletebilmektir. Bu amaçla, teklifte öncelikle olarak Yüksek Adalet Divanının hukuken varlık temeli olan 1 sayılı Kanun'un 6'ncı maddesinin geçmişe dönük şekilde yürürlükten kaldırılması amaçlanmaktadır.

Burada bir ayrıntıyı nazardikkatlerinize de sunmak istiyorum: Millî Birlik Komitesi bu 1 sayılı Kanunu 12 Haziran 1960 tarihinde kabul etmesine rağmen kanunu geriye yürüterek 27 Mayıs 1960 tarihinden itibaren geçerli olmasını sağlamıştır. Bu anlamda, teklifle öngörülen de zaten geçmişe etkili bir şekilde kurulmuş olan "Divan" adlı bu sözde mahkemenin yine geçmişe etkili olacak şekilde yürürlükten kaldırılmasından ibarettir.

Bu noktada, yanlış anlaşılmaya müsait bir duruma da dikkatinizi çekmek isterim. Teklifle, Yüksek Adalet Divanının verdiği kararların değil, bizatihi Divanın kendisinin makabline şamil olarak 27 Mayıs 1960 tarihinden geçerli olmak üzere son bulunmuş addedilmektedir. Zira kanaatimizce, Yüksek Adalet Divanı, aldığı kararlarında münferit hukuksuzluklar ya da haksızlıklar sebebiyle değil, bizzat kuruluşunda hiçbir meşru hukuki dayanağı olmadığından evrensel anlamda bir mahkeme olarak da kabul edilemeyecek bir yapıdır.

Bu vesileyle bir noktanın daha altını çizmek istiyorum: Bu kanun teklifi kamuoyunda ilk gündeme geldiğinde gerek Deniz Gezmiş ve arkadaşları hakkındaki yargılamaların gerek 1980 darbesinden sonra sıkıyönetim mahkemelerinde ve DGM’lerde yapılan yargılamaların haksızlığından bahisle kamuoyunda bir tartışma başlatılmıştır. Bu çerçevede “Eğer Yassıada kararları için bir girişim başlatılıyorsa neden mesela 12 Martta veya 12 Eylüldeki idamlar veya mağduriyetler için de bir adım atılmıyor?” gibi değerlendirmeler yapıldığını da gördük. Kanımızca, bu zikrettiğimiz mahkemeler ve burada yapılan yargılamalar ile Yassıada’da Yüksek Adalet Divanındaki yargılamalar arasında yapılacak bir kıyas doğru olmayacaktır. Öncelikle bu mahkemeler, sonuçlarını beğensek de beğenmesek de Yassıada mahkemesi gibi doğal hâkim ilkesine aykırı bir şekilde sadece belirli kişileri yargılamak üzere kurulmuş mahkemeler değillerdir. İkinci olarak, bu mahkemelerin hiçbirisi, Yassıada’da olduğu gibi yargılamaya konu eylemlerin gerçekleştiği tarihten sonra kurulmamışlardır. Üçüncü ve son olarak da bu mahkemeler, kendi dönemlerinin anayasasına ve meri mevzuatına uygun olarak kurulmuşlardır. Diğer bir ifadeyle, Türkiye Cumhuriyeti devletinin kuruluş felsefesi ve değişmez anayasal prensibi olan “Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir” ilkesine uygun şekilde, bu mahkemelerin kuruluşu ya Anayasa’ya ya da milletin temsilcisi olan Meclis tarafından ihdas edilen kanunlara, özetle de millettten alınan bir yetkiye dayanmıştır. Yüksek Adalet Divanı adı verilen bu sözde mahkeme ise bu temel nitelikten de mahrumdur.

Ayrıca vurgulamak isterim ki millî iradeyi, meşruiyeti ortadan kaldıran hain tertipler ile meşruiyete karşı yapılan saldırı girişimlerinin mevzuatlar çerçevesinde cezalandırılmasını aynı nitelikteymiş gibi paralel değerlendirmek de mümkün değildir. Gerek 12 Mart gerek 12 Eylül sonrası yargılamalar, süreç ve sonuçları itibarıyla ayrıca değerlendirilebilir. Tabii, bu demek değildir ki 27 Mayıs dışındaki askeri darbe dönemlerinde hiçbir haksızlık veya zulüm olmamıştır, tabii ki olmuştur. Bu dönemlerle ilgili hukuki hesaplaşmalar da zaman zaman yapılmıştır. Her ne kadar sanıklar hayatını kaybettiği için dava kürsüsü kalksa da 12 Eylül davası böyle bir hesaplaşmanın tezahürüydü ve sembolik olarak da önemi vardı. Bu dönemde ortaya çıkan mağduriyetlerin giderilmesi için zaman zaman bazı adımlar atılmıştır ve şüphesiz gelecekte de başka adımlar atılacaktır. Burada önemli olan husus, bütün bu yüzleşmelerin, iyi niyetli tasarrufların hukukun üstünlüğü zemininde ve demokratik teamüllere uygun şekilde yürütülmesidir. Bizim bu teklifteki en temel hassasiyetimiz budur.

Değerli milletvekilleri, huzurlarınızda tekrar ifade etmek isterim ki burada üzerinde hassasiyetle durduğumuz konuların başında yargı tasarrufunun doğrudan bir yasama tasarrufuyla iptal edilmesi anlamına gelecek bir işlemden kaçınmak gelmektedir. Eğer buna dikkat etmez isek gerçekten de hem erkler ayrılığı prensibini açık şekilde ihlal etmiş oluruz hem de gelecekte benzer tasarruflara emsal olabilecek bir işlem tesis etmiş oluruz. Bu hassasiyetle, teklifle Yüksek Adalet Divanının kararlarının hukuk dünyasındaki etkilerinin silinmesi için bu Divanı kuran kanunun geriye etkili şekilde kaldırılması formülü benimsenmiştir. Bu noktada teklifle ilgili çalışmalar yapılırken yargılamaların yenilenmesi gibi bir alternatif formülün de gündeme geldiğini belirtmek isterim fakat yargılamaların yenilenmesi müessesesi, bildiğiniz gibi, bir mahkemenin ve yargılamaların varlığı yönündeki ön kabule dayanır. Dolayısıyla Yassıada kararlarını yeniden yargılamaya açmak, 2020 yılı Türkiye’inde Türkiye Büyük Millet Meclisinin Yüksek Adalet Divanını meşru bir mahkeme olarak kabul etmesi anlamına gelecektir. Bunu asla kabul edemeyeceğimiz için bu yöntemi benimsemedik ve Yüksek Adalet Divanını kuran hukuk metni olan 6’ncı maddeyi geçmişe dönük olarak ilga etmenin daha isabetli olacağına kanaat getirdik.

Burada tabii akla gelebilecek tereddütlerden birisi, bu teklifle yürürlükten kaldırılması öngörülen 12 Haziran 1960 günlü 1 sayılı Kanun’un hâlen yürürlükte olup olmadığıydı. Bu noktada şu düşünceden hareket ettik: Malumunuz, kural olarak bir kanun yürürlükten kaldırılmadıkça yürürlükte kabul edilir.

Bu genel kural gereğince, 12 Haziran 1960 tarih ve 1 sayılı Kanun'u açık bir şekilde yürürlükten kaldıran bir hukuk normu bulunmamaktadır. Ayrıca, darbe sonrasında halk oyuyla kabul edilen 1961 Anayasası geçici 4'üncü maddesi Millî Birlik Komitesince ihdas edilen kanunları yürürlükte kabul etmiş ve bunların normal kanunlar gibi değiştirilip kaldırılabilceğini öngörmüştür. Bu nedenlerle 12 Haziran 1960 günlü ve 1 sayılı Kanun'un hâlâ yürürlükte olduğu konusunda bir tereddüt bulunmadığı kanaatine ulaştık. Dolayısıyla 1 sayılı Kanun her ne kadar geçici kanun vasfıyla hükmünü tüketmiş olsa ve bir daha uygulanma imkânı bulunmasa da hâlen yürürlükte olan bir kanundur. Tabii, bu teklifle hükmünü tüketen ve tekrar uygulanma olasılığı bulunmayan bir kanunun yürürlükten kaldırılmasının toplumsal hafızaya dönük sembolik bir kıymet olduğunu da göz önüne almak gerekmektedir. Zira ne toplumun rızasına ne de devletin meşru zorlama gücüne dayanmayan yetkisiz kurumların verdiği kararların şeklen bile olsa hukuk dünyasında yargı kararı olarak var olmaya devam etmelerinin demokratik bir hukuk devletine yakışmayacağı kanaatindeyiz. Bu kapsamda teklifin 1'inci maddesiyle, millete ait olan yargı yetkisini gasbeden ve dönemin yürürlükteki anayasasıyla evrensel hukuk prensiplerini doğrudan ihlal ederek, başta Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan'ın yaşam hakkı olmak üzere, çoğunluğu Demokrat Parti milletvekili birçok kişinin temel hak ve özgürlüklerini ortadan kaldıran yargılamaları yürüten Yüksek Adalet Divanının hukuki varlık dayanağı olan 12 Haziran 1960 tarih ve 1 sayılı Kanun'un 6'ncı maddesi yürürlükten kaldırılmıştır. Böylece hukuk sistemimiz Türkiye Cumhuriyeti'nin temelini oluşturan "Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir." prensibini ihlal eden bir kanun maddesinden arındırılmış olmaktadır.

Teklifle doğrudan ilgili olmamakla beraber 27 Mayıs darbesinin ve Yüksek Adalet Divanının meşruiyet kriziyle ilgili bir hususu daha hatırlarınıza getirmek isterim. Esasen Yüksek Adalet Divanı ile ilgili olarak bizim burada ifade etmeye çalıştığımız ağır meşruiyet sorununu 27 Mayıs darbecilerinin baskılarıyla 5 Mart 1962 yılında kabul edilen Tedbirler Kanunu'yla -ki 1'inci maddeden aynen okumak istiyorum, Tedbirler Kanunu'nun 1'inci maddesini- Yüksek Adalet Divanınca veya sair kaza mercilerince verilmiş ve kesinleşmiş olan karar ve hükümleri, söz, yazı, haber, havadis, resim, karikatür veya sair vasıta ve suretlerle kötüleyenler veya üstü kapalı da olsa matufiyeti belli olacak şekilde kötülemeye çalışanlar veya mahkûm edilenlerin mahkûmiyetlerine esas teşkil eden fiillerini yahut şahıslarını övenler veya neticelenmiş hazırlık, ilk, son tahkikat veya infaz safhalarıyla ilgili resim, hatıra, röportaj yayınlar veya beyanat verenler hakkında bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası getiren bir düzenlemeyi kabul etmişlerdir. Bu da hiçbir şekilde 27 Mayıs ihtilalinin milletin gönlünde, vicdanında, ruhunda, aklında asla ve asla kabul edilmediği ve her daim yargılandığı ve bundan dolayı da bir meşruiyet korkusu içerisinde de darbe sonrasında, 1962 yılında da darbecilerin ellerini ve baskılarını Türkiye Büyük Millet Meclisi üzerinden çekmedikleri ve baskıyla da kendilerine bir koruma kalkanı kurmak üzere de bu Tedbirler Kanunu'nu çıkardıkları ortadadır. Bu kanun da 1969 yılında yine Türkiye Büyük Millet Meclisinin yapmış olduğu bir düzenlemeyle yürürlükten kaldırılmıştır. Yürürlükten kaldırıldığı 15 Mayıs 1969 tarihine kadar da Tedbirler Kanunu'nu ihlalden 610 kişi hakkında dava açılmış, 24 kişi hakkında da hapis cezası verilmişti. İktidara karşı meşru direnme hakkını kullanan Türk milleti adına hareket ettikleri vehmine kapılan darbecilerin ve onların güdümünde iş görmüş Yüksek Adalet Divanının birtakım cezai tedbirlerin arkasına sığınarak kendilerini koruma çabalarının ne anlama geldiğini bir kez daha siz saygıdeğer üyelerin ve milletvekillerimizin ferasetine havale ediyorum.

Değerli üyeler, teklifin 1'inci maddesinde ayrıca 1 sayılı Kanun'un 1924 Anayasası'ndaki müsadere yasağını kaldıran 24'üncü maddesinin ikinci fıkrası da yürürlüktün kaldırılmaktadır. Böylece Yassıada yargılamalarındaki müsadere kararlarının hukuki dayanağı ortadan kaldırılmış olacaktır. Burada, Yassıada'daki hukuksuz yargılamalarla en temel insan haklarından biri olan mülkiyet hakları masumiyet karinesine aykırı bir şekilde gasbedilenlerin zararlarının tazmini için teklifin geçici 1'inci

maddesiyle de bağlantılı bir tasarruf söz konusudur. Bu çerçevede, teklifle söz konusu yargılamaların sebep olduğu mağduriyetlerin mümkün mertebe giderilmesi için Türkiye Büyük Millet Meclisince bir tavır ortaya koyma imkânımız olduğunu düşünüyoruz. Nitekim, teklifin geçici 1'inci maddesi de bu amaç doğrultusunda ilk olarak Yüksek Adalet Divanı kararlarından dolayı mahkûm olanların eğer varsa tüm adli sicil ve bilgi amaçlı tutulanlar da dâhil olmak üzere diğer arşiv kayıtlarından silinmesini temin ediyoruz. Zaten 1 sayılı Kanun'un 6'ncı maddesinin geçmişe dönük olarak yürürlükten kaldırılmasıyla birlikte Yüksek Adalet Divanının varlığı ve işlemleri hukuki temelden yoksun hâle geleceğinden biz bu düzenlemeyle bunun doğal bir neticesi olan adli sicil kayıtlarını silme konusunda Adalet Bakanlığına da açık bir görevlendirme yapıyoruz.

Öte yandan, yine teklifin geçici 1'inci maddesiyle Yüksek Adalet Divanı tarafından yapılan yargılamalara muhatap olan mağdurlara veya mirasçılara Yüksek Adalet Divanı kararlarından kaynaklanan manevi zararların tazmini için dava açma hakkı tanınmaktadır. Bu kapsamda açılacak tazminat davalarında Danıştay görevli kılınmıştır. Ayrıca verilecek kararlara karşı gerek davacılar gerek hazine tarafından temyiz yolu kullanılabilir. Ayrıca Yüksek Adalet Divanının verdiği kararlar sebebiyle uğradıkları manevi zararların tazminini de hesaplama kolaylığı olması açısından koruma tedbirleri nedeniyle tazminata ilişkin yürürlükte olan mevzuat hükümlerinin esas alınması yöntemi benimsenmiştir. Yine geçici 1'inci maddenin (5)'inci fıkrasıyla tazminata ilişkin kararların ne şekilde icra edileceği, tazminat ödenmesine hükmedilen kişiler için ne zaman ödeme yapılacağı gibi konular da düzenlenmiştir.

Son olarak, maddenin 6'ncı fıkrasında, dava açılmasını kolaylaştırmak amacıyla, açılacak davalarda maktu harç alınması ve davaların sonunda maktu ücret tarifesini uyarınca vekâlet ücretine hükmedilmesi esası benimsenmiştir. Ayrıca, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda yer alan ihtiyari ve zorunlu idari başvuruya ilişkin hükümlerin bu davalarda uygulanmayacağı düzenlenmiştir.

Ben bu vesileyle başta Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu, Hasan Polatkan olmak üzere ebediyete intikal etmiş bulunan bütün şehitlerimizi bir kez daha rahmetle, minnetle ve şükranla yâd ediyorum. Mekânları cennet olsun. Milletın zaten temizlemiş olduğu, vicdanında asla kabul etmediğı bir ayıbı inşallah bugün de hep beraber Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa Komisyonu olarak biz de tarihin karanlık çöplüğüne gömeceğiz diyor, sabrınız için teşekkür ediyor, müzakerenin verimli geçmesini ve hayırlara vesile olmasını şimdiden temenni ediyorum.

Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Sayın Bilgiç, teşekkür ediyoruz Sayın Başkanım.

Değerli milletvekillerimiz, Komisyonumuza katılan kurum temsilcileri ve uzmanları kısaca okuyorum:

Adalet Bakanlığı, Niyazi Acar, Genel Müdür; Hakan Şeker, Genel Müdür Yardımcısı; Mehmet Ökmen; Genel Müdür Yardımcısı; Ahmet Efkân Karacaoğlu, Daire Başkanı. İçişleri Bakanlığı; Kadir Akın Gözel, Genel Müdür Yardımcısı. Hazine ve Maliye Bakanlığı; Hakan Güzel, Muhakemat Genel Müdürü; Faruk Çakmak, Hukuk Müşaviri; Nahit Yüksel, Selami Gül, Cengiz Demirbağ, Uzman. Yargıtay Başkanlığı; Remzi Doğan, 11. Ceza Dairesi Üyesi. Danıştay Başkanlığı; Burakhan Melikoğlu, Genel Sekreter Yardımcısı. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı; Prof. Dr. Uğur Ünal, Başkan; Azmi Gürel, Daire Başkanı. Cumhurbaşkanlığı Hukuk ve Mevzuat Genel Müdürlüğü; İbrahim Hakkı Beyazıt, Daire Başkanı. Komisyonumuzun Uzmanları; Haluk Kurnaz ve İbrahim Akdeniz.

Şimdi sözü AK PARTİ Grup Başkan Vekilimiz -imza sahiplerinden- Sayın Özlem Zengin Hanımefendi'ye veriyorum.

Buyurunuz Sayın Başkanım.

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Çok teşekkür ediyorum.

Sayın Başkanım, çok değerli heyetiniz ve aynı zamanda tüm siyasi partilerden katılan başta grup başkan vekilleri, milletvekilleri, Sayın Meclis Başkan Vekilimiz, elbette konuya dair alakasına binaen buraya davet edilen, gelen değerli misafirlerimiz, basınımızın değerli temsilcileri; ben de sizleri saygıyla selamlıyorum.

Doğrusu ben konuşmaların her daim bir bütünlük içerisinde yapıldığına inanıyorum. O yüzden tekrar etmemek adına ben de bugüne dair grubumuz adına, daha ziyade siyasi manada hissiyatımıza dair birkaç kelam etmek istiyorum. Hem Sayın Başkan Özkaya hem de Meclis Başkan Vekilimiz -ki kendisi ikinci imza sahibi- konunun serencamına dair derinlikli ve temellendirerek bir konuşma yaptı. Zaten devam eden süreçte de diğer siyasi partilerden milletvekillerimizin bu manada konuşmalar yapacağına eminim.

Bugün tabii bizim için, Türkiye demokrasisi için fevkalade önemli bir gün. İnsan bir taraftan hüzünleniyor yani bir hatanın, bir garabetin düzeltilmesi için bir değil, beş değil, on değil, altmış yıla ihtiyacınız oluyor. Çok uzun bir zaman altmış yıl. Bu ağırlığı üzerimizde hissetmenin anlamlı olduğu kanaatindeyim ve aslında bu ağırlığı hissederek bu konuya dair bir düzenleme yapıyor olmanın Türkiye demokrasisi için ve içinde bulunan bizler için de fevkalade önemli olduğu kanaatindeyim.

1960 darbesi Türkiye’de darbelerin ilkidir yani ilk darbedir ve tarihimiz açısından da demokrasimiz açısından da çok önemli bir dönüm noktasıdır çünkü 1950’de çok partili hayata geçtikten sonra kendi mecrasında, doğal mecrasında devam eden bir çok partili siyasal hayat varken 60 darbesiyle beraber muazzam bir travma geçirmiştir demokrasimiz ve bu travmayla beraber artık darbelerin tarihi başlamıştır; bir başlangıç noktasıdır, mihenk noktasıdır. Devamında, malumunuz 12 Mart, 12 Eylül ve tabii darbecikler de var, işte, 28 Şubatta olduğu gibi daha sonra devam edenlerin, bu darbelerin de birer zeminini oluşturmuştur aslında. Bugüne kadar da pek çok vesileyle bir tür hesaplaşma, bir tür iadeitibarla alakalı pek çok şey yapılmaya çalışılmıştır aslında tüm siyasi partiler tarafından fakat asıl mesele, o darbeci gelenek bir yaklaşımı kurumsallaştırmaya çalıştırmıştır başta ortaya koyduğu anayasa anlayışıyla. Hatta bunun izlerini hâlâ bugün dahi görüyoruz. O sebeple, bu darbe sadece insanların hayatına, Türk siyasal hayatına o an için yapılmış değil, kalıcı hasarlar oluşturacak şekilde kurgulanmıştır devamında da. Bu manada, bugün yaptığımız şey aslında -aynen Sayın Başkanımızın söylediği gibi- bireysel hayatlardaki yaraları ihya etmek değil, bizim kendi demokrasimizle alakalı hasarları ortadan kaldırmakla, ihya etmekle alakalı bir süreçtir.

Tabii ki şunu ifade etmek isterim: Her darbe beraberinde hem bireysel hayatlarda hem siyasi hayatta hem toplumsal hayatta ama en önemlisi de toplumsal psikolojide çok ağır travmalara sebep oluyor. Bu travmalarla beraber geçmişte afkar düşünülmüştür, işte, siyasi hakların iadesi 1969’da kısmen gündeme gelmiştir, 1974 affında yine bazı kısmi telafiler düşünülmüştür. Ben de hukuk fakültesinde öğrenciyken şahit oldum, cenazelerin nakledildiği gün ben İstanbul’daydım, hukuk fakültesi son sınıf öğrencisiydim, o nakillere şahitlik ettim. O gün de çok enteresan bir gündü Türkiye için. Turgut Özal bu manada naaşların taşınarak bir anıt mezara defnedilmesiyle çok önemli bir şey yaptı, iadeitibar o manada söz konusu oldu. Fakat her şeye rağmen şunun altını çizmemiz lazım: Bugün hukuki gerçeklik adına bir mahkûmiyet kararı hâlâ vardır. Yani sonuçta Celal Bayar, Adnan Menderes, Hasan Polatkan, Fatin Rüştü Zorlu idama mahkûm olmuşlardır ve suçlu olarak hukuk âleminde bu karar hâlâ varlığını devam ettirmektedir. Bizim yapmak istediğimiz şey, aslında, varlığını hukuk âleminde devam ettiren

bu kararın bizatihi kendisini değil, bu kararı veren, mahkemeyi kuran bu geçici kanunu ortadan kaldırmaktır, yapmak istediğimiz şey budur. Yani hukuk âlemindeki varlığına bir itirazımız var, bu varlıkla alakalı bir şey yapmak istiyoruz, bugün yapmaya çalıştığımız şey budur aslında.

Şimdi, darbelerle ilgili birkaç şey daha ifade ederek toparlayacağım. Bir darbeyle ne ortaya çıkıyor? Hangi sonuçlar aslında ortaya çıkıyor? Şöyle bir baktığımızda, bence bu darbelerle, özellikle bu yargılamalarla birlikte yapılmak istenen şey... Biraz evvel Sayın Başkanım ifade etti, tabii hâkim ilkesi ortadan kaldırılarak o suçun işlenmesinden önce değil, o suç işlendikten sonra aslında bir mahkeme ihdas ediliyor. Hatta çok kısa olduğu için belki bir cümleyle ifade etmek isterim, enteresandır bu cümle. “Sakit” biliyorsunuz “düşmüş” demektir. Ekim 1960’da mahkemeye yani duruşmaları izlemeye giden insanların eline bastırılarak verilen hazırladıkları bir broşür var. O broşürün kapağında “sakıt” kelimesi bile değil “düşük” kelimesi kullanılır yani aslında orada yapılmak istenilen şey, daha yargılamadan insanları aşağılamaktır. O hazırlanan filmler okullarda, liselerde bile ders aralarında öğrencilere gösterilmiştir, yargılamalar devam ederken bunlar yapılmıştır. Buradaki ifade şudur: “Sakit Reiscumhur ile Başvekil ve vekilleri ve eski iktidar mebuslarını ve bunların suçlarına iştirak edenleri yargılamak üzere bir ‘Yüksek Adalet Divanı’ kurulur.” Yani, baktığınız üzere görüyorsunuz sadece bir grup insanı yargılamak üzere, onlar görevlerini ifa ederken suç olmayan konularla ilgili olarak oluşturulan bir mahkemeden biz bahsediyoruz. Aslında buna “mahkeme” de demiyoruz “sözde mahkeme” diyoruz. Hatta şunu ifade etmek isterim: Ben hukuk fakültesinde öğrenciyken 1988 yılında Bursa’da Ahmet Vefik Paşa Tiyatrosu’nda bir duruşmaya katılmıştım. Bir grup öğrenci sayıları fazla olduğu için Ahmet Vefik Paşa Tiyatrosu’nun salonunda yargılanmıştı. Bana çok enteresan gelmişti bir tiyatro salonunun mahkeme salonu gibi kullanılması. Yassıada’nın ismi değişerek yeni hâliyle tekrar açılışı yapılması vesilesiyle oraya gittiğimizde duruşma yapılan spor salonunu gördüğümde öğrencilere verilen ehemmiyetin dahi verilmediğini, aslında bir tür müsamere yapıldığını, müsamere için de bir spor salonunun tercih edildiğini görüyor olmak da hakikaten fevkalade yaralayıcı, enteresan bir durum.

Yani demek istediğim şudur: Aslında burada bu yargılamalarla, böyle özel nitelikli bir mahkeme ihdas ederek yapılan şeylerle Türkiye geleceğine dair siyasetçilerin psikolojisi üzerinde bir travma yaratılmak istenmiştir Adnan Menderes üzerinden özellikle. Ve biliyorsunuz, her daim, Adnan Menderes’in idam edilmiş, kefeni üzerinde, boğazında idam yaftası olan o fotoğraf Türkiye’de aslında siyasetçiler için hep “İşte böyle olabilirsiniz.” demenin bir yolu olmuştur. Sayın Cumhurbaşkanımız da siyasete girdiği günden itibaren “Kefenimizi giyerek biz bu yola çıktık.” derken aslında, bu fotoğrafı reddettiğini, bunu ayaklarının altına aldığını söylemiştir. Bu, gençler için de bence anlaşılması biraz zor olmakla beraber özellikle bu siyaset içerisinde yorularak gelen bizim kuşağımız açısından fevkalade anlamlı bir cümledir. Ve her daim, o fotoğraf, Türkiye’de siyasetçiler için bir travma simgesi olarak orada kalakalmıştır, ta ki bizler, hep beraber, Türkiye toplumu, Türkiye milleti olarak adım adım –işte 15 Temmuzla beraber- bunları yerle yeksan edinceye kadar.

Şimdi, bir diğer tarafı tabii ki toplumsal bir psikolojiye ve bir travmaya sebep olması. Bununla ilgili olarak da bir örnek anlatmak istiyorum: Adnan Menderes’i, ailesi sadece 2 defa ziyaret edebilmiştir, Yassıada’da. Bu ziyaretlerden bir tanesinden size bir fotoğraf tarif etmek istiyorum ben. Ailesi kendisini ziyaret ettiğinde hiç yalnız görüşmemiştir ailesiyle. Bu görüşmelerden bir fotoğrafta, orada adanın komutanı olan Tarık Güryay –aile fotoğraflarında önde oturanlar olur- en önde, ortada kendisi oturuyor, yanlarında Adnan Menderes’in 2 çocuğu ve hanımı Berrin Menderes, arkada da ayakta Adnan Menderes ve o zaman daha çok küçük olan, 12 yaşında olan Aydın Menderes bu aile fotoğrafında ayakta duruyor; hayal etmenizi rica ederim bu fotoğrafı. Yani düşünebiliyor musunuz, geriye aile olarak bir fotoğrafınız kalıyor, fotoğrafın ortasında da Tarık Güryay oturuyor. Yani sizin ailenizin kalbine bir hançer sokuluyor, nasıl bir şeydir? Ve çocuklarının yanında dahi oturamayan bir baba, bırakınız Başvekil olmayı, bir

baba olarak çşinin yanına oturamayan, çocuklarının yanına oturamayan bir Başvekilden, bir insandan bahsediyoruz. Böyle bakıldığı zaman, zalimliğin derecesi ortaya çıkıyor, hakikaten ortaya çıkıyor. Şimdi, tabii ki bunu niye anlatıyorum? İşte, değerli arkadaşlarım, Yassıada, bu zulmün sembolüdür yani Yassıada'yla alakalı, işte, ismini değıştirmenin, adını “Demokrasi ve Özgürlükler Adası” hâline getirmenin, orada o bildiğimiz, o yaralayıcı görüntülerden çıkarak oranın demokrasi adına bir simge hâline gelmesini sağlamanın özünde size tarif ettiğim fotoğraf vardır. Bizlerin, aileyle dahi birlikte olma imkânı vermeyen o yaklaşımı reddetmesinin bir tezahürüdür orada yapılan çalışmalar.

Tabii, son bir mesele, bir tarafıyla siyasetteki travmayı ortadan kaldırmak, bir manada toplumsal psikolojideki travmayı ortadan kaldırmak. Ve şunun da altını çizmek isterim Sayın Başkanımıza ilave olarak: İnsanlar –enteresan ama- bireysel hayatlarında daha affedici, daha kolay affediyoruz bireysel olarak fakat toplumsal yaraların iyileşmesinde af o kadar kolay olmuyor. Bunun devamında da Türkiye siyasal hayatına baktığınız zaman, bu travmanın izlerini bütün siyasi partiler lehte ve aleyhte görebilirler diye düşünüyorum.

Son olarak da tabii ki asıl istediğimiz hukuk âlemindeki travmayı onarmaktır, hukuk âlemindeki travmayı. Biraz evvel Sayın Başkanımız çok detaylı olarak ifade ettiler, bunun yöntemleri üzerine çok düşündük hep beraber, daha evvel de düşünmüştük, diğer siyasi partiler de düşünmüşler. Yani af mı olabilir, bir iadeimahkeme mi olabilir, tekrar yargılamak mı söz konusu olabilir; bunlar üzerine hep düşündüğünüzde, bunların her birinin özünde, aslında, tüm bu yargılamaların bir mahkeme olarak kabul etmeye dayandığını görüyoruz. Oysaki biz bir mahkeme olarak kabul etmiyoruz, onları bir sözde mahkeme olarak görüyoruz, evrensel manada bildiğimiz bütün hukuk ilkelerini, her tür kaideyi ihlal ederek oluşturulmuş bir yargılama süreci olduğunu görüyoruz. Bu manada da kişiye özel bir yargılama yapan, tabii hâkim ilkesini ihlal eden böylesi bir yapı karşısında da bizim yapmak istediğimiz şey... Adına da “mahkeme” diyememişlerdir farkındaysanız, “Yüksek Adalet Divanı” denilmiştir, kendi kendilerine de “mahkeme” bile diyememişlerdir kendileri de. Öyle olduğu için de bunu kuran bu kanunu ortadan kaldırmak istiyoruz ve netice itibarıyla da onların ortaya koyduğu iş ve işlemlerin de kendiliğinden ortadan kalkacağı kanaatindeyiz.

Şimdi, birkaç şeyi de tekrar ifade ederek tamamlayacağım: Yani sonuçta yapmak istediğimiz aslında, eskilerin tabiriyle “keenlemeyekûn” hâle gelsin istiyoruz, bu verilmiş olan cezaların hukuk âleminde de hiçbir varlıkları, esamesi kalmamasını istiyoruz.

Ben son olarak, demokrasi yolunda, öyle söyleyelim... Biliyorsunuz, dün de ezanın –aslında “Arapça okunması” dememek lazım yani o kanun çıkarken de “Türkçe dışında başka bir lisanda okunmasına müsaade eder.” şeklinde çıkmıştır- orijinal hâliyle okunmasının yıl dönümüydü. Ona dair, ilk defa okunmasıyla ilgili de orijinal bir şey paylaşma ihtiyacı duydum kendim, bazı yerlerde 18 defa okunmuştur. İşte, onun da müsebbibi olan, aslında, Sayın Adnan Menderes, Celal Bayar, Fatin Rüştü Zorlu, Hasan Polatkan. Ki 15 idam kararı vardır, biliyorsunuz, iki gün arayla 3'ü infaz edilmiştir, aslında idam kararı 15'tir. Orada çilesini çeken, hapis yatan, daha yargılaması bitmeden hayatını kaybeden, velhasılkelam bizim inancımız gereği şehit olduğuna inandığımız, mazlum olduğuna inandığımız her biri için Allah'tan tekrar rahmet diliyorum. Onların yaşadıklarını anlayarak, idrak ederek siyaset yapmanın bizler için de fevkalade anlamlı olduğunu düşünüyorum, bizi buraya getiren hissiyatın da bütün siyasi partiler açısından bu olduğu kanaatindeyim. Bu manada bu kanun teklifimizin milletimize, demokrasimize, Türkiye siyasal hayatına çok büyük bir katkı sağlayacağına inanıyorum.

Teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Söz sırası, Cumhuriyet Halk Partisi Grup Başkan Vekilimiz Sayın Özgür Özel'de.

Buyurun Sayın Özel.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Komisyonun çok değerli üyelerini, değerli imza sahiplerini, siyasi partilerimizin değerli Grup Başkan Vekillerini, Komisyona bürokrasimizin çeşitli kademelerinden katkı sağlamak üzere gelmiş burada bulunan değerli bürokratlarımızı ve Komisyonumuzun uzmanlarını, bizi takip eden basın mensuplarını Cumhuriyet Halk Partisi Grubu olarak saygıyla selamlıyoruz.

Bugün önemli bir iş yapmak üzere toplandık. Sayın Özlem Zengin’in “altmış yıl” hatırlatmasını ben de -kendi zihnimde- konuşmamın bir yerinde ifade etmek isterdim, kendisi o açıdan, hepimizin dikkatini buraya çekti. Öyle işler var ki bunun tamamıyla toplumda mahkûm edilmesi, karşılık bulmaması, bazı sonuçlarının ortadan kalkması, bununla ilgili birtakım vicdani hesaplaşmaların yapılması, her şey bir yana tam bir toplumsal yüzleşmeyle ve tam bir mutabakatla bu işin karşısında durulmasıyla ilgili altmış yıla ihtiyaç oluyorsa... Hakikaten bugün, bütün siyasi partilerin, onlar adına konuşan bizlerin, millet adına yasama yetkisini kullanan bizlerin bütün iş ve işlemlerimizde, aldığımız tavırlarda, birtakım olaylara karşı gösterdiğimiz reflekslerde, tepkilerde, yaptığımız her işte ne kadar özenli, ne kadar titiz olmamızı gösteren altmış yıl öncesine ilişkin bir muhasebe ve bir yasama faaliyetini birlikte yapmaya çalışıyoruz; bu gerçekten önemli.

Öncelikle şuradan başlamak lazım: Komisyon sözcümüz bir Anayasa profesörü, Komisyonumuzun her bir üyesi ayrı ayrı, kendi alanlarında çok deneyimli hukukçular ve siyasetçiler. Onların işin teknik boyutuna yönelik değerlendirmeleri olacaktır. Ben partimizin buradaki tutumunu ve usul üzerinden bir iki noktayı ifade ederek, bazı noktalara katkı sağlayarak, bazı noktaları da eleştirerek buradaki söz hakkımı tamamlamak istiyorum. Öncelikle, Meclis Başkanının yani Sayın Mustafa Şentop’un birinci imza sahibi olması kıymetlidir, önemlidir, beklenendir; bunda hiçbir şüphe yok. Aslında burada, nasıl ifade edeceğinize bağlı olarak da çok bıçak sırtı bir iş yapılmaya çalışılmaktadır çünkü kuvvetler ayrılığı vardır; yargı kararlarına karşı yasama faaliyeti. Yasamanın söylediğine karşı -zaten ona uygun bir yargılama yapılması gerekirken- kendisi aslında bir kuvvet olmayan, hepimizin adına ülkemizi korumak, kollamakla görevlendirilmiş Silahlı Kuvvetlerin gidip, yönetime el koyup sonra da onların tarif ettiği ve yargı yerine geçen bir Yüksek Adalet Divanı... Bu Meclis onu varmış gibi, meşruymuş gibi veya bir dönem sanki meşruymuş gibi görüp yasama faaliyeti yapmalı mı? Bunu yapmazsa da – biraz önce de ifade edildiği gibi- işte bu sefer de ortadan kaldırılmadığına göre meri oluyor, biz buna ilişemez durumda mıyız yani onlar hâlâ, kendileri adlarını koydukları gibi, Yüksek Adalet Divanı gibi bir nokta da mı? Bu çelişki var. Ama biz tarih önünde bu hesaplaşmanın yapılmasının ve bu kararların... Daha doğrusu, kendisini halkın seçtiği, milletin seçtiği siyasetçileri yargılamak üzere üst bir yargı mecrası olarak tarif eden bu darbecilerin kendilerince ortaya çıkardıkları, aslında yok hükmünde olan bu yapının varsa akıllarda bir tereddüt bırakmaksızın ortadan kaldıracak bir yasama faaliyetini doğru buluyoruz, önemli buluyoruz ama bununla ilgili teknik eleştiriler, katkılar olabilir, onu çok değerli hukukçularımıza bırakıyorum.

Şimdi, böyle bir müdahale yapılacaksa bunun Meclis adına yapılması önemlidir ve “İlk imzayı kim atsın?”da uzlaşa da olmaz, kavga da olmaz, elbette ki Meclis Başkanı, tarafsız kimliğiyle, o ilk imzayı atar ve onun ardından, bir uzlaşa temin edilmişse bütün gruplar, uzlaşa temini yoksa uygun, meşru bir yere bırakılıp oraya bunu isteyen tüm milletvekilleri imza koyabilir. Bu, doğru usuldür, aklın gereği budur. Herhâlde buna kimsenin bir diyeceği yoktur. Ama, işin devamı öyle olmamıştır. Yassıada’yla ilgili, yürütmenin başı tarafından, Adalet ve Kalkınma Partisinin Genel Başkanı tarafından “Yaslı ada burası ve biz burayı şöyle bir merkez hâline getireceğiz.” dedikten sonra, Türkiye Odalar ve Borsalar

Birliğiyle –ne kadar doğrudur- devletimizin veya bu Meclisin buna gücü yetmez mi? Hani, biz bize yetiyorsak o konuda da yetemez miydik? Falan bütün bu tartışmaları böyle birer alt çizmeyle geçerek oranın bir açılışı olmuştur.

Açılış doğru bir takvimlemeyle olmuştur ama doğru bir katılımcılar veya doğru bir davetliler listesinin veya doğal davetliler listesinin ihlali vicdanlara uygun bir ses verememiştir. Oraya, altmış yıl öncesiyle hesaplaşıırken, bu altmış yılda zaman zaman çok ters düşülmüş, zaman zaman birlikte olunmuş ama bugünkü bir siyasi ittifak görüntüsü damga vurmuştur. O ittifakın orada teşekkül etmesi veya teşekkül etmiş bir ittifakın orada yeniden bir görüntü vermesinde hiçbir sıkıntı yoktur ama o katılımın bununla sınırlı tutulması, altmış yılın sonunda ortaya çıkacak siyaset üstü bir uzlaşmaya ve oradaki yasa, oradaki acıya, oradan alınacak derslere, tüketilecek husumetlere, öğrenilecek derslere, demokrasiye yapılacak katkılara sınırlı ve gündelik bir siyasi ittifak görüntüsü vermiştir ki itiraz ettiğimiz de budur.

O gün o törenin davetliler listesi bir yana, doğal davetliler listesinin ihlal edilmiş olmasına bir tepkimiz vardır ki buna herhâlde kimsenin diyecek bir şeyi yoktur. Örneğin, bir Meclis Başkanı bir açılışa gidiyorsa, hangi siyasi görüşten olursa olsun eski Meclis Başkanlarının da böyle bir yere davet edilmesine katkı sağlaması veya koluna girmesi beklenir ama en çok kimin beklenir? Yassıada’nın en genç avukatı Hüsametdin Cindoruk, bu Meclisin eski Meclis Başkanlarından. Meclis Başkanının yanında orada bulunması törene anlam katar. Bu törene davet edilmemiş olması bir eksikliktir. Bugün siyasi hayatımızda “Demokrat Parti” diye bir parti vardır, amblemi kır attır; çizgisi, Adnan Menderes’in siyasi çizgisini reddetmemekte, sahiplenmekte; Yassıada’yla ilgili bütün açıklamalarında belki tüm siyasi partilerden önce ve ileri noktalardır. Demokrat Partinin bakanlarının, Başbakanının asıldığı yasal adadaki o törende bulunmamaları eksikliktir. Toplumda bunu izah etmek mümkün değildir. Örneğin, Celal Bayar’ın kızı Nilüfer Gürsoy. O niye yoktur? O niye davetli değildir? Bunların hepsine bakınca, bugünkü siyasi pozisyonları muhafaza edip “Bugünkü ittifak ortaklarımızla orada olalım.” Örneğin, Sayın Cindoruk’un, Sayın Celal Bayar’ın kızının veya Demokrat Partinin Sayın Genel Başkanının bugünkü siyasi pozisyonları veya son 16 Nisan referandumunda takındıkları siyasi tutum üzerinden o fotoğrafta yer almamaları... Bakın, bizimle ilgili bir şeyler saymıyorum ki her birimiz o fotoğrafta yer almak isterdik.

Bu birinci imzayı bekliyorduk, normaldir ama bu birinci imzadan bir hafta önce Mecliste, sonra yine bir gün önce Mecliste çünkü demişti ki Sayın Şentop, aynen şu ifadeleri kullanmıştı: “‘Yüksek Adalet Divanı’ olarak nitelendirilen, gayrimeşru olan ama sonuçları yürürlükte olduğu endişesi olan, devletin bazı kurumlarının bununla ilgili bir şeyler yapmasının önünde engeller olan bir durum var. ‘Bununla ilgili ne yapabiliriz?’ diye bakıyoruz. Olgunlaştırmaya siyasi partilerle görüşeceğim.” dediğinde, ben şöyle bir şey söyledim Sayın Şentop’la ilgili, dedim ki: Bugüne kadar çok eleştirdim kendisini ve saydım eleştirdiğim tutumlarını 6-7 tane -uzatmayayım, konumuz o tutumlar değil- ama şimdi bir tane nazar boncuğu takacağım buracığın. Bu yaptığı iş, doğru iştir ve bunda ortaklaşırız. Ve şöyle de söyledim: Eğer sadece Yassıada’ya tek başına Yassıada kanununa, eğer tüm siyasi idamlarla, tüm darbe dönemi yargılamalarıyla mücadele edilecekse, onlara karşı pozisyon alınacaksa –bu daha da doğru olur- onunla ama tekrar söylüyorum, bir tek Yassıada’ya onunla da koşulsuz olarak imzayı atmaya hazırız. Kendisine de bir nazar boncuğu takıyoruz. Dünya kadar eleştirdik. Bu, doğru iştir. Hadi, Anayasa’yı korumakta bazen meziyetsiz olabilirsiniz, bazı konularda eksik olabilirsiniz, bir nazar boncuğu bir günde düşürülür mü? Ertesi gün bunu verdi. Bu verildi ve baktım, ben, Süreyya Sadi Bilgiç imzasını burada ikinci imza olarak manalı bulurum, Meclis Başkan Vekili, hemen ardından “Levent Gök’e imzaya açılmış mı?” diye baktım çünkü tüm siyasi partilerin Meclis Başkan Vekilleri de anlamlı olurdu. Sonra, baktım ki yok ama diğer değerli Grup Başkan Vekillerinin imzası var Cumhuriyet

İttifakı'ndan olan ve imzaların içinde başka kimse yok. Şimdi, burada, tabii, yine "Demokrat Partinin Sayın Genel Başkanına -Afyonkarahisar Milletvekilidir, aynı bölgedensiniz- teklif edilmesi gerekirdi." diye bir kere doğrudan düşünülür. Diğer yandan, İYİ PARTİ milletvekilimiz...

SÜREYYA SADİ BİLGİÇ (Isparta) – Sayın Özkaya, daha sonra cevap hakkımı kullanmak istiyorum.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Çok nazikçe olmadı. Sizininde benim cevap hakkı kullanacağım çok yer var da... Onu talep edebilirsiniz ama konuşma arasında böyle bir şerh düşmek doğru değil.

SÜREYYA SADİ BİLGİÇ (Isparta) – Sistemi bilmiyor da Sayın Başkan onun için söyledim.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Peki, öyle olsun. Başkan alınmıyorsa benim de alınmama gerek yok.

Bu Parlamentoda İYİ PARTİ Bursa Milletvekili Ahmet Kamil Erozan var. Babası, Bursa Milletvekili Agah Erozan idama mahkûm edilip idam edilmeyen 12 kişiden birisi. O, buna imza atmak istemez mi? Bir bakıyorsunuz, Sayın Mustafa Şentop şöyle bir açıklama yapıyor -birinci kaynaktan okuyabilirim de- eleştiriler üzerine: "Ben hazırladım, imzamı attım. TBMM Başkan Vekilimiz Süreyya Sadi Bilgiç'in amcası Yassıada'da idamla yargılananlardan. O özellikle istedi ve imza attı. Ondan sonra da ben teklifi 'Arzu edenler imzalasın.' diye bıraktım. Dolayısıyla hiç kimseye görüşmediğim için 'Bizimle niye görüşülmedi?' diyen arkadaşlara onu söyleyebilirim. Atmak isteyen hiç kimseye 'Hayır.' Demedik, isteyen attı." deyip devam ediyor. Nereye bırakmış bilinmez ama parlamentolarda bunun bir yolu yordamı, usulü vardır. Hiç değilse, örneğin, vermeden önce "Ben hazırladım. İsteyenler, Kanunlar ve Kararlardan, Genel Sekreterlikten, makamımdan, özel kalemimden..." dediğinizde gelinir, bulunur da "Diğer siyasi partilerle temas kuracağım." deyip sonra da "Ben bıraktım -farkında olmadan- birileri imzalamış, imzalamayanlara da bir şey diyemem." lafı etik değil ve bugün yakalamaya çalıştığımız ruha uygun değil, onu söylemek istiyorum.

Bu kısmını bu kadarla geçelim ama burada, bu kanun teklifine genel mantık olarak Cumhuriyet Halk Partisiyle, bizimle görüşülseydi "Getirin, imzalayalım." demiştik, bıraktığı yeri bilsek, gider imzalardık. Hiç şüphe etmiyorum ki bu Parlamentodaki çok sayıda milletvekilimiz bu imzayı koymak isterdi ama bunun yapılmaması, adada gündelik ittifakın görüntüsü, kanun teklifinde Cumhuriyet Halk Partisi'nin Meclis Başkanı görüntüsü, yakalanmaya ihtiyaç duyulan ruha, birlikteliğe uygun bir yaklaşım asla olmamıştır. Bu konuda eleştiride bulunmanın da yapılan eleştirilerin de toplumda bir karşılığı olduğu, bu eleştirilerden rahatsızlık duymanın ve bunu bir siyasi polemik meselesine çevirmenin de yapılan yanlışı daraltmayacağı, hatta derinleştireceği konusunu ifade etmek isterim.

Sayın Başkan, nazik bir açılış konuşması yaptınız, süreyle ilgili sizin tanıdığınız serbesti şüphesiz bir otokontrolle dönüşecektir herkes açısından. Kullandığınız birçok ifadeye katılıyorum, bazılarına katılmıyorum ama bir şeyin altını çizmem lazım: 14 Mayıs 1950 günü Türkiye'de bir seçim yapıldı ve o seçimi bir siyasi parti kazandı. O günlerde kaybeden İsmet İnönü olunca, kendisi asker olduğu, muzaffer bir komutan olduğu ve o güne kadar iktidarda olduğu için Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ten sonra, ona, bu seçimlerin sonucuna uyup uymayacağı soruldu. Çok kesin bir dille reddederek, kendisi için büyük bir mağlubiyet, demokrasi için büyük bir zafer olarak tanımladı ve Demokrat Partiye devir teslim için kesin seçim sonuçlarını bile beklemeksizin hazırlıklara başladığını ilettili, bunu hepimiz biliyoruz. O gün kü seçime "halk ihtilali" dersiniz "O gün Demokrat Parti kazanmasaydı halk ihtilali olmayacaktı, darbeler başta kalacaktı." gibi bir şey söylerseniz çok ciddi bir sıkıntı olur. O doğru değil, o incitici olur. O gün seçimler yapıldı da kaybeden dirense seçimle gitmemek için ve oyun sahipleri meydanlara çıktığında iktidar püskürtse o ayrı bir şey ama 1946 seçimleri yapıldığı dönem, seçim yöntemi, kanunlar itibarıyla 1946 seçiminin ertesi günü seçim güvenliği tartışmalarını ve bir iktidar değişiminin bu Seçim Kanunu'yla mümkün olup olmadığı tartışmalarını başlatmıştır. İsmet

İnönü, 12 Temmuz Beyannamesi’ni akşam haberlerinde kendi sesinden okutarak ertesi gün de bütün gazetelerde yayımlatarak yapılacak ilk seçimlerin -ki daha sonra yapılan yasal düzenleme bunu hâkim gözetiminde ve yargı gözetiminde bir seçim olarak yargıyı görevlendirmiş, yargıya temel bir görev olarak vermiştir- gizli oy ve açık tasnifle yapılacağı ve bütün güvenceleri olduğu ve bunu Demokrat Parti ve Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanlarıyla görüşmek suretiyle, onların da bu konudaki karşılıklı güven telkinlerini aldığını ifade eder ve sonra da hakikaten Seçim Kanunu müşterek olarak yapılır. O Seçim Kanunu’yla yapılan seçimlerdir bu. O gün o sonuçlar bir ihtilal değildir, o sonuçlar bir demokrasi zaferidir; Demokrat Parti için siyasi zaferdir, partimiz için siyasi yenilgidir ama Türkiye demokrasinin kazanımıdır. Bu yüzden, burada, tarihten ders almak ve husumet çıkarmamak ama bunun üzerine varsa bazı yaralar, onları da onarmak üzere bir şey yapıyorken Riyaset makamının bu noktadaki dil sürçmesine bu kadarlık da bir şerhimiz olsun diye düşünürüm.

Aslında çok düşünmediğim bir şey ama Sayın Sadi Bilgiç konuşmam sırasında benim insicamımı, sizin de moralinizi bozacak bir yaklaşım yaptı. Ben de o zaman şunu söyleyeyim Sayın Bilgiç: Mesela, sorunlu ifadeler diye not ettim ama bu konuşmaya lazım değildi. 12 Mart yargılamalarından ya da 12 Eylül’den bahsederken sonuçlarını beğensek de beğenmesek de -dil sürçtüyse evvallah- oradaki idamın sonucunu beğenen bir zihniyetin ben bu salonda şu an oturduğunu düşünmem. Siyasi idamın sonucunu kimse beğenmez. Orada doğru laf şu: “Her ne kadar sonuçlarını lanetlesek de her ne kadar sonuçlarını doğru bulsak da...” daha doğru bir laf. Çünkü, sonuçlarını beğensek de beğenmesek de o mahkemelerin bir legalitesi vardır, bunu Şentop da kullandı, siz de yazılı metninizden kullandınız. Bu, doğru değil. Bir legalite kendilerine tanımlamışlardır, bugünden bakıldığında, dediğiniz gibi, bu tartışmaları yaparsınız ama mesele şu: Ne Denizlerin ne devrimcilerin ne ülkücülerin siyasi yargılamaları yapıp daha sonra idam edildiğinde, o mahkemenin sonucunu beğenecek kimse bu salonda yok, olmadığına da inanıyorum.

SÜREYYA SADİ BİLGİÇ (Isparta) - Siz kendi adınıza konuşun.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Siz aksini söyleyin o zaman.

“Devlete baş kaldıranların cezalandırılması ile darbecilerin aynı kefedede tutulması.” lafı. Şimdi, bizim bahsettiğimiz, işte, bir yanınızda Sayın Erkan Akçay’ın geldiği siyasi gelenekten gençleri astılar, bizim geldiğimiz siyasi gelenekten gençleri astılar, diğer gruplardan arkadaşları...

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Siirt) – Bizde öyle bir şey yok.

SÜREYYA SADİ BİLGİÇ (Isparta) - 12 Mart ile 12 Eylül’ün dinamikleri farklıdır.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Farklıdır.

Diğer partilerdeki arkadaşların, 12 Eylül’de, işte, Saruhan Oluç’un hep ifade ettiği “Benim arkadaşlarım” diye söylediği siyasi arkadaşları, işkence görmüşlerdir, asılanlar olmuştur. Ama bunların, bugün bu oturduğumuz makamlar, devlete baş kaldıranlar ile darbenin mağdurlarını bir noktaya koymak falan diye ölmüş, asılmış ve hepimizin o idamlardan üzüntü duyduğu o süreci de asla ve asla doğru bulmuyoruz ve bunun böyle ifade edilmesini de sorunlu buluyoruz. Ve yine şunu söyleyeyim: Bir hesaplaşma için... Ben açıkçası... Burada hukuk yapıyoruz ama mesleği, aldığı eğitim hukuk olanların yanında küstahlık olmasın, Yüksek Adalet Divanını ortadan kaldırmayla ilgili bir gayret ortaya konulmuş. Bana makul geliyor ama arkadaşlarımızın o konuda mutlaka katkıları olacak. Niyet iyi olduktan sonra, niyet... Biraz önce Özlem Hanım gayet güzel ifade etti, bir niyetle yola çıkıyoruz ve şöyle bir yöntem yapıyoruz “Aksi şu sonuç doğurabilir.” diye. Sizin niyetiniz, 12 Mart darbesi, onun yarattığı iklim, o zamanki yargılamalar ve onunla mücadeleyle, 12 Eylül darbesini Türkiye’ye yapılmış büyük bir ihanet olarak görüyor, orada hayatını kaybedenlerle ilgili -sağdan, soldan- vicdanınız

sızlıyorsa, sağdan soldan yaşı büyütülüp asılanlara yüreğiniz yanıyorsa yolunu vallahi siz bulursunuz bu salonda; öyle güzel hesaplaşır, ortaklaşarak öyle güzel bir sistematik geliştirirsiniz ki... İlla bunların hepsinin, 1960 darbesinin yanına virgül koyup 12 Mart yazmazsınız, bir başka maddede başka bir düzenleme yaparsınız, bir başka maddede başka bir düzenleme, inanmayan, tereddüdü olan gerekçeyi okur, inanmayan tutanağa bakar, yüce Meclis neyi murat etmiş diye bu tutanaklarla geleceğe bu olumlu ortak mirası bırakabiliriz. Orada hiçbir sorununuz yok, olmaz. Ama mesele konjonktürel davranıyor muyuz, davranmıyor muyuz? Mesele, biz, gerecekten Yassıada'nın yasını, oranın acısını, oranın ayıbını ortadan kaldıracak bir adım mı atıyoruz, yoksa biz bunu yaparken bugün Türkiye'nin en çok ihtiyacı olacak, yüzde 95'i temsil edilen bir Parlametonun tamamını kapsayabiliyor muyuz, bir kereye mahsus böyle bir görüntü verebiliyor muyuz? 19 Mayıs 2019 Samsun, İlkadım, 100'üncü yıl... "Biz orada olmalıydık." dedik. 100'üncü yılda, Samsun, İlkadım'da hep beraberdik, "Gelin buradaki herkes bir fotoğraf çektirsin." denilince kimse geri durmamıştı. O fotoğraflardan muhalefet değil ülkeyi yöneten ve kutuplaştırmayla suçlanan ve... Genel olarak uluslararası algıda da bunun Türkiye'nin aleyhine olduğu bir görüntü varsa, siz kapsayıcı olduğunuzda o işten zarar görmezsiniz. Bazı fotoğraflar ülkenin işine gelir, onun siyasi getirisine götürüsüne hiç bakmamak lazım. Biz o işe hiç öyle bakmadık ama bugün burada gördüğümüz şu: 12 Martın yası üzerinden hareket edip meseleyi gündelik dar ittifaklara sıkıştırmayı ve olması gerekenleri ve daha da genişleme alanını açmaksızın adımlar atmayı sağlıklı bulmuyoruz.

Tüm konuşmacılar gibi, bu kanunda, özellikle, sonuçlarını hiç olmazsa tamamen yok hükmünde kılacak bu Yüksek Adalet Divanını oluşturan düzenlemenin ortadan kaldırılmasıyla... Menderes'in, Polatkan'ın, Zorlu'nun manevi huzurlarında onlara Allah'tan rahmet diliyoruz. Ailelerinin acılarını hep yüreğimizde hissettik. Zaman zaman fevkalade gerçek dışı ifadelere rağmen İsmet İnönü'nün 1961 Ocağında darbeci generallere yazdığı açık mektup, yapmış olduğu açıklamalar, ailenin son günlerdeki ziyaretinden sonra Aydın Menderes'in bunu anılastırdığı kitabında İsmet Paşa'nın bu konuda gösterdiği hassasiyeti ve üzüntüsünü ifade etmişti. O günlerden gelen ifadeleri bugünlerin Cumhuriyet Halk Partisi olarak sahiplendiğimizi, bir daha Türkiye'de hiç kimsenin siyasi görüşünden ve inancından, davranış biçimlerinden, düşüncesinden dolayı hayatını kaybetmediği, idam edilmediği, milletin seçtiği, buralara yolladığı kimsenin hiçbir şekilde, asla ve asla bir başka güç tarafından iktidarının sonlandırılmaya çalışılmadığı, darbelerin hiçbir zaman yaşanmayacağı bir Türkiye'ye nasıl bir katkı yapmamız gerekiyorsa o katkıyı sürdüreceğimizi ifade ediyorum. Bir darbe şüphesinin bu ülkeye çok şey kaybettirdiğini, darbelere karşı her birimizin, her zaman en üst alarm düzeyinde olmamız gerektiğini düşünmekle beraber, bir darbe şüphesini, darbe vehmini devamlı gündemde tutmanın ülkeye ve demokrasiye çok şey kaybettirdiğini söylüyoruz. Darbe iması değil, darbe girişimi sırasında bile nasıl tutum takınılması gerektiğini bu ülkenin tüm siyasi partileri 15 Temmuz günü göstermişlerdir. O günkü tutumumuzu bir kez daha teyit ediyoruz.

Komisyonunuza başarılar diliyorum. Başta süre konusunda gösterdiğiniz esneklik çok doğru bir şey. Ben aslında çok daha kısa tutacaktım ama Sayın Bilgiç konuşmayı ikiye katladı.

Çok teşekkür ediyorum.

Saygılar sunuyorum.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Teşekkür ediyorum Sayın Özel.

SÜREYYA SADİ BİLGİÇ (Isparta) – Sayın Başkan, bir iki cümle söylemek istiyorum.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Kusura bakmasın, önce Sayın Erkan Akçay Başkanımıza imza sahibi sıfatıyla söz verecektim.

SÜREYYA SADİ BİLGİÇ (Isparta) – Söyleyeceklerimi...

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Şimdi, ben -az önce Sayın Özel dedi- son bir-bir buçuk yıldır cumhuriyeti kuran kadroların hatıralarını okuyorum; boyumu geçti, çok, inanılmaz derecede istifade ediyorum. Zannediyorum 1946-47 yılında, rahmetli Menderes’in 11 ciltlik hatıratlarında -daha doğrusu konuşma metinleri bir araya getirilmiş- Yüksek Seçim Kurulunun kuruluş kanunu sırasında İnönü’yle yaptığı müzakereler var. Oradan “Niçin ‘mahkeme’ veya ‘kurul’ demiyorsunuz?”a bir daha bakmanızı öneririm.

Hukuk bir derya, hukukçu da yüzmeye başladıkça açılan, öğrenebilen ama açıldıkça da bildiğinin az olduğunu gören bir insandır. Ben hukuku az çok bildiğime inanırım ama okyanus yüzücüsü için okyanus çok büyüktür, ne kadar yüzerseniz onu bilme şansınız yok; hukuk böyle bir alan.

Sayın Erkan Akçay Başkanımız sözü herhâlde veriyor Sayın Başkanım, buyurun.

SÜREYYA SADİ BİLGİÇ (Isparta) – Sayın Başkan, teşekkür ediyorum.

Ben çok fazla uzatmayacağım, konuyu da uzatmak istemiyorum ama Sayın Özel’in açıklamalarındaki 2-3 noktaya bir vurgu yapmak istiyorum.

Öncelikle, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu olarak bu teklife imza atma konusundaki arzularına teşekkür ediyorum, bu son derece önemlidir. Yani Türk siyaseti açısından, hele 27 Mayıs, 27 Mayıs’a giden süreç ve sonrası yaşanan süreçleri, tarihi iyice net olarak bilen insanlar için, benim için, bunun hakikaten bir kıymet ifade ettiğini söylemek istiyorum. Yani benim için kıymet ifade ediyor olması sizin için ne anlama gelir bilmiyorum ama ben önemli addediyorum.

İkinci bir husus: Sayın Meclis Başkanı, mesela beni arayıp da “Ben böyle teklif veriyorum.” demedi. Kamuoyunda yapmış olduğu açıklamada, böyle bir teklif hazırlığı içerisinde olduğunda, ben aradım ve bu imzayı atmak istedim. Bu, sadece amcam orada idamla yargılandığı –ki 50-60 arasında Demokrat Parti milletvekiliydi- için değil. Yani aslına bakarsanız mağduriyet, bireysel mağduriyetse; büyük amcamı 147’lere dâhil ederek üniversiteden attılar, dedem müftüydü, onu resen emekliye sevk ettiler, ailenin bütününe, aile olarak tamamına çok ciddi derecede baskı uygulandı. Ha, amcam sonrasında beş yıl ceza aldı -arkasından Kayseri Cezaevi- ama bakmıyoruz, bunlar olur, eğer bir inancın mücadelesini veriyorsanız, bir davanın peşindeyseniz bu olur. Amcam, aynı amcam yani Sait amcam 45’te tabutluklarda da vardı, Nihal Atsız’la, Türkeş’le beraber, Yassıada’da da vardı, oradan Kayseri Cezaevinde vardı, 12 Eylülde de gene Dil Okulu, Mamak Cezaevinde de vardı. Onda bir beis görmüyoruz yani oralarda mahkûm olmakta, işkence görmekte falan.

Benim bu teklife imza atmamdaki sebep de sadece ve sadece ailevi mağduriyetler falan değil, asla da onu düşünmedim. Buradaki temel fikir şuydu: “Yassıada mahkemeleri” denilen mahkemeler, o sözde mahkemeler, o düzmece mahkemeler, gerçekten her türlü hukuk kuralının çiğnendiği, ayaklar altına alındığı ve bugün dahi hâlâ millet olarak sancısını ve acısını çektiğimiz ve hissettiğimiz, hâlâ bize zararı dokunan, hâlâ biz burada eğer bir demokrasi kültürünü, uzlaşma kültürünü eğer yerleştiremediyssek ve ülkede kamplardan bahsediyor iseniz hâlâ o 1960’a giden süreç içerisinde Demokrat Partiye, o iktidara, o meşru iktidara yapılanlar ve arkasından da 27 Mayısla beraber de kendilerine göre taçlandıkları bir sürecin sonudur. O utanmazlık o kadar bir aymazlığa kadar gelmiştir ki -şu an bende değil, bu albümü ben, altı yedi sene kadar oldu, Sayın Cumhurbaşkanımıza hediye ettim- utanmadan, orada görev yapan askerler kendi fotoğraflarını da koyarak orada bir albüm dahi yani bir Yassıada albümü dahi çıkarmışlardır. Yani bu aymazlık, bu arsızlık, bu utanmazlık bu seviyelerdeydi.

Benim buradaki imza koymayı Sayın Başkandan istememin sebebi: Topyekûn bu darbeleri ve demokrasiye olan müdahaleleri reddettiğimin bir simgesi olarak ben o imzayı atmak istedim. Nezaket buyurdular “2’nci imzayı siz atın.” dediler, ben onu 2’nci imza olarak attım. Sonrasında Sayın Başkanımızın şu açıklaması da oldu... Hiçbir siyasi partiye ve milletvekiline de “Gelin, ben bunu atıyorum, imzalayın.” falan demedi Sayın Meclis Başkanı. Bu açıklamayı yaptı “Ben böyle bir teklif hazırlıyorum.” dedi. Kendisiyle irtibata geçen, bireysel olarak ya da parti olarak milletvekilleri gidip bu teklife imza koydular.

Bugün, aslında daha da anlamlı bulabileceğim bir şey, vakit geçmiş değil, siz çok daha iyi biliyorsunuz yani tecrübeli bir Grup Başkan Vekili olarak da biliyorsunuz ki Meclis Başkanımıza vereceğiniz bir dilekçeyle bu teklifin altına imzanızı hâlâ koyabilirsiniz ve belki de bu çok da anlam taşır. Yani öyle bakıyorsanız şunu da diyebilirsiniz arkasından: “Bakın, bize bu teklife imza attırmamalarına rağmen biz sonuna kadar bu teklifin ve darbelerle yüzleşmenin arkasında olduğumuz için, zorla da olsa, kapıdan almadılar bacadan girdik gene bu teklife imzayı attık.”

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Siyasetçiler bacadan girmez.

SÜREYYA SADİ BİLGİÇ (Isparta) – Bu tren kaçmış değil yani onu söylüyorum.

İkincisi: Bir davadan, bakın, bir şuurdan bahsediyoruz, bu hiç kimsenin tekelinde değildir. Yani Demokrat Parti bana göre Doğru Yol Partisinin de devamı değil. Doğru Yol Partisinin ismini değiştirerek “Demokrat Parti” adını almıştır ama değildir. Doğru Yol Partisi, baktığınızda, Adalet Partisi de değildir çünkü 1992 senesinde, kapatılan siyasi partilerin yeniden kuruluşuna izin verildiğinde, Adalet Partisinin yapılan kongresinde Adalet Partisini feshetmişlerdir ve ruhu değil, sadece malları Doğru Yol Partisinin üzerine geçirilmiştir. E, ne kadar, bu kadar iyi nasıl biliyorsunuz? O kadar demokratlardır ki hâlâ o kongrede yediğim dayak aklımda, 15 kişi saldırmışlardı bana. Yani bunun için Adalet Partisi kuruluş süreçleri... Alın bakın, mesela ben size buradan bir tane şey vereyim... Nedir? Bu sadece 27 Mayıs, o günle mi sınırlı kaldı? Alın mesela bu 1964 Kasım ayından bir gazete kupürü, burada gerisi de var. Düşünün 1964 Kasım ayında Adalet Partisinin kendi olağan kongresi olacak, Ragıp Gümüşpala vefat etmiş, babam o zaman partinin Grup Başkan Vekili, askerler “Sadettin Bilgiç Adalet Partisinin Genel Başkanı olursa biz yönetime yeniden el koyacağız, ordu yönetime el koyacak.” diye Demirel’in yanında taraf tutarak sonuçla ilgili bir durum oluşturuyorlar. Bunların hepsi, bunlar vesika olarak her yerde var. Burada tutanaklar, yazılı matbuat; bunların hepsi elimizde var. Yani bu imzanın mahiyeti sadece 27 Mayısla, o bir günle, o bir geceyle sınırlı olan bir hadise değil. Yani burada onu tekrar belirtmek istiyorum.

Ben avukat değilim, hukukçu değilim, anlamam, teknik tarafını bilmem zaten teknik düzenleme yapılınsı diye de bu iş Anayasa Komisyonunda. Yani burada teknik olarak doğru olmadığını düşündüğünüz, düzeltilmesi gereken alanlar varsa onları yaparsınız. Ama ben teklifi imzaladıktan sonra da -Sayın Başkanımız hazırlamıştı- ben hakikaten de doğru bulmadığım noktalardan bir tanesini söyledim ve mutlaka da şunu söyledim: Yani buradaki manevi tazminata “evet” ama maddi tazminat kısmının da mutlaka bu metinden çıkartılması lazım, gerekir diye de düşünüyorum, bunu orada da vurgulayayım. Çünkü oradaki mağduriyetlerin birtakım maddi tazminatlarla ölçülüp birtakım parasal değer, karşılıklar oluşturulmasının hakikaten toplum vicdanını da yaralayacağını düşünüyorum. Bu da bireysel görüşümdür, bu konuda da budur.

Ben Hüsamettin Bey meselesine de girmeyeyim. O da çocukluğumdan beri tanıdığım, “Demokrat” değil, Demokratik Partide de İstanbul İl Başkanı, Adalet Partisinde İstanbul İl Başkanımızdır ama Hüsamettin ağabeyle ilgili olarak aklımda kalan bir tek şey oldu sonunda zihnimde ki kendisi, hanımefendi Dilek Hanım eşi, Mutahhara Polatkan’ın yeğenidir, o vesileyle de genç bir avukat olarak

Hasan Polatkan'ın davalarına damat olarak gidip gelmiştir. Ama onun ötesinde, aklımda Hüsamet'in ağabeyle ilgili kalan şey, biliyorsunuz, 367 kararından sonra bir hukukçu, bir meclis başkanı, bir siyasi parti genel başkanlığı yapmış kişi olarak Hüsamet'in ağabey şöyle bir açıklama yapmıştı, bilmiyorum Sayın Kaboğlu bunu nasıl karşılar: “Hukuken yanlış ama faydalı bir karar.”

Teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Sayın Başkanım, teşekkür ediyorum.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Sayın Başkan, müsaadenizle... Bir dakikaya ihtiyacım var.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Ama bunun sonu bitmez Sayın Başkan.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) - Birkaç dakika yani öyle uzatmayacağım, çok kısa.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Bitmez Sayın Başkan.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Sayın Özkaya, şimdi, öbür türlü de şey olmaz.

SÜREYYA SADİ BİLGİÇ (Isparta) – Ben başka konuşmayacağım zaten.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Ben de başka konuşmayacağım.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – “Söz.” diyorsunuz yani.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Tabii, tabii.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Bakın, Genel Kurul var, Sayın Akçay’a söz verecektim, onun sözünü aldım yanlışlıkla yani.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Tamam, çok kısa söyleyeceğim.

SÜREYYA SADİ BİLGİÇ (Isparta) – İmzayı söyleyecek yani “Biz de atacamız imza.” diyecek Başkanım.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Öyle mi?

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Şimdi, teknik olarak Komisyon görüşmeleri başlayana kadar ve gündeme alınana kadar mümkün yani Komisyon görüşmeleri başlayana kadar mümkündür.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Genel Kurulda kanunlaşınca kadar.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Hayır, şunu söyleyeyim, siyaseten imza koymak şudur zaten: Birazdan genelinden maddelere geçilmesine “kabul” oyu kullanırsınız, siyaseten imzayı atarsınız. Tamamına “kabul” oyu kullanırsınız, kanunun bitmiş hâline yani müzakeresini uygun gördüğünüz gibi bitmiş hâline de katılırsınız, o konuda Cumhuriyet Halk Partisi Sayın Sadi Bilgiç’in kişisel müktesebatından daha geniş bir Parlamento deneyimine sahiptir.

SÜREYYA SADİ BİLGİÇ (Isparta) – Kesinlikle.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Ama bu konuda söyleyeceğim şu: Ben sizin niye imza koyduğunuzda değilim ama gerçekte şöyle bir şey denilince: “Ben diğer siyasi partilerle de görüşeceğiz.” Şunu dese “Ben hazırlıyorum, başvuran olursa imza atabilir.” onu da düşünebilirdi milletvekilleri. “Diğer siyasi partilerle de görüşeceğiz.” deyip ertesi gün kanununun verildiğini görünce buradaki eksikliğe işaret ettik.

Bir de Sayın Bilgiç şunu ifade etmeme izin verin.

SÜREYYA SADİ BİLGİÇ (Isparta) – Bürokratlar da “Böyle bir açıklaması olmadı Sayın Başkanım.” diyorlar, ben onu sordum, kusura bakmayın.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) - Nasıl? O zaman, zaten o yüzden herhâlde ben Grup Başkan Vekiliyim, arkadaşlar da bürokrat çünkü siyaseti biz yapacağız, onlar görevlerini yapacaklar.

Şimdi, ben çok net bir şey söyleyeyim: “Geçmişten bir husumeti sürdürmemek önemli.” diyorsunuz ya, mesela Cumhuriyet Halk Partisinin burada olması önemli, Milliyetçi Hareket Partisiyle birlikte bu imzayı atmış olmanız önemli çünkü bir darbe bildirgesini okuyan dönemin kudretli albayı partinin kurucusudur ama daha sonra, burada, siz birlikte bir iş yapıyorsunuz ve...

SÜREYYA SADİ BİLGİÇ (Isparta) – Hüseyin amcamın dünüdür zaten sorun yok yani.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Ya, dünür münür konuşmuyoruz.

SÜREYYA SADİ BİLGİÇ (Isparta) – Yani o ayrı bir şey.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) - Sizin anlamadığınız şu: Bugün Milliyetçi Hareket Partisinin burada bulunması önemli, CHP'nin bu açıklamaları önemli ama bunun yanında “Hüsamet Cindoruk’la ilgili şu var, o yüzden oraya çağırılmadı, bu var, bu yüzden biz imza attırmadık.” Bu doğru değil. Biz, kimseyi dışlamayın, bu özel uzlaşi alanında gündelik siyasi yaklaşımlarınız bir kısıtlayıcılık, bir ötekileştiricilik içermesin demek istedik, yoksa kimin kimin damadı olduğunun veya Yassıada’da görev yapmış genç bir avukatın, bir meclis başkanının, o partiyle özdeşleşmiş kişilerle ilgili sizin kişisel angajmanlarınızın bu meseleyle ilgisi yok; ben onu söylemek istedim.

Teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Teşekkür ediyoruz.

MHP Grup Başkan Vekilimiz ve imza sahiplerinden Sayın Erkan Akçay.

Buyurun Sayın Başkan.

ERKAN AKÇAY (Manisa) – Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Tabii, ben bir imza sahibi sıfatıyla konuşma talebinde bulunmuştum ve son derece tekrara düşmeden, herhangi bir polemige de meydan vermeden konuşmamı tamamlamayı arzu ediyordum ancak bunun dışında mutlaka cevap vermemiz gereken hususlar da konuşuldu Sayın Özel ve Sayın Bilgiç arasındaki diyalog nedeniyle. Onları yani birtakım imalı konuşmaları filan yapmaya gerek yok, burada kapı gibi “Şahinlerin Dansı, Alparslan Türkeş’in Anıları” kitabı, belgeler, bilgiler, röportajlar, anılar yerinde. Yine, o yılların değerlendirilmesi Alparslan Türkeş’in gözüyle ve Başbuğ’umuz Alparslan Türkeş 27 Mayıs hadisesinin öz eleştirisini yapan tek şahsiyettir o 27 Mayıs hadiseleri içerisinde. Milliyetçi Hareket Partisi de kurulduğundan bu yana ve yine -Başbuğ’umuz da- bu hadise meydana geldiğinden itibaren de hiçbir zaman bayram olarak kutlanmamıştır, 27 Mayıs CHP tarafından kutsandığı gibi de kutsanmamıştır. Cumhuriyet Halk Partisinin o dönemki mensupları, liderleri, kadroları, yazarları, çizerleri ve entelektüellerin bunun öz eleştirisini yapmamışlardır, hâlâ bu 27 Mayıs 1960 darbesini savunanlar da bulunmaktadır. Bunu ben tahmin ediyordum yani görüşmelerin ileriki safhalarında gündeme geleceğini tahmin etmek zor değil. Başbuğ Alparslan Türkeş, beş buçuk aylık süre zarfında, yine Madanoğlu, Cemal Gürsel ve birtakım hadiselerle birlikte -belli gerekçeleri, onları da başlıklar hâlinde de sayarız- işte, bu Yüksek Adalet Divanının kurulmasına karşı çıktığı için, Yassıada zulümlerine karşı çıktığı için ve idamlara karşı çıktığı için bu darbelere maruz kalmıştır ve her zaman “En kötü demokrasi, en iyi ihtilal rejiminden daha iyidir.” şiarını ortaya koymuş ve vefatına, 1997 Nisanına kadar aynı çok partili demokratik siyasi hayatı savunmuştur.

Ayrıca, Sayın Özel, İsmet İnönü’nün mektubuna atıfta bulundu. O mektuptan haberdarız, birkaç defa daha okudum yine dün de gözden geçirdim. Evet, idamın gerçekleşmesine, yapılmasına karşı çıktığına dair açık ifadeleri var. Fakat orada insanı işkillendiren, açıkçası “Tavşana kaç, taziye tut.” dercesine, idam kararları eğer alınacaksa Millî Birlik Komitesi tarafından alınmasını ısrarla tekrarlayan

bir ifade vardır. İşte, bunun üzerinde durmak lazım çünkü orada Kurucu Meclis var, Danışma Meclisi var. Yine, daha önce, Millî Birlik Komitesi tarafından tespit edilen Kurucu Meclis üyeleri tarafından yüzlerce...

Şimdi, Millî Birlik Komitesinin görüşü belli zaten “Kesinlikle idam edilmeli.” diyor. Yargılayan Salim Başol “Sizi buraya tıkan irade böyle istiyor.” diyor. E, ondan sonra da mektup yazıp “Millî Birlik Komitesinin bu kararı vermesi gerekir.” demek ikircikli bir tutumdur, bana göre de “Tavşana kaç, taziye tut.” üslubudur, onu da vurgularız. Yani bu tartışmaları yaparız, o anlamda bir endişemiz yok. Yani “Milliyetçi Hareket Partisinin burada imza sahibi olmasını anlamlı bulurum.” demek, elbette anlamlıdır, katılıyorum. Bu da demokrasiye, çok partili siyasi hayata inancımızın bir gereğidir. Ben, müsaadenizle, bu girizgâhtan sonra devam etmek istiyorum.

Demokrasi, kanun ve hukuk dışı müdahaleler ülkemizin on yıllarını çalmış; hukuk, huzur, barış ve güvenlik bakımından ağır hasarlar bırakmıştır. “Demokrasi” pek çok tanımının yanında, millî iradeyi esas alan tahammül sistemi, sabır ve saygı rejimidir. Sebebi ne olursa olsun, şartlar nasıl tezahür ederse etsin, milletin verdiği yetkiyi tekrardan alacak yine milletin ta kendisidir. Beğensek de beğenmesek de, sevssek de sevmesek de sandıktan çıkan sonuç zorla, baskıyla, silah yoluyla, gayrimeşru araçlarla tahrip ve tasfiye edilirse acıklı olaylar zincirleme hâlinde yaygınlaşacaktır.

Maalesef, siyasi tarihimiz ve demokrasi tarihimiz aynı zamanda darbeler tarihidir. Bunun yankıları ve bugüne kadar uzanan yansımaları siyasi ve toplumsal hayatımıza düğüm üstüne düğüm atmıştır. 31 Mart Vakası (13 Nisan 1909), Sultan Abdülhamid’in tahtan indirilmesi (27 Nisan 1909) Halaskâr Zabitan Olayı (24 Temmuz 1912), Babıalı Baskını (23 Ocak 1913), 27 Mayıs 1960 darbesi, akabinde, 22 Şubat ve 21 Mayıs Talat Aydemir darbe teşebbüsleri, 12 Mart 1971 muhtırası, 12 Eylül 1980 darbesi, 28 Şubat 1997 hadisesi ve yine, en son yaşadığımız 15 Temmuz 2016’daki hain FETÖ darbe girişimi millî iradeye, hukuka kasteden girişimlerdir.

Türkiye, 23 Aralık 1876 Kanunuesasi denemesiyle birlikte -ki bu bir monarşi denemesidir, bazıları “Birinci Meşrutiyet” olarak ifade eder ama bana göre monarşi denemesidir- millî iradeyi ve demokrasiyi esas alan bir rotaya girmiştir. Bu rotanın pusulası millî irade ve demokrasidir. 1908’de Meşrutiyet’in ilanıyla çok partili siyasi sisteme adım atılmıştır. Hani, hep diyoruz ya, işte, 1946’da çok partili siyasi hayata geçtik; hayır efendim, Türkiye çok partili siyasi hayata 1908’de Meşrutiyet’in ilan edilmesiyle birlikte geçmiştir. O dönemin fırkalarını hatırlayacak olursak; İttihat ve Terakki Fırkası, Osmanlı Ahrar Fırkası, Hürriyet ve İtilaf Fırkası, Fedakâran-ı Millet Cemiyeti, İttihad-ı Muhammediye Fırkası, Osmanlı Demokrat Fırkası, Ahali Partisi, Osmanlı Sosyalist Partisi, Heyet-i Müttetfika-i Osmaniye, Mutedil Hürriyetperveran Fırkası, Islahat-ı Esasiye-i Osmaniye Fırkası gibi fırkalar mevcut.

Tarihî büyük olayların temel teşkil ettiği bu süreçler ve saydığım bu 31 Mart Vakası’ndan itibaren yaşanan hadiseler ve bu arada, yaşadığımız Trablusgarp Savaşı, 1912 Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı ve ülkemizin işgali üzerine başlatılan Kurtuluş Savaşı 29 Ekim 1923’te cumhuriyetle taçlanmış. 1923-1946 arasında ülke ve dünya şartlarının mecburiyeti nedeniyle yirmi üç yıllık bir tek parti dönemi yaşanmıştır, o tek parti de Halk Fırkası, Cumhuriyet Halk Fırkası ve Cumhuriyet Halk Partisi olarak ifade ediliyor. Bu yirmi üç yıllık tek parti döneminde 2 defa çok partili hayata geçiş denemeleri olmuştur Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün öncülüğünde. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası 17 Kasım 1924’te kuruluyor, 5 Haziran 1925’te de kapatılmış ve Serbest Cumhuriyet Fırkası da 12 Ağustos-18 Aralık 1930 tarihleri arasında hayat bulmuş ancak bu teşebbüsler yarım kalmıştır.

Bunlar şunu gösterir: Atatürk döneminde de millî irade, çok partili siyaset ve demokrasi başlıca niyet ve hedef olmuştur; bunlar tartışmadan aridir. Parola bellidir: Hâkimiyet kayıtsız şartsız millettir. 27 Mayıs yargılamaları millî hafızalara kazınmış, hukuk kisvesiyle Yassıada’da hukuka deli gömleği

giydirilmiştir. Yassıada’da 1950-1960 dönemi yargılanmamış, irade ve egemenliğin yegâne sahibi aziz milletimizin takdir ve tercihleri sorguya çekilmiştir. Yassıada mahkemelerini kuranlar demokrasi ve özgürlükleri sanık sandalyesine oturtmuşlardır. 27 Mayıs 1960 tarihinde icra edilen tertibin sonunda kurulan Yüksek Adalet Divanı tarafından gerçekleştirilen ve “Yassıada yargılamaları” olarak bilinen hukuk garabetiyle, ne yazık ki Başbakan Adnan Menderes, bakanlar Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan idam edilmişlerdir. Açıktır ki bu yapılanlar yalnızca bu 3 önemli devlet adamına ve ailelerine değil, onları seçen milletin bizatihi kendisine yönelik bir zulüm olarak tecelli etmiştir.

Merhum Başbakan Adnan Menderes’e, Merhum Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu’ya, Merhum Maliye Bakanı Hasan Polatkan’a Allah’tan rahmetler niyaz ediyorum. Bu Yassıada yargılamaları veya yargılama dışında zulme uğramış o dönemin -Sayın Özlem Zengin’in de ifade ettiği gibi- “düşükler” olarak ifade dilip tahkir edilen, aşağılanan, itilen, kakılan ve zulme uğrayan kişilerden de hayatta olmayanlara Allah’tan rahmet, hayatta olanlara da sağlık, afiyet ve uzun ömürler diliyorum.

Bizim kampaşmaya değil, kucaklaşmaya; husumete değil, sükûnete, hoşgörüye, merhamet ve mutabakata ihtiyacımız vardır. Rahmetli Başbuğumuz Alparslan Türkeş’in -tekrar etmek istiyorum- ifadesiyle “Her türlü hukuk düzeni, en iyi ihtilal düzeninden iyidir.” demek suretiyle demokrasiye olan inancımızı da tekrarlamak istiyorum.

Sandık millî iradenin beşiği, demokrasinin muharrik ve müstesna gücüdür. 22 Mayıs 1987 tarihli ve 3374 sayılı Eski Başbakanlardan Adnan Menderes ve Eski Bakanlardan Fatin Rüştü Zorlu ile Hasan Polatkan’ın İmralı’da Bulunan Mezarlarının Nakli ve İsimlerinin Bazı Tesislere Verilmesi Hakkında Kanun’la ve bu kanunda değişiklik yapan 11/04/1990 tarihli ve 3623 sayılı Kanun’la, 27 Mayıs 1960 askerî darbesinin katlettiği devlet adamlarının itibarlarının hukuken iadesi noktasında önemli adımlar atılmıştı.

Yassıada’nın menfi isminin değiştirilmesi, menfur izlerinin silinebilmesi maksadıyla, 2013 yılında -o zaman Plan ve Bütçe Komisyonu üyesi bir milletvekili olarak hatırlıyorum- yine, Sayın Süreyya Sadi Bilgiç’in Başkanlığında, burada, bu salonda yaptığımız görüşmelerde de önemli bir adım atılmış ve Yassıada’ya “Demokrasi ve Özgürlükler Adası” ismi verilmişti.

27 Mayısın 60’ıncı yıl dönümünde, Demokrasi ve Özgürlükler Adası’nın resmî açılışı gerçekleştirilmiştir. Aklından darbe geçiren, sandıkta bulamadığını sokaklarda ve silahların gölgesinde arayan herkes kaybetmeye mahkûm ve mecburdur. Türk milletinin basiret ve dirayeti, bundan böyle hiçbir gayrimeşru gayeye izin vermeyecektir. Milletten aldığı bir yetki bulunmaksızın yargı erkini kullanan Yüksek Adalet Divanının verdiği, doğal hâkim ilkesi başta olmak üzere evrensel hukuk prensiplerine ve o tarihte yürürlükte bulunan Anayasa hükümlerine açıkça aykırılık teşkil eden kararlar hâlen hukuk sistemimizde varlıklarını ve bazı etkilerini sürdürmektedir.

27 Mayıs 1960 darbesi sonrasında kurulan Yüksek Adalet Divanı tarafından gerçekleştirilen Yassıada yargılamaları ve akabinde gerçekleşen idamlar, neden oldukları bireysel mağduriyetlerin yanı sıra toplumsal ve siyasi hafızamızda tamiri zor yaralar açmıştır. Millet, hafızası olan toplumdur. 27 Mayıs 1960 darbesi millî hafızamızda yaralar açmıştır.

Bu kanun teklifi, millî hafızamızdaki bu yarayı bir nebze olsun manen hafifletmeyi amaçlamaktadır ve bu teklif tarihten ders çıkarmayı ve darbeci zihniyeti mahkûm etmeyi de amaçlamaktadır. Kanun teklifinin içeriğini Sayın Süreyya Sadi Bilgiç gayet açık bir şekilde izah ettiği için tekrar etmiyorum.

Bu düşüncelerle, bu kanun teklifinin ülkemize, milletimize hayırlı uğurlu olmasını diliyorum. Muhterem heyetinizi saygıyla selamlıyorum.

Teşekkür ederim Sayın Başkan.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Sayın Başkanım, teşekkür ediyoruz.

ENGİN ALTAY (İstanbul) – Sayın Başkan...

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Şimdi, Sayın Başkan, hoş geldiniz öncelikle. Ancak bir sıralama yaptık, Sayın Özgür Özel yarım saatten fazla konuştu.

ENGİN ALTAY (İstanbul) – Pek kısa bir söz talebim var.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Yirmi üç dakika konuştu Sayın Başkan.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – HDP’ye ve İYİ PARTİ’ye henüz söz vermedik, o sözü tamamlamadan uygun olmaz.

ENGİN ALTAY (İstanbul) – Hayhay.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Önce partilerimizin sözcülerini, Grup Başkan Vekillerini tamamlayalım, sonra Genel Başkan Yardımcılarımıza, komisyon üyesi arkadaşlarımıza, en son da milletvekillerimize söz verelim.

Milletvekilimiz Zeynep Gül Hanım liste tutacak. Arkadaşlarımıza, herkese mümkün olduğu kadar söz vermeyi arzu ediyoruz, bu kanun önemli bir kanun. Ama takdir edersiniz ki mümkün olduğu kadar en az polemik, en çok katkı sunarak bu kanunun ruhuna uygun davranırsak...

ENGİN ALTAY (İstanbul) – Biz polemiğe değil, desteğe geldik, rica ederim.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Hoş geldiniz, sefa geldiniz; ben de onun için diyorum. En çok katkıyı sunarsak mutlu oluruz.

Sayın Beştaş geliyor mu?

HÜSEYİN KAÇMAZ (Şırnak) – Bir telefon geldi, birazdan...

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – O zaman Sayın Bahşi’ye verelim, daha sonra Sayın Beştaş’a verelim.

İYİ PARTİ Antalya Milletvekilimiz Sayın Feridun Bahşi konuşacak.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Siirt) – Yetişemedim galiba.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Artık siz de bir sonra...

Buyurunuz.

FERİDUN BAHŞİ (Antalya) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Anayasa Komisyonunun değerli üyeleri, hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Bilindiği gibi, 27 Mayıs 1960 darbesi Türkiye’nin çok partili hayata geçişiyle başlayan demokrasi tarihini sekteye uğratan, Türkiye’de darbeler ve muhtıraların başlamasına sebep olan bir sürecin ilk tarihidir. Yassıada yargılamaları sonunda idam edilen, başta Adnan Menderes ve Zorlu ile Polatkan’ın ruhları şad olsun diyorum, mekânlarını cennet diliyorum.

Nitekim, söz konusu askerî darbe seçimle iktidara gelen partinin yönetimini sonlandırmış ve Türkiye’de demokrasi alanında atılan adımların ciddi bir şekilde durmasına ortam hazırlamıştır. Türkiye, 27 Mayıs 1960 darbesinden sonra, özellikle 1960’lı yılların ilk yarısında ve devamında neredeyse erken kalkan askerin darbeye kalkıştığı bir muz cumhuriyeti görünümünü kazanmıştır. Daha sonraki yıllarda da muhtıra ve darbeler silsilesi devam etmiş, özellikle 1972 Mart muhtırası, 28 Şubat 1997 süreci ve yine 27 Nisan 2007’de verilen muhtıra bunlara örnektir. Ayrıca özellikle 12 Eylül 1980 darbesi ve

15 Temmuz darbe girişimi de ülke insanına uygulamalardaki hukuksuzluklar, adil yargılamanın yok sayılması, keyfi tutuklamalar hatta 1 sağdan, 1 soldan küçük yaştakilerin yaşlarının büyütülerek idam edilmeleri, hatta idam edilenlerin daha sonra yargı kararlarıyla aklanmaları derin travmalar yaratmıştır.

Yasa teklifini destekliyoruz. Esas itibarıyla hem geç kalınmış bir yasa hem de bizce eksik hazırlanmış bir yasadır. Teklif gerekçesinde belirtildiği gibi, meydana gelen somut bir olay sebebiyle, sonradan kanun çıkarılarak yeni bir yargılama kurumunun yani Yüksek Adalet Divanının oluşturulması ve buna yargılama yetkisi tanınması tabii hâkim ilkesine aykırıdır. Yüksek Adalet Divanının oluşumunu sağlayan, kullandığı yetkilerin hukuki dayanağını oluşturan ve hâlen yürürlükte bulunan kanun hükümlerinin geçmişe dönük yürürlükten kaldırılacak olması sevindiricidir. Ancak yasa teklifinin bu şekilde yani sadece 27 Mayıs 1960 darbesinin mağduriyetlerinin giderilmesi, diğer darbe, darbe girişimleri ve muhtıraları sonucu haksızlığa, hukuksuzluğa uğrayanların teklife dâhil edilmemesindeki amaç anlaşılammamaktadır. Özellikle 12 Eylül 1980 darbesinin mağduriyetlerinin giderilmesi hususunun bu yasa teklifine dâhil edilmesi bizim önerimizdir.

Değerli arkadaşlar, burada bulunan birçok arkadaşın 12 Eylül 1980 darbesini bizzat yaşadığını biliyorum. Mağduriyetlerini, tutuklama, gözaltı gibi hukuksuz işlemlerle yine şahsım gibi birçok arkadaşım da yaşamıştır.

12 Eylül 1980 darbesinin üzerinden kırk yıl geçti, 1960 darbesinden ise altmış yıl geçti. Demokrasimizin kara bir lekesi olan 1980 darbesi sonrası 650 bin kişi gözaltına alındığı, 52 bin kişi tutuklandığı, 171 kişinin işkenceden öldüğü belgelendiği, açılan 210 bin davada 230 bin kişi yargılandığı, 7 binden fazla kişi için idam cezası istendiği, 517 kişinin idam cezasına çarptırıldığı süreçte 50 kişi idam edildi. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığından 14 bin kişinin çıkarıldığı bu dönemde, yaklaşık 100 bin kişi örgüt üyesi olma suçundan yargılandı, 30 bin kişi ise sakıncalı olduğu iddiasıyla işlerinden edildi.

Kültür ve sanat hayatının da hedef alındığı bu dönemde, yaklaşık bin film yine sakıncalı bulunduğu için yasaklandı, 4 bine yakın öğretmen ve yüzlerce üniversite görevlisinin işlerine son verildi. Onlarca gazeteci için de binlerce yıla varan hapis cezaları istendi. Ülkeye karanlık günler yaşatan darbeciler, acısı yıllarca hafızalardan silinmeyecek idam kararlarının da mimarı oldu.

Darbeden hemen sonra darbecibaşı Kenan Evren'in "Asmayalım da besleyelim mi?" veciz sözüyle birlikte "1 sağdan, 1 soldan asıyoruz." devamındaki sözleriyle, ilk olarak 9 Ekim 1980 tarihinde devrimci gruptan Necdet Adalı, ülkücü gruptan da Mustafa Pehlivanoglu maaalesef idam edildi. Yine, ülkücü arkadaşım Recep Küçükizsiz'in dava aşamasında yaşadıkları, hukuk skandallarıyla dolu bir ibretlik mağduriyettir. Aynı gün, aynı zamanda, ayrı ayrı mekânlarda suç işlediğinden bahisle 2 ayrı dava açılmış, dikkatli bir savcının bu dikkati sayesinde idam olmaktan kurtulabilmiştir.

Değerli arkadaşlar, darbeciler mevcut anayasal hukuku hiçe sayarak silah zoruyla iktidar oldukları için yaptıkları her şey yasa dışı yani kanunsuzdur. Onların millet adına kanun çıkarmak ve uygulamak yetkileri yoktur. Dolayısıyla, millet adına karar veren yargının o dönem yargılamaları da batıldır. O dönemlerin yargısını bize "Sizi buraya tıkan güç böyle istiyor." ve "Denge olsun diye 1 sağdan 1 solda astık." sözleri çok güzel özetlemektedir. Adaletin olmadığı yerde zulüm vardır, masum ve mazlumlara vardır.

2010 12 Eylül referandumu öncesinde dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan, Anayasa referandumu öncesinde partisinin grup toplantısında ve meydanlarda yaptığı konuşmalarda, 12 Eylül 1980 darbesinden sonra idam edilen Necdet Adalı, Mustafa Pehlivanoglu ile Erdal Eren'in isimlerini anarak, 12 Eylül Anayasa referandumunun aynı zamanda bir iadeitibar olacağını söylemiş, referandumda "evet" oyu istemişti. Ancak bu sözlerin ardından on yıl geçmesine rağmen ortada ne iadeitibar var ne de bununla ilgili bir çalışma. Bu kanun teklifi bu iadeitibar için de bir fırsattır.

Sayın Başkan, değerli üyeler; gelelim 15 Temmuz hain darbe girişimine. Hepimizin bildiği gibi, FETÖ terör örgütü üyeleri tarafından gerçekleştirilen 15 Temmuz hain darbe girişimi, öncelikle Atatürkçü subaylar ve ülkesini seven vatandaşlarımız tarafından püskürtülmüştür ve o tarihte ülkemiz topyekûn, darbeye ve darbecilere karşı olduğunu net bir tutumla göstermiştir. Gerçekleşmesi hâlinde büyük acıların ve kaosun yaşanabileceği bu girişimin ülkemizi yönetenlerce iyi anlaşılmasını ve bugüne kadar yapılan hataların tekrarlanmayarak halkı birleştirici ve bütünleştirici politikaların izlenmesini bekledik, umut ettik. Ancak bugün, üzerinden dört yıl geçmesine rağmen darbeye ilişkin birçok husus açıklığa kavuşturulamadığı gibi, yaşanan gelişmeler hem bizim hem de vatandaşlarımızın kafasını karıştırmaktadır. Darbecilerin yargılanması ne kadar önemli ise, masum insanların mağdur edilmesi ve darbe fırsatçılığına soyunularak iktidarın kendisi gibi düşünmeyenleri tasfiyeye kalkışması da bir o kadar tehlikeli ve yanıltıcı. FETÖ'yle uzak yakın ilişkisi olmamış, ömürleri FETÖ mücadelesiyle geçmiş gazeteler, dernekler kapatılıp insanlar da tutuklanarak cezalandırılmaktadır. İktidarda tanıdığı olanlar uydurma raporlar ve gerekçelerle serbest bırakılırken, işlerine iade edilirken, FETÖ okullarında kendileri ya da çocukları okumuş siyasetçiler ve Ankara'yı parsel parsel satıp FETÖ'ye peşkeş çekenlere dokunulmazken, haklarında bütün iddialar son bulmuş hatta hiç soruşturma açılmamış, soruşturma açılıp kovuşturmayaya yer olmadığı kararı alınmış veya yargılanıp beraat etmiş ama KHK'yle işlerinden edilmiş insanlar hâlâ büyük mağduriyetler yaşamaya devam etmektedir. 15 Temmuz darbe girişiminden sonra, başta kamu kuruluşları olmak üzere devletin birçok kademesinde görev yapan insanlar haksız yere mor beyin, asılsız ihbar, iftira gibi sebeplerle tutuklanmış, görevinden atılmış veya açığa alınmıştır. Bu kişiler mahkeme kararlarıyla aklanmalarına rağmen işlerine ve eski hayatlarına dönememişlerdir. Bu sıkıntıları sadece kendileri değil, aile ve akrabaları da yaşamaktadır.

Bundan dolayı diyoruz ki bu teklifle sadece Yüksek Adalet Divanı tarafından yürütülen yargılamalar sonucunda hakkında karar verilen mağdurların değil, 12 Eylül darbesinden nasibini almış, diğer muhtıralarla mağdur edilmiş, idam edilmiş, hayatı mahvedilmiş insanlarımızın ve 15 Temmuz mağdurlarının da bu kapsam içine alınmasını talep ediyoruz.

İki acı teferruatından bahsedeceğim arkadaşlar. Birincisi rahmetli Adnan Menderes'le ilgili. Adnan Menderes'in eşi Berin Menderes'in Ankara'daki evine idamdan dokuz gün sonra bir bohça içinde idam ipi ve gömleği gönderildi. Evin kapısına idam kararı asıldı. Berin Hanım'dan Menderes'in son gün yiyip içtiklerinin parası ile imam ve cellat parası da alındı.

Yine, ülkücü Mustafa Pehlivanoglu idam edildikten sonra -ki Mustafa Pehlivanoglu idam edilmeden önce, olayda silah kullanmadığı ortaya çıkmış, mahkemeye müracaatlar sonrasında, ceza onaylandığından dolayı ancak yeni bir yargılamanın iadesi sonucunda idamın durdurulabileceği ortaya çıkmış olmasına rağmen Kenan Evren'in keyfi olarak "Bu saatten sonra durdurulmaz, asın." talimatıyla asıldığı bilinmektedir- ailesi sokağa çıkamaz olmuştur, hiçbir resmî dairede işleri yapılmıyordu. Babası Necmi Pehlivanoglu acılar içinde kıvranırsa, yaşadığı bu kanunsuz ve vicdansız boykot yüzünden bunalmıştı. Eski Ülkü Ocakları Genel Başkanımız Muharrem Şemsek'le gidip görüştükten sonra soy isimlerini "Fırtına" olarak değiştirmek mecburiyetinde kalmıştı.

Sonuç olarak şunu diyoruz: Bu yasa teklifini geç kalmış olmakla birlikte olumlu buluyoruz. Ancak yapılan düzenlemenin eksikliği de ortadadır. Zira 12 Eylül 1980 darbesinin yaşattığı keyfi hukuksuzluklarla idam edilen masumların, istikbali karartılmış binlerce insanın mağduriyetinin de giderilmesi, yine diğer muhtıralar ve darbelerde yaşanan mağduriyetlerin, yine 15 Temmuz 2016 tarihinde hain darbe teşebbüsü sonrası KHK'yle işlerinden edilen, mağdur edilen ancak haklarında soruşturma

bile açılmamış, soruşturma açılıp kovuşturmayaya yer olmadığı kararı alınmış veya mahkemelerden beraat kararı almış insanların da mağduriyetlerinin giderilmesini talep ediyoruz. Bu sebeple, öncelikle getirdiği mağduriyetlerin giderilmesi de bu yasa teklifine dâhil edilmesi gerekmektedir.

Komisyon üyelerini saygıyla selamlıyorum.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Sayın Bahşi’ye teşekkür ediyoruz.

Şimdi de HDP Grup Başkan Vekilimiz, Siirt Milletvekilimiz Sayın Meral Danış Beştaş.

Buyurun Sayın Beştaş.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Siirt) – Teşekkürler.

Sayın Başkan, değerli Komisyon üyeleri, değerli milletvekillerimiz; ben de hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Önemli bir gündem, Türkiye tarihinde yaşanan darbelerle yüzleşmek ve her fırsatta bir motto olarak da kullanılan, uluslararası alanda da Türkiye’de de birçok makaleye, kitaba, yazına konu olan 1961 darbesi ve o dönemle ilgili, tırnak içinde, “glokal” bir yüzleşme teklifi olarak gördüğümüz bu dönemci şüphesiz önemsiyoruz Halkların Demokratik Partisi olarak. Şu cümleyi sıklıkla hepimiz duymuşuzdur, “Başbakanımı asan ülke.” kavramını hepimiz biliriz ve darbelerin ne kadar büyük vahametlere aynı zamanda sebebiyet verdiği de örnek teşkil eden bir durumdur. Buna ilişkin ayrıntılı değerlendirmelerimizi şüphesiz... Ben aynı zamanda Komisyon üyesiyim, sadece Grup Başkan Vekili olarak değil. Diğer Komisyon üyesi arkadaşım da başka bir boyutunu anlatacak, bense biraz daha teorik bir çerçeveyi doğrusu tercih edeceğim. Nasıl olsa Genel Kurulda ve diğer aşamalarda bunları tartışma olanağımız olacak. Bir Komisyon üyemiz gelemedi, malum, engellenmek istenen demokrasi yürüyüşümüz devam ediyor bütün engellere rağmen. Milletvekillerimizin önemli bir bölümü alanda, o sebeple bu kadar azız, onu da söylemiş olayım.

Ben şuradan başlamak istiyorum: Bu imza meselesine küçük bir katkı yapayım ya da kendi görüşümüzü söyleyeyim. Doğrusu biz Genel Kurulda da bütün çalışmalarda da çok sıklıkla, toplumun kutuplaşması, kamplaşması, ayrımcı yaklaşımlar ve siyaset konusunda herhâlde en çok söz kuran partilerden biriyiz çünkü en fazla ayrımcılığa uğrayan bir toplumsal kesimi, tabanı temsil ediyoruz. Belki insanın ağrıyan yeri daha çok hissettirir kendine, bu nedenle biz bunu çok sıklıkla söyleriz. Hani, bunu söylerken asla -geçenlerde sosyal medyada da bir cevap vermiştim- bunu bir mağduriyet edebiyatı değil, sorunu çözmeye yönelik bir katkı olarak görüyoruz. Çünkü ayrımcılık kime karşı yapılsa yapılsın biz bunun karşısında her zaman olduk, bundan sonra da olacağız. Mağdurun ya da ayrımcılığa uğrayanın bizim olmamız önemli değil, bu yasa teklifine de böyle bakıyoruz.

Yani bu vesileyle şunu da söyleyeyim: Şimdi, imzalara ben de baktım. Sayın Meclis Başkanının imzası var. Bir Meclis Başkan Vekilinin imzası var ve 2 partinin Grup Başkan Vekillerinin imzası var. Şunu gönül isterdi: Bu kadar önemli bir tarihsel dönemci tartışacağımız anayasal bir teklifte bütün partilere gidilmeliydi. 4 partinin Meclis Başkan Vekili var. 4 Meclis Başkan Vekili neden olmasın? Çünkü burada ortaklaşılabilecek ve tartışılabilir ve topluma da bu yönlü mesaj verilebilecek bir dönemci tartışıyoruz. Bizler de partinin Grup Başkan Vekilleriyiz, diğer partilerdekiler de. Yani bir davet yapılsaydı çünkü çok tarihî anlardır bu anlar şu anda. Ben eminim bir yirmi yıl sonra ya da elli yıl sonra –umarız daha kısa bir süre sonra olur- bizden sonra gelen vekillerimiz diyecekler ki: “Bakın, ne güzel -böyle olsaydı, dediğim gibi- bütün partiler oturmuşlar, tartışmışlar, bir darbe dönemini ortak imzayla götürmüşler.” Bu, kesinlikle Türkiye’nin içinde bulunduğu tablodan da bir nefes alma şeyi yaratırdı. Nasıl ifade edeyim? Hani, pozitif bir katkı olurdu bu süreç. Ya, bunu doğru bulmuyoruz, hani 2 ortağın deyim yerindeyse, sonuçta Cumhuriyet İttifakı ortaklarının sadece bunu getirmiş olmasını talihsiz

buluyoruz en hafif tabiriyle, doğru görmüyoruz. Alıştık, kanunları ortak getiriyorsunuz da sonuçta ittifak ortaklarısınız, onu anlıyoruz ama herkesin canının yandığı, herkesin siyasette söz söylediği, herkesin bu konuda mutlak surette bir bakışının olduğu bir meselede bütün partiler niye oturmasın, niye konuşmasın? Sağlık emekçileriyle ilgili bir yasa teklifi geldi, biz buna “hayır” demedik. Tamamen bizim görüşlerimizi yansıtmıyordu aslında, biz daha farklı düşünüyorduk ama Mecliste 5 parti pandemi döneminde sağlıkçılara yönelik bir kanun teklifini ortak imzayla geçirebildik ya da 15 Temmuz darbe girişiminden sonra hepimiz gidip o bildirgeye imza atabildik çünkü hedef Meclisti, halktı, toplumdur, Türkiye’ydi. Yani emin olun, bu, iktidarı zayıflatmaz, bu, iktidar ortağını da zayıflatmaz, bu, Türkiye’ye olumsuz bir tablo da çizmez çünkü bunu siyasi rekabet alanından çıkarmak... Yani en azından bu tip olguları ve biraz daha siyasi olgunluğu, biraz daha Türkiye’nin ihtiyacı olan bir hattı yakalayabileceğine inanıyoruz. Eleştirimiz bu yönüyle bizim de mevcut yani bu konuda Genel Kurulda söz kurma ihtiyacı duymadık çünkü Anayasa Komisyonuna geleceğini biliyorduk açıkçası ve bundan sonra da hani “Gelin, imzalayın.” tutumunu da bir siyasi partinin temsilcileri olarak doğru bulmuyoruz, biz zaten katkımızı konuşmalarımızla Mecliste yapacağız. Bu yönüyle “Başta bize imzalatılmamış, aman biz de imzalayalım.” gibi bir panik içinde de değil ama bu konuda siyaseten durduğumuz yeri tarif ediyoruz.

Şimdi, değerli milletvekilleri, Sayın Başkan; şöyle bir dünyaya gezinti yapacaksak, dünyada ve Türkiye’de de tarih, dönemlerin muktedirleri tarafından yazılır ve yeniden üretilmek istenir. Her siyasi iktidar kendi ideolojik hegemonyasını bu şekilde toplumun tamamına yaymayı amaçlar ve bu yolla kendi iktidarını süreklilik içinde tutmaya özen gösterir. Belirli bir iktidar döneminde üretilen mitler, efsaneler iktidar değişiminde yerle bir edilir ve yaratılan efsanelerin adını bile söylemek vatan hainliğiyle özdeş kılınır, tıpkı darbecilerin darbeyi başardıklarında vatani kurtaranlar olarak kabul görmesi, başaramadıklarında vatan haini olarak görülmeleri gibi. Darbe başarılı olsa muktedir olacaklar, başaramadıkları zaman ölüm cezası ya da müebbet hapisle yargılanan demokrasi düşmanı figürlere dönüşürler. Bir dönem lanetlenen figürler devran döndüğünde kutsal hâle getirilebilir ya da bugün neredeyse kutsal kabul edilenler, modern mit hâline getirilenler kimsenin ağzına bile almak istemediği nefret objelerine dönüşebilirler.

Michel Foucault iktidarın söylemsel olarak nasıl gerçeklik yaratma derdine düştüğünü analiz ederek bilginin iktidarın elinde güç devşirilen bir alan olduğunu, bu yolla hakikat siyasetinin nasıl darbelenildiğini çok geniş anlatır. Bu bağlamda, tarih, olan bitenin, şeylerin tarihi olarak değil, iktidarların siyasi rıza üretme mekanizması olarak işlev görür. Şeylerin tarihi göreceli olarak ele alındığında ise somut ve objektif niteliğini çoktan yitirir. Dolayısıyla meseleler iktidarların siyasi ve ideolojik çıkarlarıyla ele alınmaz. Tarihi avcılarının yazdığı önermesi buradan gelir. Oysa tarih, esasen acımasızca avlananların gözünden bakıldığında anlam kazanır.

Bu arada ben bir parantez açayım, normalde okumam, bilir arkadaşlar fakat konuyu çok önemseydiğim için yazılı hazırladım, o yüzden okumaya çalışıyorum affınıza sığınarak.

ENGİN ALTAY (İstanbul) – Güzel okuyorsunuz.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Siirt) – Kötü okuyor olabilirim yani.

SÜREYYA SADİ BİLGİÇ (Isparta) – Şaşırtıcı oldu bizim için.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Siirt) – Evet yani kötü okuyor olabilirim çünkü çok alışkın olduğum bir tarz değil.

Kavramlara ilişkin üretilen anlamlar da iktidarın süzgecinden geçirilerek dolaşıma sokulur. Tarihsel süreç içinde toplumsal mücadelelerle ortaya çıkan değerler siyasi iktidarların dönemsel olarak sahiplendiği kavramlara dönüşür. Örneğin, “darbe”, “demokrasi”, “özgürlük” gibi kavramlar aynı

şekilde siyasi iktidarı elinde bulunduran güçlerce ideolojik çıkarlara kurban edilerek yeniden üretilir ve dolaşıma sokulur. Uzun yıllar içinde büyük mücadeleler sonucu ortaya çıkan toplumsal kavramlar, siyasi iktidarların meşruiyetlerini sürdürmeleri için kullanılan basit aparatlara dönüştürülür. Böyle olunca demokrasi düşmanı diktatörler demokrasi kahramanı gibi gösterilir. Demokratik siyasete darbe üstüne darbe yapanlar darbe mağduru gibi lanse edilir. Cumhuriyetin ilk kuruluş yıllarında inşa edilen Türk tarih tezinde de bu realiteyle karşılaşırız. Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte yazılan resmî tarih, aktörlerin belirli bir bakış açısıyla ele alınarak ders kitapları ve yayınlar üzerinden topluma sunulur ve propagandası yapılır. Burada yapılan, olan bitenin objektif sunumu değil, hegemonik ideolojiye uygun tarih yazımından ve yapımından ibarettir. Tarihin bu şekilde iktidarlar üzerinden yazılması hakların gerçek tarihini görmezden gelir. Ortaya çıkan şey, hakikatin yazımı değil, ideolojik tarih yapımı olarak karşımıza çıkar.

Türkiye siyasi tarihi, halk iradesine karşı yapılan darbelerle siyasal alanın her daim yeniden düzenlenmesinin tarihidir aslında. Bugüne kadar askerî ve/veya sivil vesayet odakları tarafından halk iradesine yapılan müdahaleler devletin çeşitli zor aygıtları aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Bu araçlar kimi zaman kurulan mahkemeler, kimi zaman askerî güçler, kimi zaman ise yürütme erkinin aşırı yetkilendirilmesi neticesinde gerçekleşmiştir.

Türkiye siyasi tarihinde askerî darbelerin ilki 27 Mayıs 1960 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Okunan darbe bildirisi “bugün demokrasimizin içine düştüğü buhran” şeklinde gerekçeler üreterek demokratik yaşamı sonlandırmıştır. 27 Mayıs darbesiyle halk iradesine müdahale edilmiş, demokrasi kesintiye uğratılmış ve hukuk askıya alınmıştır. Darbecilerin siyasal alanı yeniden düzenleme isteği neticesinde Anayasa yeniden yapılmışsa da 24 Anayasası’nın 21 Anayasası’nda öngörülen özerklik ve özerk bölge halklarının iradesini hiçe sayan tutumunu devam ettirmiştir. 27 Mayıs 1960 darbesini gerçekleştiren darbeciler sadece anayasal düzeni sonlandırmamış, halkın oylarıyla seçilen meşru yöneticileri de yargılamıştır. Bu yargılamalar neticesinde Başbakan Adnan Menderes, Bakanlar Fatin Rüştü Zorlu, Hasan Polatkan ne yazık ki idam edilmişlerdir. Bu idamlar Türkiye demokrasi tarihine kara leke olarak sürülmüş ve hâlâ durmaktadır.

HDP olarak darbe ve darbecilerin her daim karşısında yer aldık. Darbelere ve darbecilere karşı mücadeleimiz politik mücadele tarihimizin vesikalarından biridir. Bu kapsamda, bir kez daha, başta Milli Birlik Komitesinin 38 üyesi başta olmak üzere 27 Mayıs darbesini gerçekleştirenleri ve Adnan Menderes ile arkadaşlarının idamına giden yolun taşlarını döşeyenleri, bu kararı verenleri demokrasi ve özgürlükler adına kınıyoruz.

Halkların Demokratik Partisinin darbelere ve darbecilere karşı net ve kati tutumu ilkeseldir. Etik-politik bir duruş, demokratik yaşamı kurmaya dönük bir mücadeledir. Bu kapsamda, darbenin askerî ve/veya sivil vesayet güçleri tarafından gerçekleştiği her türüne karşı çıkmanın yanı sıra darbelerle yüzleşerek demokratik bir geleceği inşa etmek etik-politik duruşumuzun vazgeçilmez bir parçasıdır. Gerek halk iradesine müdahale anlamına gelen darbelerin siyasi pragmatizme uygun olan sadece bir kısmına eğilmek gerekse de uzak ya da yakın tarihte yaşanan darbeleri siyasal iktidarını meşrulaştırmaya yönelik bir geçmiş inşasına çevirmek, demokrasi ve özgürlük dolu bir geleceği inşa etmek önündeki en temel engellerden biridir. Bu tür bir yaklaşım ülkenin geleceğini iktidarın resmî ideoloji yaratması aleyhinde yenilgiye uğratma çabasından başka bir şey değildir. Bu bağlamıyla, çeşitli iktidar araçlarıyla halk iradesini hedef alan tüm darbelerle yüzleşmek gerekmektedir. Ne yazık ki Türkiye siyasi tarihine bakarken darbelerden darbe beğenmek sadece ve sadece darbe mekanizmasının canlı kalmasına sebep olacaktır. Darbelerle yüzleşmek için darbeler arasında seçici davranmamak, sadece 27 Mayıs darbesinin değil, tüm darbelerin izlerini hem siyasi hayattan hem de hukuk mevzuatından tümüyle

arındırmak gerekmektedir. Nitekim işbu kanun teklifinin genel gerekçesinde de belirtildiği gibi, 27 Mayıs askerî darbesi nasıl hukuk sisteminde yaralara neden olmuşsa daha sonra gerçekleştirilen 12 Eylül 1980 askerî darbesi ve sonrasında devreye konan 82 Anayasası da hukuk sistemimizde onarılmaz yaralara neden olmuştur. 82 darbe Anayasası'nın üzerine inşa edilen bugünkü sistem dâhil söz konusu yaraları derinleştirmekten başka bir işleve sahip olamamıştır. Bugün Türkiye'nin demokratik ve özgür geleceğine dair bir istek varsa yapılması gereken şey demokratik anayasadır. Türkiye'nin ilk sivil Anayasası olan 21 Anayasası'ndaki halkları ve toplumu esas alan, uzmanlarının ifade ettiği gibi "ilk radikal demokratik an" olan bu Anayasa'dan esinlenerek bir toplum ve devlet düzeni var etmektir. Darbe ve darbelerle yüzleşmenin en esaslı ve güçlü adımı kuşkusuz ki demokratik anayasa olacaktır.

Türkiye siyasi tarihi devlet-toplum gerilimi arasında geçmiş, iktidarlar çoğu zaman devletleşerek yargıyı denetimine almış ve toplum-halk iradesini kesintiye uğratmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında Diyarbakır, İzmir, İstanbul başta olmak üzere, birçok kentte kurulan istiklal mahkemeleri aracılığıyla halk iradesine müdahale edilmiş, demokratik yaşamın henüz kurulmadan önü kesilmiştir. Yargıyı halk iradesine müdahale aracı etme geleneği 49'lar Davası, 27 Mayıs darbesi sonrası kurulan Yüksek Adalet Divanı, 12 Eylül darbesi sonrası kurulan sıkıyönetim mahkemeleri, 90'lardaki DGM'ler, 2000'li yıllarda kurulan özel yetkili mahkemeler ve 20 Temmuzdan sonra da OHAL Komisyonu ile devam ettirilmiştir. Yani politik olaylar ve özneleri konu edinen tüm yargısal süreçler halk iradesine müdahale yani darbenin aracı olarak devam edegelmiştir. Nitekim 27 Mayıs darbesinin neden olduğu mağduriyetleri gidermeyi amaçlayan kanun teklifinin genel gerekçesi, yargının halk iradesine müdahale aracı olarak kullanıldığını bir tek olayda da olsa kabul etmiş, itiraf etmiştir. Yüksek Adalet Divanının şeklen yargı kararı ama esasen gücün siyasi arzularına uygun kararlar verdiğini belirtmiştir. Nihayetinde halk iradesine müdahale anlamına gelen darbelerin yargı eliyle yürütüldüğü Türkiye'deki örnekleriyle yüzleşmeden gerçek anlamda darbelerle yüzleşme söz konusu olmayacaktır.

Darbe sadece askerî araçların kullanılarak halk iradesinin hiçe sayılması ve yönetime el konulması değildir, darbe bir siyasi iktidar anlayışıdır. Darbelerin araçları bazen tank, top, bazen mahkeme kararı, bazen de yürütme erki tarafından çıkarılan bir kararname ya da OHAL ilanı şeklinde gerçekleşebilmektedir. Nitekim dünyadaki darbe tartışmaları literatürü son yıllarda askerî darbeler kadar söz konusu sivil vesayet odaklarının gerçekleştirdikleri darbelerle de ilgilenmeye başlamış ve geniş bir yazın ortaya çıkmıştır. Halk iradesini hiçe sayan her türlü müdahale "Darbe" başlığı altında bu yazında incelenmeye alınmıştır. Bu kapsamda, 94 yılında Demokrasi Partisi -DEP- milletvekilleri Leyla Zana, Hatip Dicle, Mahmut Alınak, Selim Sadak, Sırrı Sakık, Orhan Doğan, Zübeyir Aydar ve Ahmet Türk'ün milletvekilliklerinin düşürülmesi halk iradesine müdahalenin yakın tarihteki örneğidir. Yine, 4 Kasım 2016 tarihinde 6 milyon oy alan HDP'nin Eş Genel Başkanları Figen Yüksekdağ ve Selahattin Demirtaş ile HDP milletvekillerinin gözaltına alınarak tutuklanması doğrudan halk iradesine müdahale anlamında darbedir.

İşbu kanun teklifinin genel gerekçesinin yasama sorumsuzluğu ve yasama dokunulmazlığına aykırı hareket olarak ifade ettiği tarihsel gerçeklik 1994 ile 2016 yılları arasında farklı yöntemlerle tekrarlanmıştır. Açıktır ki darbelerin müdahale ettiği halk iradesinin niceliksel önemi değil, darbe anlayışının niteliği önemlidir. Bu kapsamda, esas olan iktidar anlayışının içerisine yerleşmiş olan ve demokrasi nefretiyle işlerlik kazanan anlayış olarak darbe mekaniğiyle yüzleşmek ve bununla mücadele etmektir.

27 Mayıs sabahı Kurmay Albay Alparslan Türkeş tarafından okunan bildiride "Sevgili vatandaşlar, bugün demokrasimizin içine düştüğü buhran ve son müessif hadiseler dolayısıyla kardeş kavgasına meydan vermemek maksadıyla Türk Silahlı Kuvvetleri memleketin idaresini ele almıştır. Bu harekatta

Silahlı Kuvvetlerimiz partileri içine düştükleri uzlaşmaz durumdan kurtarmak ve partilerüstü tarafsız bir idarenin nezaret ve hakemliği altında en kısa zamanda adil ve serbest seçimler yaptırarak idareyi hangi tarafa mensup olursa olsun seçimi kazananlara devir ve teslim etmek üzere girişmiş bulunmaktadır. Girişilmiş olan bu teşebbüs hiçbir şahsa ve zümreye karşı değildir. İdaremiz hiç kimse hakkında şahsiyete müteallik tecavüzkâr bir fiile müsaade etmeyeceği gibi, edilmesine de asla müsamaha etmeyecektir. Kim olursa olsun ve hangi partiye mensup olursa olsun her vatandaş kanunlar ve hukuk prensipleri esaslarına göre muamele görecektir. Bütün vatandaşların, partilerin üstünde aynı milletin aynı soydan gelmiş evlatları olduklarını hatırlayarak ve kin gütmeden birbirlerine karşı hürmetle ve anlayışla muamele etmeleri ıstıraplarımızın dinmesi ve millî varlığımızın selameti için zaruri görülmektedir.” denilmiştir. 12 Eylül darbesi sırasında yayınlanan bildiride de demokratik düzenin işlemesine mani olan sebepleri ortadan kaldırmak darbe nedenlerinden biri olarak sayılmaktadır.

Tarih boyunca hem kolonyal dönemde hem de emperyalist dönemde sömürücü devletlerin sömürgelerine karşı kullandığı en önemli argümanların başında ilkel toplumlara demokrasi götürmek olmuştur. Halkların Demokratik Partisi belediyelerine atanan kayyumlar ile seçilmişlerinin cezaevine konulması bu dönemde de bağımsız yargıyla açıklanmaya çalışılıyor ancak darbe dönemlerinden çok iyi bildiğimiz gibi, tarih boyunca yargı her zaman iktidarın aparatı gibi çalışmış, hem gerekli yasal düzenleme ve güvencelerin olmaması hem de köklü bir demokratik gelenek eksikliği yargı bağımsızlığının muhalefet aleyhine işlemesine sebep olmuştur. İçinden geçtiğimiz tarihsel dönem de AKP tarafından otoriterleşme eğilimlerinin güçlendiği, muhaliflerin üzerindeki baskıların çoğaldığı bir dönem olarak anılacaktır. Ancak bu dönemin önemli ayırt edici özelliklerinden biri de seçme ve seçilme hakkının halkın elinden alınması ve temsilcilerinin cezaevine konulmasıdır. Bugün 27 Mayıs’ta halkın oylarıyla gelen meşru bir iktidarın ordu tarafından görevden alınarak temsilcilerinin idam edilmesiyle sonuçlanan bir süreci ilgilendiren bir yasa teklifini görüşürken aynı zamanda demokratik işleyiş ve kurallarda en önemli ilkenin eşitlik olduğunu söylemek gerekir. Bir kişiye, bir gruba, bir siyasi partiye göre değişen demokrasi anlayışı dünyanın hiçbir yerinde kabul görmeyecek, olsa olsa tıpkı darbelerin arkasına sığındığı demokrasi kavramı gibi siyasal iktidarların aparatı hâline gelecektir.

Darbe anlayışının öteki sureti, siyasal ve sosyal alanın aşırı yetkiler ele alınmak suretiyle yeniden düzenlenmeye çalışılmasıdır. Çok sayıda tarihsel örneği olmakla birlikte, tipik örneği 20 Temmuz 2016 yılında ilan edilen OHAL’dir. Türkiye halkları 15 Temmuz 2016 tarihinde bir vesayet odağı tarafından gerçekleştirilmek istenen askerî darbe girişimiyle karşılaştı. Demokratik yaşam askerî darbe tehdidiyle karşı karşıya kaldı. 15 Temmuz gecesinden başlamak üzere tüm Türkiye halkları ve siyasi aktörler askerî teşebbüse karşı net bir duruş sergilemişken iktidar “Allah’ın lütfu” diyerek 20 Temmuz’ta OHAL ilan etmiştir. Bugün gibi aklımda, Sayın Binali Yıldırım “Bu OHAL’i devlet kendine ilan etmiştir.” dedi Genel Kurulda ama yirmi dört saat geçmeden bunun kendilerine ilan edilmediğini, halka, topluma ilan edildiğini gördük.

Anayasal açıdan OHAL sadece darbe gerekçesiyle sınırlandırılırken iktidar OHAL’i kullanarak siyasal alanı yeniden düzenleyecek kararname yayımlamış ve hatta yönetim sistemini değiştirecek referandumu ve seçimi OHAL şartları altında gerçekleştirmiştir. İktidar yönetim sistemini değiştirmiş, rejimi demokrasiden daha fazla uzaklaştırmış, halk iradesine müdahale etmenin araçlarını ele geçirerek belediyelere kayyum atamıştır. Böylece milyonlarca yurttaşın iradesine müdahalede bulunmuş ve demokrasiyi prosedürel olmaktan dahi çıkarmak istemiştir. Bu süreçte karşı yürütmenin frenlenmesi, halk iradesinin tecellisi olan Parlatmentonun erkler arasındaki itibarının tesis edilmesi, yerel demokrasinin güçlendirilmesi darbe anlayışına karşı geliştirilebilecek en iyi çözümdür; bizim de talep ettiğimiz çözüm yöntemidir.

Türkiye siyasetinin ortak ve demokratik geleceği kuramamasının en büyük nedenlerinden biri, iktidarların siyasi tarihe karşı etik-politik yaklaşım sergilemek yerine, siyasi pragmatizmi esas alan ve egemen olma arayışından vazgeçmeyen yapısında aranmalıdır. İktidar değişimlerine paralel olarak, önem verilen tarihi kişilikler de değişmekte, siyaset bir etik ve iyi olanı icra etme sanatı olarak değerlendirilmemekte, iktidarın kendi gücünü tahkim etme isteğinin yansıması olarak dost-düşman ikiliğine indirgenmektedir. Ortak tarih yapamayan topluluklar ortak siyasi kimlik yaratamaz, ortak yaşam tahayyülü ve potansiyeli oluşturamaz, ortak geleceği demokratik şekilde inşa edemez. Meşruluk yerine gücün, rıza yerine zorun geçer akçe edilmek istenildiği bir topluluk ortak gelecekte buluşamaz. Ortak tarih yapmanın iktidarcı alternatifi egemenin tarihini yapmaktır. Bu tarih, kâğıttan kaplanların tarihidir ve şüphe yok ki bir gün bozulmaya mahkûmdur. Egemenlerin tarihi yerine, demokratik gelecek için halkların tarihini yapmak işbu kanunda yer alan şekilde sicil affını gerçekleştirmekle değil, Milli Birlik Komitesini kınayan bir siyaset kararı almakla mümkündür. Halkların ve ezilenlerin gerçek tarihini yapmak ve geleceğini inşa etmek, Türkiye’deki tüm darbecilerin isimlerini kamusal alanlardan silmekle mümkündür. Fakat on sekiz yıldır iktidarda olan Adalet ve Kalkınma Partisinin darbelerle yüzleşme, ortak tarihte buluşma ve demokratik geleceği inşa etme niyetinin olmadığını artık görüyoruz. İktidarını meşrulaştırma arayışının bir parçası olarak tarihe dönmek, Adalet ve Kalkınma Partisinin halkların geleceğine karşı ortaya koyduğu negatif pratiklerden bir tanesidir.

Halkların Demokratik Partisi etik-politik açıdan muktedirin ya da muktedirlik arzusunda olanların tarihini değil; HDP, halkların ve ezilenlerin tarihinin temsilcisidir, tarihi yapanların ezilenler olduğunun bilincindedir. HDP, dalından koparılan ham meyvelerin, zindanlarda tutulan siyasetçilerin, darağacına başı dik gidenlerin, halkına borçlu olanların sözcüsü ve temsilcisidir. HDP, siyasetçilerin tümüne yapılan zulümlere karşı olduğu gibi, Adnan Menderes ve arkadaşlarının idam edilmesine de karşıdır; zindanlarda veya darağaçlarında demokratik yaşamın sonlandırılmasına karşı bir mücadele tarihinin temsilcisidir; “Tek yol iktidar” diyenlere karşı, darbeye karşı tek yol daha fazla demokrasi demek için bir araya gelenlerin partisidir. HDP, hem darbeci askerler ve sivil yandaşlarının hem de usulde değişen ama esasta darbecilikte bir adım geri durmayanların karşısında, demokratik geleceği, toplumsal barışı ve adil, özgürlükçü yaşamı savunanların partisidir. Bu yönüyle HDP, Türkiye halklarını tek kimlik ve öteki kimlik arasına sıkıştırmaya çalışan hegemonik anlayışlara karşı, tarihi yapan halkların tarihi yazan öznel olmasını savunanların yoludur.

Şimdi, son olarak toplumsal barış ve adaletin sağlanabilmesi için mağdurlara, ailelerine ve yakınlarına karşı ahlaki yükümlülüğü yerine getirmek, suçluları ortaya çıkarmak ve yargılamak, demokrasiyi vatandaşların resmî kurumları denetlemelerini sağlayarak güçlendirmek ve bu ihlallerin yeniden yaşanmasını önlemek amacıyla hakikatlerin ortaya çıkarılması talebini bir kez daha yinelemek istiyoruz. Türkiye’de son dönemlerde yaşanan gelişmeler hakikatin açığa çıkarılabilmesi çabalarının giderek daha derinleşmesi gerekliliğini ve ihtiyacını doğuruyor. Ahlaki-politik bir toplum inşasının, demokratik siyasal bir kültürün gelişmesindeki engelin aşılabilmesi için hakikatlerin ortaya çıkarılması, mağdur halklardan, topluluklardan özür dilenmesi zaruridir. Hakeza, sadece 1960 darbesi mağdurlarının değil, tüm darbe mekaniklerinin ve darbelerin mağdurlarının zararlarının telafi edilmesi sağlanmalıdır. Aksi türlü tutum yeni kırılmaları beraberinde getirecektir.

Dün Başkanla görüşmüştük, sanırım, bugün genel görüşmelerden sonra bir alt komisyon...

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Komisyon kısmından daha ziyade... Şimdi onu söyleyeceğim, arkadaşlarla istişare edelim.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Siirt) – Alt komisyon kurulacak mı?

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Yok, şu aşamada kurmak uygun değil.

ENGİN ALTAY (İstanbul) – Sayın Başkan, bana zaten söz vereceksiniz ama parti olarak bu meselede tabii, herkesin söyleyeceğini söylemesinden yana olmakla birlikte, çok uzun, birkaç günlük bir tartışmanın teklifin Mecliste tartışmaya muhtaç –tartışılacak yanı tabii var ama- bir mutabakat yok algısı yaratacağı kanaatini de taşıyoruz. Onun için makul bir sürede tamamlanmasını da partimiz açısından...

YUSUF BEYAZIT (Tokat) – Bugün de bitirebiliriz.

ENGİN ALTAY (İstanbul) – Bugün bitebilir.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Tamam, problem yok.

Arkadaşlar, öncelikle ben bütün gruplara teşekkür ediyorum.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Siirt) – Ben daha bitirmedim Başkanım.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Öyle mi?

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Siirt) – Bir soru sordum, cevap verecektim de.

Yani şöyle: Bizim de çok uzaması gibi bir tutumumuz yok. Zaten Komisyon üyemiz burada, cumaya da kalsa bize uyar, hiçbir sıkıntı yok.

Teşekkürler Başkan.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Teşekkür ediyorum.

ENGİN ALTAY (İstanbul) – Efendim, bugün bitmesi uygun olur, münasip olur.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Siirt) – Bugün de bitebilir yani sorun değil.

ENGİN ALTAY (İstanbul) – Bugün bitsin.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Tabii, bugün de bitirebiliriz.

Öncelikle bütün gruplarımıza teşekkür ediyoruz. Parlamentoya karşı ve geçmiş siyasi iktidara, rahmetli Başvekile ve bakanlara karşı yapılan bu haksız fiil nedeniyle bütün grupların katkı vereceğini söylemesi demokrasimiz ve Parlamento tarihimiz, siyasi tarihimiz için çok önemli. Herkese ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

Partileri bitirdik, Grup Başkan Vekillerimize söz verelim.

Buyurun Sayın Altay.

ENGİN ALTAY (İstanbul) – Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Sizi ve Komisyon üyelerini, bürokratları, izleyicileri saygıyla selamlıyorum.

Olabildiği kadar kısa tutacağım; mevkidaşım, kardeşim Özgür Özel partimiz adına bir değerlendirmede bulunmuş, onu dinlemedim ama tekrara düşeceğimi de zannetmiyorum. Özgür kardeşimiz söylemiş ama tekrar söyleyeyim: Eski Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanımızın böyle bir teklifinin de, diğer 3 siyasi parti grubunun da imzası olaydı; bu daha yakışanıydı. Ben dün bu konuda Sayın Meclis Başkanını da aradım, bu üzüntümüzü ilettim. Önce bir onun altını çizeyim; bir.

İki: Biz Cumhuriyet Halk Partisi Grubu olarak –peşinen önce şunu gene söyleyeyim- amasız ve fakatsız bu teklife hem Komisyonunda hem Genel Kurulda “kabul” oyu vereceğiz. Bunun da altını çizmek isterim.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri, Komisyon üyeleri; bana “27 Mayıs nedir?” diye sorulsa şöyle derim: Meclisimiz 100 yaşında, cumhuriyetimiz 97 yaşında. İzmir’in işgalini saymazsak Türkiye Cumhuriyeti’nin en kara günüdür. Benim 27 Mayıs’a bakışımı budur. Bir büyük ayıptır.

Bir büyük ayıp da şudur: Yirmi yıl boyunca bu darbeyi Hürriyet ve Anayasa Bayramı olarak kutlamış olmamızdır. Ama toplum ve siyasal süreçler böyle bir evrilme süreci hep yaşar. Yirmi yıl bayram olarak kutladığımız bir darbeyi şimdi, nihayet, hak ettiği noktaya Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan partiler ve diğer milletvekilleri aracılığıyla getiriyor olmamız çok gecikmiş de olsa bir kazançtır. Hiç şüphesiz, bunun daha önceki Meclislerde... Biz şimdi şunu dersek bize de şu gelir: “AK PARTİ geldiyse 2002’de bunu yapsaydı.” diyebiliriz, onlar da der ki: “Keşke bunu DSP yapsaydı, ANAP yapsaydı.” Bu tartışmalara da asla ve asla girmiyoruz. Bir yerde mutabık olmamız, böyle bir konuda mutabık olmamız iyidir.

Benim öncelikle söylemek istediğim bir de şu tabii: Hiç şüphesiz, merhum Adnan Menderes’e, Fatin Rüştü Zorlu’ya, Hasan Polatkan’a Allah’ından rahmet diliyorum, mekânları cennet olsun. Onlarla ilgili, Türkiye büyük bir ayıp etti, büyük bir yanlış yapıldı, ne söylesek boş. Umarım ve dilerim ki bunlardan, 27 Mayıs’tan ve diğer darbelerden ders almışızdır diyeceğim. Ders alıp almadığımız konusunda kimi tereddütlerim var. Ben hep şunu söylemişimdir: 27 Mayıs darbelerin anasıdır. 27 Mayıs olmasa 12 Mart olmazdı, 27 Mayıs olmasa 12 Eylül olmazdı, 27 Mayıs olmasa 28 Şubat olmazdı, 27 Mayıs olmasa 27 Nisan olmazdı, 27 Mayıs olmasa 15 Temmuz olmazdı. Böyle bakıyoruz meseleye.

Şunu da söyleyeyim: 27 Mayıs’tan sonra yaşanan 12 Martı küçümsemek lazım. 12 Mart işkencelerini ya okuduk ya hafızalarımızda. 12 Eylül daha vahim bir tablo. Ben kendimden örnek vereceğim. Yani bunu bir şey diye değil ama tavır diye söyleyeceğim, darbelerin tümünün insanlık dışılığıyla ilişkilendirmek için söyleyeceğim. 16 yaşımı bitirmişim, 17 yaşımdan 8 ay, 27 gün almışım. 12 Eylül’de Jandarma karakolunda... Tabii, buradan yine “Engin Altay jandarmalara bilmem ne dedi.” diye, bunu sizin yandaş medya çok yapıyor. G3 tüfeği vardır, askerlik yapanlar bilir, ben yaptım. Hücrede tüfeğin namlusunu benim ağzıma soktular, 16 yaşındayım. Yani bayağı zor nefes alacak hâle getirdiler ve kurma kolu çektiler. Yani darbe böyle bir şeydir, darbeci böyle bir şeydir. Tabii, fiziki işkenceyi, diğer fiziki işkenceyi saymıyorum ama bu büyük bir psikolojik işkencedir. Her şeyi unutturuz ama hayatımızın o anı böyle hâlen canlıdır. 12 Eylül’de biz birilerine “faşist” dedik, birileri bize “komünist” dedi, kavga etik. Sonra, Necdet Adalı, Mustafa Pehlivanoğlu... “Sırayla, bir oradan, bir buradan asalım.” mantığı da darbenin mantığıdır. Yani darbe, insanlık kavramından tamamen ayrı bir şeydir. Darbe yapanın insanlığı bitmiştir, böyle bakmak lazım. Nereden, hangi sebeple olursa olsun, Cumhuriyet Halk Partisi olarak 27 Mayıs dâhil bütün darbelerin demokrasiye yapılan bir saldırı olduğunu söyledik, söyleyegeldik.

Burada, tabii, şu da var: Dün birbirlerini “komünist” “faşist” diye itham eden, kavga eden insanlar bugün artık Türkiye’de aynı siyasi heyetlerde ya da farklı siyasi heyetlerde olsalar bile aynı ortak metinlere imza atar hâle geldi. Bu, şunu gösteriyor: Demokrasimiz şüphesiz olgunlaşıyor.

Arkadaşlar, burada şu var: Demokrasinin tanktan, toptan aldığı yaranın telafisi daha hızlıdır ve kolaydır. Hatta, bir şey diye söylemiyorum ama her darbe sonrasında Türkiye’de demokrasi bilinci daha da arttı, artıyor. İnsanlar demokrasinin, temel hak ve özgürlüklerinin farkına varıyor, demokrasiyi kutsar hâle geliyoruz ekmek gibi, su gibi. Bundan elli sene öncesi için Türkiye’de toplumun demokrasiyi bu kadar içselleştirdiğini söylememiz kolay değil, gerçekçi olalım ama bugün artık herkes “Benim anayasal hakkım var. Benim haklarım, yasal haklarım var.” diyor. Bu güzel bir şey.

Burada, tabii, bir de şu var ama: Demokrasinin tanktan, toptan aldığı yarayı telafi etmek için toplum çok çabuk yol alıyor ama bir sıkıntı şudur: Demokrasinin sivilden yani yasamadan, yerine göre yürütmeden ya da yargıdan yara ve tahribat alması kolay telafi edilemez. O ayrı bir iş. Burada hep söylediğim bir laf var, bana ait: Demokrasinin yüceliği yönetenlerin sabır ve hoşgörüsüyle doğru orantılıdır. Yönetenler, yönettiklerinin, kendilerine karşı olanların, muhaliflerin talepleri noktasında ne

kadar sabırlı, ne kadar tahammüllü, ne kadar hoşgörülü olurlarsa o ülkede o demokrasi o kadar yücelir; aslında, yönetenler de yücelir. Tabii, burada, yönetenlerin demokrasiden ne anladıkları da çok önemli. Demokrasinin bir tepki ve protesto rejimi olduğunu içselleştirmeyen insanların yönettiği ülkelerde –sadece Türkiye için konuşmuyorum- adalet terazisi hiçbir zaman doğru tartmaz. Adalet terazisinin doğru tartmadığı bir ülkede de toplumsal barış tesis edilemez. Bunun için, bunları bir bütün düşünmek lazım.

Bu güzel vesileyle 27 Mayısı mahkûm ederken bugün Meclisteki bütün siyasi partiler... Biz burada çok münakaşa ediyoruz farklı partiler olarak, tartışıyoruz, müzakere ediyoruz ama geçmişte de birçok konuda Cumhuriyet Halk Partisinin, AK PARTİ'nin, MHP'nin, İYİ PARTİ'nin, HDP'nin bir sürü belgeye, ortak metne imza attığı da hepimizin malumu. Elbette münakaşa edeceğiz. Münakaşa etmemiz bizim birbirimize düşman olduğumuz anlamına gelmez. Şimdi, burada ismini vermeyeceğim, çok iyi yetişmiş bir bürokrat, bizim gençliğimiz işte, benim o karakolda işkence gördüğüm vakit, benim ona “faşist” dediğim, onun bana “komünist” dediği arkadaşım biz şimdi oturuyoruz, Ankara’da oturuyoruz, İstanbul’da oturuyoruz “Türkiye nasıl daha büyük? Türkiye nasıl daha yücelir?” bunları beraber sohbet ederek konuşuyoruz, akşam yemeği yiyoruz. Dün, birbirimize taş, sopa atıyorduk. Yazık, günah! Yani şunu demek istiyorum: Hoşgörü ve tahammül birçok şeyi çözer ama mesele şudur: “Cumhuriyet çok yaşa!”

Değerli arkadaşlar, demokrasisi çalışmayan bir cumhuriyet olsa ne olmasa ne? Bütün mesele burada demokrasidir, anayasal haklardır. “Çok güzel yazılmış bir Anayasa’mız var.” Var diyelim ki –bu değil de- çok güzel bir Anayasa var ama... Atatürk’ün meşhur bir sözü vardır, şimdi aklıma geldi. Atatürk diyor ki: “İcra eden, karar verenden daha kuvvetlidir.” Söz, tartışmaya muhtaç. Yani parlamento mu kuvvetli, yürütme mi kuvvetli? Atatürk böyle bir laf etmiş. Tabii, bunu mülki idareciler için muhtemelen, valiler, kaymakamlar noktasında söylemiş ama ben hep şunu söylüyorum: Türkiye’de bir tane kuvvet varsa millettir ve onu, o kuvveti millet adına kullanan burasıdır. Dolayısıyla, Türkiye Büyük Millet Meclisinin üstünde, yürütme dâhil, Sayın Cumhurbaşkanımız dâhil hiçbir güç olamaz. Kendisinin de öyle bir iddiası olduğunu zannetmem, herhâlde öyle bir iddiası da yoktur.

Yalnız, şunu söylemek istiyorum tabii: Bu noktada, olaylara farklı pencerelerden bakarken 3 şeyden sakınmamız lazım yani 3 şeyi ortaya koymamız lazım ve burada samimi olmamız lazım. Ayrışmamalıyız, söylemlerimiz ulusal bütünlüğümüze zarar vermemeli. Ayrışmamalıyız, insanları mezhebine göre, inancına göre, kılık kıyafetine ve yaşam tarzına göre sorgulamamalıyız, değerlendirmemeliyiz. Ayrışmamalıyız yani insanların hayata bakışı sağdan, soldan, liberal, ortadan, muhafazakâr, radikal... Bu bayrak hepimizin bayrağıdır, bunu bilmeliyiz. Bayrak kimsenin tekelinde değil, Cenab-ı Allah da kimsenin tekelinde değil. Kimseyi bu konularda yani milliyetçilik üzerinden ve inanç üzerinden ötekileştirmeden... Milliyetçilik noktasında, inanç noktasında farklılıklar olabilir ama bayrak noktasında, tam bağımsızlık noktasında ben burada Milliyetçi Hareket Partisinin de İYİ PARTİ’nin de HDP’nin de AK PARTİ’nin de CHP’nin de birçok ortak paydası olduğu kanaatini taşıyorum, hatta, çok ortak payda vardır. Elbette, siyasi mülahazalar gereği kendi tabanımızı konsolidasyon noktasında farklı söylemlerimiz olacak. Empati yapacağız ve burada da demokrasiyi daha iyi bir noktaya getirmektir mesele. Yoksa “Sandıktan çıktım, bana yeter.” olmaz. Sandıktan çıktın, elbette, başımızın üstüne, milletin takdiridir, milletin sana verdiği yetkiyi kullanacaksın. Neyle? İşte, Anayasa’yla ve yasalarla sana çizilmiş bir sınır var, o sınır da her şeye rağmen Türkiye Cumhuriyeti’nin sahibinin aziz millet, 83 milyon olduğunun bilinciyle ve onun temsilcisinin Parlamento olduğu bilinciyle. Bir subliminal mesaj veriyor değilim, şuna vurgu yapmak istiyorum: Eğer demokrasimizin yücelmesini istiyorsak Parlamentoyu yüce tutmak zorundayız. Parlamentomuz güçlü olursa demokrasimiz güçlü olur, bunu söylüyoruz.

“Ekonomik kriz” diyoruz arkadaşlar. Gene bana ait bir şey söyleyeyim: Tıkır tıkır demokrasinin varsa sıkır sıkır ekonomin olur, gerisi hikâye. Ben iktisatçı değilim, bunu bilir bunu söylerim.

Toparlıyorum Başkanım.

Ayrılmamalıyız, sivilleşmeliyiz, kesinlikle sivilleşmeliyiz. Türk Silahlı Kuvvetlerinin, Türkiye Büyük Millet Meclisinin emrinde olduğunu herkes bilmeli. Dolayısıyla, Türk Silahlı Kuvvetlerinin siyasi iradenin emir ve komutasında olduğunu da herkes bilmeli, Türk Silahlı Kuvvetleri de bunu bilmeli ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin bir sürü görevi vardır ama demokrasiyi korumak ve kollamak gibi bir haddi ve görevi yoktur ve bundan sonra olmayacak, bunun da bilincinde olmalıyız.

Üçüncüsü: Ne dedim? Sivilleşmeliyiz ve yüzleşmeliyiz. Biraz önce Meral Hanım bir şey söyledi, Türkiye’de binlerce faili meçhul cinayet olduğunu da biliyoruz. Mesela, Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan. Bunlar bir kişinin burnunu kanatmadılar ama darağacına gittiler, darağacı yani bir cinayetleri yok. Birinin burnuna attığı yumruk yokken Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan bir rövanş mantığıyla darağacına gitti bir muhtıra sonrası. Bazı muhtıralar darbe kadar etki yaptı, tesir yaptı, başta onu söyledim. Bununla da yüzleşeceğiz, faili meçhullerle de yüzleşeceğiz yani kim adalet arıyorsa, bu Meclis, onun adalet arayış talebine cevap vermek zorunda, eğer demokrasi istiyorsanız. Bu, şu demek değil: Demokrasi iyi çalışmazsa darbe olur. Bu saatten sonra Türkiye’de darbe olamaz. Dolayısıyla, yürütmenin kimi yetkililerinin de artık darbe paranoyasından kurtulması lazım. Bizim, Cumhuriyet Halk Partisinin yöneticilerinin söyledikleri bağlamından kopararak, birkaç kelimesi içinden çekilerek “Vay, bu darbe ima etti.” Arkadaşlar, bir yerde abartılı bir laf söyledim -abartılı da değil- “Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanını, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanını o koltuklardan indirecek tank icat edilmedi.” demiştim. Görüşümüz budur, darbeye geçit vermeyiz biz. Ama AK PARTİ’nin de şunu yapmaması lazım: “Efendim, bunlar darbe istiyor.” Ya, arkadaşım... Şimdi, bu polemige burada girmek istemiyorum. Bu 27 Mayıs kanun teklifinin buradan polemiksiz geçmesini Cumhuriyet Halk Partisi olarak biz arzu ediyoruz, bu yaklaşımdayız.

Şöyle üç cümleyle tamamlayayım Başkanım, tutanaklara da konuşuyoruz: Yaşasın Türkiye Büyük Millet Meclisi! Yaşasın demokrasi! Yaşasın Türkiye Cumhuriyeti kardeşim! Nokta.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Teşekkür ediyorum.

Sayın Başkanım üç dakika dedi, on altı dakika konuştu; helal olsun, hoş olsun.

ENGİN ALTAY (İstanbul) – Yapma ya. Keşke uyaraysaydın.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Başkanım, problem yok, helal olsun diyorum. Demokrasiye katkısı olsun.

Buyurun Başkanım.

SÜREYYA SADİ BİLGİÇ (Isparta) - Ben Sayın Altay’a da yapmış olduğu konuşma için ayrıca teşekkür ediyorum, son derece kıymetli. Hele konuşmasının bir yerinde “Bütün siyasi partilerle mutabık olup yapabilmek...” dedi. Zaten demokrasinin en temel noktası da o, son derece önemsiyorum bu lafi. Yani bunun geçmişte örneği var. Biliyorsunuz, 1969’da Adalet Partisi ve Cumhuriyet Halk Partisi yani Parlamentonun 2 büyük partisinin ortaklaşa siyasi hakların demokrat partilere iadesi konusundaki kararı ve Türkiye Büyük Millet Meclisinden ilgili teklifi geçirdikten sonra askerin ve akademik çevrelerin baskıları üzerine senatoda bu işi kadük bırakmak zorunda kalmışlardır ki ta 1969 seçimlerinden sonra Adalet Partisi onu tekrar gündeme getirdi. Tabii, sonrasında Anayasa Mahkemesi, o ayrı bir şey. Ama çok şükür, bugün bir karar verirken Parlamento olarak acaba kim ne der, akademik

gruplar ne der veyahut da burada askerin nasıl bir bakış açısı olur, buradan bir baskı görür müyüz gibi bir endişeyi taşımayacağımız bir noktaya demokrasimiz geldi, inşallah çok daha iyi noktalara bir uzlaşî kültürü içerisinde gitmek gerekiyor.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Başkanım, hani siz tutanaklara dediniz ya “Böyle bir açıklama yok, bürokratımız uyardı.” diye, onu da açıklasanız da bölünme söz alınmasın.

SÜREYYA SADİ BİLGİÇ (Isparta) - Doğru, onu da söyleyeyim tabii ki.

Az önce “Sayın Meclis Başkanımızın bu yönde farklı siyasi parti gruplarıyla görüşmesi noktasında bizde bilgi yok.” demiştim ancak, Sayın Başkanımızın TRT Haberde yapmış olduğu bir söyleşide, tekâmül ettikten sonra siyasi parti gruplarıyla da görüşebileceği noktasında bir ifadesi var.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Sayın Başkanım, teşekkür ediyoruz.

Şimdi, değerli arkadaşlar, söz verdiğimiz gibi ikiye az kaldı. Sayın Muharrem Erkek Bey herhâlde genel merkeze gideceği için kısa bir söz istedi. İkiye bitirip Sayın Muharrem Erkek Bey’den sonra bir saat, üçe kadar ara verelim.

Buyurun Sayın Erkek.

MUHARREM ERKEK (Çanakkale) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Grup Başkan Vekillerimizin Meclisimiz adına, demokrasimiz adına yaptığı konuşmaların ve katkıların tabii ki hepimiz altına imza atıyoruz. Tüm siyasi partiler, burada bulunan tüm siyasi partilerin temsilcileri tabii ki demokrasi adına bu teklife destek veriyor. Ancak, şu da çok önemli: Keşke Meclisteki tüm Meclis Başkan Vekillerimiz ve tüm görev yapan Grup Başkan Vekillerimizin imzasıyla bu teklif gelseydi. Buradaki sorumluluk da tabii ki en başta Sayın Meclis Başkanına ve iktidara düşüyordu.

Tüm darbeleri, tüm vesayetleri ve darbe dönemlerindeki tüm siyasi yargılamaları reddetmeliyiz ama ayırım yapmadan bunu yapmalıyız. Sayın merhum Menderes, Polatkan’ı, Zorlu’yu bir kez daha minnetle, rahmetle, büyük bir saygıyla anıyoruz tabii ki hepimiz ama 12 Mart darbesinin, 12 Eylül darbesinin meşru olmayan siyasi yargılamalarını ve o yargılamalar sonucundaki siyasi idamları da hiçbir ayırım yapmadan reddetmeliyiz. Darbe dönemlerindeki siyasi yargılamalar kesinlikle meşru değildir, kesinlikle. Demokrasiyi samimi olarak savunuyorsak, bunu da samimiyetle, korkmadan bu teklifin içine almalıyız, 12 Martı da 12 Eylülü de.

Şunu da arz etmek istiyorum samimiyetle: Darbelerle mücadeleyi, darbeye karşı olmayı gerçekten demokrasimiz adına, cumhuriyetimizi demokrasiyle taçlandırmak adına yapacaksak çok kolay yapacağımız işler var. Genel Başkanımızın sık sık, yıllardır vurguladığı bir şey, mesela “Gelin, 12 Eylül darbe hukukunu tüm mevzuatımızdan arındıralım.” Ama çoğunluk bir adım atmıyor. Neden? Samimi değil miyiz? En basit örnek, bir darbe ürünü olan, bir darbe ürünü olan ve temsilde adaleti yok eden, zedeleyen yüzde 10 barajını, bir kanun değişikliğini bile yapmadık. Bunları yapmamız lazım. Kuvvetler ayrılığı temelinde demokrasimizi yükselteceksek, çocuklarımızın, ülkemizin geleceği için bunları yapacaksak çok basit olarak yapacağımız işler var, yeter ki o irade oluşsun.

Örneğin, bir soru sormak istiyorum ve bunu çok samimiyetle sormak istiyorum bir hukukçu olarak: İktidarlar, suistimalci anayasa değişiklikleriyle anayasayı araç olarak kullanıp otoriter bir sistemi meşrulaştırabilirler mi? Bunun örnekleri var dünyada da ülkemizde de. Mesela bu sorunun cevabı çok önemli. Suistimalci anayasa değişiklikleriyle... Bir örnek vereceğim, Anayasa Komisyonunda olduğumuz için bu örneği veriyorum: 1995 ve 2001 Anayasa değişiklikleri demokratikleşme yönünde bizi ileriye götüren değişikliklerdi ama 2010 ve 2017 Anayasa değişiklikleri maalesef yargıyı ele geçirmek

için yapılan, bizi geriye doğru götüren değişiklikler oldu. Bunu yapmamalıydık. Bir iktidar -hangi iktidar olursa olsun- yargıyı ele geçiriyorsa kuvvetler ayrılığı ve hukuk devletini yok eder. Bu da bir sivil darbedir, bunlara da karşı olmamız lazım, samimiyetle olmamız lazım.

Şimdi, bunları niçin paylaşıyoruz? Bu teklifi hepimiz niçin destekliyoruz ve destekleyeceğiz? Bu teklif Komisyondan da Genel Kuruldan da oy birliğiyle geçecek ama siz 12 Martın, 12 Eylülün siyasi yargılamalarını 60 darbesinden ayrı tutup meşrulaştırma yoluna giderseniz tarihî bir hata yaparsınız. Korkmayın, 12 Martın, 12 Eylülün siyasi yargılamalarını da reddedin. Hatta günümüze gelin, yargıyı ele geçiren bir çetenin kumpas davalarını da reddedin. Silivri mahkemelerindeki Ergenekon, Balyoz, Oda TV, Askerî Casusluk kumpas davalarındaki yargılamaları da reddedin, korkmayın; orada da insanlar öldü. İnsanlar bu onursuzluğu yaşamamak için alına silahını dayadı, tetiği çekti, yaşamına son verdi, cezaevlerinde öldü insanlar. Bunları da reddetmemiz lazım hukuk adına, adalet adına. Temel ilkelerde uzlaşacaksak, temel ilkelerimizde sosyal demokrat olabiliriz, liberal demokrat olabiliriz, muhafazakâr demokrat olabiliriz, milliyetçi demokrat olabiliriz, her şey olabiliriz; burada sihirli kelime “demokrat” yani demokrasiye inanan. Temel ilkelerimiz, kuvvetler ayrılığı temelinde yükselen çoğulcu bir demokrasiyse, demokrasinin olmazsa olmazı ifade özgürlüğüyse, basın özgürlüğüyse, adaletse, liyakatse, şeffaflıkse, temel ilkelerimiz bunlarsa niye bu kadar zorluk çekiyoruz? Niye bu kadar kavga, kutuplaşma, ayrışma? Temel ilkelerimiz bunlarsa Meclis bir irade koyacak ve bunları hep birlikte aşacağız; kendimiz için değil. “İktidarda nasıl kalabiliriz?” düşüncesiyle Siyasi Partiler Kanunu’nda, seçim kanununda değişiklikler düşünmeyeceğiz. Siyaseti nasıl demokratikleştirebiliriz, nasıl ileriye götürebiliriz? Cumhuriyetimizi demokrasiyle nasıl taçlandırabiliriz?

Çok teşekkür ediyorum.

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI (Devam)

2.- Oturum Başkanı Ali Özkaya’nın, Mısır Devlet Başkanı Muhammed Mursi’nin vefat yıl dönümü nedeniyle Allah’tan rahmet dilediğine ilişkin açıklaması

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Sayın Başkanım, saygıdeğer milletvekillerimiz; bugün, yüzde 52 oyla seçilmiş, iktidara gelmiş ve bir darbeyle devrilmiş, sonra da yargılama sırasında mahkemede şehit olmuş Mısır Devlet Başkanı Muhammed Mursi’nin de vefat yıl dönümü. Ona da Allah’tan rahmet diliyoruz. Bu darbeler o kadar kötü ki devlet başkanları bazen duruşma salonunda, bazen darağacında son nefesini veriyor. Bunları yaşamayı arzu etmiyoruz.

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Sayın Başkanım...

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Buyurun Sayın Özlem Zengin Başkanım, size söz verip sonra da yemek arası verelim.

III.- KANUN TEKLİFLERİ VE DİĞER İŞLER (Devam)

A)KANUN TEKLİFLERİ (Devam)

1.- Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop ve 192 Milletvekilinin 1924 Tarih ve 491 Sayılı Teşkilâtı Esasiye Kanununun Bazı Hükümlerinin Kaldırılması ve Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkında Geçici Kanunun Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılması ve Neden Olunan Mağduriyetlerin Giderilmesi Hakkında Kanun Teklifi (2/2952) (Devam)

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Sayın Başkanım, teşekkür ediyorum.

Şimdi, ben, bugün yaptığımız toplantıyı diğer yaptığımız toplantılardan, Genel Kuruldaki tartışmalarımızdan, kavgalarımızdan ayırarak yaptığımız kanaatiyle burada olduğumuzu düşünüyorum. Normal şartlar altında hiçbir Grup Başkan Vekili arkadaşımın böyle bir rutini yok yani gelelim, konuşalım, kendimizi ifade edelim.

Şimdi, burada gördüğüm şey şudur: Yani biz bu işi yaparken 60 darbesini diğerlerinden ayırdığımız zannındayım. Bakınız, biraz evvel Sayın Engin Altay çok önemli bir şey söyledi, arka arkaya bağladı -siz gelmeden evvel ben de benzer bir konuşma yapmıştım- dedi ki: “Darbelerin anasıdır.” Aynen katılıyorum, 1’incisidir; eğer o olmasaydı diğerleri olmazdı.

Şimdi, bir tarafıyla diyorsunuz ki: “Korkaksınız.” Bunu iade ediyorum, iade ediyorum.

ENGİN ALTAY (İstanbul) – “Korkmayalım.” dedi “Korkaksınız.” demedi.

MUHARREM ERKEK (Çanakkale) – “Korkaksınız.” demedim.

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Öyle söylüyorsunuz evet. “Korkmayın.” ne demek? Kimmiş korkan?

ENGİN ALTAY (İstanbul) – Başkanım, sen burada polemik yapmak istiyorsun.

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Yok hayır, polemiği yapan arkadaşınız.

MUHARREM ERKEK (Çanakkale) – Sayın Zengin, gerçekten yani...

ENGİN ALTAY (İstanbul) – Hiç gerek yok.

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Başkanım, hayır, lütfen...

MUHARREM ERKEK (Çanakkale) – “Tümünü reddedelim.” diyoruz.

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Bakın, lütfen...

Ben konuşmamı yaparken siz yoktunuz, ne partinize ne bir başka arkadaşımıza zerre kelime cevap doğuracak, hakaret edecek hiçbir şey söylemedim. Buradaki herkes hakkın, hukukun, demokrasinin ne anlama geldiğini biliyor. Şurada bu toplantıyı yaparken 1960’la hiçbir şeyi yan yana koymamak gerektiğini düşünüyorum.

Anayasa değişikliklerinden bahsediyorsunuz. Anayasa değişikliklerinin niteliğinin yani siz, kendiniz, şimdi biraz evvel... Meral Hanım’a da atf yapacağım, bence hakikaten fevkalade bir şey söyledi –onun ifadesini söyleyeceğim- dedi ki: “Darbelere darbe beğenmek darbe dinamiğini canlı tutmak demektir.” Aynen katılıyorum, bakın bu söylediğine. Biz bütün darbeleri reddediyoruz. Bunu şuraya bağlayacağım: Yani siz, hakka, hukuka, Anayasa’ya yani resmî anlamda bütün hukuki prosedürlerden geçerek vatandaşın oyunu almış, Anayasa referandumundan geçerek vatandaşın rızasıyla, helal reyiyle geçmiş anayasalara başka anlamlar atfediyorsunuz. Bakın, bu da siyaset yapmaktır, demokrasi üzerinden vatandaşın...

MUHARREM ERKEK (Çanakkale) – OHAL döneminde bir referandum demokratik midir Sayın Zengin?

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Referandumu suistimal etmektir. Burada bunu mu söylememi istiyorsunuz: 2010’da kim Anayasa Mahkemesine gitti? Tek oy vermek gerekirken, ilk hazırlandığında, birden fazla kişiye oy vermesiyle alakalı süreci kim açtı?

Yani o yüzden ben şunu rica ediyorum: Bakın, biz burada önemli bir mesele için buradayız. Bu tartışmaları başka şeyler için suistimal etmemek lazım. Ben şunu söyleyeceğim sizin söylediğinizin karşısında: Biz korkak değiliz ve sizin de öyle olmadığınıza eminim, bakın, onu da söylüyorum, eminim. Biz cesur insanlarız.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Hepsini konuşalım o zaman, hepsini konuşalım.

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Burada fikrini çok net söyleyen insanlarız. Sadece fikirlerini söyleyen değil; bakın, her birimiz hayatımızdan örnekler verdik, sadece kendi hayatlarımız değil, babalarımızın, dedelerimizin, hepimizin hayat hikâyeleri cesaretle dolu. Milletimizin hayatı da böyle. O yüzden, birbirimizi bugün, özellikle bugün bence gereksiz şeylerle itham etmeyelim, bugünün anlamına yaraşır şekilde birbirimize derdimizi anlatalım.

Teşekkür ederim.

MUHARREM ERKEK (Çanakkale) – “Tüm darbe yargılamalarını reddedelim.” diyoruz.

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Biz zaten reddediyoruz.

ENGİN ALTAY (İstanbul) – “Korkmayalım.” demek “Siz korkaksınız.” demek değildir.

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Hayır, olmaz, bunu kabul etmiyoruz.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Değerli milletvekilleri, değerli katılımcılar; bu aşamadaki görüşmeler için teşekkür ediyoruz.

Saat üçte buluşmak üzere toplantıya ara veriyorum.

Kapanma Saati: 14.06

İKİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 15.17

BAŞKAN : Bekir BOZDAĞ (Yozgat)

BAŞKAN VEKİLİ : Ali ÖZKAYA (Afyonkarahisar)

SÖZCÜ : Emine ZEYBEK (Kocaeli)

KÂTİP : Zeynep GÜL YILMAZ (Mersin)

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Milletvekili arkadaşlarım, Komisyon üyelerimiz, çok saygıdeğer misafirler, basın mensupları; tekraren toplantımız hayırlara vesile olsun diyoruz ve başlıyoruz.

Tarihî bir günde, gerçekten, bütün siyasi partilerin verilen kanun teklifiyle ilgili -öğleden önceki-pozitif görüşlerini önemsiyoruz, bunları Türk siyasi hayatı için, demokrasimiz için önemli olarak görüyoruz. İnşallah bugün gelen talepleri dikkate alarak teklifi bitirmek için gayret sarf edeceğiz çünkü bütün siyasi partilerimiz bitirmeyi arzu ediyorlar. Biz de siyasi partilerimizin arzularına uyarak müştereken hep beraberce bu teklifi Komisyonumuzdan geçirmiş olalım.

Şimdi, söz isteyen arkadaşlarımızın isimlerini yazalım, önce Komisyon üyelerimize, sonra da diğer milletvekili arkadaşlarımıza söz verelim.

Sözü, ilk önce Sayın Kaboğlu'na, sonra da Sayın Feti Yıldız Başkanına ve İsmail Bey'e vereceğim.

Sayın İbrahim Kaboğlu, Sayın Hocam, buyurun.

İBRAHİM ÖZDEN KABOĞLU (İstanbul) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Sayın Başkanlar, değerli üyeler; evet, gerçekten tarihî bir gün bugün ve sabah on birden bu yana bunu ben hissederek yaşıyorum -dinleyerek de- ne kadar önemli bir gün yaşadığımızı sürekli duygularımızı paylaşarak dile getiriyoruz. Dolayısıyla emeği geçenlere teşekkür etmekle söze başlamak istiyorum. Tabii ki yinelenmiş olanları tekrar etmemek kaydıyla doğrudan konuya giriyorum. Ben kendi açımdan, bizim Anayasa Komisyonu açısından da teşekkür ediyorum. Çünkü eğer bu öneri gelmeseydi Anayasa Komisyonu toplanamamış olacaktı. Zira, hatırlayacağımız üzere, Anayasa Komisyonu tam yirmi ay önce, seçimden sonra, uzlaşmacı İç Tüzük değişikliğiyle ilk ve son toplantısını yaptı ve bu vesileyle toplanıyoruz, hani bu olmasaydı belki de yirmi ay daha toplanamayacaktı ve dönem sona erecekti. Şimdi, neden bu önemli? Çünkü Anayasa Komisyonunun -bir Mecliste özellikle ilk sırada yer alan İç Tüzük açısından- çalışmıyor olması, işletilmemesi birçok açıdan sakıncalı bir durum, bir sorun yaratmaktadır. Buna değineceğim ben. Önce buna değinerek konuya başlayacağım. Daha sonra bir miktar hukuki bakış açısını ihmal etmeden Türkiye'nin anayasal ve siyasal tarihine darbeler ve devamlılık açısından bakacağım. Üçüncü olarak darbelerden doğan mağduriyetler arasında ayırım yapmama ilkesini vurgulayacağım ve nihayet barış belgesi olarak Anayasa ne ifade ediyor bizim için ve bugünkü toplantı buna nasıl katkıda bulunabilir, bu konuda birkaç görüşümü beyan ederek sözlerimi toparlayacağım, tamamlayacağım.

Şimdi, bugün tabii altmış yıl öncesine gidiyoruz. Bilmiyorum kaç kişi yaşadı altmış yıl öncesini ama ben, belleğim altmış yıl öncesine giderek, aynı zamanda ilkokul öğrencisi olarak iki şeyi hatırlıyorum, sonra söyleyeceğim. Ama böyle bir toplantının altmış yıl öncesinden daha çok, gelecek altmış yıl için önemli ve işlevsel olacağını düşünüyorum. Çünkü bilindiği gibi -çoğunuz hukukçusunuz ama hukukçu olmayanlar da biliyor- hukuk geçmişe değil geleceğe uygulanır. O nedenle biz ne kadar altmış yıl öncesinin sorununa çözüm bulmaya kalkışsak da bu belirli bir eşiğe kadar mümkün olur. Bu

bakımdan hukukun bu temel işlevini vurguladıktan sonra hukukla eş kavram olan adalet de ne kadar yakın zamanda olursa, ne kadar yakın mekânda olursa o kadar adalet tecelli eder. Zaman geçildikçe, aşıldıkça, mekândan uzaklaştıkça adalet de adaletin tecelli etmesi de zorlaşır, tıpkı şimdi yaşamakta olduğumuz süreç açısından söz konusu olduğu gibi.

Sayın Başkan, özellikle Anayasa Komisyonu Başkanı olarak size hitap ediyorum. Yirmi ay dedim. Anayasa Komisyonuna havale edilmiş olan 99 tekliften bugüne kadar sadece 1 teklif görüşülebildi. Bu tabii ki Anayasa Komisyonun çalıştırılmaması değil de çalıştırılması gereğini ortaya koyabilme olanağı bakımından önem taşımaktadır çünkü diğer komisyonlar şu ya da bu biçimde çalıştı. Ben kaç komisyona gittim bilemiyorum ama en az 30 kez diğer komisyonlara katıldığımı söyleyebilirim.

Şimdi, bu açıdan tabii şöyle bir sorunla karşı karşıya bulunuyoruz Anayasa Komisyonu bakımından. Anayasa değişikliği olmayabilir, Siyasi Partiler Yasası veya Seçim Kanunu olmayabilir ama birçok komisyonda görüşülen konuların Anayasa Komisyonu ile ilişkili olduğunu gördük, saptadık. Tali komisyon olarak Anayasa Komisyonu işletilebilirdi veyahut da birçok komisyonda Anayasa Mahkemesi kararının üzerine yeniden düzenleme yapan bir yasa önerisini gördük; bu durumda herhâlde Anayasa Komisyonu öncelikle olarak devreye sokulmalıydı. Benim burada elimde birçok sayı var, istatistiki bilgi var ama sizi bununla boğmak veya meşgul etmek istemiyorum. Amaç o değil ama en azından Sayın Başkan Vekilimiz -o zaman başkan vekili olarak- yanıtlamıştı. Bir kez çağırıldık biz ama 26/5'e göre reddettiniz. Pekâlâ Anayasa Komisyonu çağırılabilirdi ama bugün geç de olsa bugünkü toplantı da bundan sonrakiler için bir vesile olsun diye düşünüyorum. Çünkü burada 24 torba kanun ve 25 kod kanun. Aslında yüzde 60'ı torba kanun biçiminde yapılan düzenleme oldu. Bu bile Anayasa Komisyonunun ne kadar önemli olduğunu gösteriyor çünkü esasen sizlerin "Cumhurbaşkanlığı hükûmet sistemi" adını verdiğiniz hükûmet sisteminde torba kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi nedeniyle artık tarihe karışmış olmalıydı ama yine buna devam ediliyor.

Şimdi neden Anayasa Komisyonu önemli? İç Tüzük'ün 38'inci maddesi bakımından. Bildiğiniz üzere madde 38 bir ön sorun olarak ve münhasır yetki olarak, her yasa önerisinin Anayasa'ya uygunluk incelemesini, denetimini komisyona bırakıyor ama benim gördüğüm, komisyonların büyük kısmında "Hayır, o konu komisyon öncesi incelemeyle halledildi." biçiminde bir savunmayla bu 38'inci madde işletilmiyor. Tabii bu 38'inci maddenin işletilmeyeşine torba yasa eklenince o zaman her ikisi birlikte Anayasa'ya açık aykırı durumlar oluşturmakta ve bu açıdan Anayasa Mahkemesinin de yasaların Anayasa'ya uygunluğunu denetlerken önüne torba kanun geldiği zaman çok zorlandığına tanık oluyoruz çünkü orada da bir uzlaşma var. Bakıyor Anayasa Mahkemesi Başkanı, 30 ayrı kanunda değişiklik yapan bir yasa, kod kanunu için -örneğin mülkiyet hakkıysa- uzmanlaşmış olan bir raportörü tayin ediyor ama 30 ayrı raportörü tayin edemeyeceğine göre o zaman ister istemez biraz bu iş uygulamada nasıl olacak, onu görelim şeklinde daha çok Anayasa'ya aykırılık nedeniyle iptal edecekken ret sonucuna ulaşabiliyor Anayasa Mahkemesi.

Bu bakımdan, bugünkü toplantının esasen bu Anayasa Komisyonunun bundan böyle işletilebilmesi ölçüsünde bizim sürekli dillendirdiğimiz nitelikli yasa sürecine katkıda bulunması açısından çok önemli bir aşama olabileceğini düşünüyorum. Çünkü hani Anayasa değişikliğinin bir anlamı olacaksa, yasa taslağı, tasarısı artık olmadığına göre, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi olanağı var olduğuna göre, o zaman önceki dönemde olduğu gibi torba yasa yoluyla bu yasama faaliyetini sürdürmek esasen bu sistemin de özüne ve ruhuna aykırılık teşkil etmektedir. Bu itibarla sevgili Meclis Başkan Vekili de hazır aramızdayken -biz Sayın Mustafa Şentop'un gelmesini temenni ederdik ama- eğer sabahtan bu yana çok farklı siyasi görüşe mensup üyelerin sürekli vurguladığı üzere Meclisi saygın kılmak istiyorsak o zaman Anayasa Komisyonunu işletelim ve yasa önerilerinin tali komisyon biçiminde de

olsa Anayasa'ya uygunluk incelemesini yapalım. Bu şekilde nitelikli yasa sürecine katkı sunabiliriz. Zira asli ve genel yetki, Türkiye Büyük Millet Meclisinin sahip olduğu bu yetki, Anayasa'ya saygı kaydı altında ancak nitelikli yasa yapılıyorsa buna uyulmuş olur. Bu da tabii Meclisimizin özerk yetki alanına işaret etmemizi gerekli kılar ki özerk yetki esasen komisyonların işletilmesiyle kullanılabilecek olan bir yetkidir ve bunun da başında Anayasa Komisyonu gelmektedir. Şu hâlde bugünkü toplantıda yapılan teşekkürlere bir de Anayasa Komisyonunun öne çıkarılmış olması açısından yeni bir halka eklenmiş oluyor.

Şimdi Anayasa Komisyonu işletilsin dedik nitelikli yasa için ama Anayasa da aslında saygı görmeli. Çünkü bir tür geçen yıllardan kalma “Parlamentar rejim bekleme odasına alındı” veyahut da “Anayasa suçu işleniyor” gibi deyişler, aslında bugün de belki çok iyi niyetle ama farklı biçimlerde tanık olduğumuz fiilî durumlar nedeniyle bir anayasal devlet miyiz yoksa anayasasızlaşma ivmesi de zaman zaman öne çıkıyor mu sorusunu sorabiliriz. Bunun için izninizle, mademki bugün biraz serinkanlı konuşmak durumundayız, son iki üç aydır çok övdüğümüz hızlı karar alma, Bakanlar toplantısı, her hafta Bakanlar Kurulu toplantısı ama “Bakanlar Kurulu” diye bir kurul olmadığı için “kabine” deniyor ama demek ki buna bir ihtiyaç varmış. Şu hâlde Bakanlar Kurulunun kaldırılmış olmasının ortaya çıkardığı boşluk, hata aslında Covid-19 musibetiyle kendini gösterdi ve şu hâlde bu da esasen anayasal tartışmalarımızın merkezine oturması gereken bir husus; anayasasızlaştırma sürecine hayır, anayasalaşmaya evet, anayasal yönetime evet diyebilmek için. Yani kurul hâlinde yönetim, kurul hâlinde siyasal karar mekanizması yokluğunun sıkıntısını çekmekteyiz. Zannediyorum karar mekanizmasının başında bulunan kişi de bunu fark ediyordur.

Şimdi, ikinci olarak esasen bugünkü konumuza geldiğimiz zaman “Darbeler ve devamlılık” başlığı altında buna değineceğim. Türkiye'nin anayasal ve siyasal tarihi darbeler ve devamlılık. Bu başlığı Sayın Başkan, sizin ve Sayın Şentop'un imzanızın bulunduğu ana gerekçenin sondan ikinci ya da üçüncü paragrafı tırnak içerisine alarak başladım. “27 Mayıs 1960 tarihi hukukun araçsallaştırıldığı, millî iradenin tepesinde bir kılıç gibi sallandığı bir dönemin miladıdır. Yassıada yargılamaları ve akabinde gerçekleşen idamlar, neden oldukları bireysel mağduriyetlerin yanı sıra toplumsal ve siyasal hafızamızda tamiri çok zor yaralar açmıştır. Söz konusu yargılamaların sebep olduğu mağduriyetlerin ve açtığı toplumsal yaraların mümkün olduğu ölçüde giderilmesi, demokratik bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'nde yasama organına düşen başlıca ödevlerden biri olarak telakki edilmelidir.” Herhâlde bu saptamaya burada hiçbir üye katılmazlık edemez. Önemli ve gerçek bir saptamadır ve belirttiğiniz gibi sizin de bugün 27 Mayıs af yasaları dizisinin üçüncü eşiğindeyiz. Herhâlde bu büyük ölçüde bugün tamamlanmış olacak.

Aslında bu konuda 6111 sayılı Yasa'yla 12 Eylül mağduriyetlerine ilişkin bir kısmı düzenleme de yapılmış bulunuyor 2011 yılında. Bunu da tabii sizler yaptınız, o zaman ben Mecliste değildim. Ama yine her birinizin değindiği üzere 12 Eylül mağduriyetlerinin, bugün 61 Anayasası'nın mağduriyetlerinin –daha yakın olduğu için- çok yönlü olarak, çıplak bir biçimde devam ettiğini görmekteyiz ve Cumartesi Anneleri örneğinden tutun da gözaltında kayıplara kadar, toplu mezarlara kadar -şimdi çizelgeyi burada oluşturacak değilim- hepimizin belleğinde bulunuyor bu ortak acılar ve bu acılara karşı hukuk yoluyla çözüm yolları.

Şimdi, bu açıdan benim yapacağım bir iki anayasal saptama olacak. Doğru, darbeleri 27 Mayıs darbesi başlattı ve anayasal kırılmalar da o sırada ortaya çıktı fakat şu da bizim bir gerçeğimizdir. Darbeler büyük kırılmalar yarattı, çelişkiler yarattı fakat darbeler kopuşlar yarattı. Ancak bazı tarihsel

gerçeklerimizi göz ardı etmeye çalışsak da bunları ortak mirasın dışına itemeyiz, bunlar arasında belki kırılmalara karşı devamlılıklar da var ve bu devamlılıkları da saptamak bizim görevimiz olmalı. Yani bugün her şey kötüydü dersek o zaman geleceğe yönelik olarak umutla bakma ihtimali zayıflayabilir.

Şöyle ki: Şimdi, Osmanlı-Türkiye anayasacılığına baktığımız zaman hani Anayasa'nın yüz yıl öncesinde yapılan tanımı doğrultusunda bir ilerleme olduğunu görebiliyoruz. Yani bir yandan iktidar sınırlandırılıyor, öte yandan özgürlükler güvence altına alınıyor. Mesela, 20'nci yüzyıla baktığımız zaman darbelerle rağmen, kırılmalarla rağmen, kopuşlarla rağmen bu doğru devam ediyor. Bu açıdan, kopuşlarla birlikte, kırılmalarla birlikte biz hem çelişkileri saptamak durumundayız hem de bu devam eden özelliklerimizi de vurgulamamız gerekir. Çok kısa olarak, evet, demokrasi askıya alınıyor, Anayasa askıya alınıyor, kurumlar lağvediliyor 27 Mayıs'ta olduğu gibi, 12 Eylül'de olduğu gibi. Fakat bunlara rağmen devam eden özelliklerde mesela cumhuriyet hiçbir zaman askıya alınmadı veya yurttaşlık hiçbir zaman askıya alınmadı veya teşebbüs edilmedi veya laiklik hiçbir zaman askıya alınmadı. Daha birçoğunu sayabilirim ama ben hani şeye nazire olsun diye demokratik askıya alma, anayasal askıya alma, kurumsal askıya alma gibi temel kırılmaların yanında aslında belki birtakım ikiye bölünmeler de barındırıyor olmakla birlikte askıya alınmadı işte, 12 Eylül'de de gördüğümüz üzere. Mesela, 12 Eylül'de Avrupa Konseyi "Üyeliğinizi askıya alacağım." dedi albaylar cuntasının döneminde askıya aldı Yunanistan'ın üyeliğini, bizim askerî yönetim "Hayır, askıya almayın, biz olağan döneme geçeceğiz, insan haklarına saygılı yönetimi oluşturacağız." vaadinde bulundu ve üyeliğimiz askıya alınmadı. Şimdi, bu tür hususlar aslında belki bugün kısa da olsa hatırlanmalı.

Şimdi, bu bakımdan tepki anayasası söylemi ve devamlılık dikkatinizi çektiği gibi... Mesela, darbelerde tepki anayasası çıkıyor ama öbür yandan bir devamlılık süreci de söz konusu olabiliyor ya da devamlılıkta farkına varmadığımız kopuşlar oluyor. Mesela, 2017 Anayasa değişikliği biraz önce belirttiğim gibi şöyle bir kısır döngüyle bizi karşı karşıya getirdi. Osmanlı cumhuriyet anayasal kurumlarının yürütme kısmını ortadan kaldırdı. Şimdi, yürütme kısmını ortadan kaldırınca hâliyle 1961 Anayasa'sının 82'nin, 24'ün, 1876 Anayasası'nın yürütmesi ortadan kalktı fakat 61 Anayasası'nın tek siyasal kurumu kaldı toplu karar olarak, Millî Güvenlik Kurulu. Şimdi bu da aslında bir kısır döngü olarak saptanması gereken bir husustur çünkü siz bir darbeye karşısınız, anayasasına karşısınız ama bütün Osmanlı cumhuriyet anayasalarının kolektif siyasal karar mekanizmalarını kaldırıyorsunuz ama darbe sonrası hazırlanan 61 Anayasası'nın Millî Güvenlik Kurulunu hem de daha etkin bir biçimde Anayasa'nızda muhafaza ediyorsunuz.

Şimdi, bu açıdan, bence tabii burası yeri değil ama kuşkusuz bunu farklı biçimlerde tartışacağız. Bizim devamlılık ve kırılmalar dediğimiz manivelada veya tahterevallı sürecinde anayasal ve siyasal gelişmelerde bunları askerî darbelerden sonraki tepki anayasacılığı ile askerî darbe söz konusu olmadığı hâlde tarihsel mirasımıza yönelik bir tür yadsıyıcı ya da inkâr edici hususları da hatırlamamızda yarar var. Daha doğrusu gelecek altmış yılı ancak bunların muhasebesini soğukkanlı ve bir bütün olarak yapabildiğimiz ölçüde söz konusu olabilir diye düşünüyorum.

Buradaki son kısır döngüye şöyle değinmek istiyorum: Bu salonda kuşkusuz bugün ortak bir konu üzerinde toplanmış bulunuyoruz ama 2017 Anayasa değişikliği üzerine ciddi bir ayrışma var ve 2017 Anayasa değişikliğini savunanlar değişikliğe kadar hep Anayasa'yı gündemde tuttular, değişiklikten sonra âdeta Anayasa'yı unuttular. Bu aslında bir anomalidir, bunu aşmamız lazım. O zaman hani biz anayasal devlet veya hukuk devletini kurmakta zorlanırsınız tıpkı Anayasa'ya saygıda olduğumuz gibi.

Şimdi, üçüncü başlık, darbe mağduriyetleri arasında ayrım yapmamaktan ne kastediyorum? Şimdi, burada iki üçlü var. Bir, 27 Mayıs, 12 Mart ve 12 Eylül; ikinci üçlü ise 28 Şubat, 27 Nisan ve 15 Temmuz. Şimdi, tabii ki Sayın Bilgiç sabahleyin "27 Mayıs'ı ayrı tutuyoruz." dedi, doğru, ayrı tutmakta

yarar var çünkü bunun simgesel bir anlamı var fakat biz 27 Mayısın sonuçlarını, burada sayılıyor işte bütün bu yargılanan 600 küsur kişi hakikaten kabul edilebilir değil, bunu lanetlerken o zaman 12 Mart veya 12 Eylül sonuçları için amalar, fakatlar kullanırsak, bunlar için amasız, fakatsız diyoruz, onlar için amalar, fakatlar kullanırsak o zaman bugün bu yasa önerisiyle amaçladığımız toplumsal barış ve adil yargılanma hakkının tesis edildiği bir toplumsal gelecek inşa etmemiz çok zor olur veya mümkün olmaz. Bu açıdan 12 Mart ve 12 Eylülün acı sonuçlarını da giderici düzenlemeleri mutlaka gündeme getirmemiz gerekiyor nitekim bu konuda bizim değişiklik önergelerimiz de söz konusu olacak, bütün bu yapılan öneriyi aynen kabul ediyor olmakla birlikte.

Peki, ikinci üçlüye nasıl değinebilirim? 28 Şubat en şeyi ama 21'inci yüzyılın 27 Nisan, 15 Temmuz. Şimdi, burada şöyle bir durum var: Şu anda 2 vekil şeyde, diyor ki, 28 Şubat mağduru vekil, 2'si de profesör: "28 Şubat mağduru biz ama o zaman kapısını çalacağımız mahkeme vardı, hakkımızı da aldık." Ama tabii ki bu 28 Şubatı kesinlikle meşrulaştırma çabası da değil, onun da kalıntısı olan haksızlıkları mutlaka gidermek gerekir ama şunu unutmayalım: 28 Şubatla ilgili hesaplaşma devam ediyor çünkü siyasal güç dengeleri bu hesaplaşmayı olanaklı kılıyor fakat unutmayalım sayın vekiller, 27 Nisan için hesaplaşma olmadı. İkincisi, evet, 15 Temmuz konusunda büyük başarılar var ama 15 Temmuz sonrasında 15 Temmuz darbe girişimine karşı ilan edilen olağanüstü hâlin biri eğer -sabah değinilen- Anayasa değişikliği için, istismarcı Anayasa değişikliği için kullanılmışsa diğeri ise 15 Temmuz darbe girişimiyle hiçbir biçimde ilgisi olmayan kesimleri için kullanıldığını ve bunun şu anda bile çok büyük bir mağduriyetlere, neden olduğu mağduriyetlerin sürdüğünü, sadece sizlerle BAK örneğini paylaşmak suretiyle belirtmek istiyorum. Barış için akademisyenler... Şimdi, neden tipiktir BAK örneği? Biliyorsunuz, Olağanüstü Hâl İşlemleri İnceleme Komisyonu ve olağanüstü hâl kararnameleleri ek listelerinde adları yer alan kişilerin başvurabileceği tek merci olarak o öngörüldü. Şimdi, barış için akademisyenler sayısı 1.128 veya sonradan eklenenlerle 2.212. Burada ben size onların haklı ya da haksız olduğu konusunda herhangi bir açıklama yapmayacağım, sadece birkaç bilgi vereceğim. Şimdi, bu fiil suç değil, Anayasa Mahkemesi de saptadı fakat varsayalım ki suçtur, bir suçun, bir fiilin 1 yaptırımı olur. Burada en az 11 yaptırım var. Şimdi, bu şeylerin çoğu hâlen üniversitelerde, hâlen üniversitelerde barış akademisyenlerinin önemli bir kısmı üniversitelerde ama kimler üniversite dışına itildi, kimler ki üniversite, MİT, YÖK, Hükümet iş birliği dalgasına girdi, onlar üniversite dışına itildiler ve onların çok büyük bir kısmı...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

İBRAHİM ÖZDEN KABOĞLU (İstanbul) – Teşekkür ederim.

Şimdi, burada tabii, hani bir anomali var, yani suç ve ceza bakımından anlaşılmayan bir durum var, bir kısmı üniversitelerde görevlerini yapıyorlar, bir kısmı üniversite dışında üç dört yıldır ve mahkemelere gidemiyorlar ve Anayasa Mahkemesi kararına rağmen bir yıl geçtiği hâlde OHAL hiç karar vermiyor bu konularda. Şimdi, yani eğer biz hakikaten hukuk devletin asgari standartlarını burada konuşabiliyorsak, bunlar bizde de var diyorsak ve biz 27 Mayıs darbesinin altmış yıl önce neden olduğu mağduriyetleri hukuk yoluyla çözmeye çalışıyorsak ama buna karşılık bugün yaşamakta olduğumuz bu hukuk dışı dramatik durumlara karşı gözümüzü kapatıyorsak, onu görmezden geliyorsak o zaman ciddi bir içtenlik sorgulamasına tabi tutmamız lazım, çifte standartla çünkü inandırıcı olmamız mümkün değil. Buradaki sayıları sizinle paylaşmama hiç gerek yok ama bu barış akademisyenleri adı verilen kişiler arasında Avrupa mahkemesine yargıç olarak aday gösterilen bile var yani bakıyorsunuz biri Avrupa mahkemesine aday gösterilebiliyor suçlu ise ama öbürü dünya çapında ömür boyu bütün kamusal haklardan yoksun kılınabiliyor. İşte bu bakımdan benim ikinci üçlü dediğim 28 Şubat evet hesaplaşmaya devam edelim, 27 Nisan hiç hesaplaşma olmadı, aslında onunla da hesaplaşılmalı,

uzaklaşmayalım zamandan ama bugün yaşamakta olduğumuz o 15 Temmuz hain darbe girişiminin artçıları ve değindiğim o yönü, ben sadece çok belirgin olan bir mağduriyetler kategorisine değindim ama tabii ki Anayasa da ayrı bir sorun.

Şimdi, bütün bu söylenenlerden sonra çok kısa olarak peki, biz acaba bir barış belgesi olarak Anayasa'yı nasıl algılayabiliriz, bu konuda da birkaç söz söylemek üzere sözlerime son vereceğim. Şimdi, her şeye rağmen kırılmalar, darbeler, kesintiler, anayasa hukuku tarihimiz oldukça zengin, bunu kabul etmemiz gerekiyor, yaklaşık yüz elli yıllık bir tarih ve bu tarih zengin bir tarihtir. Öncelikle bu anayasal birikimin farkında olmamız gerekiyor ve anayasal kazanımları ortaklaşa sahiplenmemiz gerekiyor. Hatta darbe anayasası olarak eleştirdiğimiz 1982 Anayasası'nın özellikle 1987, 2004, kısmen 2010 da dâhil olmak üzere, bu yelpazede dâhil olmak üzere anayasacılıkta o başlangıçta belirttiğim iktidarın sınırlandırılması ve özgürlüklerin güvence altına alınması konusunda hayli yol almış bulunuyoruz. Bu hem anayasa, insan haklarına saygılı devlet açısından hem Türkiye'nin uluslararası yükümlülükleri açısından, adil yargılanma hakkı açısından, biraz önce değindiğim askeri yönetimde bile biz Avrupa Konseyinin hükümlerine, gerekliliklerine saygılıyız biçimindeki bir o içeride astığı astık, kestiği kestik bir yönetimin Avrupa'ya karşı böyle bir beyanda bulunması esasen Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin Cumhuriyet Halk Partisiyle başlayan ve Demokrat Partiyle devam eden, daha sonra Adalet Partisinin ve diğer partilerin de Cumhuriyet Halk Partisinin ileriye götürdüğü mekanizmalar bütününün askeriyeyle bile gerilettiğini gösteriyor yani bunlar bizim anayasal kazanımlarımız aslında hükümetler ötesi kazanımlardır, Türkiye Cumhuriyeti'nin kazanımlarıdır ve herhangi bir hükümete indirgenemeyecek kadar önemli kazanımlardır. Şimdi, bunun, bu birikimin farkında olmamız gerekiyor, bu birikim konusunda bir kez aramızda asgari ortak paydalar bulunmalı ve tabii bu olunca bir iki cümleyle de kazanımlara değinmek istiyorum. Anayasal gelişmeler düzleminde bizim anayasa hukukumuz kırılmalar olsa da 1876'dan 2020'ye kadar pozitif hukuk düzlemindeki ve uluslararası hukuk önündeki kazanımları kesinlikle göz ardı etmememiz gerekiyor. Ama mesela, 2011-2013'te burada Mecliste Uzlaşma Komisyonunun 60 madde üzerinde sağladığı uzlaşma ve daha sonra 80 küsur madde üzerindeki uzlaşma da bizim için çok değerlidir. Ben sivil toplum örgütlerinin Anayasa üzerinde bizdeki kadar çalıştığı bir başka toplum, bir başka devlet görmedim. Bu konuda âdeta bir hazine söz konusu, sivil toplum emeği dediğimiz bir emek var ve bunun da mutlaka Meclisimiz tarafından dengelenmesi gerekir.

Bu çerçevede değinmek istediğim, anayasal denge ve denetim düzenekleri, gerek yasama, yürütme ve yargı erkleri arasında ve içinde, gerek bunlar arasında, gerekse bu erklerde devletin diğer organları arasında –örneğin, üniversiteler, bağımsız idari otoriteler- gerek merkez ve yerel yönetimler arasında devlet organları ile uluslararası örgütler arasında, devlet ile toplum arasında olması gereken demokratik denge ve denetim düzenekleri aslında bizim anayasa hukuku tarihimizde vardır ve bu da bizim kazanımlarımız arasında yer almaktadır.

Şimdi, bu açıdan bakıldığında zaman neden biz 2017 Anayasa değişikliğini sorguluyoruz? Sabahleyin bunu “istismarcı Anayasa değişikliği” olarak nitelendirdi Sayın Muharrem Erkek. Neden sorguluyoruz? Çünkü biz öncelikle bu anayasal kazanımlarımıza sahip çıkmak istiyoruz, bu tarihsel birikimimize sahip çıkmak istiyoruz. Bu sadece cumhuriyet değil, sadece meşrutiyet değil, Tanzimat değil, sonuç olarak bizim Divan-ı Hümayun, Orhan'dan bu yana 1300'lü yıllardan beri oluşmuş Sadaret makamı, Heyet-i Vükela yani yürütmenin çift başlı olması bizim tarihimizin derin bir parçasıdır ve bundan vazgeçilemez. Bu açıdan 16 Nisan 2017'de bir anayasa hatası yapılmıştır. Biz anayasal birikimimiz, anayasal kazanımlarımız adına bundan vazgeçilerek anayasal denge ve denetim mekanizmalarına dönüşü savunuyoruz. Bu nedenle bu tür mekânlar bunları da serinkanlı bir biçimde konuşabileceğimiz mekânlar olmalı çünkü hatırlarsanız, 2017 değişikliğinden sonra 2018'de, iki yıl önce buraya geldik,

atışmaya başladık birbirimizle “Siz mi iyi yaptınız, biz mi iyi yaptık?” diye. Ama biraz önce verdiğim Covid örneği gösterdi ki iki yıllık uygulamada kolektif siyasal karar mekanizması olmaksızın Türkiye Cumhuriyeti gibi bir büyük devletin yönetilmesinin mümkün olmadığı ortaya çıkmış bulunuyor. Bu açıdan bu konuda da kesinlikle anayasal ortak paydalar konusunda konuşabilmemiz gerekiyor. Bunun için -benim çok önemsemediğim bir kavram- anayasal bilgilenme hakkı dürüstlük açısından önemlidir. Birbirimizin görüşüne katılmayalım, eleştirelim, yerden yere vuralım kabalık yapmadan ama doğru kuralım yani teşhisi doğru koyalım. Biz yine farklı çözüm yolları önerelim. Şimdi, bizim bu eksiklerimiz nedeniyle anayasal bilgilenme hakkı yerine anayasal bilgi kirliliğini öne çıkarmamız nedeniyle ortak yol haritasını çizmemiz zorlaşıyor. Az önce söylediğim gibi, Anayasa Komisyonunu toplamayıpımız nitelikli anayasa sürecine katkıyı engelliyoruz ve nitelikli yasama olmayınca anayasasızlaştırma sürecine ivme kazandırmış oluyoruz. Dolayısıyla demokratik anayasa üzerinde, demokratik anayasanın asgari standartları üzerinde tartışıyoruz.

Şimdi, bu çerçevede bence Anayasa bir çatışma belgesi değil, bir uzlaşma belgesidir. Bunu hepimizin kabul etmesi gerekir. Bunu kabul ettiğimiz sürece zaten olağanüstü ortam ve koşullarda biraz kamplaşarak yaptığımız Anayasa değişikliğini aşmak için bizim var olan tarihsel birikimimizin yardımcı olabileceğini söyleyebiliriz.

Şimdi, son olarak, ben “anayasal yurtseverlik” kavramını kullandım. Tabii ki Sayın Akçay yok ama Sayın Feti Bey var burada. Sayın vekiller, üç hususu –Sayın Bülbül’ün gelmesi de iyi oldu- ben bir hesaplama adına değil de bir soğukkanlı, serinkanlı düşünme adına belirteceğim. İlkokul öğrencisiydim, iki şeyi hatırlıyorum: Sayın Türkeş’in radyodan 27 Mayıs beyanını ve babamın devlet memuru olarak bahçede bizi yakalaması “Haydi eve, örfi idare ilan edildi.” demesi. “Örfi idare” kavramını da ilk kez o zaman duydum.

OTURUM BAŞKANI EMİNE ZEYBEK – Hocam, pardon, saygısızlık olarak addetmezseniz, kırk dakika oldu.

İBRAHİM ÖZDEN KABOĞLU (İstanbul) – Oldu mu? Eyvah, tamam, özür dilerim, dört dakika bile olmayacak, hemen bitiriyorum, son cümlemde zaten.

Şimdi, neden bunu belirttim? Biz Sayın Türkeş’in adını geçen yıl üniversiteye verdik. Bir karşı şeyimiz yok, bir olgu bu. Şimdi, elimde bir kitap var: “La Revolution Militaire de 1960 en Turquie” Türkiye’de 1960 Askerî Devrimi. Şimdi, bu kitap İsviçre’de 1963’te yayınlanmış, acaba bunun yazarı kimdir, hangi anayasacıdır? Kafamızda hemen Türkiye’de sağ-sol şablonunda bu işte olsa olsa... Ali Fuad Başgil yazmıştır 1963 yılında. Ben olsaydım bugünkü anayasacılık bilgimle “La revolution” yerine “La coupe de militaire” derdim. “La revolution militaire” diyor. Şimdi, biz söylüyoruz ya “Niçin ‘devrim’ ‘ihtilal’ dedin, yanlış yaptın.” Serinkanlı davranmak için bu örneği verdim, birinci örnek, Sayın Türkeş örneğini. Üniversite adı devamlılık şeyinde yer alıyor. Bu o zaman daha sonra farklılaştı. Üçüncü örnek de biraz önce belirttiğim gibi, sonuç olarak, evet, 1961 Anayasası özgürlükçü bir yaklaşımla hazırlandığı hâlde vesayet kurumlarını getirmiştir. Onun başında Millî Güvenlik Kurulu yer almaktadır ama biz üç yıl önce bütün kolektif siyasal karar mekanizmalarını kaldırdık, bir onu tuttuk. O zaman demek ki biraz daha serinkanlı yaklaşmamız gerekir tahlile, gelecek altmış yıla umutlu bakmamız için.

Ve son sözüm, anayasal yurtseverlik kavramını şu bakımından tutalım: Kapsayıcı kavramları kullanalım yani demokrasiyi, insan haklarını, insan haysiyetini, cumhuriyeti, hukuk devletini, bunları kullanırsak biz ülkemizi daha çok severiz, barışı daha çok inşa edebiliriz. Bu şekilde, anayasal kazanımlarımızı, anayasal birikim farkındalığını paylaşabilmemiz için darbelerle de biraz daha serinkanlı, biraz daha vekiller gözüyle daha üst düzeyde bakalım ve darbelerle hesaplaşmayı daha

serinkanlı ve daha eşit biçimde yapalım. Öyle yaparsak ben eminim ki geleceğe yönelik olarak hem demokratik anayasa, toplumsal barış, Anayasa'nın toplumsal barış belgesi olması açısından da önemli adımlar atabiliriz diye düşünüyorum.

Sabırınız için çok teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI EMİNE ZEYBEK – Hocam, yıllar sonra bir anayasa hukuku dersi işlemiş gibi olduk, bir kısmına katılmıyor olmakla beraber.

Teşekkür ediyoruz.

Sayın Yıldız, buyurun.

FETİ YILDIZ (İstanbul) – Sayın Başkan, Anayasa Komisyonunun değerli üyeleri; sözlerime başlamadan önce hepinizi saygıyla selamlarım.

Öncelikle şunu belirtmek isterim ki CHP Grup Başkan Vekillerinin ve sözcülerinin “Bu teklifin altına biz de imza atardık.” demeleri ve Komisyonunda ve Genel Kurulda kabul oyu vereceklerini burada huzurumuzda açıklamalarından çok büyük bir mutluluk duydum. Hepsine bunun için peşinen teşekkür ediyorum. Böyle bir konuda Meclisteki tüm partilerin mutabakat içinde olması çok önemli ve kıymetli çünkü yapılan iş taammüden işlenmiş bir cinayet, bir katliam ve bir hukuk faciasıydı.

Şimdi, Yassıada yargılamalarının üzerinden altmış yıl geçti. Bu süre zarfında, duruşma tutanakları da dâhil olmak üzere, yüzlerce kitap yazıldı. Hocam, işte, İsviçre'deki, Avrupa'daki bir kitaptan bahsetti. Suçtan mağdur olanlar, hatta yargılamayı yapanların itirafları, infazda bulunanların hatıraları da dâhil olmak üzere, Türk milleti, bu faciayı tüm ayrıntılarıyla aşağı yukarı öğrendi. Ancak bazı şeylerde gerçekçi olmak zorundayız. “Yüksek Adalet Divanı” adını almış bu suç aygıtının verdiği kararları olumlu bulanlar, hukuka uygun olduğunu söyleyenler, aramızda yakın zamana kadar az da olsa mevcuttu. Hatta bu savunmaları televizyonlarda, gazetelere verdikleri beyanlarda açık açık savunmaktan da beri durmadılar. “Adalet” kelimesi yalnızca isminde bulunan, mahkeme görünümlü bu gayrimeşru aygıt, askerî darbeye kılıf uydurmak için -Sevgili Hocam, bu çok önemli- bazı üniversite hocalarının yol ve yöntem göstermesiyle kin ve husumet üzerine kurulmuştur. Bunun altını burada çizmek zorundayız çünkü gerçeği tespit ediyoruz. Yani madem hukuk tarihimizden, tüm mevzuatımızdan, adli sicil kayıtlarımızdan çıkaracağız, yok hükmünde sayacağız, o zaman bazı şeyleri de söylemek zorundayız.

Darbeyi yapanlar arasında bir birlik yok -yani kısaca “cunta” diyelim- 27 Mayıs askerî cuntası arasında bir birlik yok. Teğmeninden albayına kadar 37 kişi bir arada, bir general lazım, Cemal Gürsel'i İzmir'den getirip darbenin başına geçirmişlerdir. Bunları burada tekrar tekrar izah etmemize gerek yok. Bu aygıtın vermiş olduğu -buna mahkemeye diyemeyiz, bu bir aygıt, bir operasyon aygıtı- kararlar, Türk milletinin vicdanında, yargılamalar sırasında ve hemen karardan sonra hiçbir zaman kabul bulmamış, asla kabul edilmemiştir.

Şimdi, hukuk ve adaletle en ufak bir ilişkisi olmayan, en temel hukuk kurallarının katledildiği böyle bir yargılamayı da ancak seçilmiş bazı insanlar, bazı hâkim görünümlü insanlar yapabildi. Şimdi onların kim olduğunu açıklamak istiyorum: Millî Birlik Komitesi 27 Mayıs 1960'da silah zoruyla Meclisin yetkilerini gasbetti, amenna. Ama o zaman 1924 Anayasası yani asıl adıyla Teşkilat-ı Esasiye Kanunu yürürlükte ve bu cuntanın 12 Haziran 1960'da çıkardıkları 1 no.lu Kanun'la -27 maddelik bir kanun bu- bunun içerisinde Meclisin yetkilerini devralmaktan, 6'ncı maddesinde Başbakanın, bakanların, Cumhurbaşkanının, milletvekillerinin ve iktidar partisi mensuplarının -onların tabiriyle “suç ortakları”nın- yargılanacağı bir divan oluşturuluyor. Bu divanın bir dayanağı olması lazım ki... Çünkü “yüksek adalet divanı” diye bir kuruluş hukuk sistemimiz içerisinde yok. Başbakanı, Cumhurbaşkanını, bakanları yargılayacak kurumumuz var o zamanlar ancak bu acemiliklerini kapatmak için yani tabii

mahkemede yargılanmada istedikleri sonucu alamayacağını bilen darbeciler kendi isteklerine uygun karar verebilecek insanları seçmişlerdir. Hatta bazı toplantılarında “Bu idam kararını verebilecek insan ve hâkim lazım bize, bizim sözümüzü dinleyen insanlar lazım.” diye bir arayış içerisine girmişler ve maalesef... Ben Yozgatlıyım, Bozoklu... Salim Başoğlu, o zaman Yargıtayda 1. Ceza Dairesi Başkanı, onu bu aygıtın başına getirmişlerdir ve Salim Başoğlu yargılamayı yaparken ne yapacağını cuntaya soruyor yani -Madanoğlu ve Cemal Gürsel- ne talimat alırsa onu uyguluyor. Duruşmaların bir safhasında, rahmetli Adnan Menderes “Savunma hakkım kısıtlanıyor. Müsaade edin, delillerimi sunayım.” dediğinde -artık, Türk siyasi hayatına ve hukuk tarihimize geçmiş, neredeyse sokaktaki çocuğun bildiği- “Sizi buraya getiren irade böyle istiyor.” diyor. Peşin peşin artık vereceği karar belli; bir cinayetin, planlanmış bir cinayetin bir tiyatral gösterisinden ibaret, buraya mahkeme falan demek mümkün değil.

Kıymetli arkadaşlar, şimdi, bu kanun teklifi “Bu 1 no.lu geçici Kanun’un 6’ncı maddesinin ortadan kaldırılması gerekir.” diye, Milliyetçi Hareket Partisi ve AK PARTİ Grup Başkan Vekillerinin ve başta Sayın Meclis Başkanının imzasıyla Komisyonumuza geldi. İnşallah, hem Komisyonumuzdan hem de Genel Kurulumuzdan oy birliğiyle çıkar. Ben de isterdim tüm partilerin imzasının olmasını ancak buradaki açık beyanlarından anlaşıldığı gibi “kabal” oyu vereceklerini söylediler ve kanun teklifi görüşülürken -zaten 2 maddelik bir kanun teklifi- inşallah Genel Kurulda da bu eksiklik giderilir, öyle söyleyelim.

Şimdi, Millî Birlik Komitesince seçilmiş olan Divanın da yapısına bir bakmak lazım, kayıtlara geçsin diye söylüyorum: 1 başkan, 8 üye ve 6 yedek üyeden ibarettir. Bu Divanın vermiş olduğu kararlar da kesin. Yani bir temyiz mercisi, murakabe edilmesi mümkün değil, kesin karar. Ancak idam kararlarının infazında kendini yasama organının yerine koymuş olan Millî Birlik Komitesinin tasdiki gerekir. Böyle bir uygulama. Ancak Millî Birlik Komitesi dediğimiz komitedeki 38 kişiden eser kalmış değil, Millî Birlik Komitesi 38 kişi ama rahmetli Başbuğ Alparslan Türkeş’in de içinde bulunduğu bir Ondörtler grubu var. Ondörtler grubunun dışında, hiçbir kural ve kaideye bağlı olmayan “onbirler” “yediler” ve “beşler” diye dört beş parçaya bölünmüş ve kendi içinde de bir birlik beraberlik olmayan bir aygıt, bir örgüt var; bunların hiçbir hukuk kaidesine uymadığı, hatta yok saydığı... Bunu tekrar tekrar söylemeyelim, sabah da konuşmacı arkadaşlar söyledi. Salim Başoğlu’na sevgili hemşehrim diyeyim yine, Allah rahmet eylesin ona da... Salim’i “zalim” yapmıştır bu halk, irfanıyla.

Millî iradeyi gasbenden, milletin kahir ekseriyetiyle seçilmiş olan bir partinin Başbakanı, Bakanları, milletvekilleri ve Meclis tarafından seçilmiş Cumhurbaşkanı hukuk ve yargılama kisvesi adı altında zulümlere uğramış ve Başbakan Adnan Menderes, Bakanlar Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan idam edilmiştir ve bu yargılamalarda 592 kişi yargılanmış ve 15 idam kararı çıkmış. Başbakan ve 2 Bakanın katledilmesinden sonra aslında Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ı da asmak istemişler ancak o zamanki mevzuatı geçememişler. Hâlbuki onu da değiştirebilirlerdi. “65 yaş üstü” diye o infaz ertelenmiş, infaz yapılamamıştır. 65 yaşla ilgili -yine bu üniversiteden bazı hocalar, bunların da çoğu rahmetli olmuştur, burada söyleyerek torunlarını, çocuklarını da üzmemek istemem ancak- “Bu 65 yaşı da değiştirelim, bunu da 55’e falan indirelim de Celal Bayar’ın da infazını yapalım.” diye teklifler gelmiştir, kendi aralarında ciddi ciddi de tartışmışlar. Bildiğimiz gibi, 15 idam kararının verilmesinden sonra gerek Türkiye’de gerekse dış dünyada büyük bir infial meydana gelmiş ve 3 idam dışındaki kararlar daha sonra hapis cezalarına çevrilmiştir. Bu Divanda görev alanlar Yargıtayda ve bazı yüksek mahkemelerde görevlidir ama o kadar süflî ilişkileri vardır ki bunların yargılamaları esnasında ve sonucunda da eğer cuntaya uygun, cuntanın isteklerine uygun karar verilirse bunun ödüllendirileceği kendilerine söylenmiştir ve sonunda Yüksek Adalet Divanında görev alanlar karşılık olarak yüksek yargı organlarına atanarak ödüllendirilmiştir; Anayasa Mahkemesi olmak üzere...

Değerli arkadaşlar, Millî Birlik Komitesinde çıkarılmış 1 No.lu Geçici Kanun'un 6'ncı maddesi ve diğer kanun maddeleri bizim mevzuatımızdan çıkarılmalı ve bu kara lekeden kurtulmalıyız. Çünkü bu tiyatral yargılamanın neticesinde verilmiş olan gayrimeşru kararlar hukuk tarihimizde gerçekten kara bir lekedir. Bunun, kara lekenin dayanağı olan düzenleme de bu yasa teklifinde olduğu gibi geçmişe dönük olarak ortadan kaldırılmalıdır.

Şimdi, HDP'nin Grup Başkan Vekili Sayın Milletvekilinin sabah konuşmasında belirttiği, daha sonra sayın hocamın kitabı göstererek "ihtilalin güçlü sesi, sözcüsü" diye takdim edilen merhum Alparslan Türkeş, bizim Başbuğ'umuz Alparslan Türkeş bildiriyi elbette okumuştur. Ancak Alparslan Türkeş ve arkadaşlarının böyle bir yargılama yaparak Başbakanı, Bakanları, Cumhurbaşkanını idam etme gibi bir amaçları yoktur. Başından beri de böyle bir Divanın kurulmasına karşıdır; çok açık ve net olarak bunu beyan etmişlerdir. Başında da, kendi arkadaşlarının içerisinde, grupların içerisine çıktığı konuşmalarda da bu yapılanın ve tutuklamaların... Yargılama başlamış, işte, sürgünden önce, Hindistan Yeni Delhi'ye sürülmeden önce yani ... Fazla vaktinizi almayacağım Sayın Başkanım, bitireceğim; diğer arkadaşlar da rahat rahat kendi görüşlerini ifade etsinler ama bunu burada kayıtlara geçmesi açısından belirtmek zorundayız. Alparslan Türkeş ve arkadaşlarının Divana başından beri karşı olduğunu söyledik. Diyor ki: "Bu doğal değil. Bir darbeden sonra, bir yapılan işten sonra bu insanları yargılamak için bir mahkeme kurulursa bu doğal hâkim ilkesine de, doğal mahkemeye, tabii hâkimlik ilkesine de aykırıdır ve yargılama yapılacaksa da yeri bu değildir; seçilmiş, peşin fikirli insanların yeri bu değildir."

Sözlerimin başında da söyledim, yani kin ve husumet üzerine kurulmuş bir Divan. "Şu hâkimi getirsek bizi dinler, bu hâkimi getirsek idam kararı vermez ama şu hâkimi getirsek idam kararı verir ve amacımıza ulaşırız." sohbetlerini Madanoğlu ve cuntası sık sık konuşmuşlar ve neticede amaçlarına ulaşmışlardır. 14 Ekim 1960 tarihinde kurulan bu Divanın yargılamaları dokuz ay yirmi gün sürmüş, 15 Eylül 1961 tarihinde Demokrat Parti yöneticileri hakkında idam da dâhil olmak üzere çeşitli mahkûmiyetler verilmiştir. 14 Ekim 1960'ta kurulan Divandan bir ay geçmeden -çünkü cennetmekân Başbuğ Alparslan Türkeş'in fikirleri belli, görüşleri belli bu Divan hakkında; uyumsuzluk belli, artık had safhaya varmış- Türkeş ve 13 arkadaşı uygulamalara karşı olduklarından 13 Kasım 1960 tarihinde yani yargılamaların başlamasından yirmi dokuz gün sonra dünyanın dört bir tarafına sürgüne gönderilmiştir.

Bu sürgün hikâyesini de kısaca izah etmek istiyorum. 13 Kasım günü sabaha karşı saat üçte 14'lerin telefonları kesilmiş, sabah yedide evlerinin kapısına gelen askerler, emekliye sevk edildiklerini, evden çıkmamalarını, ziyaretçi kabul etmemelerini tebliğ etmiştir ve tebliğin altında da Cemal Gürsel'in imzası bulunmaktadır. Yeni Delhi'ye askeri ataşe olarak gönderilen Başbuğ Alparslan Türkeş boş durmamış, bu yargılamaların hukuksuz olduğunu, adaletsiz olduğunu hem kendi arkadaşlarına hem kamuoyuna hem Türkiye'ye yazdığı mektuplarla, en önemlisi de Cemal Gürsel'e 7 Eylül 1960 tarihinde yazdığı mektupta "Yargılama şekli anlaşılmıştır. Bu iyi niyetli değil, açıkça belli; idama gidiyorsunuz. Ancak siyasetin emrinde verilen idamlar yurt dışında, ülkemizde milletimiz aleyhine tepkilere yol açar. Ülkemizde kin ve garaz duygulara sebep verir." diyerek -ve altı çizilecek şey- idam cezalarının insanlık duygularına aykırı olduğunu, siyasi sebeplerle idam cezasının verilmeyeceğini net olarak söylemiştir.

Bu mektuptan sekiz gün sonra yani 15 Eylülde bildiğimiz mahkeme kararları çıkar. Başbuğ Alparslan Türkeş mektubunun bir kısmında da der ki: "Bakin, Anayasa'mızı, 24 Anayasası'nın bazı maddelerini değiştirdik ama idam cezalarının yasama organının onayından geçmesi gerekir. Oysa ortada yasama organı yok, kala kala 13 Kasım cuntası var." Bunlar da 5 kişiden ibaret. Yani 38 kişi içerisinde bu darbeyi devam ettiren, bu hukuksuzluğu sonuna kadar götüren 5 kişi vardır. 14'lerin yani liderliğini Başbuğ Türkeş'in yaptığı 14'lerin niyeti iktidar mensuplarını yargılamak değildir, bunun

altını çiziyoruz. Niyet; Başbakanı, Cumhurbaşkanını, Bakanları ve iktidar partisinin önde gelenlerini İsviçre'ye sürgüne göndermektir. Gönderirken de “Orada mağdur olmasınlar, Türk devleti bunun harcırahını, karşılığını onlara ödesin, memlekete huzur, sükûn geldiğinde davet edelim tekrar gelsinler, en kısa zamanda da demokrasiye dönelim.” demiştir. Ancak, maalesef, askerî cunta, Madanoğlu cuntası bütün bunlara izin vermemiş ve sonunda da Başbakan ve 2 Bakan idama gitmiştir.

Bu, Türk milletinin vicdanında büyük bir yara olmuştur, hiçbir zaman unutmamıştır bunu. Yani siyasetin emrinde, güdümünde hareket ettikleri belli olan bir mahkemeden bahsediyoruz. Bu mahkemenin dayanmış olduğu 1 No.lu Kanun'un 6'ncı maddesini burada uzun uzun tartışmaya, üzerinde hassasiyet göstermeye gerçekten de gerek yoktur çünkü gayrimeşrudur. Verildiği anda, kanun şekline getirildiği anda bile gayrimeşrudur. Bundan dolayı, şimdi, bu şehitlerimizin mezarları 1987'de İstanbul'da Vatan Caddesi'nin sonuna taşınmış ve bir anıt mezarı yapılmıştır. Yine, 1990 yılında şehitlerimizin itibarları iade edilmiş, bazı tesislere isimleri verilmiştir.

Sayın hocamızın da dediği gibi, bu 27 Mayıs askerî darbesi darbelerin anası, başlangıcı, ondan sonra 12 Mart 1971, 12 Eylül, 28 Şubat ve en son 15 Temmuz 2016 FETÖ'nün hain darbe girişimi bu zincirin devamı olmuştur. 27 Mayısın devamı 15 Temmuz hain darbe girişimidir. Bunun için, Meclisteki partilerimizin bir bütünlük içerisinde, aynı şeyleri hissederek Komisyonunda görüşmesi ve Genel Kuruldan geçmesi çok önemlidir, tarihi bir görevdir. Bu tarihi görevin içerisinde görev almak, bulunmak ve birkaç söz söylemek de benim için bir mutluluk kaynağıdır. Kırk yıl avukatlık yaptım ben, bir sürü insanı savundum; idamlıları da savundum, efendim, müebbet hapis cezası alanları da savundum, beraat edenleri de savundum ama burada bir iddia, savunma ve adil olarak kurulmuş bir hüküm yok; ortada mahkeme kararı yok. Yani “mahkeme kararı” adı altında bir zorbalık ve peşin, önceden planlanmış bir cinayetin zabıtlara düşmesinden ibarettir. Bundan dolayı -sözlerimi fazla uzatmak istemiyorum- bu kanun teklifi kabul edilirse bu yargılamalardan zarar gören 592 kişinin mirasçıları elbette Danıştaya davalar açacak ilk ve son merci olarak. Elbette can, kaybedilenler, intiharlar, çekilen zulümler, cezaevindeki işkenceler geri gelmez; onları telafi etmek zordur ama hiç olmazsa biz görevimizi yapmış olalım.

Burada “eziyetler” derken şunu da değerli arkadaşlarımızın yanında söylemekten hicap duyuyorum ama burada yine kayıtlara geçsin diye söylüyorum: Rahmetli Adnan Menderes idama götürülürken usulde olduğu gibi bir doktor kontrolünden geçer sağlığı yerinde midir, değil midir diye; kontrol ederler. Gidecek artık yani dört saat sonra, sehpanın altına gidecek. Bu zalimlerden birisi gelir, der ki: “Muayenesini yaptınız mı?” “Yaptık.” Haysiyetsizce ve şerefsizce “Prostat muayenesini yaptınız mı?” der. Adnan Menderes elini açar, “Çocuklar, yapmayın, idama gidiyorum ama utanıyorum; bunu yapmayın.” der. Ve bağırta bağırta, ağlata ağlata, yalvarta yalvarta muayene yaparlar. Bunun insanlıkla, yargılamayla, hukukla izah edilecek bir tarafı yok. Bu tam bir alçaklık, şerefsizlik, zalimlik. Bu zalimlerin izini mevzuatımızdan çıkaralım.

Sözleri uzattım. Hepinize teşekkür ediyorum ve birlik, beraberlik içinde olmanızdan da büyük bir mutluluk duyuyorum.

Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Teşekkür ediyoruz Sayın Yıldız.

Komisyon üyemiz ve imza sahiplerinden önce kısa bir söz istedi Levent Bülbül Bey, konuşmadı; sonra Sayın Bülent Tezcan, size söz vereceğim.

Sayın Feti Yıldız Başkanımız söyleyince, kısa bir hatıramı kayıtlara geçsin diye anlatayım; sabahleyin anlatmıştım arkadaşların bir kısmına: 1992 yılında avukatlık stajı yapıyorum, ofisimize Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının mübaşiri gelmişti, “Yaklaşık otuz dokuz yıldır ben Yargıtayda mübaşirlik yapıyorum.” dedi. Konuştuk, biraz konuştuktan sonra “Ben Yassıada’nın mübaşiriydim.” dedi. Tabii “Yassıada’nın mübaşiriydim.” deyince benim gözlerim fal taşı gibi açıldı. “Ne oldu Yassıada’da, biraz anlatın?” dedim. Biraz anlattırdık, oradaki acı olayların bir kısmını dinledim. En son, idamda hazır olanlardan birisiymiş. Dedim ki: “Sizi kameraya alalım, bu hatıralarınızı kaydedelim ve tarihe not düşelim.” Korkusundan dedi ki: “Hayır, böyle bir şey yapamam ben.” Ve kabul etmedi; o önemli hatıraları maalesef kaydedemedik, bu acı bir durumdur.

Evet, buyurun Sayın Levent Bülbul Başkanım.

MUHAMMED LEVENT BÜLBÜL (Sakarya) – Çok teşekkür ederim Sayın Başkan.

Sayın Başkan, değerli Komisyon üyeleri, kıymetli milletvekilleri ve değerli bürokrasinin burada bulunan değerli mensupları; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Demokrasi tarihimiz içerisinde ne yazık ki var olan, Türkiye’de geçmişten bugüne gerçekleşen darbeler millet vicdanında büyük, onarılmaz, derin yaralar açmıştır. 27 Mayıs 1960 askerî darbesi sonrasında 12 Haziran 1960 tarihinde çıkarılan kanunla teşekkül ettirilmiş olan ve yetkilendirilen Yüksek Adalet Divanı tarafından gerçekleştirilen haksız ve hukuksuz yargılamalar neticesinde verilen kararlarla Başbakan Adnan Menderes; Bakanlar Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan ne yazık ki idam edilmiştir. Verilen ve yerine getirilmiş olan bu idam kararları hem demokrasi hem de hukuk tarihimizde kara bir lekedir. Her ne kadar doğan zararlar telafi edilemeyecek boyutta olsa da bugün görüşmekte olduğumuz kanun teklifiyle en azından “Yüksek Adalet Divanı” olarak ifade edilen bu düzmece mahkemenin meşruiyet kaynağı olan ve yasama tarafından çıkarılmış olan bu kanun düzenlemesinin ilgili maddelerinin yürürlükten kaldırılmasıyla bu noktada en azından meşruiyeti yönünden bir kısım mahzurlar telafi edilmeye, giderilmeye çalışılmaktadır. Bu kanun teklifine de Milliyetçi Hareket Partisinden daha öncesinden söz almış olan değerli milletvekillerimiz gibi bizler de Milliyetçi Hareket Partisi olarak destek veriyoruz ve imzamızla bu kanun teklifinin ortaya çıkmasında bizler de katkı sağlamış oluyoruz.

Burada, mahkemenin vermiş olduğu kararlara, yapılan yargılamalara baktığımızda, bugün Komisyon çalışmaları başladığından beri ifade edilen hususlar hukuki açıdan son derece önemlidir. “Tabii hâkimlik” ilkesinin ihlal edildiği, özellikle sonradan oluşturulan bir mahkeme tarafından bu yargılamaların yapıldığı göz önüne alındığında, bunun hukuki açıdan tevil götürür, savunulabilir hiçbir tarafının olmadığını; bu kararların hiçbir şekilde meşruiyetinin olmayacağını hepimiz kabul etmekteyiz.

Bugüne kadar merhum Sayın Menderes’in, Fatin Rüştü Zorlu’nun ve Hasan Polatkan’ın iadeitibarlarıyla ilgili olarak yine yasama organımız tarafından bir kısım kanuni düzenlemeler yapılmakla birlikte, bu kanuni düzenlemeyle birlikte bu sıkıntılı ve tarihte anmak istemediğimiz, anmaktan çekindiğimiz meselelerde en azından Türkiye Büyük Millet Meclisi olarak bizler de üzerimize düşeni yapmış olmaktayız.

Burada tekrar altını çizmek gerekirse: Türkiye’de demokrasi, demokrasinin güçlenmesi, kökleşmesi ve kurumsallaşması son derece önem arz etmektedir. Tarih onu göstermiştir ki darbeler hiç kimseye fayda getirmemiştir ve toplumda da, vicdanlarımızda da büyük yaralar açmıştır. Milliyetçilik düşüncesi, bizlerin Milliyetçi Hareket Partisi olarak milliyetçilik düşüncesi, her zaman ifade ettiğimiz gibi, demokrasiyle ikiz kardeş niteliğindedir; demokrasi güçlendikçe bizler güçleneceğimize inanmaktayız. Dolayısıyla, darbeyi ve darbeye, vesayete ilişkin her türlü düşüncüyü; demokrasiyi ortadan kaldıracak, onu duraksatacak her türlü düşüncüyü toptan reddettiğimizi buradan ifade etmek istiyorum.

Bu kanun teklifiyle birlikte Yüksek Adalet Divanının yetkilerinin ortadan kaldırıldığını ve bir dava yolu öngörülerek burada mağduriyeti ortaya çıkanlara da bir tazminat imkânının getirildiğini bu kanun düzenlemesiyle görmekteyiz. Bugüne kadar, bu sürece kadar ifade edilen hususlar, Sayın Feti Yıldız'ın sözcümüz olarak ifade ettiği hususlar son derece önemliydi; bunları tekrara girmemek adına ben konuşmamı daha fazla uzatmak istemiyorum. Bu kanun teklifinin; bu ortamda ve bu zeminde, bu iklimde görüşülen bu kanun teklifinin hayırlı olmasını diliyor ve Türkiye'nin demokrasinin çok daha güçlü olacağı, kurumsallaşacağı ve kökleşeceği günleri inşallah hep birlikte inşa ederiz diye düşünüyor, hepinize saygılar sunuyorum.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Teşekkür ediyorum Sayın Bülbül.

Şimdi de söz sırası CHP Aydın Milletvekili Sayın Bülent Tezcan'ın.

Buyurun Sayın Tezcan.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Çok teşekkür ediyorum.

Sayın Başkan, değerli arkadaşlar; önce, sözün başında, akışı sırasında unutmamak için, bu siyasi cinayetle yaşamını kaybeden, idam edilen Sayın Adnan Menderes, Sayın Hasan Polatkan ve Sayın Fatin Rüştü Zorlu'ya Allah'tan rahmet diliyorum. Bunun ne “ama”yla ne “fakat”la ne de başka bir şeyle hiçbir şekilde hafifletilebilir bir yanı yoktur. Siyasette hesaplaşma milletin önünde siyasetle olmak zorundadır. Siyasette bunun dışında bir hesaplaşmadan medet umanların bu millete kötülükten başka yapabilecekleri, yaptıkları hiçbir şey olamaz.

İkincisi, başta, önceki bölümde, aradan önce grup başkan vekillerimiz söylediler, bunu bir kere daha bir cümleyle tekrar etmekte yarar görüyorum. Böyle bir teklifi bütün gruplar imzalayarak vermeyi arzu ederdik; bu şekilde yapılmamış olması bir eksiklik, önemli bir eksiklik ama Komisyon çalışmalarında ve Genel Kurul çalışmalarında buna destek verdiğimizizi ifade ederek bu eksikliğin giderilmiş olacağını, en azından bu şekilde giderilmiş olmasını arzu ediyoruz. Biz bu kanun teklifine destek veriyoruz.

Biraz önce Komisyon Sözcümüz Değerli Hocam, Anayasa Hukuku Hocası İstanbul Milletvekilimiz Sayın İbrahim Kaboğlu da geniş bir siyasi ve hukuki bir değerlendirme yaptı ve tutumumuz bu çerçevede olacak.

Ancak bunun özellikle bir mutabakat içerisinde, hatta gerçeğin bir kısmında, adaletin bir kısmında, vicdanın bir kısmında mutabakat değil, tümünde mutabakatın sağlanacağı şekilde düzenlenip geçmesini arzu ederdik. Hâlâ önümüzde öyle bir fırsat var. Komisyon çalışmaları yapılırken tarihimizdeki, siyasi tarihimizdeki askerî darbelerden ortaya çıkan bütün mağduriyetleri giderebilecek; siyasi cinayetleri, “idam” adı altında mahkeme kılıfına sokulmuş, talimatla karar veren, adı “mahkeme” olan, yargı kararı ambalajına sarılmış siyasi cinayetlerden kaynaklanan mağduriyetleri ortadan giderecek genişlikte ve bütünlükte çözebilme imkânımız vardı ve hâlâ var. Bizim arzumuz, kanunun bu çerçevede düzenlenerek daha geniş bir biçimde tamamlanması daha iyi olurdu. Yine de bu Komisyon çalışmalarında bunu yapabilmek mümkün olursa zorlayalım, olmazsa da bu şekilde de olsa Genel Kurula gittiğinde destek vereceğimizin bilinmesini istiyoruz.

Değerli arkadaşlar, burada önemli bir nokta var. 27 Mayıs 1960, arkadaşlarımız söylediler, Türkiye'de darbeler geleneğinin -bir anlamda- kötü ve talihsiz başlangıcı, ilk işareti; arkasından gelenlere cesaret veren bir süreç. Aradan altmış yıl geçti, 2020 yılındayız ve altmış yıl önceki bir acı tarihî olayın en azından sonuçlarını giderme konusunda bugün bir araya gelip düzeltme arayışı içerisindeyiz. Bunu şunun için söylüyorum: Bu önemlidir ama bu, sadece altmış yıl öncesini dönüp de bugün düzeltme çerçevesinde sıkışır kalırsa arzu edilen ölçüde bir anlam ifade etmeyebileceğini

paylaşmak istiyorum. Belki moral etkisi olacaktır. Ama onun ötesinde, Türk siyasi tarihinde, Türk hukuk yaşamında, toplumsal yaşamda geleceği kurmamızda, ülkenin geleceğini kurmamızda bunun esaslı bir adım olmasını istiyorsak geleceği kurarken altmış yıl sonra, o gün yaşananlarla bugün hesaplaşmak zorunda olduğumuzu hatırlayarak bundan sonraki altmış yılı nasıl kurgulamamız gerektiği konusunda bu sürecin bize ders olması gerektiğini paylaşmak istiyorum yani şunu demek istiyorum: Bugün burada yaptığımız ve Genel Kurulda yapacağımız iş geçmişe dönük bir sabıka kaydı temizliği olmaktan öteye geçmelidir. Bunu sadece geçmişe dönük bir sabıka kaydı temizliğine değil, geleceğe dönük bir hukuk devleti inşa etme çabasının esaslı bir mutabakatına dönüştürsek o zaman hayırlı bir iş yapmış olabiliriz. Diğerinin de mutlaka hayrı vardır ama o hayır biraz daha sınırlı kalacaktır diye düşünüyorum.

Değerli arkadaşlar, bakın, hocam da söyledi. Belki tekrar olacak ama kısa bir tekrar olacak. Türkiye 27 Mayıs 1960 darbesinden sonra başka darbelerle de karşılaştı. Tek tek sayıldı. Ama esaslı olarak o mahkemelerden doğan, “sıkıyönetim mahkemeleri” adı altındaki darbe mahkemelerinden doğan mağduriyetler altmış yıldan sonraki dönemde elli yıl ve son kırk yıl hatta son yirmi otuz yıllık süreçlerde devam etti. Bunları dışarıda tutarak sadece altmış yıl öncesiyle ilgili problemi çözmek sorunun sadece bir kısmıyla uğraşmak demektir. O yüzden bundan sonraki dönemde 12 Mart ve 12 Eylül yargılamaları ve sonraki 28 Şubatla ilgili ve diğer darbe süreçleriyle ilgili de problemler söz konusu olduğunda bunların tamamını ele alacak şekilde, hızla bu düzenlemeyi tamamlayabilirsek bu çalışmada ne âlâ. Eğer burada bunu yapamıyorsa önümüzdeki süreçte hızla bunu tamamlayacak yeni çalışmaların bu kez baştan itibaren mutabakatla yapılmasında yarar var.

Şöyle bir gerekçe doğru değil arkadaşlar: 27 Mayıs “Yüksek Adalet Divanı” adı verilen kurul doğal hâkim ilkesine aykırı ama 12 Marttaki sıkı yönetim mahkemeleri doğal hâkim ilkesine uygun, 12 Eylüldeki sıkıyönetim mahkemeleri doğal hâkim ilkesine uygun. Bu doğru değil. Bununla ilgili doktrinde çok şeyi tartışabilirsiniz, farklı yaklaşımlar vardır. Sadece önceden kanunun sonradan bu konuda mahkeme kurulabileceğini ifade ediyor olması o mahkemelerin doğal hâkim ilkesine uygun olduğu anlamına gelmiyor. 1402 sayılı Yasa’nın 11’inci maddesinde sıkıyönetim ilan edildikten sonra ilgili bölgelerde sıkıyönetim mahkemeleri kurulacağını söylemesi bile kanunun düzenleniş biçimi itibarıyla bu mahkemelerin doğal hâkim ilkesine aykırı olduğunu kanunen ifade etse bile kuruluş amacı itibarıyla aykırı olduğunu açıkça ifade ediyor. Fiilin işlendiği dönemde oluşturulmamış mahkemelerin sıkıyönetim ilanından sonra oluşturulmuş olması dahi onların doğal hâkim ilkesine aykırı olduğunun çok açık delili. Kaldı ki bu mahkemelerin yargılama biçimlerini biliyoruz.

Evet, çok acı bir tarihî işaretir, Yassıada mahkemelerinde söylenen o söz tarihin utanç sayfasında asılı kalmıştır “Sizi buraya gönderen irade bunu istiyor.” sözü. Ama 1960 darbesindeki Yüksek Adalet Divanının o yargılamalarını ifade eden söz buysa 12 Eylül mahkemelerini ifade eden söz de “Asmayalım da besleyelim mi?” sözüdür. Yani her tarihî kırılma döneminin, her darbe döneminin kendi mahkemelerini tarif eden sözleri vardır. Orada 1960’da bu söz “Sizi buraya gönderen irade bunu istiyor.” sözüydü, 1980’de aynı söz bu kez başka bir biçimde “Asmayalım da besleyelim mi?” diye ifade edilmiştir. O yüzden Türkiye Büyük Millet Meclisi bu ciddi mutabakatı yakalamışken, tam da “Sizi buraya gönderen irade bunu istiyor.” sözünü hukuk merkezinde ve ekseninde hesaplaşırken, Parlatmentonun millî irade ekseninde hesaplaşırken “Asmayalım da besleyelim mi?” sözünü de aynı kararlılıkla hesaplaşmak zorundayız. Söylemek istediğimiz şey budur, bunun tamamlanması gerekir.

Ne yazık ki tarihimizde uzun dönemdir buna benzer talimatla karar veren ve siyasal iradenin hukukun evrenselliği ve esaslarının dışına çıkılarak talimatla karar verilmesini kurguladığı siyasî kırılma dönemleri yaşanmıştır. Bütün mesele sözün başında söylediğim, bundan önceki altmış yılı

konuşurken bundan sonraki altmış yılı kurgulayabilecek bir çıkışa dönüştürebilmek aslolan, esas olan dedik. O yüzden, Sayın Başkan, açış konuşmasında önemli bir şey söyledi. Bu söylediği söz bana başka benzerlikleri hatırlattı, not aldım unutmayayım diye. “Divan-ı Ali yerine Yüksek Adalet Divanı yargılamaları yapıldı.” dedi. Doğrudur. Yani Başbakanın ve Bakanların, Cumhurbaşkanının Divan-ı Ali çerçevesinde yargılanması... Doğru değil mi, doğru notum?

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Doğru.

BÜLENTTEZCAN (Aydın) – “Divan-ı Ali’de yargılanmaları gerekirken uyduruk bir, Yüksek Adalet Divanı diye icat edilen bir yerde yargılandılar.” dedi. Doğrudur. Aynı şey bana FETÖ yargılamalarının revaçta olduğu dönemde eski Genelkurmay Başkanı İlker Başbuğ’un Anayasa Mahkemesinde yargılanması gerekirken özel yetkili mahkemelerde göz göre göre yargılandığı günleri hatırlattı. Yakın tarihimiz. O zaman bir taraftan İlker Başbuğ’un, bir taraftan bizlerin, bir taraftan Türkiye’nin hukukçularının ısrarla “Özel yetkili mahkemelerin Anayasa’yı çiğneyerek yaptığı bu yargılamaların önüne geçmek zorundayız.” dediği bir dönemde, Türkiye, ne yazık ki -o zaman elli yıl sonraydı 1960’tan, şimdi altmış yıl sonra- elli yıl sonra bu ayıbı bir kere daha yaşadı. Bunu uzatmayacağım. Bununla ilgili örneğimiz o yakın tarihte çok. Hâkimlerin, savcılarının normal mahkemelerde yargılanmaması gerektiği hâlde, daha sonra milletvekilimiz olan İlhan Cihaner’in makam yerinde basılarak alınıp, derdest edilip aynı FETÖ’cü savcılar ve hâkimler tarafından hukuka aykırı -Yargıtayda yargılanması gerektiği hâlde- bir şekilde yerel mahkeme tarafından tutuklandığı günleri daha yakın zamanda yaşadık. Bugün bunları konuşurken dün içinde yaşadığımız gündü bu yakın tarihte verdiğim örnekler, FETÖ yargılamaları ve o günlerde Yassıada yargılamaları uzak tarihteki bir hukuk cinayeti idi. Şimdi, bugün on sene önceki FETÖ yargılanmalarını geçmiş zaman diye konuşuyoruz ama bugün Müyesser Yıldız’dan tutun Barış Terkoğlu’na kadar başka hukuksuzluklarla karşı karşıyayız. Ha şunu diyebilirsiniz: Yassıada yargılamalarıyla bunları aynı statüde tarif etmek doğru değildir diyebilirsiniz. Doğru. Yani şekli anlamda baktığımızda farklı şeyler ama ortak bir noktaları var ve bence önemli olan, en önemli olan şey o ortak nokta. Hukuku yok sayarak siyasetin istek ve talimatlarına göre hüküm kuran bir sistem yaratmak. Asıl tartışacağımız, tartıştığımız şey bu. Bugün bundan kopuşu yakalayamazsak yarın şekli başka biçimlerde ortaya çıkan başka hukuksuzlukları bu Parlamento konuşmak, bu ülke de onların acısını çekmek zorunda kalır. O yüzden, umudumuz isteğimiz, bu desteği verirken bu meseleyi bir polemik meselesi olarak görmek değil, tam tersine bu mesele üzerinden yeniden bir başlangıcı yapabilmenin fırsatına çevirme düşüncemizdir.

Değerli arkadaşlar, 27 Mayıs Yassıada mahkemelerinde ortaya çıkan karikatür yargılamalar, o tiyatro sahneleri, sonradan da işte Silivri mahkemelerinde gördüğümüz tiyatrolar, o dönemde aslında tarihimizin -bana göre, tabii benim penceremden- en önemli Anayasası’nın üzerine hak etmediği bir leke bırakmıştır. 1961 Anayasası, Türkiye’nin kuvvetler ayrılığı konusunda çağdaş anayasacılıkta -Hocamın yanında bunları söylemek belki yakışık almaz ama- en önemli anayasal belgeyken tarihimizde, ona bile hak etmediği bir kara lekenin düşmesine sebep olmuştur. Şimdi önümüzdeki süreçte bunları niye paylaşıyorum? Bunları bir şeyleri kötü yaparken o kötü yaptığımız şeylerin verdiği zararın sadece o noktalarla sınırlı kalmadığını, o iyi yapılan işlerin de kötüymüş gibi ortaya çıktığını ve buradan bir kötü sürekli husumetin doğduğunu anlatmaya çalışıyorum. Geleceği kurarken bu sebeple bu pencereden bakmamızda yarar var diye düşünüyorum.

Yine Sayın Başkanımız açış konuşmasında -bugün hep not aldım, dikkatle dinledim, sağ olsun, çok zaman aynı düşünmüyoruz ama- önemli şeyler söylüyor, o yüzden dikkatle dinliyorum. Rakamlarda belki 7 yerine 8 olabilir, yanlış olabilir. “Yassıada yargılamalarında 7 vefat, 1 intihar...” Doğru mu?

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Doğru.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Doğru almışım. “7 vefat, 1 intihar, 3 idam var.” dedi, yani 11 can kaybı. İntihar zaten belli. O vefatların da belki içinde bulunulan durumdan kaynaklı bir başka örtülü infaz gibi algılanması muhtemel olabilir. Bilmiyorum.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – İddia o yönde zaten.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Evet. Bilmiyorum ama bildiğim bir şey var. Bu ölümler de bu acılardan uzak, ayrı, tamamen bağımsız düşünülemez ve ne yazık ki biz, bundan on sene önce de Ali Tatar gibi, Kaşif Kozinoğlu gibi devlete hizmet etmiş, hizmet etmeye devam edecek ya da Kuddusi Okkrı gibi masumiyetinden sonradan hiç şüphe duyulmayan insanların aynı şekilde, aynı hukuk tuzakları içerisinde can verdiği bir tecrübeyi daha yaşadık. Bunu şunun için söylüyorum: Geçmişle ilgili bir şeyleri söylerken bile içinde yaşadığımız günde hatalar devam ediyor olabilir. İşte bu da on yıl öncesinde kaldı deyip geçiştiremeyeceğimiz, bugünü okurken ve bugünü yeniden planlarken üzerinde hassasiyetle durmamız gereken şeydir.

Özetle, bu konuda söylemek istediğim anlaşıldı, ondan şüphem yok. Artık Türkiye, hukukun siyasetçinin sopası olarak kullanıldığı, yargının siyasetin bir aracı ve sopası olarak kullanıldığı günleri kararlılıkla terk edip geride bırakmak zorunda. Yoksa mağduriyetlerin şekli değişir ama bu mağduriyetler ve ihlalleri konuşmaya devam ederiz.

Değerli arkadaşlar, sözümün sonuna geldim. İki şeyle bağlayacağım, müsaade ederseniz. AK PARTİ Grup Başkan Vekili Sayın Özlem Hanım aradan önce, Yassıada’nın Demokrasi ve Özgürlük Adası olmasından bahsetmişti. Çok önemli. Bakın, samimiyetle bir yakın dönem hatıramı paylaşayım müsaade ederseniz. Bugün hep hatırların paylaşıldığı yerler oldu. Yassıada’yı biz hep duyduk, okuduk, bundan önce, bu yapılmadan, Yassıada Demokrasi ve Özgürlükler Adasına dönüştürülmeden önce -yaklaşık yedi veya sekiz yıl önceydi yani yeni milletvekili olduğum zaman- Yassıada’ya gittim, özel olarak bir arkadaş grubuyla eski o metruk, kötü hâlinde gittim. O duruşma salonunu gezdim, gözlerim doldu. Siyasi olarak çok farklı şeyleri düşünmüş olsanız bile o salonda bir darbe sonucu insanların nasıl, hangi şekillerde... Fotoğraflarda gördüğümüz o sahneleri hatırlayıp gözlerim doldu, içim parçalandı ama bir başka şeye daha içim parçalandı. Büyük bir samimiyetle söylüyorum, o şeyleri gezdim, şunu aradım: Oraya gittiğimde Adnan Menderes’i nereden getirmişler limandan; Celal Bayar’ı nereden getirmişler, hangi koşullarda kalmışlar; duruşma salonunda avukatları geldiğinde nereyle görüşmüş; adanın geri kalanı neydi? Aradan bu kadar geçen süreden sonra otların içerisinde ayaklarımız yırtılarak gezmek yerine bütün bunların tamamını görerek gezebilmeyi isterdim. O terk edilmişlikten utandım. Bu bir.

İki; sonra bu yeni hâlini görmedim. İlk fırsatta inşallah gideceğim, gezeceğim ama televizyonda gördüm, işte gazetelerde maketlerini gördüm. Bundan da hiç hoşlanmadım. Ben merak ediyorum, Yassıada’da otelin ne işi var. Açıldı mı bilmiyorum. Projesinde vardı. Ne işi var otelin? Yassıada’da otele mi gitmişti gidenler? Adnan Menderes’in eşi ve ailesi iki kere görüştüğünde Yassıada’da otelde mi kalmıştı? O gün neyse onu öyle yapmak zorundasınız. Yani koşusunu, kaldığı yeri, avukatla görüştüğü yeri, yargılandığı yeri, geri kalan garnizona garnizonu. Eğer “Demokrasi ve Özgürlükler Adası” yapmak istiyorsak -bu işin doğrusu, bilene sorsalar yaparlardı; niye öyle yapıldı, anlamış da değilim-gidip orada teknedan ayağınızı adaya attığınız andan itibaren altmış yıl öncesini yaşamanız, hissetmeniz, o ruhu yaşamanız. Bugünkü yapısıyla o ruhu yaşamanız mümkün değil.

Ben, bu çerçevede, eski Altındağ Belediye Başkanı Veysel Tiryaki'ye teşekkür ediyorum, onu da hemen söyleyeyim. Geldim Ankara'ya, Ulucanlar Cezaevi Müzesini ziyaret ettim –eski cezaevi, şimdi müze- belki bir iki değişiklik olabilir ama aslına uygun, Ulucanlar Cezaevini yakışır bir şekilde müzeye çevirmişti. Ona da buradan hakkını teslim etmeyi bir borç biliyorum. Yaparsak, tarihi yaşatacaksak böyle yaşatacağız.

Son sözüm şudur Sayın Başkan: Önemli bir şey yapıyoruz. Bu dediğimiz çerçevede yaparsak daha hayırlı bir şey yaparız. Bu çerçeveye oturtamazsak yarım ve eksik hayırlı bir iş yaparız ama öyle de olsa sonraki dönemde o eksiği tamamlayacak adımları atalım. Aslolan darbe kültürünü yok edebilmektir. Darbelerle mücadele ediyorsak darbelerin görünürdeki etkileriyle sadece mücadele etmenin çok fazla bir şey ifade etmeyeceğini bilmekte yarar var. Aslolan darbe kültürüyle mücadele edebilmek ve onu yok edebilmektir. Bunun en önemli adımlarından birisi de sadece millî irade değil gerçekten bağımsız bir yargı temeline dayanan hukukun üstünlüğünün olduğu bir ülke yaratmaktır.

Hepinize teşekkür ediyorum, sağ olun.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Teşekkür ediyoruz Sayın Başkan.

Maksudumuz bir olsun ama yollarımız farklı olarak da aynı amaca vardıktan sonra fark etmez.

Şimdi de bize bu güzel kirazları, çörekleri ikram eden Tokat Milletvekilimiz Sayın Yusuf Beyazıt; sonra Sayın İsmail Bilen ve Sayın Ali Mahir Başarır.

Buyurun Sayın Beyazıt.

YUSUF BEYAZIT (Tokat) – Öncelikle afiyet olsun. Herhâlde kirazlar beğenildi?

Sayın Başkanım, değerli Anayasa Komisyonumuzun üyesi ve diğer vekil arkadaşlarımız, değerli bürokratlar; gerçekten bugün üzücü olduğu kadar da hayırlı bir işle bir aradayız diye düşünüyorum. Üzücü bir olay çünkü sonuç itibarıyla 60 ihtilali konuşuluyor. Adına “yargılama” bile diyemeyeceğimiz, “muhakeme” bile diyemeyeceğimiz, “mahkeme” demekten bile imtina etmeye gayret ettiğimiz Yüksek Adalet Divanı konuşuluyor ve bununla ilgili meseleler değerlendiriliyor.

Şimdi, bu konuyla ilgili gerçekten bütün partilerin tavrının aynı olması noktasındaki irade tezahürlerini son derece önemli buluyorum. Ben bütün milletvekili arkadaşlarımla bu duyarlılığına öncelikle hem şahsım adına hem de AK PARTİ Grubumuz adına teşekkürlerimi ifade etmek istiyorum.

Değerli arkadaşlar, Yüksek Adalet Divanını değerlendirmeden önce biliyorsunuz 1987 yılında mezarların nakli yapıldı, 1990 yılında askerî darbenin katlettiği devlet adamlarının itibarlarının iadesi düzenlemesi yapıldı ve bunlarla birtakım adımlar atıldı. Ama maalesef bu Yüksek Adalet Divanı ile ilgili konulardaki haksızlıklar, hukuksuzluklar tam anlamıyla düzenlenemedi. Onun için, buna neden olan Millî Birlik Komitesinin kurulması öncelikle hem hukuk dışı hem de o andaki mevcut Anayasa'yı bile değiştiren bir karar olması noktasında da hep günümüze kadar tartışmalı hâlde geldi. Şimdi, bugün bu yapacağımız çalışmayla inşallah bu komitenin almış olduğu bu kanunda ilgili maddeleri yok saymak suretiyle bir düzenlemeye vesile olmuş olacağız.

Öncelikle Yüksek Adalet Divanının aldığı kararları değil bu kararların dayanağını oluşturan kanun hükümlerinin geçmişe dönük olarak yürürlükten kaldırılmasını amaçladığımızı ifade etmek istiyorum.

Değerli arkadaşlar, darbeler günümüzde de biliyorsunuz konuşuluyor, değerlendiriliyor. Öteden beri Türkiye'nin maalesef geri kalmasında, maalesef demokrasinin gerçekten kurum ve kurallarıyla tam anlamıyla oluşturulmasında en büyük neden, en büyük engel darbeler olmuştur. Bütün darbeleri

buradan telin ettiğimi ifade etmek istiyorum. Hiçbir darbenin diğerinden farkı yoktur, bunların hepsi sonuç itibarıyla darbedir ama 60 darbesi çok daha acıklı olmuş, 60 darbesi maalesef darbelerin anası olarak da darbelerle meydan veren bir mantık olarak da devam etmiştir.

Onun için, bu darbeyle ilgili şaibelerin ortadan kaldırılması, buna benzer hükümlerin ortadan kaldırılması elbette önemlidir diye düşünüyorum. Bir Başbakan idam edilmiş, bir Bakan idam edilmiş, bir Bakan yine idam edilmiş. Burada baktığımız zaman bu duruşmalar 1 Ağustos 1960 yılında başlamış, 15 Eylül 1961 yılında karar verilmiş. 143 kişiye dört yıl iki ay ağır hapis cezası verilmiş, 117 kişiye beş yıl, 15 kişiye altı yıl, 6 kişiye yedi yıl, 2 kişiye sekiz yıl, 17 kişiye on yıl, 3 kişiye on beş yıl, 1 kişiye yirmi yıl ağır hapis cezası verilmiş. 30 kişiye de müebbet hapis cezası verilmiş. 14 kişi de ölüm cezasına çarptırılmış.

Değerli arkadaşlar, Yassıda duruşmalarında veya o gözaltına alınmadan sonra 7 kişi vefat etmiştir. Burada bunlarla ilgili bir düzenlemenin yapılmasının da bu kanunda son derece önemli olduğunu düşünüyorum. Sadece hakkında karar verilenler değil, aynı zamanda bu duruşmalar esnasında ölen Yusuf Salman, Lütfi Kırdar, Gazi Yiğitbaşı, Yümnü Üresin, Nuri Yamut, Kenan Yılmaz, Zakar Taver; yine intihar ettirilen Namık Gedik’le ilgili de bir düzenlemenin yapılmasında fayda mülâhaza ediyorum.

Demin merhum Namık Gedik’le ilgili değerlendirmeler yapıldı. Değerli arkadaşlar, Namık Gedik o zaman İçişleri Bakanındır ve biliyorsunuz Harp Okulunda pencereden atlayarak intihar ettiği söylenmiştir, değerlendirilmiştir. Herhâlde İçişleri Bakanlığı yapmış bir kişinin Harp Okulunda tutukluken intiharı da gerçekten dikkate şayandır diye düşünüyorum.

Bu dönemde binlerce kişi tutuklanmış, Demokrat Partinin nahiyelerde il ve ilçelerinde oluşan 70 binden fazla kişi gözaltına alınmıştır. Toplam tutuklu sayısı 402, beraat edenlerin sayısı da 47’dir. Şimdi, burada özellikle Namık Gedik’in çöp kamyonuna bindirilerek Harp Okuluna götürülmesi, ona yapılan istihzalar önemlidir. Yine, hepinizin bildiği gibi merhum Menderes’e –Allah rahmet eylesin- buradaki yapılan işlemleri, değerlendirmeleri saymakla bitiremeyiz. Burada özellikle onunla ilgili yapılan olaylarda altı ay hiç kimseyle görüştürülmemesi, yine tokatlanması, sonra yine Fatin Rüştü Zorlu’ya tokat atılması, “Düşükler” diye film çevrilerek yeniden yeniden insanların denizden getirilerek film hâline getirilmesi. Yani aklımızın alamayacağı son derece korkunç hadiseler yaşanmış. Burası bir mahkemeden öte, bir yargılamadan öte, âdeta eziyet edilen, insanların kişiliğiyle, vicdanlarıyla, ahlaklarıyla, erdemleriyle, karakterleriyle, namuslarıyla, aileleriyle oynanılan bir mekanizma hâline getirilmiştir.

Burada özellikle dikkat edilmesi gereken noktanın bu yönüyle son derece ağır olduğunu ifade etmek istiyorum. Kararları verdikten sonra buradaki üyeler o zaman Cumhurbaşkanına tahsis edilmiş olan Savarona yatına, gemisine bindirilerek Marmara’da ölüm fermanıyla ilgili kararların kutlanıldığı yine hepinizin malumlarıdır. Dolayısıyla bu olayları tekrar yaşamak, tekrar bunları değerlendirmek belki bugün içimizi acıtıyor, bizi bir anlamda rahatsız ediyor ama en azından bütün partilerimizin birlikte bu hadiseye ilgili düzenlemenin de hızlı bir şekilde inşallah Genel Kuruldan geçerek kanunlaşmasıyla beraber iyi bir mesaj verileceğini şahsen düşünüyorum.

Bir başka şey de şunu ifade etmek istiyorum Sayın Başkanım: Burada karar veren o andaki Yüksek Adalet Divanı üyelerinin tamamı daha sonra, bu karardan sonra hepsi yüksek yargıya terfi ettirilmiştir. Anayasa Mahkemesi üyeliklerine seçilmiş, Anayasa Mahkemesi Başkanı olmuş, Askerî Yargıtaya seçilmiş, Yargıtay üyeliklerine seçilmiş ve bunlar buralarda terfi ettirilmiştirlerdir. Buralar belki bir noktada anlaşılabilir. Anlaşılabilir derken ama şunu hâlâ anlamakta zorlandığımı ifade etmek istiyorum: Buradaki birtakım insanların onursal üye ve başkan olarak Yargıtayda hâlâ fotoğrafları vardır, yani normal üye olarak değil, bir de onursal üye olarak bunlar oralarda değerlendirilmektedir. Bunlarla ilgili

de belki bir idari düzenlemenin, belki daha sonrasında bununla ilgili de bazı adımların atılmasında fayda olur diye mülahaza ettiğimi ifade etmek istiyorum. Çünkü darbeye tevessül edenler, darbeyle ilgili işlem yapanlar o konuda bütünüyle bir anlamda cezalandırılmalıdır diye değerlendiriyorum.

Hepinize teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Teşekkür ediyorum Sayın Beyazıt.

Manisa Milletvekilimiz Sayın İsmail Bilen.

Buyurun Sayın Bilen.

İSMAİL BİLEN (Manisa) – Sayın Başkanım, siyasi partilerimizin değerli temsilcileri, Komisyonumuzun değerli üyeleri, kıymetli basın mensupları; ben de hepinize hayırlı günler diliyorum.

Bugün yaptığımız çalışmanın özellikle Sayın Bülent Tezcan'ın da ifade ettiği gibi, geçmişe bir merhem olacağı, geleceğe de bir mesaj taşıyacağı fikrine ben de iştirak ediyorum. Tüm siyasi parti temsilcilerimize hassaten hem şahsım hem arkadaşlarım adına teşekkür ediyorum, milletimiz adına teşekkür ediyorum. Bu cuntacılar, darbecilere buradan bugün yüksek bir sesle Türkiye’de bir daha böyle bir şeye tevessül etmemeleri noktasında ciddi bir ikazda bulunduğumuzu ifade ettiler, kendilerine tekrar tekrar teşekkür ediyorum.

Yani, bunun adına “divan” demek, “yargılama” demek, “tiyatro” demek hakikaten çok zor. İşlenen cinayeti ve suçu hafifletir diye düşünüyorum. Bir şebeke, bir cunta, bir örgüt hiçbir zaman da... Sayın Kaboğlu’nun ifadesine bu anlamda iştirak etmiyorum, eleştirdiğim ya da katılmadığım, sözcük arkadaşların fikirleri de var ama bu cuntacıların hiçbiri ne demokrasiye sadık kalmışlardır ne cumhuriyete ne de cumhuriyetin temel ilkelerine, laiklik de dâhil olmak üzere; tamamen yurt dışına bağlı, bağımlı, onlar tarafından yönlendirilen ve onlar tarafından da cesaretlendirilen gruplar olmuşlardır. Bu darbeleri işte “Bizın çocuklar başarılı oldu...” Avrupa Konseyi bizi durup dururken... “Efendim, bekletiler, demokrasiye geçeceklerdi, onun için müsamahalı davrandılar.” fikrine iştirak etmiyorum, tam aksine, çocukları başarılı olmuştu ve onların beklentilerini de karşılama noktasında muhtemelen onlara birtakım vaatleri vardı ki buna müsamahakâr davrandılar. Öyle olmamış olsaydı... 1961 darbesi hariç, hemen hemen tüm darbelerin muhatabı olmuş bir kişiyim. 1971 muhtırasında 11 yaşındaydım, diğerlerinde, gençlik yıllarımda hemen hepsine muhatap olmuş bir arkadaşınız, bir siyasetçiyim. 28 Şubat sürecinde kimi zaman zinde güçleri, cuntacıları, kimi zaman yargıçları kullanarak, kimi zaman basın organlarını, kimi zaman diğer sivil toplum örgütlerini de yanlarına alarak Türk demokrasisine ve cumhuriyete, hatta ve hatta adaletle mugayir işler yapan bu cuntacılar buradan topluca bugün güzel bir mesaj veriyoruz... Bu son olacak inşallah, bundan sonra buna tevessül edenler de belki geride kalan mirasçılarına istemedikleri, arzulamadıkları bir miras bırakmama adına bundan imtina edecek, kaçınacaklardır diye düşünüyorum.

“Bu, tiyatro” dersek hafifletmiş oluruz o suçu. Seçilmiş, millet iradesiyle iktidara gelmiş ve milletin takdiriyle ciddi bir oyla tekrar, yeniden seçilmiş ve daha bir yılı dolmamış bir Hükûmete karşı işlenen bu suçu hafifletmek herhâlde yanlış olsa gerek.

Bütün darbelere aşağı yukarı muhatap oldum derken 28 Şubat sürecinde ciddi mağduriyetler yaşadık biz. Bunun diğerlerinden farkı şudur: Orada kanunla geçmişe yönelik bir mahkeme kuruyorsunuz ve daha önceden suç sayılmayan eylem ve fiilleri suç hâline dönüştürüyorsunuz. Hukukun temel ilkeleriyle, evrensel hukuk ilkeleriyle çelişen bir davranış içerisine giriyorsunuz; bu doğru değil. Evrensel hukukun kabul etmediği, etmeyeceği bir yapıyı, bir yargılamayı bugün yok farz ediyoruz. Bunu söylüyoruz. Aslında malumun ilamından başka bir şey de değil bugün yaptığımız. Millet nezdinde hiçbir zaman bunlar kabul görmedi, tam aksine, o cuntacılar da dâhil olmak üzere

verdikleri kararlarla mahkûm oldular. Ben birçoğunu tanımıyorum ve hatırlamıyorum ama o darbenin, o cuntanın mağdurlarını hatırlıyorum, onlara rahmet okuyorum. Ailemden, çevremden edindiğim intiba, herkes bunlarla ilgili iyi hatıralar canlandırıyor, iyi hatıraları dile getiriyor, ifade ediyor ama onlara bu zulmü yaşatan o cuntacıları rahmetle anan bir tek kişiye şahit olmadım. Bugünkü yaptığımız iş olmayan bir işi, olmayan bir yargılamayı, olmayan bir yargı organını varmış gibi gösteren, göstermelik bir kararı lağvediyoruz, keenlemeykûn kabul ediyoruz; yaptığımız iş budur, diğerlerinden farklıdır. 28 Şubatın mağdurlarındanım, ailem ve ben, partim. Siyasetçiydim, bize siyaset yasağı kondu. Niye? Davranışlarımızdan. Onu da geçiyorum, 2008’de AK PARTİ üyesiyim, 2008’de ben ve arkadaşlarım kapatma davasına muhatap olduk, o vesayet odakları 2008’de de vardı, o yargılama da yanlıştı. Bugün onun rövanşını alma içgüdüleriyle de hareket etmiyoruz, orada bir mahkeme vardı, o mahkemenin üyeleri içerisinde cunta heveslileri, cunta yanlıları da vardı. Öyle veya böyle onlar hukukçuydu ve o yargı organlarının da mensuplarıydı. Yaptıkları doğru değildi, kabul etmemiz de mümkün değildi. Arkadaşlarımız Mecliste, Parlamentoda yaptıkları, komisyonda yaptıkları faaliyetler nedeniyle hem yasaklanma hem de cezalandırma hususunda iddianamelere muhatap oldular. Bu ülkenin Başbakanı aynı şekilde buna muhatap oldu, hem de 2008 yılında.

Geliyorum 2013 yılına. Yine o cunta heveslileri ya da yandaşları 17-25 Aralık operasyonuyla da bu ülkenin Başbakanına, seçilmiş meşru Hükûmetine karşı birtakım tavırlar ve eylemler içerisine girdiler. Bunu da düzeltmek gerekir belki ama bunun yöntemi bu olmasa gerek. 1960’ın başka bir özelliği var, 1960 darbesinin, 27 Mayısın başka bir özelliği var yani yeniden suç ihdas edilmiş, olmayan bir yapıya yargı organı hüviyeti verilmiş ve millet tarafından da, Parlamento tarafından da kabul görmemiş, bugün de hiçbir siyasi partinin savunmadığı ya da siyaset yapan meşru hiçbir yapının, organın kabullenmediği –marjinal gruplar hariç- bir yapıyı keenlemeykûn ilan ediyoruz. Şahsi düşüncemdir, bunu biz ifade etmesek, dillendirmesek ne anlam ifade eder? Onların meşru olduğu anlamına mı gelir? Hayır, onların meşru olduğu anlamına gelmez. Tam aksine biz burada yaptığımız işle, 1960 darbesini ve 1960 darbesiyle getirilen sistemi, yanlış sistemi, hukuk içerisine, hukuk sistemimiz içerisine sokulmuş bu yanlış yapıyı temizliyoruz; yaptığımız iş budur. Yoksa diğerlerini de bunun içine dâhil edelim dersek bu biraz amacını aşar, legal mahkemelerin verdiği kararları da tartışma içerisine sokar ki bizim aleyhimize birçok karar mevcuttur, özellikle benim geçmiş yıllarda siyaset yaptığım partilerle ilgili verilen kararlarda Anayasa Mahkemesinden tutun Danıştayına, Yargıtayına varıncaya kadar. Yanlış kararları yok demiyorum. Orada da çok yanlış, hatalı kararlar verilmiştir. Ancak bunlar –biraz önce Feti Bey de bahsetti, buradadır herhâlde kendileri- tabii hâkimlik sistemi içerisinde kanunumuz ve mevzuatımız içerisinde yapılmış ancak belki de militarist hâkimler, yargıçlar ya da savcılar tarafından hukuk da katledilerek yanlış verilmiş kararlar söz konusudur orada. Bu kararların düzeltilmesi yöntemi farklıdır, 1960’taki yapılan işin yöntemi –benim de kanaatim odur ki- farklıdır, keenlemeykûn ilan edilmelidir. Diğer mağduriyetlerle ilgili bir çalışma yapılacaksa elbette yapılabilir. O mağduriyetlerin giderilmesi yönünde yeniden bir düzenleme gerekiyor ise Parlamento bu hususta da bir çalışma yapabilir. Ama tekrar hepimize çok teşekkür ediyorum.

Yıllarca bize bayram olarak dayatılan 1960 darbesini, 27 Mayısı burada telin ettiğimizi güçlü bir şekilde ifade ettik, bu hususta bir birlik içerisinde, beraberlik içerisinde olduğumuzu söyledik ve Bülent Bey’in söylediği gibi, geleceğe de bir mesaj olması anlamında, cunta heveslilerine, darbe heveslilerine bir mesaj olması açısından da kıymetli bulunuyorum.

Sayın Başkanım, çok teşekkür ediyorum. Belki maddeler üzerinde yeniden ifade etmemiz gereken hususlar olabilir ama bir iki hususa da değinmek istiyorum. Hazır buraya gelmişken efendim, burada diğer hususları da ifade edelim, diğer hususlarda da eleştirilerimizi yapalım, tabii ki yapılabilir. Ama bu, bugüne mahsus getirilen kanunla veya bugüne mahsus getirilen teklifle çok bağdaşır bir şey değil.

Sistem değişikliği millet tarafından kabul edildi. Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemini beğenmiyor olabiliriz, eleştiriyor da olabiliriz. Millet tarafından kabul gördüğünüzde veya bu fikriniz kabul gördüğünüzde siz sistemi değişik şekilde dizayn edebilirsiniz. Ancak Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi, benim kanaatim, millet tarafından kabul görmüştür, çok başarılı hizmetlere de vesile olmuştur. Hele hele Covid'le ilgili verilen örnek de yanlış bir örnektir kanaatimce. Covid'le ilgili yapılan çalışmalarda da bütün dünyanın, Birleşmiş Milletlerin bile takdirini kazanmış bir yapıdır. Bu da herhâlde Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin verimli çalışmasından kaynaklanmıştır. Bu hususta eleştiri getirilebilir, bu husus beğenilmemiş de olabilir, hükümet sistemini değiştirmek de isteyebilir bir siyasi yapı ama bunun günü bugün değildir diye düşünüyorum.

MURAT EMİR (Ankara) – Bu konunun da yeri burası değil.

İSMAİL BİLEN (Manisa) – Bunu Sayın Kaboğlu söylediği için –siz yoktunuz- ifade ettiği için bir cümleyle de olsa söylemem gerekirdi. Bu eleştirileri de yapalım, siz de hiç cevap vermeyin diyorsanız bu da doğru bir yöntem değil. Ben Kaboğlu'na, sayın hocama hiç itiraz etmedim, sonuna kadar da dinledim.

MURAT EMİR (Ankara) – Demeyiz canım, yerindelik denetimi yaptık.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Sayın Bilen, çok teşekkür ediyorum.

Saygıdeğer arkadaşlarım, bu, tarihi bir gün. Mümkün olduğu kadar milletvekili arkadaşlarımızın hepsinin azar azar da olsa konuşmasını arzu ediyorum. Maddelerle ilgili çalışma yapıyor arkadaşlarımız, bir teknik düzeltme kısmı var. O nedenle de herkes konuşsun ama tekrardan kaçınarak konuşmaya devam edersek iyi olur.

Buyurun Sayın Ali Mahir Başarır.

ALİ MAHİR BAŞARIR (Mersin) – Sayın Başkan, çok değerli Komisyon üyeleri, milletvekili arkadaşlarımız, değerli basın, çok değerli bürokratlar; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Evet, önemli bir gün, uzun süreden sonra Komisyon'da bir uzlaşının olması, bir konuda hemfikir olmamız çok önemli bence.

Burada sözlerime başlamadan önce Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu, Hasan Polatkan'ı rahmetle anıyorum. Yaşamadık ama o günleri büyüklerimizden, ailemizden uzun uzun dinledik. Gerçekten utanç günleri, utanç kararları. Bir kez daha kınıyoruz. Meclisten, Komisyon'dan bunun geçecek olması da demokrasimiz adına, hukuk adına, adalet adına ayrı bir mutluluk bizim için. Bence darbeye teşebbüs, hatta bunun kafada bile tasarlanması çok acı bir durum. Burada söyleyeceklerimi ne olur kıyaslamayın, kıyaslamıyorum çünkü hiçbir hukuksuzluk, hiçbir acı bir hukuksuzlukla kıyaslanamaz.

Evet, 27 Mayıs, gerçekten, tarihimizde kara bir leke, 12 Mart da öyle, 12 Eylül de, 28 Şubat süreci de öyle -bu süreci yaşayan bir öğrenci olarak bunu söylüyorum- 15 Temmuz da aynı şekilde. Yani o günkü mahkemeyi lanetliyoruz ama sıkıyönetim mahkemeleri asla masum değil. Yapılanları dinledik, tutanakları inceledik. DGM'ler için de aynı şeyi söylüyorum, içinde eğer ki asker varsa, yargılamayı o asker yapıyorsa bunun tartışacak hiçbir tarafı yok.

Değerli milletvekilleri, neden 12 Mart diyorum? Bunu yaşayan bir ailenin çocuğuyum. Benim babam tutuklanmıştı ve Ecevit affından çıkmıştı. Anlatılana göre avukat bulamıyordu o günlerde annem çünkü bulduğu avukat tutuklanıyordu. Bir avukat daha buluyordu, o da tutuklanıyordu. O yüzden, gerçekten çok zor günler yaşandı. Babam, Ecevit affıyla cezaevinden çıktı. Hâlâ gördüğü işkenceleri anlattığı zaman ben dinleyemiyordum. Benim babam bir devlet memuruydu. Hiç kimseyi öldürmediği gibi burnunu bile kanatmamıştı insanların. Daha özgür, daha adil bir Türkiye istiyordu arkadaşlarıyla, Deniz Gezmiş'le, Yusuf Aslan'la, Hüseyin İnan'la ama onlar da idam edildi. Bu da benim içimde

bir yara. Bugün yüzbinlerce insan çocuğunun adını Deniz koyuyor, benim kızımın adı Deniz. Bence burada olmuyor ama Meclis, bu insanların, bu hukuksuzluğun da hakkını teslim etmeli. 12 Eylülde sadece insanları idam etmedik, bakın, kitapları idam ettik, kitaplar yakıldı. Sanatçılar, aydınlar, insanlar yurt dışına kaçtı. 12 Eylülü sorgulayalım, onunla ilgili toplanalım. Ben 28 Şubat sürecini yaşadım. Sayın İbrahim Hocam benim o zaman anayasa hocamdı, birkaç kez de beni bırakmıştır ama ne mutlu ki aynı Komisyonda çalışıyoruz yıllar sonra. Meclis Başkanımız Türk hukuk tarihi derslerimize giriyordu bizim. Bakın, ceza sınavına üç ay çalışıyorduk, üç ay. Yanımda da başörtülü bir arkadaşım vardı, gözleri kan çanağı gibiydi, o da benim gibi sabahlara kadar, üç ay ders çalışmıştı, Sulhi Hoca'nın kitabını 3 kez okumuş. Bir hoca geliyordu, bir tutanak tutuyordu, o kızı dersten atıyordu. Koridorlarda peruk takmak zorunda kalan arkadaşlarımızı görüyorduk biz ve ben ne kadar YÖK eylemi yapmışsam o kadar da türban eylemi yapmışımdır. Hatta bir gün polisten dayak yerken şunu söyledi: “Siz solcular nesiniz anlamadık. YÖK eyleminde de varsınız, türban eyleminde de varsınız.” Çünkü biz özgürlüğü düşünüyorduk. Evet, 28 Şubat sürecini de sorgulamak zorundayız. Ben yaşadım, ben o insanların durumunu gördüm. Başını açmak zorunda kalan insanlar vardı. O zaman da çok ciddi bir hukuksuzluk vardı, devlet güvenlik mahkemeleri vardı, okuldan atılan insanlar okula dönemiyordu. Gerçekten biz bunlardan ciddi anlamda mustarip olduk. Hepsini sorgulamak zorundayız. Yani Türkiye son altmış yılda gerçekten çok zor şeyler yaşadı. O yüzden, bunların da hakkını teslim etmek zorundayız. 15 Temmuz, özellikle ondan önce 27 Nisan darbe girişimi, muhtırası... Bunların hesabını vermeden sır olarak vefat etti Yaşar Büyükanıt, soramadık, sorulmadı.

Benim hayalim şu: 1960'dan bugüne kadar hepsini tartışacağımız, tek bir eser hâline getireceğimiz bir komisyon kuralım, bunları tartışalım, tartışalım ki geleceğe ışık olsun, bir daha tekrarlanmasın. İktidarlar değişiyor ama bir anlayış değişmiyor, gerçekten herkeste bir parça müdahale etme hastalığı var; yargılarda da var, askerlerde de var, hocalarda da var.

İSMAİL BİLEN (Manisa) – Akademisyenlerde de var

ALİ MAHİR BAŞARIR (Mersin) – Var, herkeste var. Bunu hep beraber yenebiliriz. Ben bunun mağduru olan bir ailenin çocuğuyum, biz bunu çektik. O yüzden, evet, tabii ki destekliyoruz ama kapsamının genişlemesi en büyük muradımızdır.

Herkes çok teşekkür ediyorum, saygılar sunuyorum.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Teşekkür ediyoruz Sayın Başarır.

İSMAİL BİLEN (Manisa) – Çok affedersiniz ama bir cümle söyleyeceğim.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Tabii.

Buyurun.

İSMAİL BİLEN (Manisa) - Ali Mahir Bey'e çok teşekkür ediyorum.

Detaylandırmadım, kimsenin de zülfüyârine dokunmak da istemedim. 28 Şubat mağduruyum dedim, evveliyatı var. 2002 yılı mağduruyum, oranın da detayına girmeyeceğim ama eşimle birlikte törenlere alınmadım, Cumhurbaşkanlığı konutuna kabul edilmedim. Bunlar yaşandı. Hâlâ yaşıyor mu, hâlâ bunların devamı var mı? Her camiada var -bahsetti- yargıda var. Vesayet odakları sadece eline silah alanlardan müteşekkil değil. Bir başsavcı vardı Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, iddianamesiyle konuşması gereken bir şahıs bir siyasi yapıya, bir siyasi partiye hakaretler yağırdırıyordu; olmaması gereken bir şey.

Özgür Bey bahsettiler, değerli hemşehrim burada olmadığı için ismini de belki zikretmedim, ihmal ettim, partinizin diğer temsilcileri de söylediler, ben aynen onlara, o hassasiyetlerine iştirak ettiğimi de ifade ettim. Keşke olmasaydı, keşke yaşanmamış olsaydı ama bunun diğerlerinden farkı var veya 60'ın bunlardan biraz farklılığı var, şu anlamda söylüyorum...

ALİ MAHİR BAŞARIR (Mersin) – Kıyaslamadığımı söyledim ama.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Tamam, eyvallah.

İSMAİL BİLEN (Manisa) – Bu anlamda hassasiyetiniz için de size çok teşekkür ediyorum

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Teşekkür ediyoruz.

HDP Şırnak Milletvekilimiz Sayın Hüseyin Kaçmaz, buyurun.

HÜSEYİN KAÇMAZ (Şırnak) – Teşekkürler.

Sayın Başkan, değerli Komisyon üyeleri, kıymetli hazırun; tabii, hâlihazırda Yassıada yargılamalarına dair düzenlenen bu kanun teklifini sabahtan beri görüyoruz. Her partiden de açıkçası, olması gerektiği gibi, darbeye karşı, bu hukuksuzluğa karşı ortak bir tepki olması da çok önemli. Biz bu kanun teklifini, evet, önemsiyoruz ancak eksik bulduğumuz yönleri var, bunlara biraz değinmeye çalışacağım.

Öncelikle “darbe” sözcük anlamı itibarıyla şiddetli bir biçimde çarpış, vuruş yahut birini kötü duruma düşüren, sarsan olay anlamına gelmektedir. Türkiye'nin kırılma noktalarını tanımlaması açısından sanıyorum bu sözcük kadar bu durumu karşılayacak bir ifade yoktur. Darbeler her zaman birini kötü duruma düşürmüş, sarsmıştır, bu biri her zaman halklar olmuştur. Darbelerin, darbe girişimlerinin doğrudan etkileneni, etki altında kalanı ekonomik, sosyal, kültürel ve travmatik boyutlarıyla halktır ve kuşkusuz, darbe yöntemlerinin bir kazanımı olmadığı gibi kaybedeni de hep sivil yurttaşlar olmuştur. Bu kanun teklifini bu pencereden değerlendirmek ve yarattıkları etkileri bütünen değerlendirerek bir yasa teklifi hazırlamak toplumsal barışa da katkı sunacak bir çalışma olurdu diye düşünüyoruz.

Bilindiği üzere, istiklal mahkemeleri özel bir kanunla ilk olarak 18 Eylül 1920 tarihinde kurulan mahkemelerdir. İlk dönem istiklal mahkemeleri Ankara'daki hariç olmak üzere 17 Şubat 1921 tarihinde kapatıldı. İkinci dönem istiklal mahkemeleri çalışmalarına 30 Temmuz 1921'de başladı ve 1923'ün Ekim ayına dek faaliyetini sürdürdü. Üçüncü ve son dönem mahkemeleri ise 1923 ile 1927 yılları arasında etkin oldu. Bu dönem üstelik ilk Meclisin kurulmasından kısa bir süre sonraya tekabül ediyor, 1921 Anayasası evvelinde böyle bir girişim, halk egemenliğine dayalı bir Parlamantonun aslında sadece bir grubun hâkimiyetine dayalı olmasının da sinyallerini veriyordu. Nitekim, ardından yaşanan gelişmeler bu tanıyı doğrulamaktadır da; istiklal mahkemeleri mahkeme değil, antidemokratik infaz kurumları olarak görev üstlenmiştir. İstiklal mahkemelerinin arka planına bakıldığında -az evvel ifade ettiğimiz üzere- 23 Nisan 1920'de, Türkiye Büyük Millet Meclisinin kuruluşundan altı gün sonra yani 29 Nisan 1920'de Hiyanet-i Vataniye Kanunu çıkarılmıştı. Bu kanunun işlevsiz olduğu gerekçe edilerek istiklal mahkemeleri teşkil edildi. İstiklal mahkemelerini -tabii “birinci dönem” “ikinci dönem” “üçüncü dönem” şeklinde, farklı konulara ilişkin her ne kadar farklı dönemlere ayrılmışsa da- genel itibarıyla bahsettiğimiz üzere, hukuka aykırı, antidemokratik infaz kurulları olarak gördüğümüzü belirtmek isteriz.

Yine, istiklal mahkemelerinin en temel karakteri yargılananların itiraz yani temyiz hakkının bulunmamasıdır. Aslında, bu bile, 1960'daki yapılan yargılama diyemeyeceğiz ismine, hani infaz kurulunun yaptığının aynısı burada da başlı başına vardı, o dönemde de vardı. Yani temyiz hakkı yok;

hemen gözaltına al, tutukla, yargıla, temyiz hakkı da itiraz hakkı da vermeden infaz et, artık ya ceza ya da idam. Mahkemelerde yargılananların birçoğu -dediğimiz gibi- aynı gün, aynı hafta içerisinde tutuklanır, yargılanır ve cezaları infaz edilirdi.

“İstiklal” adı verilen bu mahkemelerin, insanları sorgusuz sualsiz susturma amacıyla darağaçlarına dizdiği mahkemeler olduğu tüm kamuoyunun malumu, yarattığı travmalar tüm ülke halklarının ortak yarasıdır. Resmi kayıtlara göre, gerçekleşen infaz sayısı 1.054, isyan bölgesi dâhil ikinci ve üçüncü dönem mahkemelerin verdiği azami infaz sayısı 576’dır; toplamda bütün idam kararlarının sayısı 1.630 kişidir. Madem burada darbe mağdurlarının itibarlarının iadesi ve mirasçıların maruz kaldıkları zararların tazmini amaçlanıyor, o hâlde istiklal mahkemelerinde idam edilenlerin de bu çerçevede değerlendirilmesi hukuk tekniği ve hukukun araçsallaşmasını engellemek açısından da elzemdir.

Bakınız, istiklal mahkemesi tarafından idam cezasına çarptırılan ve 29 Haziran 1925 gecesi Dağkapı Meydanı’nda asılarak infaz edilen Şeyh Sait ve 46 arkadaşının da itibarlarını iade etmeksizin bir çalışma yürütmenin kendisinin içeriğinde bir darbe mantığı taşıdığı düşünülebilir. Şeyh Sait isyanında yaklaşık 600 insan idam edildi. Şehirler, köyler yakıldı, on binlerce insan sürgüne gönderildi. Kayıtlarda bilinen ancak açıklanmayan Şeyh Sait’in mezar yerinin açıklanması geçmişle yüzleşme ve toplumsal kucaklaşma için gereklidir. Şeyh Sait’in Kürt kimliğine sahip çıkan duruşu bir isyan olarak değerlendirilmiş ve istiklal mahkemeleri eliyle âdeta bir katliama imza atılmıştır. 1920-1927 yılları arasında binlerce masum ve mazlum insan, adına mahkeme denilen kurullarca idam edilmiştir.

Bu anlattığımız sebeplerle ve bilgiler ışığında, bu katliamda hayatını kaybedenlerin, Şeyh Sait ve arkadaşlarının mezar yerlerinin açıklanarak istiklal, örfi idare mahkemeleri, harp divanı ve devlet arşivlerinin açılarak, kıyam mağdurlarının el konulan özel eşyaları ve malları ailelerine iade edilerek, ders kitaplarındaki hakaret içerikli ifadeler çıkarılarak pratize edilmelidir.

Yine, düzenli ordu kurulana dek TBMM’ye karşı girişilen ayaklanmaları bastıran, Anzavur Ayaklanması, Çopur Musa Ayaklanması, Gerede ve Yozgat isyanlarını bastıran Çerkez Ethem’in istiklal mahkemelerince yargılanması ve hain ilan edilmesi Çerkezlerin derin bir yarasıdır. İfade itibar şeklinde bir düzenleme hayata geçirilecekse gelin, Çerkes Ethem’in de itibarının iadesini hep birlikte sağlayalım.

Evet demek ki darbe yalnızca asker eliyle olmuyor, mahkemeler eliyle de işletilebiliyor. Nitekim, istiklal mahkemeleri kapanmış olsa da biliyoruz ki sadece adı değişti, ruhu hep kaldı.

15 Kasım 1937’de Elâzığ Örfi Mahkemesi kararıyla idam edilen Seyit Rıza ve 7 kişinin de darbe pratikleriyle beraber değerlendirilmesi bu yüzden gereklidir ve 1937’de idam edilen Seyit Rıza ve oğlu Resik Hüseyin, Uşene Seyit, Aliye Mirze Sili, Civrail Ağa, Hasan Ağa, Fındık Ağa ve Hesene İbrahim’in itibarlarının iade edilmesi gerekmektedir. Bu bahisle, gelin, bu yasanın kapsamını genişletelim. Seyit Rıza 75 yaşının üzerindeydi ve hileli mahkeme kararıyla yaşı küçültülerek idam edildi ki bu durum 1960’daki darbeye de yapıldı. 1937 ve 1938, Dersim halkına yönelik baskı ve asimilasyon politikalarının toptan bir imha hâline dönüşme tarihidir. Bu yaşanan olaylara Dersimliler “Dersim Tertelesi” demektedir, hâlâ kapanmamış bir yaradır, etkileri bitmemiştir; o yüzden hakikatleri açıklayalım, yüzleşelim.

Evet, Türkiye’nin kuruluş sürecine hâkim olan ve yargı eliyle yürütülen darbelerden söz ettik, bu etkinin hâlâ devam ettiğini, istiklal mahkemelerinin yerini sıkıyönetim mahkemelerine, devlet güvenlik mahkemelerine, özel yetkili mahkemelere bıraktığını yaşayarak gördük, bire bir tanıklık ettik. Özel yetkili mahkemelerin sadece isimleri kaldırıldı, görevleri devam ediyor; hâlâ en basit bir sosyal medya paylaşımıyla tutuklanabiliyor, gazeteciler susturuluyor, milletvekilleri cezaevinde rehin tutuluyor, belediye başkanları görevden alınıyor, hâlâ bir darbe kışkırtıcısı içerisinde olmadığımızı kim söyleyebilir?

Türkiye'nin kısa tarihi darbelerle anılır, Türkiye'deki darbelerle yalnızca askerî darbeler ve etkilerinin penceresinden bakılır. Ancak içerik değişmedikçe darbeyi yapanın asker mi olduğu, siyaset mi olduğu, yargı mı olduğu pek de fark etmiyor, hepsinin yarattığı etki ve travmalar aynı sonuca varıyor çünkü.

Tabii, bu anlattıklarım genel itibarıyla asker kıyafetleriyle yapılmayan darbe yöntemleriyle bir girizgâhtı, bununla birlikte, tabii, Türkiye'nin yakın geçmişi ve siyasi tarihi askerî darbelerden ayrı düşünülemez, nitekim 1960, 1971, 1980 ve 1997 yıllarında yapılan askerî darbeler toplumsal muhalefetin susturulmasının yanı sıra idari ve sosyal yapının da yine askerî güç eliyle dizayn edildiği dönemlerdir. Keza 1960, 1980 darbelerinin ardından Anayasa değişikliğine gidilmiş olması sair yasalarla yapılan düzenlemeler, değişen hükümetler ve yapılan uygulamalar tüm bu dizayn sürecinin yapı taşlarını oluşturmaktadır. Kuşkusuz bu denli köklü değişikliklere neden olan darbelerin beraberinde büyük boyutlu hak ihlallerinin de yaşanılması kaçınılmaz olmuştur.

İşbu kanun teklifine konu edilen 27 Mayıs 1960 askerî darbesi ve etkileridir. 27 Mayıs darbesinin hemen ardından, 25 Ekim 1961'de yapılacak olan genel seçimlere kadar pek çok icraat gerçekleşmiştir. Demokrat Partililerin yargılanması bu sürecin en bilineni ise de ordu ve üniversitelerde tasfiyeler yapılması, Kürtlerin yaşadığı coğrafyada 55 kişinin başka yerlere sürülmesi de o dönemin işlerindendir. 14 Ekim 1960'tan 15 Eylül 1961'e kadar Yassıada mahkemelerinde on bir ay boyunca 592 kişi sanık olarak yargılanmıştır, ölüm cezası istenen sanık sayısı 228'dir. Tabii birçok isim hakkında idam cezasına hükmediliyor, ancak gelişen olaylar neticesinde de maalesef ki yine 3 idam kararı infaz ediliyor; Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan. Merhumlara buradan tekrardan Allah'tan rahmet diliyoruz. Kuşkusuz idam gibi bir cezanın telafisi mümkün değil, o nedenle bu cezaların verilmesini elbette demokratik hukuk devleti kriterlerine aykırı buluyoruz ve kesinlikle tasvip etmiyoruz. İdam bir ceza yöntemi değildir, olmamalıdır da. Bununla beraber, idam cezası rövanşist bir bakış açısını da gerektirmez ama ne yazık ki Denizlerin idamı bu idamın bir rövanşı gibi değerlendirilmiş ve Deniz, Yusuf ve Hüseyin idam edilmiştir. Şayet iadeitibar ve geçmişle yüzleşme yapılacaksa meseleler ayrıntılı, topyekûn değerlendirilmelidir.

Yine, ülke halklarının hâlâ kapanmayan yarası ve ruhu dolaşan 12 Eylül darbesi var. Türkiye'nin yakın geçmişinde en büyük yıkım ve kırılmalara yol açan 12 Eylül 1980 askerî darbesi ise günümüz Türkiye'sine en çok sirayet eden askerî darbedir. Zira, hâlihazırda ülkenin yönetildiği 1982 Anayasası bu askerî darbenin ürünüdür. Oysa demokrasi ve insan haklarının gelişimi, evrensel hukuk normlarına ulaşmak, kısacası hukuk devleti olmanın gereğine erişmek 12 Eylül Anayasası'nın yerine yapılacak çoğulcu bir sivil anayasa ile mümkündür. Ancak, bununla birlikte 12 Eylül dönemi başta olmak üzere tüm darbe dönemlerinin toplumda açtığı yaraları kapatmak için anayasanın değiştirilmesi yanı sıra geçmişte hesaplaşmanın sağlanması adına demokratik adımların atılması da önem arz etmektedir.

Geçmişte hesaplaşmanın askerî darbelerin neticelerinden ötürü mağdur olan ve askerî darbelerin yarattığı olumsuz iklimde yaşayan halklar için taşıdığı önem kuşkusuzdur. Nitekim, 12 Eylül 1980 darbesi neticesinde, resmî rakamlara göre, 650 bin kişi gözaltına alınmış, 1,5 milyonun üstünde vatandaş fişlenmiş, 210 bin dava açılmış ve bu davalarda 230 bin kişi yargılanmış; 7 bin kişi için idam cezası istenmiş, 517 kişiye idam cezası verilmiş, 50 kişinin idam cezası infaz edilmiş. Ve bununla birlikte, şu anda da yaşadığımız birçok durumun benzeri, görevden atılmalar, basına yönelik baskılar, yine, derneklerin kapatılması, filmlerin yasaklanması, öğretmenlerin meslekten ihraç edilmesi, üniversitelerde öğretim üyelerinin mesleki hayatlarına son verilmiş olması gibi benzer durumlar maalesef ki bugün hâlâ bu ruhun aramızda dolaştığını da kısmen göstermekte.

Bu katliamın müsebbibi Kenan Evren ise, yaptığı darbenin izleri hala sürer iken 10 Ocak 2012’de açılan davayla yargılanabilmiştir. Yüzlerce mağdurun ve siyasi partilerin müdahil olduğu yargılama süreci ne yazık ki olayın faillerine ceza verme amacından uzak bir biçimde seyretmiş, 2014 yılında TCK’nin 146’ncı maddesi kapsamında müebbet hapis cezası alan Kenan Evren ve Tahsin Şahinkaya’nın temyiz başvuruları yerel mahkemede bekletilerek Yargıtay’a gönderilme süreci geciktirilmiş, verilen ceza kesinleştirilmemiştir. Nitekim, yargılama bu şekilde seyrederken Kenan Evren hayatını kaybetmiş ve 12 Eylül davası da bir anlamda neticesiz kalmıştır. Ancak yargılama aşamasında, çocukları zorla kaybedilmiş annelerin, siyasi partilerin, dönemin hükümet partisinin, kısacası toplumun her kesiminden gelen davaya müdahil olma isteği, tüm toplumun bu darbenin bir biçimde mağduru oluşunu açıklamaktadır. Bu darbe neticesinde sayısız hak ihlaliyle birlikte kişilerin yaşama hakları da ihlal edilmiş olup 12 Eylül askeri darbesiyle tüm ülke çapında bir kıyım gerçekleşmiştir.

Şayet bir zarar tazmini bu yasayla gündeme getirilmişse 12 Eylül mağdurlarının neden kapsam dışı bırakıldığını sormak isteriz. 12 Eylül mağdurlarını ayırt etmek demek, darbe ruhunun bu yasa teklifi metninde gezdiğinin bir anlamı olabilir mi?

Bu yasa metninin en vurucu yanı, bir idam cezasına ilişkin olmasıdır fakat bir de halkları sosyal idama sürükleyen 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında yaşananlar var. İlan edilen OHAL’le on binlerce yurttaş işinden ihraç edildi, kamuda ve özel sektörde iş verilmedi; açlığa mahkûm edildiler. Mahkeme yolları kapatıldı, “OHAL İnceleme Komisyonu” adı verilen, yasa savmak için oluşturulan bu komisyon eliyle haklar tamamen gasbedildi. OHAL İşlemleri İnceleme Komisyonu tarafından yapılan açıklamaya göre, Komisyona 3 Mayıs 2019 itibarıyla yapılan başvuru sayısı 126.120 olup Komisyon tarafından 5.250’si kabul, 65.156’sı ret olmak üzere 70.406 başvuru karara bağlanmıştır. Bu rakamlar başvurusu reddedilenlerin mağdur olduğunu da aslında biraz gözler önüne sermektedir.

Yine, demin anlattığımız üzere, 1980 darbesinde, yine 60’da da benzer durumlar yaşanmıştı ve 15 Temmuz darbe girişiminden sonra da maalesef ki birçok hukuk dışı durumlarla karşı karşıya kaldık. Evet, 15 Temmuz bir darbe girişimidir, ancak 15 Temmuzu fırsata çevirmek de bir darbedir, bunun adını doğru koymamız lazım. Dönemin Başbakanı Binali Yıldırım, 25 Eylül 2017 tarihinde katılmış olduğu bir televizyon programında yaşanan mağduriyetlere dair, yargının bu konuda kararlar verdiğini, kendilerinin bir şey diyemediklerini vurgulamış, “Bana kalırsa darbeden sonra bir ay içinde hepsinin ipini çekerdim” ifadesini kullanırken hukuk sisteminden dolayı sürecin uzadığını, milletin keyfinin kaçtığını belirtmiştir. Dönemin Başbakanın “ipini çekerdim” biçimindeki ifadesi hem o dönem kendisine bağlı Komisyonun ne şekilde karar vermesi gerektiğine dair bir talimat niteliğindedir hem de yapılan başvuruların şeffaf, hukuka ve somut delillere uygun bir çalışma biçiminde gerçekleşmediğine dair ciddi emareler barındırmaktadır.

15 Temmuz sonrası ilan edilen OHAL döneminin HDP’li belediyelerimize kayyumların atandığı, milletvekillerinin tutuklandığı bir dönem olmasını göz ardı edemeyiz. Bu itibarla bu darbe pratiğinin hâlâ devam ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Çünkü hâlâ belediyelerimize kayyumlar atanıyor, milletvekillerimizin dokunulmazlıkları kurmaca davalar gerekçe gösterilerek düşürülüyor; AKP iktidarı döneminde gördük ki “bitmeyen darbe” tarzı bir durum gerçekleşmiş durumdu. Bir türlü bitmiyor, her gün yenisine uyanıyoruz. Bu kadar siyasetçinin, gazetecinin, avukatın, öğrencinin kısacası muhalif olan herkesin cezaevinde olduğu süreçler ancak darbe dönemlerine mahsustur ve AKP iktidarı boyunca antidemokratik yargılamalar ve tutuklamalar hep gündemde olmuştur. Bu nedenle, toplumsal barış ve adaletin sağlanabilmesi için mağdurlara, ailelerine ve yakınlarına karşı ahlaki yükümlülüğü yerine getirmek, suçluları ortaya çıkarmak ve yargılamak, demokrasiyi vatandaşların resmî kurumlarını denetlemelerini sağlayarak güçlendirmek ve bu ihlallerin yeniden yaşanmasını önlemek amacıyla

hakikatlerin ortaya çıkarılması büyük önem taşımaktadır. Türkiye’de son dönemlerde yaşanan gelişmeler hakikatin açığa çıkarılabilmesi çabalarının giderek daha da derinleşmesi gerekliliğini ve ihtiyacını doğurmaktadır. Ahlaki politik bir toplumun inşasının, demokratik siyasal bir kültürün gelişmesinin önündeki engelin aşılabilmesi için hakikatlerin ortaya çıkarılması; 1960 darbesi mağdurlarının değil, tüm darbe mekaniklerinin mağdurlarının zararlarının telafi edilmesi sağlanmalıdır. Aksi türlüünün yeni kırılmaları beraberinde getireceği izahtan varestedir.

Dediğimiz gibi, biz de söz konusu, görüşülmekte olan yasa teklifine tabii ki karşı olmamakla birlikte sadece eksik bulduğumuz yönleriyle bu konuda bir katkıda bulunmak istedik.

Sayın Başkanım, müsaadenizle, bir iki hususu da sadece paylaşayım. Değerli Komisyon üyelerimiz açıklama yaparken birkaç yerde not aldım. Şimdi, sürekli iktidar üyeleri tarafından ve sayın vekiller tarafından 1960 darbesi millî iradeye vurulan bir darbe olarak, evet, konuşuluyor ve bu şekilde bir itiraz gündeme getiriliyor ama şunu da net söyleyelim hani: Bugün yine HDP’li belediyelere atanan kayyumlar da aslında millî iradeye darbedir. Daha düne kadar bu arkadaşlarımızın hepsi -ki 2’si Mecliste parlamenterdi bizimle birlikte, Diyarbakır ve Van Büyükşehir Beldeyi Eş Başkanlarımız- seçilmeden önce herkes gibi başvurusunu yaptı yine diğer kayyum atanan belediye başkanlarımızla birlikte ve maalesef ki öyle bir algı yaratıldı ki sanki bu insanlar gerçekten seçilmemiş de istendiğinde kayyum atanabilecekmiş gibi bir durum yaratıldı. Millî irade, herkes için millî iradedir. Bizim, bu topraklarda yaşayan tüm halkların, tüm kesimlerin bu coğrafya içerisinde, bu sınırlar içerisinde nasıl daha eşit, daha özgür, daha adil ve gönüllü bir birlikteliği sağlamamız üzerine düşünmemiz gereken bir dönemi yaşıyoruz. Dolayısıyla bu kanun teklifine olumlu bakmakla birlikte eksikleri paylaştık.

Teşekkürler Sayın Başkanım.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Teşekkür ediyoruz Sayın Kaçmaz.

Şimdi, saygıdeğer arkadaşlar, şu anda burada 4 arkadaşın talebi görünüyor; ondan sonra da maddelerine geçeceğiz. Tabii, mümkün olduğu kadar bütün partililere hiç kesmeden söz verdik. Bundan sonraki arkadaşlarımız mümkün olduğu kadar zamanı daha iyi kullanırsa mutlu oluruz.

Sayın Aysu Bankoğlu, buyurun Sayın Vekilim.

AYSU BANKOĞLU (Bartın) – Teşekkür ederim.

Sayın Başkan, değerli üyeler; herkesi sevgi ve saygıyla selamlıyorum.

Sayın sözcümüzün ve Grup Başkan Vekillerimizin de söylediği gibi biz Cumhuriyet Halk Partisi olarak bu teklifi destekliyoruz, bunda herhangi bir şüphe yok ancak kapsamının genişletilmesiyle, diğer tüm darbeleri de kapsamasıyla ilgili bir ek talebimiz var, bundan da zaten arkadaşlarımız bahsetti. Bu anlamda, bunun, aslında darbelerle yüzleşmenin sadece bir yüzleşme olmasından değil, son yıllarda da aslında giderek yok olan yargı bağımsızlığının ve hukukun üstünlüğünün de ülkemizin birliği, bağımsızlığı, halkımızın refahı açısından ne kadar önemli olduğunun da yeniden hatırlanmasını sağlayacağını belirtmek istiyorum öncelikle.

Ve biz Cumhuriyet Halk Partisi olarak Sayın Genel Başkanımızın başlattığı “adalet yürüyüşü”nün 3’üncü yıl dönümündeyiz; bu yürüyüşte binlerce vatandaşımız, yurttaşımız adalet talebini dile getirmişti. Bu yürüyüşü niçin yapmıştık? Öncelikle tüm yurttaşlarımızın adalet talebi için yapmıştık; bu ülkede haksız yere hapislerde çürütenler, kalemini satmayan gazeteciler için yürümüştük; en önemlisi, hiçbir kişisel beklentisi olmadan tüm yurttaşlarımızın adalet talebi için yürümüştük. Maalesef, o günkü adalet, hak, hukuk çağrımızın öneminin bugün de artarak devam ettiğini görüyoruz; bunu öncelikle belirtmek istedim.

Biliyorsunuz, geçtiğimiz haftalarda Enis Berberoğlu'nun, Sayın Vekilimizin milletvekilliği düşürüldü; diğer milletvekillerinin de milletvekillikleri düşürüldü. "Adalet yürüyüşü"nın aslında fitilini ateşleyen olay da kendisinin yasal düzenlemelere aykırı olarak tutuklanmasıydı. Sayın Berberoğlu'nun milletvekilliği sıfatı peki nasıl düşürüldü? Anayasa Mahkemesine yapmış olduğu başvurunun sonucu beklenmeden düşürüldü. Bilindiği üzere, yeniden seçilmesi sebebiyle Anayasa'ya göre öncelikle dokunulmazlığının kaldırılmasının yeniden oylanması gerekiyordu ama Anayasa'ya aykırı olarak dokunulmazlığının kaldırılması oylanmadan, gayrihukuki bir uygulamaya gidildi. Hiçbir darbeyi kesinlikle tasvip etmiyoruz ama bazı bazı soruları da sormadan edemiyoruz. Demokrasi ve insan hakları açısından ne durumda ülkemiz? Temel hak ve özgürlükler yönünden Türkiye'de bugünkü tablo nedir? Bunu da sormak lazım diye düşünüyorum.

Bugün çok fazla rakam söylemeye gerek yok ama daha birkaç gün önce güncellenen veriler 79 gazetecinin ve medya çalışanının cezaevinde olduğunu söylüyor. Son bir yılda 103 gazeteci 108 kez gözaltına alınmış. Bu örnekler çoğalabilir. Yine, bir başka veri: 2020 Hukukun Üstünlüğü Endeksi'nde Türkiye 128 ülke arasında iktidar gücünün hukuka bağlılığı alanında 124'üncü, temel haklara saygı yönündense 123'üncü sırada. Ne yazık ki hukukun üstünlüğünü ve hukuk güvenliğini tam anlamıyla tesis edemezsek ekonomimizi de toparlayamayacağız, bu aşikâr.

Çok önemli bir başka endeks de 2004 yılından beri yayınlanan Dönüşüm Endeksi. Çok üzücü bu veri. Son tespitlere göre ilk kez ılımlı otokrasi ve defakto diktatörlük olarak tanımlandık. Tüm bu veriler demokraside temel hak ve özgürlüklerde ve hukuk devleti yönünden geriye gidişimizi gösteriyor, bunu da 2017 referandumundan itibaren uygulanmakta olan Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin ülkemizi getirdiği nokta olarak yorumlamak isterim.

Arkadaşlarımız söyledi: Bu teklifin istişareyle birlikte özellikle kanun yapım süreçlerindeki önemini hatırlatmakta fayda var. Biz isterdik ki tüm siyasi partiler imzacı olsun, hep birlikte öncesinde istişare etmiş olalım, hatta Demokrat Parti Genel Başkanının da bu teklifin altında imzası olsun ama olmadı.

Cumhuriyet Halk Partisi teklifin kapsamının genişletilmesini istiyor, böylece ülkemizdeki tüm darbe mağdurlarının mağduriyetlerini gidermeye yönelik bir adım atmış olacağız. Aslında, bizden beklenen de bu fırsat penceresini belki de kaçırmamak üzerine çünkü sayılara baktığımız zaman, Yüksek Adalet Divanında 18 dava görülmüş, 592 sanık yargılanmış ama bundan çok daha fazla darbe mağduru olduğunu hepimiz biliyoruz 27 Mayıs haricinde, devamında gelen süreçle birlikte ve darbe dönemlerinde binlerce insanın haksız yere gözaltına alındığını, işkence gördüğünü hepimiz biliyoruz. Yine, 1980-1983 yılları arasındaki yargılamalar eliyle 210 bin davada 230 bin kişi yargılanmış, 517 şüpheliye idam cezası verilmiş, 50 kişi idam edilmiş, gözaltı süresi doksan güne kadar çıkmış ve yargısız infaz ve işkence iddiaları yoğunlaşmış. Bu bağlamda, Deniz Gezmiş'e, Yusuf Aslan'a ve Hüseyin İnân'a değinmeden de elbette ki olmaz. Siyasi idamların, siyasi mağduriyetlerin tamamının hükümsüz kılınacağı bir çaba içerisinde olmalıyız diye düşünüyorum.

Özetle, her askerî müdahale siyasi yargılamalar yaparak aldığı kararlarla temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilmesine sebep olmuştur; bu askerî müdahalelerden sadece birine dair iadeitibar ve tazminat yolu açmak eşitlik ve adalet açısından yetersiz kalacaktır diye düşünüyorum. Bu anlamda, 12 Eylül darbesinin kalıntılarını da Anayasa'mızdan ve mevzuatımızdan bir an önce silmek gerekiyor diye düşünüyorum. Anayasa'mız başta olmak üzere tüm hukuk mevzuat sistemimizdeki her türlü darbe hukukundan Anayasa'mızı ve mevzuat sistemimizi arındırmalıyız; darbeye karşı olduğumuzu beyan ederek, demokrasiyi savunanlar olarak ilk bunu yapmamız gerektiğini düşünüyorum.

Bu anlamda da son dönemde görüülen seçim barajı meselesi: Siyasi Partiler Yasası'ndaki bu seçim barajı meselesinin değiştirilmesi gerektiğine ilişkin bir çağrıyla bir kez daha tekrarlamış olalım. Zira darbelere karşı olmamızdaki temel gaye, gerçek manada demokrasiyi ülkemizde hâkim kılmak değil midir?

Son bir şey: Bu teklifin gerekçesinde de atfı yapılan doğal hâkim ilkesi, kişilerin suç işlediği tarihte mevcut olmayan mahkemelerce yargılanmalarının önüne geçmek amacıyla var ve bu ilkeyi de elbette yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığından ayrı düşünemeyiz diye düşünüyorum. Bu anlamda da eğer adaletten ve demokrasinin güçlendirilmesinden ve kuvvet ayrılığından bahsediyorsak bugün ülkemizdeki yargı bağımsızlığının durumunun, hâkimlerin tarafsızlığının ve bağımsızlığının da ne kadar önemli olduğunu bir kez daha vurgulamak gerek.

Özellikle 2017 referandumunun ardından yetkilerin ne yazık ki tek elde toplandığına şahit oluyoruz ve örneğin, günümüzde herhangi bir siyasi partinin bakan yardımcısı ya da milletvekili Anayasa Mahkemesine hâkim olarak atanabiliyor. Dediğim gibi, bu anlamda hâkimlerin bağımsızlığı ve özellikle hâkimlik teminatı ilkesi konusunda ciddi endişeler mevcuttur. Bundan hiç kimsenin de şüphesi yoktur.

Bir başka şey: Bu baskılar, hâkimlerin verdiği kararlarından ardından görev yerlerinin değişmesi ya da kararın aşamında hâkimler hakkında soruşturma açılması gibi pek çok örnekle devam ediyor. Mesela, yakın zamanda Gezi davası ve Osman Kavala kararından sonra tahliye kararına imza atan hâkimlere ilişkin bir soruşturma açılmıştı. Bu anlamda, hâkimlerin tarafsızlığının önemini bir kez daha vurgulayalım.

Yine, bu dönemde herhangi bir siyasi partiden daha önce aday adayı olmuş ya da yönetici olmuş kişilerin hâkim ya da savcı olarak atanabildiklerini gördük, bu örnekleri de çoğaltabiliriz.

Tabii, 2010 Anayasa değişikliğiyle birlikte Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunda yapılan müdahalenin yanlışlığıyla bunlar başlıyor aslında ve ne yazık ki belirli gruplara tanınan imtiyazlar, onlara açılan yollar bugün çok daha net bir şekilde anlaşıyor ve karşımıza çıkıyor. Hâkimler ve Savcılar Kurulu taşıması gereken tarafsızlık sıfatını ne yazık ki bu değişikliklerle birlikte iyiden iyiye yitirmiştir. Ardından Anayasa Mahkemesinin kompozisyonunda, üyelerinin belirlenmesinde yıllar içinde yapılan değişiklikler ve son olarak 2017 referandumuyla getirilen sistemle birlikte ülkemizdeki yargı bağımsızlığına yönelik ciddi endişeler taşımaya devam ediyoruz. Yürütmenin yargı üzerindeki gücü ne yazık ki güçlenerek devam ediyor. Hâkimler ve Savcılar Kurulunda Adalet Bakanı yine Başkan, Müsteşar yine Kurulun doğal üyesi; bunlar devam ediyor. Darbe hukukundan arınmak istiyorsak bunlara ilişkin de acil önlem ve değişiklik çağrısı yapmak istiyorum. Çünkü bizim darbelere karşı olmamızdaki temel gaye gerçek manadan demokrasiyi hâkim kılabilmekse eğer, kuvvetler ayrılığını ve yargı bağımsızlığını el üstünde tutabilmeliyiz.

Teşekkür ediyorum, saygılar sunuyorum.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Teşekkür ediyoruz Sayın Bankoğlu.

Sayın Murat Emir, buyurun.

MURAT EMİR (Ankara) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Değerli hazırun, hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Ben de öncelikle, tabii, konumuz 27 Mayıs sonrası olduğu için, başta merhum Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu, Hasan Polatkan ve sonrasında 12 Martın siyasi mağdurları Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan ve sonrasında, 12 Eylül sürecinde siyasi saiklerle hukuk dışı yargılamalar

sonucunda yargılanmış ve idam edilmiş ve bir şekilde mağdur edilmiş, bir şekilde hakları yenmiş, hayatları dağıtılmış herkesi burada -yaşamını yitirenlere rahmet diliyorum- bir kez daha anmak istiyorum.

Değerli arkadaşlar, önümüze gelen teklif, teklifin getiriliş biçimindeki sorunları ayırıştırıcı yaklaşımı ve bizi o sırada görmezden gelen yaklaşımı içimize sindiremediğimizi belirterek ve bu konuyu bir kenara bırakarak doğru bir adım ama yetersiz bir adım olarak değerlendirdiğimizi baştan söylemek isterim. Çünkü eğer bu bir demokrasi mücadelesiye, eğer tarihimizin kara lekeleriyle, kara noktalarıyla yüzleşmek, hesaplaşmak bir anlamda meselesiyle ve demokrasiden yana “ama”sız, “fakat”sız, virgülsüz bir duruş göstermekse burada yapılması gereken, bütün antidemokratik uygulamalara başından ve bütünsel bir biçimde karşı koymaktı, oysa bu tercih edilmemiştir ve nispeten kendilerine yakın hissettikleri veya siyaseten rant üretilebileceğini düşündükleri -çünkü oraya da birazdan geliriz- 27 Mayıs mağdurlarının bir şekilde böyle bir yasal düzenlemeyle tatmin edilmesi yoluna gitmiştir. Bu iyidir, doğrudur ama eksiktir, bunu belirtelim. Tabii, niyet, darbelere karşı ve darbenin ürettiği hukuka karşı demokrasiden yana bütünsel ve gerçekçi, gerçek bir duruş göstermek olmayınca iç tutarlılık sorunları da kendini ele veriyor.

Burada biz siyasi bir iş yapıyoruz aslında. 27 Mayıs sonrasında, 27 Mayısın ilk uygulaması olan 1 no.lu kanununun maddelerini kaldırarak hukuk dünyasında 27 Mayısın yarattığı ve özellikle idamlara giden yoldaki Yassıada kararlarının hukuk dünyasından artık kalkması için bir şey yapıyoruz. Aslında, bu bir siyasi değerlendirme, siyasi bir iş yapıyoruz. Eğer biz burada siyasi bir iş yapıyorsak ve siyasi nedenlerle, duruşumuz nedeniyle... Çünkü demokrasiden yana durmak da bir siyasettir, siyasetin ta kendisidir. Duruyorsak eğer, biz bu duruşumuzu daha sonraki antidemokratik ve Meclise karşı yapılan işlemler için de aynen ve çekinmeden, korkusuzca yapabilmeliydik ve hâlâ bu fırsat vardır ve bunun da mutlaka yapılması gerekmektedir.

Peki, ne yapılıyor; bu siyasi iş yapılırken yani “27 Mayıs’taki Yassıada yargılamalarını hukuk dünyasından kaldıralım. Bu kararları, yok edelim.” denirken ne yapılıyor? Tabii hâkim ilkesi üzerinden bir iş yapılıyor. Peki, bu sırada, özellikle Sayın Bilgiç’in de gelmesine sevindim, kendisinin sabahki konuşmasında da var. Şimdi, bu, özellikle 27 Mayıs yargılamaları, Yassıada Yargılamaları, 12 Mart ve 12 Eylül yargılamalarından ayırıştırılırken aslında zımnen -yani istemeden yapıldığını düşünmek istiyorum- bir şekilde 12 Mart ve 12 Eylül yargılamaları aklanıyor arkadaşlar. Bunu mutlaka dikkatinize sunmak isterim, bunun üzerinde tartışılması lazım. Mesela, Sayın Bilgiç dedi ki: “27 Mayıs’ta Yassıada yani o 1 no.lu kanun -hiçbir şekilde- sonradan üretilmiş bir kanun, kanun bile değil, Millî Birlik Komitesinin çıkardığı bir şey. Dolayısıyla yargılamalar şekli hukuk bakımından bile geçersizdir.” Oysa aslında, 12 Martta baktığınız zaman -şekli açıdan konuşuyorum sadece şu anda- 12 Martta fiilen Anayasa askıya alınmıştır. Anayasa’nın fiilen askıya alındığı bir düzende, onların atadığı sıkıyönetim mahkemelerinin mahkeme olduğunu söylemek olamaz arkadaşlar. Yani bu kanuna bir gerekçe bulacaksak -ki bulalım- 12 Martın sıkıyönetim mahkemelerini hiçbir şekilde bir meşruiyet zeminine taşıyamayız. Deniz Gezmiş’leri yargılayan 1 no.lu Sıkıyönetim Mahkemesine bu salonda “Mahkemedir ve bağımsız yargılama yapmıştır.” diyebilecek bir kişi varsa tartışmaya hazırım.

Tutanaklardan bahsediyoruz, ben de zaman zaman tutanak okurum; o idamlar da siyasiydi arkadaşlar. O günkü tutanaklara bakın, o gün Denizlerin idamı Meclisten geçtiği zaman “3’e 3 oldu.” naraları atıldı ve bunlar da tutanaklarda. Şimdi bunlarla niye hesaplaşmıyoruz? Tam zamanıdır. Geçmişte geçmişte bırakmak, önümüze bakmak ama geçmişteki bu karanlıklarla, bu kabullenemeyeceğimiz, hepimizin aslında mutabık olduğu noktalarla yüzleşmenin sırası değil midir?

12 Eylülle gelelim. 12 Eylülün kendisi zaten Anayasa'yı ilga etmiştir. Bakınız, 12 Eylülde yapılan her yasal işlemin, yasa görüntüsü altındaki işlemin aslında yasal olmadığını yani Sayın Bilgiç'in iddia ettiği gibi şekli bakımından da hukuka uymadığını anlatan kısa bir bilgiyi paylaşacağım sizinle. Anayasa'nın geçici 15'inci maddesinin birinci fıkrasına göre, 12 Eylül 1980 tarihinden ilk genel seçimler sonucu toplanacak Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı oluşuncaya kadar geçen süre içinde, yasama ve yürütme yetkisini kullanarak yasa yapan Millî Güvenlik Kurulu ve Danışma Meclisinin her türlü karar ve tasarruflarından dolayı haklarında cezai, mali ve hukuki sorumluluk iddiası ileri sürülemez, yargı mercisine başvuru yapılamaz. Hatta, 3/10/2001 tarihine kadar, Anayasa'da yapılan değişiklikle kaldırılan son fıkra göre, bu dönem içinde çıkarılan yasaların Anayasa'ya aykırılığı dahi iddia edilemezdi. O süreçte bu Millî Birlik Komitesinin çıkardığı yasalar: Milletvekili Seçimi Yasası, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası, Grev Yasası, Siyasi Partiler Yasası ve buna benzer birçok yasa. Bugün hepimizin mağdur olduğu 12 Eylül tortusu bir hukuk düzeninde yaşıyoruz ve biz her defasında Meclise başta Sayın Genel Başkanımız olmak üzere şu çağrıda bulunuyoruz: Gelin, önce 12 Eylülle hesaplaşalım. Darbeyle hesaplaşacak mıyız? Evet. O zaman, önce 12 Eylülle. O zaman, 12 Eylülün ruhunu taşıyan bu Anayasa'yı baştan sona yenileyelim. Ülkemizin hak ettiği çağdaş, özgürlükçü, demokratik bir Anayasa'yı hep beraber yapalım ve 12 Eylülün ürettiği yani Millî Güvenlik Konseyinin ürettiği bu yasaları yasa kabul etmeyelim, bunlar da şekli açıdan sakat yasalar ve onların üzerinden giden sıkıyönetim mahkemelerinin yaptığı yargılamaları asla, hiçbir şekilde meşru kabul etmeyelim; bunu yaparsak büyük bir haksızlık yapmış oluruz. Şekli açıdan sıkıyönetim mahkemelerinde askerî hâkim olmasını, askerî hâkimin emir komuta zincirinin bir parçası olması dolayısıyla mahkeme bağımsızlığının olamayacağını hiç söylemeye dahi gerek görmüyorum. Değerli arkadaşlar, buradan baktığınız zaman, bir iç tutarlılık sorunu var.

Bir diğer soruna daha dikkat çekmek isterim. Doğrudur, Yüksek Adalet Divanı sonradan kurulmuş dolayısıyla tabii hâkim ilkesini çiğnemiş mahkeme dahi diyemeyeceğimiz bir kuruldur ve yaptığı yargılamalar da hiçbir şekilde hukuki değildir ama şunu da söylemeden geçemeyeceğim: Bakın, Türkiye'de 2014'te sulh ceza hâkimlikleri kuruldu, birçoğunuz o sırada burada görev yapıyordunuz. Sulh ceza hâkimlikleri niye kuruldu, niye kuruldu? Çünkü 17-25 rüşvet davalarını bastırmak için kuruldu. Evet, 17-25'te kullanılan delillerin çok büyük bir kısmını FETÖ'cü polisler, FETÖ'cü savcılar toplamıştı ama o FETÖ'cü polisleri ve savcılar atayan AKP iktidarıydı, sizdiniz. Onların atamalarının altında AKP'li bakanların ve o zamanki Başbakanın imzası var. Ama bu bilgileri, bu verileri, bu "tape"leri, yatak odasındaki para sayma makinelerini, çikolata kutularındaki dolarları FETÖ'cüler topladı diye biz bunları görmezden gelebilir miyiz? Gelemeyiz ama o günkü o yargılamaları, soruşturmaları bastırmak için sulh ceza hâkimlikleri ihdas edildi, yeniden kuruldu, olmayan bir mahkeme icat edildi, 6 tane kuruldu ve hukuk ayaklar altına alınarak karara itiraz yine bir sonraki mahkemeye bırakıldı. Kapalı devre bir sistem yaratıldı, yeni 6 sulh ceza hâkimi atandı ve bütün soruşturmalar söndürüldü. Şimdi, şunu iddia etmiyoruz biz: O delillerin hepsi doğrudur, hepsi Türkiye'de temizlik harekâtı içinde falan diyemeyiz ama siz de şunu diyemezsiniz: "17-25 bütünüyle düzmeceydi." Bizim neye ihtiyacımız var? Bizim adil yargılamaya ihtiyacımız var, bizim bağımsız yargıya ihtiyacımız var; bizim özel ihdas edilmiş mahkemelere, özel atanmış hâkimlere ve özel başka bir hâkime gitmesin diye kapalı devre sistemlere ihtiyacımız yok arkadaşlar. Bunu yaptığımız için -Sayın Bankoğlu söyledi- 2010'daki referandum, sonra bu mahkemeler ve sonunda bakın, geldik, 5 binin üzerinde hâkim ve savcıyı ihraç etmek zorunda kaldık. Şimdi, bunlardan böyle günlük kavgaların ötesinde bir ders çıkarmak zorundayız. Demokrasi mi, sonuna kadar; darbelerle mi hesaplaşacağız, sonuna kadar ama darbeyle böyle hesaplaşamayız.

Değerli arkadaşlar, bakın, darbeyle hesaplaşacağız derken fırsatı doğru kullanmak zorundayız. Bir yol açıldı, biz siyaseten buna destek veriyoruz, vereceğiz ama bu bir başlangıç, bunun devamı gelsin. 12 Martla da, 12 Eylülle de, hatta 27 Nisan bildirisiyle de -bakın, orası eksik kalmıştır-onunla da, 28 Şubatla da hesaplaşılmasından biz yanayız, bunun mutlaka yapılması lazım ama bizim beğendiklerimizi veya siyaseten ondan yarar göreceğimizi hem de muhalifleri, hiç gereği yokken, Yassıada'daki açılış törenlerinden bile uzak tutarak, resimden dahi uzak tutarak böyle bir kolaycılığa gitmeyi, ayrıştırıcılığa gitmeyi doğrusu, bir yönüyle 27 Mayısın mağduriyetinin de istismarı sayarız. 27 Mayısın mağduriyetinin de istismar edilmesi doğru değil. Doğru bir duruş, demokratik bir duruş, bağımsız yargıdan yana bir duruş, aslında bütün bunları bütünsel, geniş ve herkesi kapsayan bir bakış açısıyla ele almayı gerektirir.

Bir sözüm de -sayın konuşmacı gitti ama söylemiş olayım- bu Covid-19'la ilgili. Çok sık söyleniyor AKP sıralarından, Sayın Bakan da söyledi, ben Mecliste itiraz ettim ama çok duyulmadı. Şunu merak ediyorum: Biz Anayasa Komisyonuyuz, bir kişi çıksın, burada, Covid önlemlerini alınırken bu sizin getirdiğiniz ucube Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemindeki "Şu yetkiyi kullandık." desin. Rica ediyorum, rica ediyorum sizden "Şu yetkiyi kullandık da o yüzden başarılıyız." desin. Olmayan hangi yetkiyi kullandınız? Yani bu sistemden önce yok olup bu Anayasa değişikliğinden sonra aldığınız bir tane yetki yok arkadaşlar. Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'ndan kaynaklanan yetkiler kullanılıyor; ondan sonra, bir de İl İdaresi Kanunu'ndan kaynaklanan yetkiler kullanılıyor; çok açık. Bu yetkiler zaten vardı. Ya, buradan Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine bir şey çıkaramazsınız. Burada doğrular var, yanlışlar var, eksikler var; biz doğruları destekliyoruz, bu mücadelede Bakanlığın, Bilim Kurulunun yanındayız ama buradan böyle bir ucuz polemik çıkartmayı da doğru bulmuyorum.

Çok uzatmak istemem ama son bir cümle: Bu Mecliste dahi millî iradeye darbe yapılmıştır. Bakın, daha iki hafta önce bu Mecliste bir darbe yapıldı. Bir Anayasa Komisyonu bence öncelikle bunlara bakmalı. Anayasa her gün ayaklar altına alınıyor. Özellikle, Enis Berberoğlu davası için söylüyorum, Anayasa dümdüz edilmiştir, Anayasa çiğnenmiştir ve Anayasa'ya darbe yapılmıştır. Bakın, Enis Berberoğlu şu anda evinde ama sonuç olarak, onun şu anda milletvekilliği yok. Ona oy verenler, milyonlar... Diğer milletvekilleri için de söylüyorum, her birinin dosyası ayrı ayrı. Dolayısıyla biz tutarlı olmak, tercihlerimizi demokrasiden, millî iraden yana ve her defasında kullanmak zorundayız.

Sabrinız için teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Teşekkür ediyoruz Sayın Emir.

SÜREYYA SADİ BİLGİÇ (Isparta) – Başkanım, bir söz alabilir miyim efendim?

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Sayın Başkanım, size söz vereyim ama arkadaşlar, Komisyon Üyemiz Sayın Abdurrahman Tutdere ve Komisyon Divanından arkadaşlarımız var konuşmak için bekleyen. Onlara da söz vereceğim; sonra, Komisyon üyesi olmayan milletvekilli arkadaşlarımıza süreyle söz verelim ve sonra, genelini tamamlayalım.

Buyurun Başkanım, kısa olursa mutlu oluruz.

SÜREYYA SADİ BİLGİÇ (Isparta) – Tabii ki yani çok uzatacak değilim ama tersten başlayayım Sayın Emir'in söylediklerine.

Gerçi, teklifi Meclis Başkan Vekili olarak imzaladım, belki bu eleştirinize bir milletvekili olarak cevap vermem ne kadar doğru olabilir ama en azından Sayın Emir'in Türkiye'nin Covid'le olan mücadelesindeki başarısını bihakkın teslim ettiği için tebrik ediyor, teşekkür ediyorum; bu, önemli bir şeydir ama diğer tarafına girmiyorum.

MURAT EMİR (Ankara) – Eksikler de var.

SÜREYYA SADİ BİLGİÇ (Isparta) – Bu önemli bir husustu yani teşekkür ediyorum. Yani hele de bir Cumhuriyet Halk Partisi milletvekilinin ağzından bunun kayıtlara, tutanaklara geçmiş olması benim için gerçekten son derece önemli.

Üstat şunu söylüyorum, konuşmam da şunu ifade etmeye çalıştım: Burada, bir kere, biz Yüksek Adalet Divanı yani Yassıada sözde mahkemelerinin vermiş olduğu yargı kararlarını hükümsüz hâle getirmiyoruz ya da onları kaldırmıyoruz; bizim yaptığımız, nasıl onlar haziran ayında geçmişi şamil olarak bu Yüksek Adalet Divanını kurdularsa biz de geriye dönerek, yine 27 Mayıs 1960 itibarıyla, hiçbir şekilde -yani sadece doğal hâkim hakkı falan değil- Anayasa'ya, kanunlara “Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir.” prensibine dayanmayan bir ucube yapıyı ortadan kaldırıyoruz. Yapmış olduğumuz...

MURAT EMİR (Ankara) – 12 Eylül de tam böyledir işte, onu demek istiyorum.

SÜREYYA SADİ BİLGİÇ (Isparta) – Müsaade edin.

MURAT EMİR (Ankara) – 12 Eylül de tam böyledir.

SÜREYYA SADİ BİLGİÇ (Isparta) – Bakın, müsaade ederseniz oraya geleceğim.

Ben, hiçbir şekilde, işlenen suçlarla -yani 12 Mart sonrası Deniz Gezmişlerle- suç ve cezanın orantılı olduğunu söylemedim. Ancak yol verilmiştir, önü kesilmemiştir, hatta tahrik edilmiştir, teşvik edilmiştir ama hepimizin bildiği, işlenmiş suçlar söz konusudur ve onları yargılayan mahkemeler, sıkıyönetim mahkemeleri, sonrasında oluşturulan özel güvenlik mahkemeleri, devlet güvenlik mahkemeleri; zaten bunların tamamı Türk hukukundaki yerlerini yitirmişlerdir ve kaldırılmışlardır.

Şimdi, burada, Yassıada'daki yargılamanın en temel sebebi ki bugün Sayın Altay son derece önemli bir şey söyledi. Yani 27 Mayıs olmasaydı 12 Mart olmazdı, 12 Eylül de olmazdı, 28 Şubat da olmazdı, 27 Nisan da olmazdı, ne bileyim, işte, 15 Temmuz da olmazdı, son derece doğru. “Belki darbelerin anası” dedi, o lafa da katılıyorum.

Burada, aslına bakarsınız yapmış olduğumuz işlem hani şekli olarak filan olarak da bakmıyoruz yani bir ruh, bir duruş itibarıyla son derece önemli bir iş ve bütün siyasi partilerin ortak mutabakat içerisinde bunu gönülden destekliyor olabilmeleri de Türk demokrasisi açısından gerçekten sevindirici. Artı, daha önce de söyledim, demokrasimizin gelmiş olduğu nokta, eleştirebiliriz birtakım şeyleri. Ama bir gerçek var ki 15 Temmuzla beraber o gece artık Türkiye'deki darbeler dönemini bizatihi millet, bu aziz millet kendisi duruma el koymuş ve o kapatmıştır. 1969 senesinde Demokrat Partililerin siyasi haklarının iadesi gündeme geldiğinde, Adalet Partisi ve Cumhuriyet Halk Partisi büyük oranda anlaştıklarında ve Meclisten geçirdiklerinde rahmetli İnönü'ye dahi yapılan baskılar bugün gün gibi aşikârdır.

Hukuk fakültesi hocalarının, akademisyenlerinin yapmış oldukları açıklamaların hepsi kayıtlarımızda duruyor, buradan okuyabilirim. Bir demokrasi anlayışıyla, bir hukuk anlayışıyla, bir insan hakları, özgürlükler anlayışıyla asla bağdaşmayacak lafların nasıl hukukçuların ağzından çıktığını biliyoruz. Daha Millî Birlik Komitesi oluşmadan önce, darbenin ertesi günü İstanbul Hukuk Fakültesinin akademisyenlerinin askerî uçakla Ankara'ya giderek darbecileri nasıl gazladıklarını ve bütün bu sonuca giden ve idama kadar giden süreçleri nasıl yaptıklarını, bunların hepsini biliyoruz. Ama bizim burada yapmış olduğumuz şey, dediğim gibi, o gün için bir ayıbı temizlemek.

Tabii ki 12 Eylül, tabii ki 12 Mart, bunlar da kendi bağlamı içerisinde hepsi ayrı ayrı mutlaka değerlendirilmelidir. 28 Şubat mutlak suretle kendi bağlamı içerisinde değerlendirilmelidir. Mesela, bu darbelerin içerisinde en benzeşik olanlardan bir tanesi 28 Şubat sürecinde yaşatılanlar ile 27 Mayıs sürecinde yaşatılanlardır biliyor musunuz? Her ikisinde de bu işin üniversite bacaklarında gençler üzerinden nasıl organize ve koordine edildiğini görürsünüz, 28 Şubatta ikna odalarını görürsünüz,

darbeye giden süreçleri görürsünüz. Onun için hepsinin adı “darbe” olabilir ama 27 Mayısın bir darbe olarak bu darbelerin içerisinde istisnai bir yeri vardır ve 1 Başbakan ve 2 bakanı idam edilmiştir. İdam hükmü verilen diğer 12 siyasinin de, birisi Cumhurbaşkanı Celal Bayar olmak üzere hükümleri ertelenmiş ve Kayseri Cezaevine gönderilmişlerdir.

17-25 Aralık meselesini de irdeleriz, konuşuruz. 17-25 Aralıkla ilgili olarak Mecliste bir araştırma komisyonu kurulması noktasında verilen önergelerden bir tanesinde ilk imza sahibi benim. O gün de yapmış olduğum Mecliste bir konuşma vardır, ben onun 1 nüshasını da tutanaklardan çıkarttırıp size takdim edeceğim.

MURAT EMİR (Ankara) – Teşekkür ederiz.

SÜREYYA SADİ BİLGİÇ (Isparta) – Orada ne demediğimi ne demek istediğimi görürsünüz. Çünkü bu tamamen ayrı bir başlık, ayrı bir konudur. Onu burada gündeme getirmeyi, hele hele bu konuştuğumuz konu içerisinde karıştırmayı doğru bulmuyorum. Ama onun da bir tutanağını da 1 nüsha olarak size göndereceğim.

Teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Teşekkür ediyoruz Sayın Başkan.

SÜREYYA SADİ BİLGİÇ (Isparta) – Maksudımız başka bir şey değil.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Cumhuriyet Halk Partisi Adıyaman Milletvekili Sayın Abdurrahman Tutdere.

Buyurun Sayın Tutdere.

ABDURRAHMAN TUTDERE (Adıyaman) – Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Evet, bugün tarihî bir ana tanıklık ediyoruz, gerçekten hem demokrasi tarihimiz için hem de hukuk tarihimiz için kara bir lekeyi hep beraber sileceğiz.

Tabii, 27 Mayıs darbesiyle ilgili ve ondan sonraki darbelerle ilgili Grup Başkan Vekilimiz Sayın Engin Altay, Sayın Özgür Özel, diğer konuşmacı arkadaşlarımız, Sayın Tezcan çok ayrıntılı, teferruatlı girdiler. Hepimiz çok iyi biliyoruz ki darbeler demokrasi düşmanıdır, insanlık düşmanıdır. Bu konuda zaten tartışılacak çok bir şey yok, tekrara da girmeyeceğim. Ancak şunu hepimiz çok iyi görmek zorundayız: Türkiye’de yaşanan darbelerin tamamına bakıldığında özellikle uluslararası güçlerin, emperyalist ülkelerin bu işlerin içinde parmaklarının olduğu ve son 15 Temmuz darbesi de dâhil hepsinde özellikle uluslararası güçler, Amerika başta olmak üzere birtakım güçlerin parmağının olduğunu görmekteyiz. Dolayısıyla ülkemizde bir daha darbelerin yaşanmaması adına, hem demokrasimizi hem hukukumuzu hem de Parlamentomuzu daha güçlü hâle getirmek zorundayız. Hepimiz çok iyi biliyoruz ki darbelerin düşmanı demokrasidir, panzehri demokrasidir; demokrasimizi, hukukumuzu ne kadar güçlü olursa ülke olarak, millet olarak bir daha bu tür şeylerle karşılaşmayız.

Bugün, bu yasa teklifiyle ilgili, özellikle gerçekten hukukla bağdaşmayan, adında “adalet” olan ancak hak ve hukuk katında hiçbir geçerliliği olmayan kararlara imza atan Yüksek Adalet Divanının hem kendisinin hem de verdiği kararların hükümsüz hâle gelecek olması Türkiye demokrasisi için çok büyük bir kazanımdır. Ben buna ilişkin olarak özellikle teklifin maddelerine ilişkin de birkaç teknik bir şey de söylemek istiyorum.

Değerli arkadaşlar, geçici maddede, özellikle 1’inci maddenin (2)’nci fıkrasında Danıştaya başvuru yoluyla iki ay içerisinde müracaat etme şeyi getiriliyor. Burada süre iki ay olarak öngörülmüş. Aslında bunu teknik olarak tam yargı davası olarak değerlendirirsek, İdari Yargılama Usulü Kanunu’nda sürelerin ay olarak değil de, gün olarak belirtilmesi gerekiyor. Burada teknik olarak bence sorunlu

bir durum var, uygulamada çok büyük problemler çıkabilir. Burada ayrıca bu sürenin de çok kısa olduğunu düşünüyoruz çünkü sebebi şu: Altmış yıl öncesi bir durum, bir mağduriyetin giderilmesine ilişkin dava yolu açılıyor. Dolayısıyla buradaki bir veraset ilamının alınması bile belki iki ay içerisinde çıkmayacaktır. Pratikte bunun uygulanabilirliği çok zor olacak. Dolayısıyla bunun da göz önünde bulundurulması ve gerekirse burada yeniden bir çalışma yapılması gerekiyor. Yani şimdi altmış yıl önceki bir mevzudan ondaki miras ilişkilerinin filan bile ortalaya çıkması epey zaman alacaktır. Yazım olarak, teknik olarak bence bu yönüyle bu eleştirilebilir, doğru değildir.

Ayrıca, yine, 3'üncü maddenin (c) bendinde "Tazminatın yaklaşık bir tutarının ödenmesine hükmedilir." diyor. Bu da hem Borçlar Kanunu açısından hem de idari yargılama yani tazminat hukukumuzun genel ilkeleri açısından sorunludur. Çünkü Borçlar Kanunu'na baktığımızda diyor ki: "Hâkim hakkaniyete uygun bir tazminata hükmeder."

Şimdi, hakkaniyete uygun bir tazminata hükmetmek genel kuralken burada yaklaşık bir tutar yani soyut bir şey yani kime göre yaklaşık, neye göre yaklaşık, nasıl belirlenecek? Dolayısıyla burada da bir muamma var. Bu hususun da kanaatimizce düzeltilmesinde fayda var. Çünkü bu, bu hâliyle hem Borçlar Kanunu'nun meri mevzuatına da aykırı olacak. Zararın tam olarak ödenmesinin de önüne engel çıkarabilecek bir durumdur. Ben bu yönüyle de teklifin eksik olduğunu düşünüyorum.

Genel olarak da kısaca tekrar bir şey söyleyeyim: Darbeler ve darbelerin yaratmış olduğu hukukla hepimizin gerçekten mücadele etmesi gerekiyor. Ben, çok tekrara girmemek adına ve benden sonraki konuşmacıların da sürelerini gasbetmemek adına herkese teşekkür ediyorum. Bütün partilere, özellikle bu konuda göstermiş oldukları iş birliği ve güç birliği nedeniyle de ayrı ayrı teşekkür ediyorum. Kanunun da milletimize, ülkemize, hukuk camiamıza hayırlı uğurlu olmasını diliyorum.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Sayın Tutdere, teşekkür ederiz.

Teknik önerileriniz, arkadaşlarla bizim de müzakerelerimizde dikkate alınan hususlardı, maddelere geçtiğimizde inşallah konuşacağız.

Başkanlık Divanımızın 2 sayın üyesi, Komisyon üyelerimize söz vereceğiz, sonra Komisyon üyesi olmayan milletvekillilerimize söz vereceğiz.

Mersin Milletvekilimiz, Komisyon Kâtip Üyemiz Sayın Zeynep Gül Yılmaz, buyurun.

ZEYNEP GÜL YILMAZ (Mersin) – Ben de herkesi saygıyla selamlıyorum.

Evrensel hukuk kurallarına aykırı olarak kurulan, anayasal zemine oturmayan, masumiyet karinesini ve yasama sorumsuzluğunu da ayaklar altına alan, millî iradeyi ortadan kaldırarak millî iradeyi de gasbeden, demokrasi ve hukuk garabeti sözde Yüksek Adalet Divanının kararlarını hükümsüz hâle getirecek bu kanun teklifini çok önemli ve kıymetli buluyorum. Bu tarihi anı yaşamaktan ve şahitlik etmekten de ayrıca onur duyuyorum.

Tabii, burada herkes hemen hemen her şeyi söyledi, çok geniş bir şekilde değinildi fakat bu tarihte anda ben de hissiyatımdan bir not düşülsün istedim, çok önemli buluyorum çünkü.

27 Mayıs 1960 darbesi demokrasi tarihimize kara bir leke olarak geçmiş ve yazık ki darbeler tarihini başlatmış, demokrasiyi darağacına asmıştır. İktidarı boyunca millete şerefle hizmet eden ve milletin iradesini önceleyen merhum şehit Başbakan Adnan Menderes'i, yine arkadaşları Hasan Polatkan'ı, Fatin Rüştü Zorlu'yu ve bu uğurda hayatını kaybeden tüm demokrasi şehitlerini saygı ve rahmetle anıyorum, bütün darbeleri de lanetliyorum, kınıyorum.

Saygılarımı sunuyorum.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Sayın Yılmaz'a teşekkür ediyorum.

Komisyon Sözcümüz, Kocaeli Milletvekilimiz Sayın Emine Zeybek.

Buyurun Sayın Zeybek.

EMİNE ZEYBEK (Kocaeli) – Çok teşekkür ediyorum Sayın Başkanım.

Değerli Başkanlarım, Komisyonumuzun çok değerli üyeleri, değerli bürokratlarımız; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Evet, 27 Mayıs 1960 askeri darbesiyle milli irade yok sayılmış ve meşru hükûmetin Başbakanı Adnan Menderes ve Bakanlar Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan da idam edilmiştir. Bu, Türk tarihi için kara bir lekedir. Hepimiz bugüne kadar bunun acısını içimizde yaşadık, mahcubiyetini de yaşadık ve bugün şükürler olsun ki -bir hukukçu milletvekili olarak, sizler gibi hukukçularla beraber- bu Komisyonunda bu kara lekeyi tarihimizden silme imkânını bulduk. Bu, bizler için gurur verici ve ben kendi şahsım adına söyleyebilirim, çocuklarıma, belki ileride torunlarıma gururla anlatabileceğim bir anı yaşıyorum bugün. Çünkü demokrasimize vurulan ilk ağır darbedir 1960 ihtilali. Hep şunu düşünürüm: Acaba 1960 ihtilali, cunta darbesi olmasaydı bugün Türkiye ne durumda olabilirdi, demokrasimiz nasıl bir aşamada olurdu? Özellikle bizim nesil, biz ve belki bizden sonraki nesil daha güzel bir ülkede, daha yerleşik bir demokraside yaşama imkânına sahip olabilirdi. 1960 ihtilaliyle demokrasi rafa kalkmış, arkasından her on yılda bir yapılan darbelerle bizim ömrümüzden, Türkiye Cumhuriyeti'nin demokrasi hayatından bir altmış yıl feda edilmiştir ama bugün geldiğimiz nokta gösteriyor ki tüm siyasi partiler Gazi Meclisimizin çatısı altında tek bir hedefte birleşmiş durumda: Evet, artık bu ülke, Türkiye Cumhuriyeti darbelerle anılmayacak. Bundan sonra, inşallah, daha köklü, demokrasimizin yerleştiği, insan haklarının yerleştiği, adil yargılamaların olacağı güzel bir ülkeye hep beraber hizmet etmiş olacağız.

Evet, konuşulacaklar konuşuldu zaten Başkanım. Ben not düşülmesi açısından söz aldım. Hepinizi tekrar saygıyla selamlıyorum.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Sayın Zeybek'e teşekkür ediyoruz.

Son 2 konuşmacımız kaldı.

Komisyon üyesi olmayan İstanbul Milletvekilimiz Yunus Emre.

Buyurun Sayın Emre.

YUNUS EMRE (İstanbul) – Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Evet, gerçekten çok önemli bir konu üzerinde önemli görüşmeler yapıyor, çok da olgunluk içerisinde sürüyor, teşekkür etmek istiyorum.

Tabii ki Menderes'in idamı, 2 Bakanın idamı, bu acı hadise bir cezanın infazı kesinlikle değildir –daha önce de söylendi- bir cinayettir, böyle değerlendirmek gerekir. 27 Mayıs olayı, Türkiye'nin yaşadığı bu acı olay gerçekten tarihimize bir kara leke olarak geçmiştir.

Değerli arkadaşlarım, bu idamların yanında, 27 Mayısın, Türkiye'nin demokratik gelişimine verdiği büyük zararı da tabii not etmek gerekir. Bakın, buraya gelmeden önce baktım, 1950 yılında dünyada demokratik olarak sınıflandırılacak ülkelerin sayısı sadece 20. Tekrar etmek istiyorum, bakın, dünyada demokrasi o dönemde, 1950 yılında çok yaygın bir rejim değil, sadece 20 ülke demokratik standartlara sahip olarak düşünülüyor ve Türkiye bu ülkelerden biri. Biliyorsunuz, 1940'lı yılların sonunda Avrupa Konseyi kuruldu; demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları temel ilkelerini korumak, geliştirmek için Avrupa Konseyi kuruldu. 12 kurucu üyesinden biriyiz biz, biz 12 kurucu üyesinden biriyiz. Özetle, değerli arkadaşlarım, bu, Atatürk Türkiye'sinin, çağdaş cumhuriyetin bir

büyük başarısıdır. Biz 1912-1922 arasında bir büyük on yıllık savaşı yaşamış bir ülke olarak, harap olmuş bir ülke olarak bu yıkımın içerisinde çağdaş bir toplumu, bir demokratik sistemi çıkarabilmiş ve 1950'ye bunu bu şekilde getirmiş bir deneyime sahip bir ülkeyiz. İşte, bu demokratik gelişme ne yazık ki 1960 darbesiyle büyük bir zarar görmüştür.

Tabii, idamlar bahsinde şunu da hatırlatmak gerekli: Osmanlı İmparatorluğu'nda idam edilen, öldürülen son Sadrazam 1821'de Benderli Ali Paşa'dır. Bildiğiniz gibi Mithat Paşa hadisesi önemli bir olaydır ama Mithat Paşa'nın Taif'te öldürülmesi hiçbir zaman resmî kayıtlara bir şekilde "Devlet tarafından öldürüldü." şeklinde girmemiştir. Özetle tekrar etmek istiyorum: 1821'de Osmanlı'nın, Türkiye'nin terk ettiği bir uygulamayı, bir sadrazamın, başbakanın öldürülmesi uygulamasını neredeyse yüz kırk yıl sonra Türkiye'nin yaşamış olması çok büyük bir ayıptır, çok büyük bir yıkımdır Türkiye için; onu hatırlatmak gerekir.

Değerli arkadaşlarım, Türkiye gerçekten bu demokratik gelişme çerçevesinde, 1950'li yıllarda büyük bir itibara sahiptir. Örneğin 1954'te devrin Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Amerika Birleşik Devletleri'ne bir ziyaret yapar, biliyorsunuz, 1954 yılı başında, gerçekten çok büyük itibar görür. Dünyada o dönemde Türkiye bu demokratik gelişmesiyle, çok kısa sürede gerçekleştirdiği bu önemli çağdaşlaşma, modernleşme hamlesiyle büyük bir itibara sahiptir. O yüzden, bu darbenin ve sonuçlarının Türkiye bakımından derinlikle değerlendirilmesi gerekir.

Peki arkadaşlarım, değerli dostlarım, sayın milletvekilleri; az önce ifade etmiştim, 20 ülke 1950'de dünyada demokratik standartlara sahipti, şunu da ekleyeyim: Dünya nüfusunun o devirde sadece yüzde 19'u demokratik standartlarla yönetilen ülkelerde yaşıyordu. Bunu bir kenara koyalım. Bu söylediğim veriler çok prestijli bir uluslararası araştırma, internetten bulabilirsiniz, "polity" bunun dördüncü jenerasyonu yapılıyor, önemli bir araştırma. 2020 yılındayız ve dünyada –yine not ettim değerli arkadaşlarım- 100 ülke demokratik standartlara sahip olarak değerlendiriliyor ve üzülerek not etmek gerekli, Türkiye bu 100 ülke arasında değil. Değerli arkadaşlarım, yine bu araştırmaya göre günümüzde dünyadaki insanların yüzde 52'si demokratik ülkelerde yaşıyor ve bizler, ne yazık ki Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları bu sınıflandırma içerisinde demokratik ülkede yaşayan insanlar değiliz. Diyeceksiniz ki: "Ya bu araştırmalar Türkiye'ye karşı ön yargılı olabilir, Türkiye'nin koşullarını iyi değerlendirmeyebilir." Bu yorumları belki anlayışla karşılamak mümkün olabilir ancak şunu söylemek gerekir arkadaşlar: Bakın, bugün dünyada demokrasi performansı ölçülebilir durumda. Yani bir ülkenin ekonomik performansı, diyelim işsizlik, hayat pahalılığı, gelir düzeyi, bunlar nasıl ölçülüyorsa demokrasideki, özgürlüklerdeki durumunuz da ölçülür arkadaşlar, ölçülür. Bunu ölçen birçok kuruluş vardır, ben hepsini taradım, uzun uzun anlatmayacağım ama birçok arkadaşımızın yakından bildiği bazı çok önemli örneklerini söyleyeceğim. Örneğin Freedom House'un yaptığı Dünya Özgürlükler Raporu, çok uzun süredir yapılıyor, 210 ülke arasında Türkiye 151'inci sırada ve özgür olmayan ülke kategorisinde. Demokrasinin türleri "Varieties of Democracy" çok önemli bir araştırma, bu da uzun süredir yapılıyor; Türkiye, seçim demokrasisinden seçim otokrasisine düşen bir ülke olarak tanımlanıyor. Yine, meşhur Economist dergisinin Economist Intelligence Units biriminin yaptığı araştırmada Türkiye 167 ülke arasında 110'uncu sırada yer alıyor. Az önce ifade ettiğim Polity IV'te Türkiye bir kapalı anokrasi olarak, demokrasiden uzak bir rejim olarak belirtiliyor. Yetmiyorsa daha fazlasını söyleyebilirim: "Democracy Barometer" diye bir araştırma var, orada da Türkiye aynı koşullar içerisinde. İnsan Hakları İzleme Kuruluşu (Human Rights Watch) raporunu okuduğunuz zaman oradaki durum dehşet verici. Türkiye'yle ilgili ilk cümle "Türkiye geçen dört yılda derinleşen bir insan hakları kriziyle birlikte hukuk devleti ve demokraside ciddi bir erozyonu tecrübe ediyor." diye Türkiye raporu başlıyor. Hukuk devleti ilkesi üzerine çalışan çok değerli bir kuruluş World Justice Project yani

Dünya Adalet Projesi'nde 112 ülke inceleniyor, Türkiye 99'uncu sırada. Bu yıl revize edilmiş, 2020 rakamlarında 128 ülke incelenmiş, Türkiye 107'nci sırada. Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü, Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi'ni yapıyor, Türkiye 180 ülke arasında 154'üncü sırada.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Sayın Emre, kesmek istemiyorum ama on iki dakika oldu, beşer dakika demiştin.

YUNUS EMRE (İstanbul) – Tabii Sayın Başkanım, toparlıyorum müsaade ederseniz, anlayışınıza teşekkür ediyorum.

Arkadaşlar, bunları söylerken ben mutlu değilim, Türkiye'nin bu manzarasından ben mutlu değilim ve biz, bugün doğru olarak tabii altmış yıl önceki meseleleri burada masaya yatırıyoruz, hayırlı kararlar alıyoruz ama bu Meclisin üyeleri olarak, milletvekilleri olarak, halkımıza karşı sorumluluğu olan kimseler olarak bugünün Türkiye'sinde ne durumdayız? Bu Parlamento döneminde bu manzarayı değiştirmek için ne yaptık? Bunların hesabını yurttaşlarımıza vermemiz gerekiyor değerli arkadaşlarım. Artık dünyada geçmişte olduğu gibi askerî darbeler yapılmıyor, demokrasiye zarar veren girişimler başka şekilde yapılıyor arkadaşlar. Medyayı kontrol ederek yapılıyor, yargı bağımsızlığını ortadan kaldırarak yapılıyor, meclisler işlevsizleştirilerek yapılıyor, denetim işlevini ortadan kaldırarak yapılıyor. Artık dünyanın demokrasi sorunu budur, bunu görelim ve Türkiye'nin hak ettiği manzarayı hatırlatmak istiyorum. Avrupa Konseyinden bahsettim. Kurucu üyesi olduğumuz Avrupa Konseyinde biliyorsunuz biz izleme sürecinden çıkmıştık ve ne yazık ki bu iktidar döneminde tekrar izleme sürecine girdik. Avrupa Konseyinin tarihinde tek örnektir, demokratik gelişme sonucunda izleme sürecinden çıkan bir ülke izleme sürecine geri girmiştir.

Şimdi eğer 20'nci yüzyılın ilk yarısında demokrasi kahramanları olarak Türkiye'nin demokratikleşme hikâyesinde emeği geçmiş insanlara, Atatürk'e, İnönü'ye, Menderes'e, Bayar'a saygı duyuyorsak, onların hatırasına saygımız varsa onlar hakkında iyi niyetlerimizi beyan etmekten öteye geçmeliyiz ve Türkiye'de bugün demokrasiyi tekrar yürürlüğe koyacak bir değişim dönüşüm programını uygulamaya koymalıyız. Yoksa değerli arkadaşlarım, karşılıklı iyi niyetlerle, birbirimize-çok affedersiniz ama- masallar anlatarak bir yere varamayız.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Teşekkür ediyoruz, sağ olun Sayın Emre.

Sayın Ravza Kavakçı, İstanbul Milletvekili.

Buyurun Sayın Kavakçı.

RAVZA KAVAKCI KAN (İstanbul) – Çok teşekkür ederim Sayın Başkan.

Kıymetli milletvekili arkadaşlarım, ben de bugün bu tarihî güne şahitlik yapmak için birkaç kelime söylemek istedim. Tabii, 27 Mayıs darbesiyle alakalı, darbelerin annesi ya da babası olduğuyla, daha doğrusu darbelerin başlangıcı olduğuyla alakalı ve aslında çok ilerleyebilecek, önü açık bir Türkiye'nin, çağ atlayabilecek bir noktada olan bir Türkiye'nin önünde büyük bir engel olduğunu ve Yassıada'da yapılan bu mahkemelerle sadece oradaki 592 kişinin değil, onların hem ailelerinin hem de bütün bir milletin önünün kesildiğini, onların hayallerine, geleceklerine bir darbe olduğunu ifade etmek istiyorum. Bu vesileyle, başta 27 Mayıs 1960'taki darbe neticesinde hayatını kaybeden bütün demokrasi şehitlerimizi rahmetle yâd ediyorum. O günden 15 Temmuz'a kadar hayatını demokrasi için dik dururken kaybeden bütün şehitlerimizi rahmetle, minnetle yâd ediyorum. Tabii, bu yargılamaların neticesinde -demin ifade ettiğim gibi- Türkiye'de bu asil milletin ilerlemesi engellenmiş oldu ve bir yandan da ondan sonra gelen işte 12 Mart 1971, 12 Eylül 1980, 28 Şubat 1997, 27 Nisan 2007 ve 15 Temmuz 2016 darbelerinin de önü açılmış oldu.

Ben merhum Tevfik İleri'nin hayatını anlatan birkaç kitap okudum. Orada yaşadıklarını... Tabii Tevfik İleri hakkında da aslında idam kararı veriliyor ama ağır hasta olduğu için evinde hapis olması kararlaştırılıyor. Ama ailesinin de ondan sonra yaşadıklarını bildiğimiz için ne kadar büyük bir zulüm olduğunun en küçük ölçekte belki küçük bir parçasına şahitlik etmiş oldum, beni çok etkilemişti. Tabii, burada birçok şeyden bahsedildi, o günden günümüze gelindi. Bugün tarihi bir gün çünkü bugün Türkiye Büyük Millet Meclisinde biz farklı partiler bir araya gelerek böyle bir karara hem imza atıyoruz hem de tarihi bir gün çünkü belki bugün o günün mağduriyetleri devam etmiyor, ilgili birçok insan vefat etmiş ama mağduriyetler devam etmese de yara kanamıyor olsa da derin bir yara var ve o yaranın sızıları hâlâ insanların gönüllerinde. O gün mağduriyet yaşamış olan ailelerin -biraz evvel Sayın Başkanımın da ifade ettiği örnekteki gibi- torunları hâlâ aynı travmayı belki bir sonraki nesillere de aktaracaklar, o şekilde yaşıyorlar; bu kadar etkili ve önemli bir şey. Bugün bu çalışmayı onun için... Arada tabii ki haklı olarak başka konular da girdi ve eleştiriler de oldu, bunlar da haklıdır ama bugünün ruhuna uygun olarak bugünün, bu çalışmanın çok önemli, tarihi bir çalışma olduğunu düşünüyorum. Ben Meclis Başkanımızın bu fikri ilk açıkladığını duyduğumda, evet dedim kendi adıma, başka hiçbir şey yapmasam, o gün o çalışmaya katılsam bile gelecek adına çok önemli bir şey. Geçmişte kalmış bir olay ama bu travmaları bizim yavaş yavaş tedavi edebilmemiz lazım. Tedavi edersek inşallah bundan sonra da yaşanmayacağını bilerek belki daha huzur içinde yaşarız. Darbelerle yüzleşmek bu manada çok önemli. O açıdan bugünkü çalışma da güzel bir başlangıç adımı demek istiyorum. İnşallah bundan sonra da devamı gelir.

Sayın Hocam başta anlattı, ben 60 darbesini net olarak büyüklerden dinledim, 80'i yaşadığım için biliyorum. O zamanki korkuyu, annemin, babamın üniversitedeki öğrencilerinin, sağcı-solcu öğrencilerinin tek tek ortadan kayboluşunu ve onlara nasıl ulaşabiliriz, ailelerine nasıl yardımcı olabiliriz endişelerini, sonradan annemin mesleğine veda edişini, darbe neticesindeki Kenan Evren'in yönetimiyle beraber gelen kılık kıyafet yönetmeliğiyle çok kıymetli bir Alman dili edebiyatı hocasının mesleğine veda edişini... Tabii onun da farklı travmaları oluyor insanın hayatında. Bu manada 80 darbesi ve sonra yaşanan darbeler, tabii 28 Şubat, iliklerimize kadar hissettiğimiz 28 Şubat ve 15 Temmuzla Türkiye'de asla darbe yapılamayacağını görmüş olmamız kıymetli.

Bir husus var, o Meclisi de ilgilendiren bir husus Başkanım, onu ifade edip ben sözlerime son vereceğim. 2 Mayıs 1999'da Türkiye Büyük Millet Meclisinde adı konmamış bir darbe yaşandı, milletin iradesi hiçe sayıldı, benim de oyuyla seçilmiş bir kadın milletvekili "Bu kadına haddini bildirin." cümlesiyle karşılandı. Akabinde ne yargılandı... Apar topar vatandaşlıktan çıkarıldı, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde kimseye uygulanmamış bir kanun cımbızla çekilip milletvekili olduğu hâlde, dokunulmazlığı olduğu hâlde ona uygulandı ve o bahane edilerek Hükûmet kurulur kurulmaz en hızlı icraatı olarak vatandaşlıktan çıkarıldı. 2 Mayıs 1999'da da Türkiye Büyük Millet Meclisinde bir darbe yaşandı. Allah'a şükür o günler geride kaldı. Onu da tarihe not düşmek için bugün burada ifade etmek istedim.

Son olarak, bu çirkin, sözde mahkemelerin kurulduğu, insanların ruhlarının, geleceklerinin, bir milletin ümidinin katledildiği o Yassıada, sonradan "yaslı ada" diye tabir edilen Yassıada şimdi Demokrasi ve Özgürlükler Adası olarak açıldı. Bu da çok büyük bir şey. Ben bu manada da bütün emeği geçenlere teşekkür etmek istiyorum. Hem o yashı adanın gençlerimiz için, bizler için, daha kıdemli olan gençlerimiz için Demokrasi ve Özgürlükler Adası olarak tarihe şahitliğine imkân verilmesine -o açıdan- hem de bugün burada bu çalışmaya emeği geçen, katkıda bulunan, fikir beyan eden kıymetli milletvekillerimize şükranlarımı arz ediyorum.

Allah inşallah, hayırlara vesile eylesin.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Çok teşekkür ediyorum Sayın Kavakcı.

Saygıdeğer milletvekillerimiz, değerli arkadaşlar; geneli hakkındaki görüşmelerimizi tamamlamış bulunuyoruz.

Şimdi kanun teklifimizin maddelerine geçilmesini oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Oy birliğiyle kabul edilmiştir.

Herkese teşekkür ediyorum.

Sadece iki cümle söyleyeyim: Bence Türkiye'ye güvenelim. Türkiye çok büyük bir ülke. Bakın, tarihimizin en ağır konularından birini, Türkiye Büyük Millet Meclisinde çok büyük bir olgunlukla görüşüyoruz. Demokrasimizin geldiği nokta açısından çok önemli. Bu yazılanların, Türkiye'ye biçilen rollerin, demokrasideki standardını düşük gösterenlerin bir çoğuna baktığınızda Mısır, Suriye, Birleşik Arap Emirlikleri, Orta Afrika'nın birçok ülkesi bizden önde gösteriliyor. Bu sebeple, bence büyük Türkiye hepsinden çok daha büyük.

Bir on dakika ara verelim, bir nefes alalım, on dakika sonra toplanalım.

Teşekkür ediyorum.

Kapanma Saati: 18.43

ÜÇÜNCÜ OTURUM

Açılma Saati: 19.10

BAŞKAN : Bekir BOZDAĞ (Yozgat)

BAŞKAN VEKİLİ : Ali ÖZKAYA (Afyonkarahisar)

SÖZCÜ : Emine ZEYBEK (Kocaeli)

KÂTİP : Zeynep GÜL YILMAZ (Mersin)

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Saygıdeğer Komisyon üyelerimiz, değerli milletvekillerimiz, değerli misafirler; kanun teklifinin maddelerine geçmiş bulunuyoruz.

1’inci maddeyi okutuyorum:

**1924 TARİH VE 491 SAYILI TEŞKİLÂTI ESASİYE KANUNUNUN BAZI
HÜKÜMLERİNİN KALDIRILMASI VE BAZI HÜKÜMLERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ
HAKKINDA GEÇİCİ KANUNUN BAZI MADDELERİNİN YÜRÜRLÜKTEN
KALDIRILMASI VE NEDEN OLUNAN MAĞDURİYETLERİN GİDERİLMESİ
HAKKINDA KANUN TEKLİFİ**

MADDE 1 - (1) 12/06/1960 tarihli ve 1 sayılı 1924 tarih ve 491 sayılı Teşkilâtı Esasiye Kanununun Bazı Hükümlerinin Kaldırılması ve Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkında Geçici Kanun’un 6’ncı maddesi ile 24’üncü maddesinin ikinci fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Madde başlığıyla ilgili bir önerge var, okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Anayasa Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan 1924 Tarih ve 491 Sayılı Teşkilâtı Esasiye Kanununun Bazı Hükümlerinin Kaldırılması ve Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkında Geçici Kanunun Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılması ve Neden Olunan Mağduriyetlerin Giderilmesi Hakkında Kanun Teklifi’nin başlığının aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

“27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi, 12 Mart 1971 Askeri Muhtırası ve 12 Eylül 1980 Askerî Darbesi Dönemlerinde Askeri ve Sıkıyönetim Mahkemelerince Yapılan Yargılamaların Hükümsüz Kılınması ve Yol açılan Mağduriyetlerin Giderilmesine Dair Kanun Teklifi”

İbrahim Özden Kaboğlu

Murat Emir

Bülent Tezcan

İstanbul

Ankara

Aydın

Ali Mahir Başarır

Aysu Bankoğlu

Abdurrahman Tutdere

Mersin

Bartın

Adıyaman

Gerekçe:

27 Mayıs 1960 askerî darbe yönetimi, darbeden sonra kurduğu Yüksek Adalet Divanının verdiği kararlarla dönemin Başbakanı Adnan Menderes’i, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu’yu ve Maliye Bakanı Hasan Polatkan’ı idam etmiş, başta dönemin Cumhurbaşkanı Celal Bayar olmak üzere birçok siyasetçiyi özgürlüklerinden yoksun bırakarak Türkiye tarihine utanç duyulacak bir dönem yaşatmışlardır.

12 Mart 1971 muhtırasından sonra görev yapan sıkıyönetim askerî mahkemeleri de binlerce vatandaşımızı sadece siyasi görüşlerinden dolayı özgürlüklerinden mahrum bırakmış; Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ı ölümlle cezalandırmış ve bu cezalar bugün hepimize utanç veren bir öğ alma duygusuyla hareket edilerek yapılmıştır.

Yine, 12 Eylül 1980 askerî darbesi döneminde görev yapan sıkıyönetim askerî mahkemeleri de yine siyasi suçlamalarla binlerce vatandaşımızı özgürlüklerinden yoksun bırakılmalarına ve ölüm cezasıyla cezalandırılmalarına karar vermiştir. Yargılanmalar sırasında yapılan bütün işkencelere de göz yumulmuştur.

Bu nedenle kanun teklifi başlığının, 12 Mart 1971 muhtırası ve 12 Eylül 1980 darbesini de kapsayacak şekilde değiştirilmesi uygun görülmüştür.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Buyurun Hocam, herhâlde söz istiyorsunuz.

İBRAHİM ÖZDEN KABOĞLU (İstanbul) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Değerli üyeler, tabii, uzunca bir gün, yoğun konuşmalar yapıldı. Bu bizim yaptığımız öneriyi ilişkin de içerik itibarıyla değerlendirmeler yapıldı ve şunu memnuniyetle gördük ki: Her ne kadar nüanslarda farklılıklar olsa da genel olarak bu heyetimiz, Komisyon üyeleri ve üyesi olmayan vekiller 12 Mart darbesinin ve 12 Eylül darbesinin esasen 27 Mayıs darbesinin bir sonucu olduğu, 27 Mayıs'ın ilk adım olduğu ve eğer, 27 Mayıs olmasaydı 12 Mart muhtırasının verilemeyeceği, Anayasa'nın askıya alınmayacağı, Hükûmetin lağvedilemeyeceği, 12 Eylül'ün de bunun bir tür uzantısı olduğu konusunda mutabık kaldı. Bu, aslında, oldukça kayda değer bir ortak dil oldu çünkü ben bu salonda birçok kez bulundum ama bugünkü kadar seviyeli, bütün üyelerin birbirini dikkatle dinlediği bir toplantıya daha tanık olmadım. Bu bakımdan, bu çok önemlidir. Bu toplantının bundan böyle diğer Komisyon toplantılarına da örnek olmasını temenni ederiz.

Her ne kadar biz CHP olarak “Bunu ‘ama’sız, ‘fakat’sız destekliyoruz.” biçiminde bir beyanda bulunduksa da... Ki o beyanımıza bağlıyız. Bizim önerimiz kabul edilmese de biz oy birliğiyle 27 Mayıs önerisine “Evet.” diyeceğiz. Sayın Bilgiç bunlar hakkında biraz nüanslı konuştu; olabilir, farklı görüşü olabilir ancak zaten içerik olarak da bu, Yüksek Adalet Divanının kaldırılmasıyla bizim önerdiğimiz sıkıyönetim mahkemelerinin yargılamalarının hüküm ve sonuçları ayrı, farklı hüküm ve sonuçlar doğuracaktır. Bu bakımdan, 27 Mayıs'ın ayrı olduğu, onun bir ana darbe olduğu, onun bir başlangıç olduğu, onun milat olduğu yönündeki ortak dilimize gölge düşürücü olmayacaktır.

Belki burada biraz ihmal edilen husus şu oldu: Evet, Yüksek Adalet Divanı suç ve suçlulardan sonra var idiyse sonradan kuruldu, kesinlikle olmaması gereken bir durum kuşkusuz ama en çok dillendirilen husus, adil yargılanma hakkı oldu. Mesela, bugün, Adalet ve Kalkınma Partisi birçok konuda “Bu adımı biz attık.” diyor, bunlardan biri de devlet güvenlik mahkemesi. Devlet güvenlik mahkemesi konusunda 1999'da bir değişiklik yapıldı Avrupa Mahkemesi kararı üzerine ama sonuç olarak, devlet güvenlik mahkemesinin kaldırılması konusunda tümüyle 2004 Anayasa değişikliğini beklemek zorunda kaldık. Peki, niçin kaldırdık? Adil yargılanma hakkına yanıt vermiyor diye. Yani Türkiye’de bu 12 Mart ve 12 Eylül dönemi, adil yargılanma hakkının gerçekten sistematik ve zincirleme bir biçimde ihlal edildiği bir dönem oldu. Çok şükür, sıkıyönetim mahkemeleri de kalktı, devlet güvenlik mahkemeleri de kalktı tıpkı artık Yüksek Adalet Divanının bulunmuyor olması gibi. Eğer, bizim bu önerimiz kabul görürse zannediyorum, Türkiye Büyük Millet Meclisi ortaklaşa olarak atmış olduğu bu büyük adımı 2’ye, 3’e katlayacaktır ve belki de bundan böyle, bizim bugün karşılaştığımız adil yargılanma hakkına ilişkin sorunları aşabilmemiz ve geleceğe demokratik hukuk devleti yönünde umutlu bakabilmemiz için bir ilk ve önemli adım olacaktır.

O nedenle, zannediyorum ki altı, yedi saattir yaptığımız tartışmalar, kafasında bu konuda soru işareti bulunan üyeleri de ikna etmiştir ve bunun kabul edilmesini oylarınıza sunuyoruz Cumhuriyet Halk Partisi Grubu olarak.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Buyurun Sayın Bankoğlu.

AYSU BANKOĞLU (Bartın) – Teşekkürler Sayın Başkan.

1'inci maddenin sizin tarafınızdan sunulan gerekçesinde doğal hâkim ilkesine aykırılık teşkil ettiği söyleniyor Yüksek Adalet Divanının; doğru. Şimdi, bu, tabii hâkim ya da doğal hâkim ilkesi nedir? Kişilerin suç işlediği tarihte görev yapan yetkili mahkemeler dışında, sonradan oluşturulacak mahkemeler önünde yargılanamamasını güvence altına alan bir ilkedir. Şunu hatırlatmak istiyorum: 27 Mayıs 1960 darbesinin gerçekleştirildiği günkü anayasal düzene baktığımız zaman bu ilke yani tabii, doğal yargıç ilkesi o zaman yürürlükte olan 1924 tarihli Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nda tanınmıştır ve onun altında güvence altına alınmıştır, alınmış bir anayasal ilke değildir. Yani bu tabii hâkim ya da doğal hâkim ilkesi ilk olarak aslında 1961 Anayasası madde 32'de açıkça ifade edildiği şekilde getiriliyor fakat bu hüküm de 12 Mart 1971 muhtırası sonrasında 1488 sayılı Kanun'la getirilen Anayasa değişikliği eliyle tekrar ve maalesef kanuni yargı yolu ilkesine geri getiriliyor. Bunu, tutanaklara geçmesi açısından söyledim. Şimdi, o zaman, gerek 12 Mart sonrası gerekse 12 Eylül sonrası gerçekleştirilen sıkıyönetim mahkemelerinin yargılamaları da 1971-1973 Anayasa değişiklikleri eliyle tabii yargıç ilkesinin geri getirilmesinin sonuçlarıdır aslında yani biz gerekçe de doğal hâkim ilkesini öne sürüyorsak o zaman 27 Mayıs darbesindeki doğal yargı yeri hassasiyetinin diğer darbeler açısından da gösterilmesi gerekiyor. Eğer bu hassasiyeti göstermezsek çelişkili bir durum olur diye düşünüyoruz ve o yüzden de diğer tüm darbelerin de bu kanun kapsamına alınması için bir önergemiz var. Önergemizi desteklemenizi bekliyoruz.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Sunulan başlık değişikliğine dair önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

İBRAHİM ÖZDEN KABOĞLU (İstanbul) – Biz fazlayız Sayın Başkan, kabul edildi.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Bir dakika, tekrar sayalım. Bizi saymıyor musunuz?

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Siz el kaldırmayınca biz sizi tarafsız sandık.

İBRAHİM ÖZDEN KABOĞLU (İstanbul) – Sayın Başkan, aslında el kaldıranlar, “değiştirilsin” diyenler çoğunlukta oldu.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Hayır.

Tekrar ediyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir. Önerge reddedilmiştir.

1'inci maddeyle ilgili başka madde var mı? Yok.

Madde üzerinde görüş beyan etmek isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Ek madde önergesi var ancak birkaç dakikanızı müsaade eder misiniz.

Birkaç dakika ara veriyorum.

Kapanma Saati: 19.24

DÖRDÜNCÜ OTURUM

Açılma Saati: 19.28

BAŞKAN : Bekir BOZDAĞ (Yozgat)

BAŞKAN VEKİLİ : Ali ÖZKAYA (Afyonkarahisar)

SÖZCÜ : Emine ZEYBEK (Kocaeli)

KÂTİP : Zeynep GÜL YILMAZ (Mersin)

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Evet, görüşmeye devam ediyoruz.

Yeni madde ihdasına ilişkin bir önerge vardır, okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan 1924 tarih ve 491 sayılı Teşkilât-ı Esasiye Kanunu’nun Bazı Hükümlerinin Kaldırılması ve Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkında Geçici Kanun’un Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılması ve Neden Olunan Mağduriyetlerin Giderilmesi Hakkında Kanun Teklifi’nin 1’inci maddesinden soma gelmek üzere aşağıdaki maddenin eklenmesi ve madde numaralarının buna göre teselsül ettirilmesini arz ve teklif ederiz.

“MADDE 2- Mülga 13/05/1971 tarih ve 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu’nun 11 inci maddesi, 12 nci maddesi, , 13 üncü maddesi, 14 üncü maddesi, 15 inci maddesi, 16 ncı maddesi, 17 nci maddesi, 18 inci maddesi, 19 uncu maddesi, 20 nci maddesi, 21 inci maddesi, 22 nci maddesi, 23 üncü maddesi, 24 üncü maddesinin ikinci fıkrası, 25 inci maddesi, ek 1 inci maddesi, ek 2 nci maddesi, ek 4 üncü maddesi, ek 5 inci maddesi, ek 7 nci maddesi, ek 8 inci maddesi, ek 9 uncu maddesi, geçici 1 inci maddesi, geçici 2 nci maddesi, ek geçici 2 nci maddesi, ek geçici 3 üncü maddesi, ek geçici 4 üncü maddesi, ek geçici 5 inci maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.”

İbrahim Özden Kaboğlu

Murat Emir

Bülent Tezcan

İstanbul

Ankara

Aydın

Ali Mahir Başarır

Aysu Bankoğlu

Abdurrahman Tutdere

Mersin

Bartın

Adıyaman

Gerekçe:

15/5/1971 tarihli ve 13837 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan (mülga) 13/5/1971 tarih ve 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu’nun 11’inci maddesi, 12’nci maddesi, 13’üncü maddesi, 14’üncü maddesi, 15’inci maddesi, 16’ncı maddesi, 17’nci maddesi, 18’inci maddesi, 19’uncu maddesi, 20’nci maddesi, 21’inci maddesi, 22’nci maddesi, 23’üncü maddesi, 24’üncü maddesinin ikinci fıkrası, 25’inci maddesi, ek 1’inci maddesi, ek 2’nci maddesi, ek 4’üncü maddesi, ek 5’inci maddesi, ek 7’nci maddesi, ek 8’inci maddesi, ek 9’uncu maddesi, geçici 1’inci maddesi, geçici 2’nci maddesi, ek geçici 2’nci maddesi, ek geçici 3’üncü maddesi, ek geçici 4’üncü maddesi, ek geçici 5’inci maddesi; genel olarak Sıkıyönetim Komutanlığı Askerî Mahkemelerinin kuruluşuna, görev ve yetkilerine, üyelerinin özlük haklarına ve mali hükümlere, yargılamaya konu suç ve cezalara, yargılama usulü kurallarına, kanun yollarına, kovuşturma şartlarına ilişkindir.

Her ne kadar sıkıyönetim usulü 21/1/2017 tarihli ve 6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un 16’ncı maddesiyle yürürlükten kaldırılmış olsa da sıkıyönetim dönemlerinde askerî mahkemelerin hukuka aykırı yaptığı yargılamaların milletin vicdanında açtığı yara günümüzde kapanmamıştır. Zira sıkıyönetim dönemlerinde yapılan işkencelerin, infaz edilen cezaların

yankıları hâlen sürmektedir. Söz konusu mahkemelerde başta Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan ve Yusuf Aslan olmak üzere gencecik fidanların ölüm cezasıyla cezalandırılmalarına karar verilmiş, TBMM'nin çıkardığı ölüm cezalarının yerine getirilmesine ilişkin 2/5/1972 tarihli ve 1586 sayılı Kanun'la bu cezalar tasdik edilmiş, 6 Mayıs 1972 tarihinde cezalar infaz edilmiştir. Diğer bir deyişle, söz konusu hukuka aykırı kararlarla yaşamın kutsallığına, yaşam hakkına hâlel getirilmiştir. Demokrasimiz bir kez daha ağır bir darbe almıştır.

Hukuk devletinde bir mahkeme; huzuruna getirilen sanığın yargılamasını tarafsız, bağımsız, insan onuruna yaraşır, dürüst, yargıçlık mesleğine yakışır, özenli biçimde gerçekleştirir. Yargıçların mesleklerini söz konusu ilkelere uygun ifa etmesini sağlayan hukukun genel ilkelerinden biri de “kanuni hâkim (olağan hâkim, tabii hakim, doğal hakim)” ilkesidir. Bu ilkenin temelindeki fikrî yapı, yargılamaya konu bir olayın gerçekleşmesinden önce, o olayı yargılayacak mercinin kurulmuş olmasıdır. Başka bir deyişle, uyumsuzluğu yargılayacak mercinin, uyumsuzluğun doğumu anında hukuk dünyasında zaten varlığı gerekir. Bu ilkeyle, kişiye yahut olaya özgü mahkeme ihdas edilmesi olgusu yasaklanmakta, hâkimlerin bağımsız ve tarafsız, meslek ilkelerine uygun yargılama yapmalarına imkân sağlanmaktadır.

Olağanüstü yönetim biçimlerinden biri olan sıkıyönetim dönemlerinde kurulan bu mahkemelerin; üyelerinin bir kısmının asker kişilerden oluşması, kişiler gözaltına alındıktan veya tutuklandıktan sonra kurulması, sanıkların atılı suçları işlediğine ilişkin kesin kanaatle ve sanıkları aşağılayıcı bir üslupla yargılamalarını gerçekleştirmesi başta olmak üzere, diğer tüm hususlar yargılamaların tümünü demokratik hukuk devleti rejiminin çizdiği sınırların dışında bırakmıştır. Bu nedenle, mahkemelerde görülen yargılamalar kanuni hâkim, mahkemelerin tarafsızlığı ve bağımsızlığı ilkeleri başta olmak üzere hukuka aykırıdır.

Telif edilen kanunun 2'nci maddesiyle hukukun genel ilkelerine aykırı teşekkül eden ve yargılamalar yapan sıkıyönetim döneminde kurulan askerî mahkemelerin tüm ferileriyle birlikte hukuk dünyasından çıkarılması amaçlanmaktadır.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Önergeyle ilgili olarak buyurun Sayın Tezcan.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Aslında gerekçeyi okuttuk, ayrıntılı olarak gerekçede yazıyor, çok uzun, aynı şekilde anlatmayacağız. Sadece meramımız şudur: Daha önce tümü üzerinde konuşma yapan bütün arkadaşlarımız geneli üzerinde konuşurken söylemişlerdi, bu meselede sadece 27 Mayıs dönemi Yüksek Adalet Divanı yargılamaları, Yassıada yargılamaları çerçevesinde sınırlı kalmak yerine topyekûn bir çözüm, daha arzu edilir ve doğru olan çözüm yöntemidir. Onun için de 12 Mart ve 12 Eylül döneminde de aynı şekilde kurulan sıkıyönetim mahkemeleri, doktrinde ne kadar tartışılırsa da tartışılın, siyaset dünyasında ne kadar tartışılırsa tartışılın, bize göre o mahkemeler de doğal hâkim ilkesine aykırı olarak kurulmuş mahkemelerdir. Mülga 1402 sayılı Yasa'nın 11'inci maddesi, yasa mülga olmakla birlikte 11'inci maddesi her ne kadar “Sıkıyönetim ilanından sonra mahkemeler kurulur.” diye bir yasal düzenleme içeriyor ise de mahkemelerin sıkıyönetim koşulları altında sonradan kuruluyor olması, o bölgede daha önce görev yapan mahkemeler olmadığının çok açık olarak yasayla da ifadesidir. Bu çerçevede, son Anayasa değişikliğinden sonra 1402 sayılı Yasa yürürlükten kaldırılmış olsa da 12 Mart ve 12 Eylül dönemindeki yargılamaların hukuk dünyasında hâlâ etkilerini Yassıada yargılamalarından daha yakın dönemde ve daha fazla devam ettirdiği çok açıktır. Bu çerçevede, madem bu usule başladık, bunu yarım bırakmak çok uygun olmaz; aynı usulle 12 Mart ve 12 Eylül yargılamalarının da temelini ortadan kaldırmak ve bu haksızlığı da gidermek üzere bu değişikliği öneriyoruz ve bunun kabulünü talep ediyoruz.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Teşekkür ediyorum.

Buyurun Sayın Başarır.

ALİ MAHİR BAŞARIR (Mersin) – Sayın Başkanım, yine çok kısaca söyleyeceğim, bu konuları ısrarla tüm arkadaşlarımız belirtti. Evet, Yüksek Adalet Divanının bu vermiş olduğu kararlar ne kadar hukuksuzsa ne kadar zalimse ne kadar bizim için yok hükmündeysen ve Salim’e nasıl “zalim” diyorsak –hepimiz bunu dedik- Deniz Gezmiş ve arkadaşları için Sıkıyönetim Mahkemesi Başkanı Elverdi’ye de “Nasıl can verdi?” demeliyiz. Bakın, bu bir ihtiyaçtır, bu bir zarurettir. Bu konudan milyonlarca insan muzdarip; dediğim gibi, hâlâ çocuklarının ismini Deniz, Yusuf, Hüseyin koyuyorlar. O yüzden, bir ayırım yapmayalım. Sıkıyönetim mahkemeleri gerek 80’de gerek 70’te gerçekten hukuksuz ve işkencelere, ölümlere olanak tanıyan kararlara hükmetmiştir; sanıklara, avukatlara hakaret etmiştir, savunmayı kısıtlamıştır, avukatları tutuklamıştır. Bu konudaki önergemizin kabulünü Komisyondan bir kez daha diliyoruz.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Cumhuriyet Halk Partisinin madde ihdasına yönelik önergesini oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge kabul edilmemiştir.

Geçici 1’inci maddeyi okutuyorum:

GEÇİCİ MADDE 1 - (1) 12/06/1960 tarihli ve 1 sayılı Kanunun 6’ncı maddesinin yürürlükten kaldırılması sebebiyle varlığı hukuki dayanaktan mahrum Yüksek Adalet Divanı’nın hükümsüz hale gelen bütün kararlarının adli sicil ve her türlü arşiv kayıtlarından silinmesi, başvuru aranmaksızın Adalet Bakanlığı tarafından re’sen yerine getirilir.

(2) 12/06/1960 tarihli ve 1 sayılı Kanunun 6’ncı maddesi uyarınca kurulan Yüksek Adalet Divanı tarafından yürütülen yargılamalar sonucunda hakkında karar verilenlerin bu kararlardan kaynaklanan maddi ve manevi zararlarının tazmini istemiyle, hakkında karar verilenler veya mirasçıları tarafından bu Kanun’un yürürlüğe girmesini izleyen iki ay içerisinde Danıştay’a başvurularak Hazine aleyhine dava açılabilir.

(3) İkinci fıkra uyarınca açılacak davalarda,

a) Yüksek Adalet Divanı tarafından hakkında karar verilenlerin uğradıkları maddi ve manevi zararlar hesaplanır, davanın mirasçılar tarafından açılmış olması halinde her bir mirasçıya sadece kendi miras payı oranında ödeme yapılmasına karar verilir;

b) Yüksek Adalet Divanı tarafından hakkında karar verilenlerin haksız yere hürriyetlerinden mahrum kaldıkları için uğradıkları maddi ve manevi zararların tazmininde, bu madde kapsamında açılacak davaların karar tarihinde yürürlükte olan koruma tedbirleri sebebiyle tazminata ilişkin mevzuat hükümleri esas alınır ve

c) Maddi tazminat talepleri karara bağlanırken, uğranıldığı kesin olan ancak aradan geçen zaman sebebiyle tutar yönünden tespiti teknik olarak mümkün olmayan zararlar açısından hakkaniyete uygun, yaklaşık bir tutarın ödenmesine hükmedilir.

(4) İkinci fıkra kapsamında açılacak davaların görülmesinde Danıştay Başkanlık Kurulu tarafından belirlenecek Danıştay idari dava dairesi görevlidir. Danıştay idari dava dairesi tarafından verilecek karara karşı Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu nezdinde temyiz yoluna başvurulabilir.

(5) Bu madde kapsamında tazminat ödenmesine ilişkin olarak verilecek kararlar, kesinleşme tarihini izleyen üç ay içerisinde yerine getirilir. Hazine’nin talebi üzerine Danıştay tarafından maddi tazminatın taksitler halinde ödenmesine karar verilmişse, üç aylık süre içerisinde maddi tazminata

konu tutarın ilk taksiti ödenir. Diğer taksit tutarları, kararın kesinleşme tarihini izleyen günden ödeme tarihine kadar hesaplanacak yasal faiziyle birlikte ödenir. Her durumda maddi tazminata ilişkin kararın tam olarak yerine getirilme süresi, kararın kesinleşme tarihini izleyen günden itibaren bir yılı geçemez.

(6) İkinci fıkra kapsamında açılacak davalarda maktu harç alınır ve dava sonunda kazanan taraf lehine maktu vekâlet ücretine hükmedilir. Bu davalarda 06/01/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun idari başvuruya ilişkin 11'inci ve 13'üncü madde hükümleri uygulanmaz.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Madde üzerindeki görüşmeyi açıyorum.

Madde üzerinde söz hakkı isteyen var mı?

Buyurun Sayın Tutdere.

ABDURRAHMAN TUTDERE (Adıyaman) – Teşekkür ediyorum Sayın Başkanım.

Burada, özellikle Danıştaya müracaat süresi konusunda ay olarak belirlenmiş olması idari yargı açısından sorun taşır, daha önce de ifade ettik. Bu süre bir de çok kısıtlı. Özellikle şeye dikkat etmek lazım yani şu anda davacıların, Danıştaya başvuracak davacıların mirasçılarından büyük ihtimalle bu hakkı devralacaklardır, veraset ilamları ve diğer hukuki işlemler için bu hak düşürücü süre çünkü bu da bir hak düşürücü süre olacak, bu süreyi kaçırانların bu yasadın faydalanma ihtimalleri kalmayacak. Bu nedenle kanaatimizce biz, önergemizde de var, bu sürenin en az bir yıl kadar süre olarak belirlenmesinin daha doğru olacağı kanaatindeyiz.

Bunun dışında “... yaklaşık tutar ödenir.” deniyor. “Yaklaşık tutar”ın hukukta, böyle bir kanun metninde geçmesi genel hukuk anlamında sorunlu bir ifadedir. “Hakkaniyete uygun bir tazminat” zaten burada geçiyor “yaklaşık bir tutarın ödenmesine hükmedilir” şeklindeki ibarenin “yaklaşık bir tutarın çıkarılması” uygulanabilirlik anlamında daha doğru olacaktır, hem Borçlar Kanunu açısından hem de İdari Yargılama Usulü Kanunu açısından daha doğru olacaktır. Burada, bu şekildeki bir tabirin kanun metninde kalması ucu açık bir şey bırakacaktır. Şimdi, kişiye göre yaklaşık bir tutar değişebilir; manevi tazminat olarak 1 lira da verebilir, 1.000 lira da verebilir, 1 milyon da verebilir, çok ucu açık bir şey olur. Bu şekilde bir kanun metni emredici bir hüküm. Dolayısıyla “... hakkaniyete uygun şekilde bir tazminat ödenir.” şeklinde düzenlense çok daha doğru olacaktır.

Bunun dışında, aslında verilecek tazminatlara faiz ödenmemiş olması, öngörülmemiş olması da bir eksiklik kanaatimizce. Çünkü yani hakkaniyete uygun bir karar verdi, bunun temyiz yolu, ödenmesi vesairesi her ne kadar üç ay varsa da o süreçte davacılar aleyhine bir durum söz konusu. Sonuçta o mahkemenin takdir edeceği alacağı, tazminata karar tarihinden itibaren yasal faiz uygulanması da gerekir. Yine bizim mevcut mevzuat açısından burada bu yönüyle de bu maddenin eksik olduğu kanaatindeyim. Her ne kadar “Eğer taksitler ödenmezse faize hükmedilir.” şeklinde düzenleme varsa da bu yönüyle de eksiktir. Bu hususların düzeltilmesi uygun olacaktır.

Ayrıca, yine burada, teklifte avukatlara dönük aslında bir hak gaspı da söz konusu. Yani burada maktu vekâlet ücretini niye düzenleme gereği duyduk ki zaten avukatlık ücreti, nasıl ödeneceği, nasıl hesaplanacağı açık bir şekilde Avukatlık Kanunu’nda var. Buraya “... maktu avukatlık vekâlet ücreti ödenir.” demek aslında savunma makamına, avukatlara bir haksızlık olur. Ben bu konuda da aslında burada bu ibarenin “... maktu vekâlet ücretine hükmedilir.” ibaresinin de savunma açısından davacıların hakka, adalete erişim konusunda bir mağduriyet yaratacağını düşünüyorum. Çünkü avukatlar nispi vekâlet ücreti alsa davacılarından ücret alamayacaklar, daha da az alacaklardır. Burada da “maktu vekâlet ücreti” şeklinde düzenlenmiş olması kanaatimizce doğru değildir. Burada bu ibarenin bulunması savunma makamı için, avukatlar için doğru olmayacaktır. Bizim şu anda söyleyeceklerimiz bunlardır.

Teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Teşekkür ediyorum.

Sayın Feridun Bahşi, buyurun.

FERİDUN BAHŞİ (Antalya) – Şimdi, bugün dokuz saatir adaletsizliklerden, hukuksuzluklardan ve mağduriyetlerden söz ediyoruz. Size siyasi sebeplerle son yıllarda yaşadığım birkaç hukuksuzluktan, meydana getirilen mağduriyetten söz edeceğim. Bu Komisyon da hemen hemen herkes hukukçu, ben hukukçuyum, eşim hukukçu, kızım, oğlum, damadım ve gelinim de hukukçu. 2013 yılında hâkimlik sınavından 96 puan alarak mülakata giren ve elenen bir yeğenin amcasıyım. Yine, önceki yıllarda hem yazılı sınavı hem mülakatı geçtikten sonra sadece kızım olduğu için “hâkimlik kazandı” listesinden, mülakat listesinden, “kazandı” listesinden çıkarılan bir kızın babasıyım.

En son da bugün ve birkaç gündür yaşanan bir olaydan bahsedeceğim. Benim eşim Ankara 1. Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi Hâkimiydi. Çarşamba günü bir bilgi geldi, dediler ki: “Eşinin tayini çıkıyor.” Eşimle konuştuğumda hiç sebep yok, emekliliği yakın, son derece başarılı bir hâkimdir, sicil de bunun en büyük göstergesidir. Çarşamba günü akşam konuştuk “Ne olabilir?” diye ancak bir yorum yapamadık. Perşembe günü olay aydınlandı. Eşimin baktığı bir dava, eşim davacıyı da bilmiyor, davalıyı da tanımıyor. Davacı Deutsche Welle televizyon şirketi, davalı Akif Çağatay Kılıç, önceki Spor Bakanı. Şimdi, o gün mahkemeye bir reddihâkim dilekçesi geliyor. Reddihâkim dilekçesindeki beyanlardan birkaçını şimdi okuyacağım. Çok uzun bir dilekçe sadece konuyla ilgisi bakımından bölümleri okuyacağım.

3’üncü madde: “Mahkeme hâkimi tarafından tespit edilen bilirkişi heyetinin sunduğu 30/4/2020 tarihli Rapor’un 4/6/2020 tarihinde tarafımıza tebliği üzerine yaptığımız araştırmada mahkeme hâkiminin eşi Feridun Bahşi’nin 27’nci Dönem Antalya İYİ PARTİ Milletvekili olduğu haricen öğrenilmiştir.

4) “Bilindiği üzere huzurdaki davanın davalısı konumundaki Akif Çağatay Kılıç 24, 25, 26’ncı Dönem Samsun Milletvekilliği, 26 Aralık 2013-19 Temmuz 2017 tarihleri arasında 61, 62, 63, 64 ve 65’inci Türkiye Cumhuriyeti hükümetlerinin Gençlik ve Spor Bakanı olarak görev yapmış ve hâlihazırda 27’nci Dönem Adalet ve Kalkınma Partisi İstanbul Milletvekilidir. Bu kapsamda, dosya hâkiminin birinci derecede yakını olan eşinin davalı tarafla açıkça husumet içerisindeki siyasi konumu nedeniyle dosya üzerinde yaptığı, yapacağı işlerin ve davranışın görevini doğru ve tarafsız yapmasını mümkün kılmamaktadır.”

Böyle bir rezil, böyle bir üslupsuz yani daha fazla bir şey söyleyemiyorum... Otuz yedi yıl şerefiyle, haysiyetiyle hâkimlik yapmış bir hanımefendiye böyle bir yakıştırma çok çirkin arkadaşlar, çok çirkin. Şimdi devam ediyorum dilekçeye, dilekçe çok uzun, çoğunlukla benimle eşim arasındaki evlilik ilişkisine dayandırarak bölümler yazmışlar. Şimdi 28, yani maddeleri söylüyorum. “Tam bu noktada geçtiğimiz günler içerisinde dosya hâkimi Sabahat Bahşi’nin eşi Feridun Bahşi’nin 24/6/2018 seçimlerinde 27’nci Dönem Antalya İYİ PARTİ Milletvekili olduğu haricen öğrenilmiştir.”

EK: Feridun Bahşi’nin TBMM kaydı

“Bu doğrultuda ülkemizde uzun süre bakan göreviyle hizmet etmiş hâlihazırda 27’nci Dönem Adalet ve Kalkınma Partisi İstanbul Milletvekilliği görevini sürdüren Akif Çağatay Kılıç’ın davalı sıfatıyla yer aldığı dosyada, dosya hâkiminin eşi Feridun Bahşi’nin... (Uğultular)

Arkadaşlar devam edebilir miyim?

“Hâkimin açıkça tarafsızlığını ve objektifliğini yitirebileceğini açık göstergesidir. Zira dosya hâkiminin dosyanın taraflarından birisiyle, kendisiyle birinci derecede akrabalık ilişkisi olduğu eşiyile günümüz şartlarında açıkça husumet sayılabileceği tartışmasızdır.” diye devam ediyor. Yine eşimle ilgili bir sürü yorum var ve sonuç olarak bugüne geliyorum. Ben eşimin sadece ve sadece bu sebeple mahkemeden reddihâkim talebinden sonra tayin edildiğini gördüm arkadaşlar.

YUSUF BEYAZIT (Tokat) – Nereye tayin edildi?

FETİ YILDIZ (İstanbul) – Kademe yükselmiş galiba.

FERİDUN BAŞŞİ (Antalya) – Böyle bir şey yok ya, böyle bir şey yok! Talep yok, sadece ufak bir tazminat davasının sonucunu etkilemek için önce reddihâkim talebi, aynı gerekçelerle bugün bölge adliye mahkemesi üyeliğine, başkanlığına değil. Öncesinden başkan olarak kararnameye girmişti, yapılmamıştı. Yani böyle bir şey yok, böyle bir şey yok!

Ben haksızlıkların, hukuksuzlukların, adaletsizliklerin konuşulduğu bir ortamda az önce aldığım bu haberi de sizinle paylaşmak istedim ve cuma günü Adalet Bakanından bu durumu görüşmek üzere randevu istediğimde randevu da alamadım.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Teşekkür ediyorum.

Madde üzerinde söz isteyen? Yok.

Madde üzerindeki görüşmeler tamamlanmıştır. Madde üzerinde 3 adet önerge var.

Aynı mahiyette, dolayısıyla aykırılık dereceleri de aynı olduğuna göre hepsini okuyacağız, en küçükten. HDP, CHP, AK PARTİ, bu şekilde sırayla okuyalım.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan (2/2952) esas sayılı 1924 tarih ve 491 sayılı Teşkilatı Esasiye Kanununun Bazı Hükümlerinin Kaldırılması ve Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkında Geçici Kanunun Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılması ve Neden Olunan Mağduriyetlerin Giderilmesi Hakkında Kanun Teklifi’nin geçici 1’inci maddesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

“GEÇİCİ MADDE-1 (1) Türkiye Cumhuriyeti Devleti; 18 Eylül 1920 tarihinde kurulan İstiklal Mahkemeleri’nde yargılanan, idam edilen, cezalandırılanların yakınları ile 1960, 1971, 1980, 1997 yıllarında yapılan askeri darbeler ile 15 Temmuz Darbe Girişiminin ardından ilan edilen OHAL sırasında çıkarılan KHK’ler ile yürütülen iş ve işlemlerden mağdur olan tüm yurttaşlar ve toplumsal kesimlerden, maddi ve manevi anlamda zarar görmüş herkesten aileleri de dâhil olmak üzere özür diler ve söz konusu darbe yöntemlerini demokrasi, insan hakları ve özgürlüklere yönelik bir suç sayar; bunun adalete ve hukuka karşı müdahale olduğunu kabul eder.

(2) İstiklal Mahkemeleri tarafından yürütülen işler ile 27 Mayıs 1960, 12 Mart 1971, 12 Eylül 1980 ve 28 Şubat 1997 tarihlerinde gerçekleşen askeri darbeler ve 15 Temmuz Darbe Girişiminin ardından ilan edilen OHAL sırasında çıkarılan KHK’ler ile yürütülen iş ve işlemler sonucunda, görevinden alınan kamu memurları: bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içerisinde kurumlarına müracaat ettikleri takdirde, başvuru tarihinden itibaren en geç 60 gün içerisinde durumlarına göre, söz konusu görev ve işe alınır veya eski görevlerine veya eşdeğer bir göreve ve işlerine iade edilirler. Bu suretle, göreve ve işe alınanlara, göreve ve işe iade edilenlere, öngörülen nitelikleri haiz iken bu nitelikleri kaybetmiş olduklarını belgeleyenlere geçmişe yönelik olarak aylık ve diğer özlük hakları verilir ve açıkta geçen süreleri değerlendirilir ve uğradıkları maddi zararları tazmin edilir.

(3) Darbeler ve darbe yöntemleri sonucunda hukuken kanıtlanmış, yeterli verilerle desteklenmiş, istiklal mahkemeleri işlemleri ile darbe rejiminin kararları ve uygulamaları ile idam cezasına çarptırılmış, yaşamını veya beden bütünlüklerini, akıl ve vücut sağlıklarını yitirmiş olanlara, yaşamını yitirenlerine, haleflerine, işkence görenlere, dini ve etnik kimliğinden ötürü her türlü haksızlığa uğramış kişilere, özür kapsamında manevi tazminat adı altında ödeme yapılır. Ayrıca bu bağlamda, maddi kayba uğramış kişilerin de kayıplarını belgelemesi halinde uğradıkları maddi zararları tazmin edilir. Maddi ve/veya manevi zarar gören kişiler, kanun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç yıl içinde ilgili kurumlara idari başvuru yoluyla zararının ödenmesini talepte bulunma hakkına sahiptir. Bu talebin yerinde getirilmemesi halinde idari dava yolu açıktır.

(4) Zarar görenler veya halefleri tarafından yapılacak başvurular, İçişleri Bakanlığına bağlı kurulacak bir komisyonca bir ayı geçmemek üzere incelenir. Komisyon; İçişleri Bakanı tarafından görevlendirilecek İçişleri, Milli Savunma, Hazine ve Maliye ve Adalet Bakanlıklarının müsteşarlarından birer, Türkiye Tabipleri Birliğinden üç, Adli Tıp Kurumundan bir, Türkiye Barolar Birliğinden beş kişiden oluşur.

(5) Komisyon salt çoğunlukla toplanır. Kararlarını salt çoğunlukla alır. Komisyon üyelerinin ücretleri ve hakları Cumhurbaşkanlığınca belirlenir. Komisyonun çalışma usul ve esasları ile zararların tespiti, ödeme şekli, tutarı ve diğer hususlar bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir ay içerisinde düzenlenecek bir yönetmelikle belirlenir.

(6) Bu komisyon zararın tespitini yapar. Komisyon zarar tespiti yaparken tüm kamu kurum ve kuruluşları ile özel kuruluşlarından her türlü bilgi ve belgeyi almaya yetkilidir.

(7) Komisyon zarar tespitini başvuru tarihinden itibaren en geç bir ay içerisinde karara bağlar. Komisyon kararını en geç 15 gün içinde başvuru sahibine bildirir. Komisyonun kararlarına karşı itiraz ve idari yargı yolu açıktır.

(8) Antidemokratik yönlemlerle sivil yönetimleri devirmek amacına yönelik askeri darbe ve darbe girişiminde bulunanların isimleri; kamu kurum ve kuruluşları ile kamusal niteliği haiz meydan, cadde, park, sokak, tesis ve bunun gibi kamuya ait alanlarda kullanılmaması için gerekli çalışmalar yürütülerek askeri darbeleri çağrıştıran mevcut isimlerin değiştirilmesi sağlanır.

Meral Daniş Beştaş

Hüseyin Kaçmaz

Siirt

Şırnak

Gerekçe

Yapılan değişiklikte Anayasa'nın eşitlik ilkesi gereği tüm darbe ve darbe yöntemleriyle yaratılan zararların tazmin edilmesi, böylelikle geçmişle hesaplaşmanın sağlanması amaçlanmıştır.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Önerge üzerinde söz isteyen? Yok.

Oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge kabul edilmemiştir.

Aykırlık sırasına göre Cumhuriyet Halk Partisinin, ikinci önergeyi okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan (2/2952) esas sayılı 1924 Tarih ve 491 Sayılı Teşkilatı Esasiye Kanununun Bazı Hükümlerinin Kaldırılması ve Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkında Geçici Kanunun Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılması ve Neden Olunan Mağduriyetlerin Giderilmesi Hakkında Kanun Teklifi'nin Geçici 1'inci maddesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

“GEÇİCİ MADDE 1 - (1) Bu Kanunun 1’inci ve 2’nci maddeleriyle hukuki dayanaktan yoksun kalan Yüksek Adalet Divanı ve sıkıyönetim askeri mahkemelerinin hükümsüz hale gelmiş olan kararlarının tümünün adli sicil ve her türlü arşiv kayıtlarından silinmesi, Adalet Bakanlığı tarafından re’sen yerine getirilir.

(2) Yüksek Adalet Divanı ile sıkıyönetim askeri mahkemelerinin hükümsüz hale gelen kararlarından kaynaklanan maddi ve manevi zararların tazmini istemiyle hakkında karar verilenler veya mirasçıları tarafından bu Kanun’un yürürlüğe girmesinden itibaren bir yıl içerisinde Danıştay’a başvurularak Hazine aleyhine dava açılabilir.”

(3) İkinci fıkra uyarınca açılacak davalarda,

(a) Yüksek Adalet Divanı tarafından hakkında karar verilenlerin uğradıkları maddi ve manevi zararlar hesaplanır, davanın mirasçılar tarafından açılmış olması halinde her bir mirasçıya sadece kendi miras payı oranında ödeme yapılmasına karar verilir;

(b) Yüksek Adalet Divanı tarafından hakkında karar verilenlerin haksız yere hürriyetlerinden mahrum kaldıkları için uğradıkları maddi ve manevi zararların tazmininde, bu madde kapsamında açılacak davaların karar tarihinde yürürlükte olan koruma tedbirleri sebebiyle tazminata ilişkin mevzuat hükümleri esas alınır ve

(c) Maddi tazminat talepleri karara bağlanırken, uğranıldığı kesin olan ancak aradan geçen zaman sebebiyle tutar yönünden tespiti teknik olarak mümkün olmayan zararlar açısından hakkaniyete uygun, yaklaşık bir tutarın ödenmesine hükmedilir.

(4) İkinci fıkra kapsamında açılacak davaların görülmesinde Danıştay Başkanlık Kurulu tarafından belirlenecek Danıştay idari dava dairesi görevlidir. Danıştay idari dava dairesi tarafından verilecek karara karşı Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu nezdinde temyiz yoluna başvurulabilir.

(5) Bu madde kapsamında tazminat ödenmesine ilişkin olarak verilecek kararlar, kesinleşme tarihini izleyen üç ay içerisinde yerine getirilir. Hazine’nin talebi üzerine Danıştay tarafından maddi tazminatın taksitler halinde ödenmesine karar verilmişse, üç aylık süre içerisinde maddi tazminata konu tutarın ilk taksiti ödenir. Diğer taksit tutarları, kararın kesinleşme tarihini izleyen günden ödeme tarihine kadar hesaplanacak yasal faiziyle birlikte ödenir. Her durumda maddi tazminata ilişkin kararın tam olarak yerine getirilme süresi, kararın kesinleşme tarihini izleyen günden itibaren bir yılı geçemez.

(6) İkinci fıkra kapsamında açılacak davalarda maktu harç alınır ve dava sonunda kazanan taraf lehine maktu vekâlet ücretine hükmedilir. Bu davalarda 06/01/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun idari başvuruya ilişkin 11’inci ve 13’üncü madde hükümleri uygulanmaz.

İbrahim Özden Kaboğlu

Murat Emir

Bülent Tezcan

İstanbul

Ankara

Aydın

Ali Mahir Başarır

Aysu Bankoğlu

Abdurrahman Tutdere

Mersin

Bartın

Adıyaman

Gerekçe:

Teklif edilen kanunun 1’inci ve tarafımızca önerilen 2’nci maddeleriyle Yüksek Adalet Divanı’nın ve sıkıyönetim askerî mahkemelerinin kuruluşuna ilişkin kanuni hükümlerin geçmişe etkili olarak yürürlükten kaldırılmasıyla, Divan’ın ve askerî mahkemelerin ihdası, Divan ve askerî mahkemelerce yapılan yargılamalar ve verilen kararlar hukuki dayanaktan yoksun, hükümsüz hâle gelmiştir. Bu

nedenle söz konusu hukuki dayanaktan yoksun, hükümsüz kararların tümünün, adli sicil ve her türlü arşiv kayıtlarından silinmesi gerekmektedir. Zira teklif edilen kanunla amaçlanan bu kararların ferileriyle beraber hukuk dünyasından çıkarılmasıdır.

22/05/2005 tarihli 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu'nun geçici 2'nci maddesi: “(1) Bu Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihte, Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğünce toplanmış olsun veya olmasın, suç tarihi itibarıyla bu Kanun'un yürürlük tarihinden önceki kayıtlar hakkında, 3682 sayılı Kanun'a göre süre yönünden silinme koşulu oluşmaları silinir; diğer kayıtlar için bu Kanun hükümlerine göre işlem yapılır. (2) Bu Kanun'un yayımı tarihinde, Anayasa'nın 7'nci maddesi ile bazı özel kanunlarda yer alan ve bir hak yoksunluğuna neden olan mahkûmiyetler bakımından, arşive alınan veya şartları oluştuğu halde ya da henüz şartları oluşmadığı için arşive alınmayan kayıtlar hakkında 12'nci maddenin birinci fıkrası hükmü uygulanır. (3) İkinci fıkra da sayılanlar dışında, birinci fıkra gereğince işlem yapılarak arşive alınan kayıtlar 3682 sayılı Kanun'un 8'inci maddesinde öngörülen sürelerin dolduğu veya ertelenmiş olan mahkûmiyetin esasen vaki olmaması sayıldığı hallerde bu tarih esas alınarak Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğünce silinir.” şeklindedir. Söz konusu geçici 2'nci madde gereğince 1960 yılında kurulan Divan'ın ve 1971 tarihinde kurulan askerî mahkemelerin tüm arşiv kayıtlarının hâlen tutuluyor olması olasılığını ortadan kaldırmak gerekmektedir.

Teklif edilen kanunun 3'üncü maddesiyle Divan'ın ve askerî mahkemelerin kararlarının tümünün adli sicil ve her türlü arşiv kayıtlarından silinmesi görevi Adalet Bakanlığına verilmiştir. Zira Divan'ın ve askerî mahkemelerin kuruluşuna ilişkin kanuni hükümler kanun teklifinin 4'üncü maddesi gereğince (sırasıyla) 27 Mayıs 1960 ve 15 Mayıs 1971 tarihinden itibaren yürürlükten kaldırılmıştır.

Bununla birlikte hukuki dayanaktan yoksun, hükümsüz kalan söz konusu kararlar, maddi ve manevi yönden birtakım zararların meydana gelmesine neden olmuştur. Bu nedenle teklif edilen Kanun'un 3'üncü maddesiyle Divan ile sıkıyönetim askerî mahkemelerinin hükümsüz hale gelen kararlarından kaynaklanan maddi ve manevi zararların tazmine ilişkin dava açma hakkı, Divan'da veya sıkıyönetim askerî mahkemelerinde hakkında karar verilenler veya mirasçılarının tanınmıştır. Teklif edilen Kanun'un yürürlüğe girmesinden itibaren bir yıl içerisinde Danıştaya başvurularak Hazine aleyhine dava açılabilir.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Cumhuriyet Halk Partisinin önergesi ve gerekçesi okundu.

Söz isteyen? Yok.

Görüşme tamamlanmıştır.

Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Üçüncü sırada AK PARTİ'nin önergesi var, önergeyi okutuyorum:

Anayasa Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan (2/2952) esas numaralı Kanun Teklifinin geçici 1'inci maddesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz. 17/6/2020

İbrahim Halil Fırat

Ahmet Özdemir

Metin Çelik

Adıyaman

Kahramanmaraş

Kastamonu

Yusuf Beyazıt

Mustafa Köse

İsmail Bilen

Tokat

Antalya

Manisa

“GEÇİCİ MADDE 1 - (1) 12/6/1960 tarihli ve 1 sayılı Kanunun 6’nı maddesinin yürürlükten kaldırılması sebebiyle varlığı hukuki dayanaktan mahrum Yüksek Adalet Divanı’nın hükümsüz hale gelen bütün kararlarının adli sicil ve her türlü arşiv kayıtlarından silinmesi, Adalet Bakanlığı tarafından resen yerine getirilir.

(2) 1 sayılı Kanunun 6’nı maddesi uyarınca kurulan Yüksek Soruşturma Kurulu ile Yüksek Adalet Divanı tarafından haklarında soruşturma ve kovuşturma yürütölenlerin bu soruşturma ve kovuşturmalara sebebiyle uğradıkları manevî zararlar Hazine tarafından karşılanır. Bu kişilerin malvarlığı değerlerinin müsadere edilmesinden kaynaklanan maddi zararları da karşılanır.

(3) İkinci fıkrada kapsamında zarar görenler veya mirasçılar tarafından zararlarının karşılanması istemiyle yapılacak başvuruları değerlendirmek ve karara bağlamak üzere, Cumhurbaşkanı tarafından bir Komisyon kurulur. Komisyonun çalışma usul ve esasları, Cumhurbaşkanı tarafından belirlenir. Bu madde kapsamında zararlarının karşılanmasını isteyenler, Komisyonun çalışma usul ve esaslarının Resmi Gazete’de yayımlanmasını izleyen üç ay içinde Komisyona başvurarak ikinci fıkradaki zararlarının tazminini isteyebilirler.

(4) Komisyon kararlarına karşı, kararın tebliğini izleyen on beş gün içinde bir defaya mahsus olmak üzere Komisyona itiraz başvurusunda bulunulabilir. İtiraz üzerine verilen kararlara karşı ilk derece mahkemesi sıfatıyla Danıştay’da dava açılabilir. Bu davalar acele işlerden sayılır.

(5) Bu madde uyarınca Komisyona yapılacak başvurular için herhangi bir ad altında ücret talep edilmez. Komisyonun itiraz üzerine verdiği kararlara karşı Danıştay’da açılacak davalarda karar ve ilam harcı maktu alınır ve dava sonunda maktu vekâlet ücretine hükmedilir.

(6) Komisyon tarafından başvurular değerlendirilirken ihtiyaç duyulan bilgi ve belgeler ilgili gerçek veya tüzel kişilerden istenebilir. Kamu kurum ve kuruluşları, bu husustaki talepleri belirlenen süre içinde yerine getirmek zorundadır.

(7) Bu madde kapsamında maddi zararların karşılanması talepleri karara bağlanırken, uğranıldığı kesin olan ancak aradan geçen zaman sebebiyle tutar yönünden tespiti teknik olarak mümkün olmayan zararlar açısından hakkaniyete uygun bir miktarın ödenmesine karar verilir.

(8) Kamu kurum ve kuruluşları, Yüksek Soruşturma Kurulu ve Yüksek Adalet Divanına ait her türlü arşivlik ve arşiv belgesini bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren otuz gün içinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına devrederler. “

Gerekçe:

Önerge ile, hukuki varlıkları geçmişe dönük şekilde yürürlükten kaldırılan Yüksek Soruşturma Kurulu ile Yüksek Adalet Divanı’nın yürüttüğü soruşturma ve kovuşturma işlemlerinden kaynaklanan manevi zararlar ile verilmiş müsadere kararları nedeniyle uğranılan maddi zararların karşılanması yönündeki taleplerin öncelikle Cumhurbaşkanlığı bünyesinde kurulacak bir Komisyon marifetiyle incelenip karara bağlanması ve Komisyon’un itiraz üzerine verdiği kararları aleyhine Danıştay nezdinde yargı yoluna başvurulabilmesi esası benimsenmektedir.

Diğer yandan farklı kamu kurum ve kuruluşlarında bulunan Yüksek Soruşturma Kurulu ve Yüksek Adalet Divanına ait her türlü arşiv belgesinin Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına devredileceği düzenlenmektedir.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA - Söz isteyen? Yok.

Değerli arkadaşlar, AK PARTİ önergesini oylarınıza sunacağım.

AK PARTİ'nin önergesini oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Geçici maddeyi önerge doğrultusunda oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Oy birliğiyle kabul edilmiştir.

Türkiye'nin çok güzel 2 tane komisyonu var, benzer komisyonu burada da kısa sürede kurup inşallah, belki çok az davayla bu sorunu çözmek amaçlanıyor.

2'nci maddeyi okutuyorum:

MADDE 2 - Bu Kanunun

a) 1'inci maddesi 27 Mayıs 1960 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere yayımı tarihinde

b) Diğer maddeleri yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Evet, madde üzerinde söz isteyen? Yok.

Madde üzerinde 1 önerge vardır, okutuyorum.

Anayasa Komisyonu Başkanlığına

Görüşülmekte olan 1924 Tarih ve 491 Sayılı Teşkilatı Esasiye Kanununun Bazı Hükümlerinin Kaldırılması ve Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkında Geçici Kanunun Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılması ve Neden Olunan Mağduriyetlerin Giderilmesi Hakkında Kanun Teklifi'nin 2'nci maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde yer alan “tarihten” ibaresinden sonra gelmek üzere “ikinci maddesi 15 Mayıs 1971 tarihinden” ibaresinin eklenmesini arz ve teklif ederiz.

İbrahim Özden Kaboğlu

Murat Emir

Bülent Tezcan

İstanbul

Ankara

Aydın

Ali Mahir Başarır

Aysu Bankoğlu

Abdurrahman Tutdere

Mersin

Bartın

Adıyaman

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Gerekçe...

Gerekçe:

Yüksek Adalet Divanının ve sıkıyönetim askerî mahkemelerin kuruluşuna dair kanuni hükümlerin ve 12/6/1960 tarihli ve 1 sayılı Geçici Kanun'un 24'üncü maddesinin ikinci fıkrasının hukuk dünyasında ortaya çıktığı andan sırasıyla 25 Mayıs 1960, 15 Mayıs 1971 tarihlerinden itibaren yürürlükten kaldırılması amaçlanmaktadır. Diğer bir deyişle, Divanın ve askerî mahkemelerin kuruluşuna ilişkin kanuni hükümler geçmişe etkili olarak yürürlükten kaldırılmak suretiyle, bu merciler tarafından yapılan yargılamalar ve verilen kararlar baştan itibaren hukuki dayanaktan yoksun kılınmış ve hükümsüz bırakılmıştır. Söz konusu yargılamaların ve kararların hukuki sonuçlarıyla mülkiyet hakkına yapılan müdahale hukuk dünyasından tamamen kaldırılmıştır.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Önergeyle ilgili söz isteyen var mı? Yok.

Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge kabul edilmemiştir.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: 2'nci maddeyi kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde oy birliğiyle kabul edilmiştir.

3'üncü maddeyi okutuyorum:

MADDE 3 - Bu Kanun hükümlerini Cumhurbaşkanı yürütür.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Maddeyi görüşmeye açıyorum. Söz isteyen? Yok.

Madde üzerinde önerge yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde oy birliğiyle kabul edilmiştir.

Evet, arkadaşlar, tabii, malum bu Genel Kurulda görüşülürken Komisyon sözcüleri, özel sözcüler seçilir İç Tüzük madde 45'e göre.

Bir önerge var, önergeyi okutuyorum:

Anayasa Komisyonu Başkanlığına

İç Tüzük'ün 45'inci maddesi uyarınca görüşülmekte olan (2/2952) esas numaralı, 1924 Tarih ve 491 Sayılı Teşkilatı Esasiye Kanununun Bazı Hükümlerinin Kaldırılması ve Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkında Geçici Kanunun Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılması ve Neden Olunan Mağduriyetlerin Giderilmesi Hakkında Kanun Teklifi'yle alakalı Komisyon Raporu'nun Genel Kurulda görüşülmesi sırasında Komisyonumuzu temsil etmek üzere Aksaray Milletvekili Cengiz Aydoğdu, Bursa Milletvekili Osman Mesten, Manisa Milletvekili İsmail Bilen, Mersin Milletvekili Zeynep Gül Yılmaz, Tokat Milletvekili Yusuf Beyazıt'ın özel sözcüler olarak seçilmesini arz ve teklif ederim.

Ali Özkaya

Afyonkarahisar

Gereğe:

Bu önergeyle (2/2952) esas numaralı Kanun Teklifi'nin Genel Kurul görüşmelerinde adı geçen Komisyon üyelerinin özel sözcüler olarak temsil edilmesine imkân sağlanmıştır.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge kabul edilmiştir.

Değerli arkadaşlar, teklifin tümünün oylanmasından önce, teklifin yazımı, madde başlıkları, imla kuralları ve atıfların kontrolü hususunda Komisyon Başkanlığımıza redaksiyon yetkisinin verilmesini oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

SÜREYYA SADİ BİLGİÇ (Isparta) – Sayın Başkan...

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Buyurun Sayın Başkanım.

SÜREYYA SADİ BİLGİÇ (Isparta) – Sayın Başkan, Anayasa Komisyonumuzun değerli üyeleri, değerli milletvekilleri; ben de tüm teklif sahipleri adına bütün Komisyon üyelerimize oy birliğiyle bu yasayı çıkardıkları ve görüşmeler esnasında vermiş oldukları katkılardan dolayı başta Meclis Başkanımız, şahsım ve tüm arkadaşlarımız adına teşekkür ediyorum. Bu yasanın hayırlı ve uğurlu olmasını temenni ediyorum ve inşallah, bu yasayla beraber de zaten artık tamamen kapanmış olan darbeler devrindeki son ayıplardan bir tanesini de ortadan kaldırarak tarihe bir kayıt düşmüş olduk.

Ben hepinize tekrar teşekkür ediyorum, hayırlı ve uğurlu olsun diyorum.

OTURUM BAŞKANI ALİ ÖZKAYA – Kanunun tümünü oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Oy birliğiyle kabul edilmiştir.

Değerli milletvekilleri, eğer muhalefet şerhi veya ek görüşü olan arkadaşlarımız varsa cuma günü sabah saat 10.00'a kadar Komisyonumuza iletmelerini arz ediyoruz.

Hepinize ayrı ayrı teşekkür ediyoruz. Biz bu milletin milletvekilleriyiz, bu milletin evlatlarıyız. Tarihimizde üzüntülü çok hadise olmuştur ama bu hadiseleri gidermek el birliğiyle, gönül birliğiyle bir araya gelip yine Meclisteki bütün milletvekillerine, bütün partilere düşüyor.

Bugün çok güzel bir gün oldu. Anayasa Komisyonumuzun inşai hukuk yapma yetkisini de dikkate aldığımızda gerçekten faydalı bir müzakere ve çalışma oldu. İnşallah, bu kanun teklifini hazırlayan Sayın Meclis Başkanımıza, imzası olan bütün arkadaşlarımıza ve burada katkı veren AK PARTİ, CHP, MHP, HDP ve İYİ PARTİ'nin bütün milletvekillerine, Komisyonumuza katılan değerli uzmanlara – belki onlara bugün söz veremedik, onlar da hep beraber katkı sundular- hepinize ayrı ayrı teşekkür ediyorum. Kısa sürede Genel Kurulda da kanunlaşarak geçmesini temenni ediyorum.

Hepinize iyi akşamlar, sağ olun.

Kapanma Saati: 20.19

